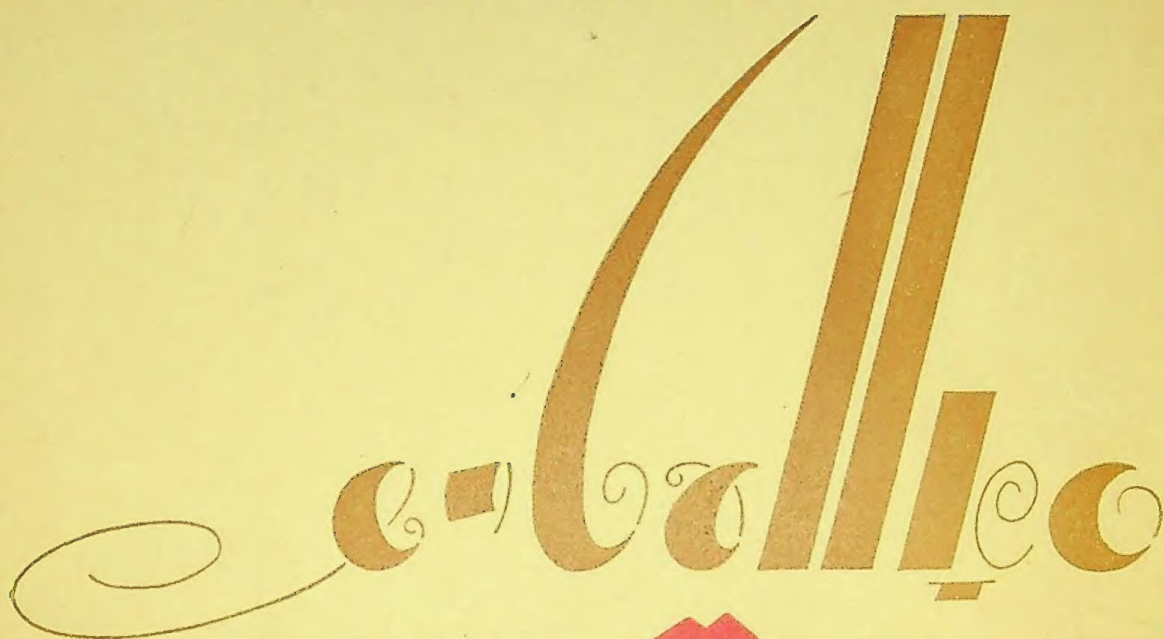

451
СТУДЕНЧЕСКАЯ УЛ.
Д. 19 КВ. 98
ГОРДОН С. В.
Б 4 12 62 ГРД

דער נאכפאלגער

1
1962

דיימל לאנד

3 // "בארא און א ש'מ' ז'ק'ע ק'ק
ליטעראריש-קינסטלערישער געזאמלונג

אָרגאן פֿון שרײַבער-פארבאנד פֿון פּעסער

פערוראל

1

יאנואר

1 9 6 2

א א ס ק // ע

אינהאלט

זיט

נייע שטימען: פיניע פלאט-
 קיין דער קאמוניסט. — יויסעף
 איצקאוו. מיין היים אוועקויסטא-
 נער. — מישע מאגילעוויטש.
 צווישן טויבן. — פייסער זילבערג.
 מיר איז טייער... — שיע זינגער.
 גייט אנדער ווארט באלניכטן. — און-
 דאס ראכמאן. איך האב אמאל גע-
 ליבט א מיידל... — אוראם גאנין.
 א פיוזאזש. — גאלדע מיכעל-
 סאן. און יונג בין איך. — אוראם
 קאצעוו. בלומען, קוויטעלעך געקליבן
 (לידער) 90
 העשל ראבינקאוו. פון א
 ניער הייד (גאוועלע) 96

טריבונע פון לעבן

דאוויד דראגונסקי. דרטי
 רעזעס קיין פאריזש. 100
 אויזער האלדעס. ארבעט איז
 א טאלאנט 105

ליטעראטור און קונסט

דאוויד איסאקאוו. פושקינס
 ווארט 110
 נאכעם אויסלענדער. באם
 סאמע אנהייב 112
 ה. רעמעניק. ראבינס גאנג 121
 כראניק 124

לאמיר זינגען נייע לידער

שוין גענוג... ווערטער פון י. לערנער.
 מוזיק פון וו. שאינסקי 128

זיט

עליע שעכטמאן. ערעוו. רא-
 מאן. געמעלן פון מ. גארשמאן 3
 כאנע ווינערמאן. א גע-
 זאנג דעם סטעפ 39
 ראכל בוימוואל. איבערמאס-
 קווע. — אין א ווינטער-טאג. — שוין
 אזויפיל יאר. — ווי א העלע ראקע-
 טע. — דאס ליכטע ארט (לידער) 42
 ווענדראפן — 85 יאר. 45
 ווענדראף. הערי ווינסטאנס
 קאדירע (דערציילונג) 46
 פערעץ מארקיש. יערושע.
 פראגמענטן פון א פאעמע 54
 שירע גארשמאן. כאנקע. —
 דער טאטע מיט דער מאמען (דערצייל-
 לונגען) 61
 מאטל גרוביאן. דער רעגנ-
 בויגן. — טוקני. — איד לעב אה דער
 ערד. — באם פיער פון דער ליד. — א
 קארמיסל (לידער) 65
 נויער לוריע. אויס כאווער
 (דערציילונג) 67
 כאנע לעוויין. א פריילינג-פרי-
 מארגן. — די זון איז שלאפלאז (לידער)
 דאוויד בראמבערג. באם
 גלאבוס. — ס'וועט מארגן זיין א שיינער
 סאג. — מינע קינדער אנטשטאט א וויג-
 ליד. — בריוו. — אויגן (לידער) 74
 יעשוע לאצמאן. ווילנע. —
 ווי א בלימל... (לידער) 77
 יאסל בוכבינדער. פאר-
 טאג. — פאלט א שטערן. — זאנגען
 (לידער) 78
 קאנסטאנטין סימאנאוו.
 דער יוביליי (דערציילונג) 79
 מוישע אלטמאן. א געשיכ-
 טע מיט ליכע 83

הויפט-רעדאקטאר א. ווערגעליס.

רעדקאלעגיע: נ. אויסלענדער, א. גאנטאר, ה. דאבין, מ. טייף, ב. מילער,

י. פאליקמאן, ס. פריי, ר. רובין.

פאראנטווארטלעכער סעקרעטאר מ. לעוו.

געבוירן אין 1908 אינעם דאָרף וואַסקאָווי-
טשי (אוקראַינע). פארענדיקט דעם ליטעראַרישן
פאקולטעט פון אַדעסער פּעדאָגאָגישן אינסטי-
טוט. אַנטיילנעמער פון דער גרויסער פאָטער-
לענדישער מילכקאָמע. אָנגעהויבן זיך דרוקן אין
1927. וווינט אין קיעוו.

דאָמאן

☆

ערשטער בוך

☆

מיטן שטענדיק געטרעטן
לעבנס-פּרעזנט זשעניען — מיט
ליבע.

באזילבערטע כאזשלקעס א גרויסע, קימאט א
קנלעכדיקע לעוואָנע.

דער מענטש ווישט אויס מיטן ארבל די
אויגן, הייבט אה דעם קאפ און קוקט גלעך אין
דער לעוואָנע ארען. ער טראכט וועגן גאָרניט.
אויס דאכט זיך בלויז: די פינקלענדיק-נאסע
לעוואָנע ציטערט אפן ווינט... פאלן אה דער ערד
לענגלעך רויטע טראָפנס. א פאָר פון זיי טרעפן
אפילע אין די ווינקלען פון מויל. שארם ער זיי
מיט דער טרוקענער צונג אין מויל ארען. זייער
געזאלצענע טראָפנס...

דער מענטש אָטעמט שווער. מיט אן אָפן
מויל, אה א קאָל. דער ווינט טראָגט פון ערגעץ
דורך פארבט א פארגעסן-פארוואלגערטן רייער
פון א זוניק-איבערגעברענטן בלאט. פון דער
ערד שמעקט שוין מיט שניי.

נאָך פרוער, נאָך איידער ער האָט געטראָפן
די שוועסטער ליגן אה דער שוועל אין בלוט, נאָך
א סאך פרוער פאר דעם, האָט ער זיך שוין
פארפלאַנטערט אין די מעג, אפילע אין די
וואַכן.

דורך שטעט און שטעטלעך, דורך וועגן און
אומוועגן, א האלב-הונגעריקער, אויסשטרעקן די
האנט צו יענעם קאָן ער ניט, ער ווארט ביז
יענער וועט זיך אליין אָנשטויסן, — און ווען

I

ו וואָס ווייטער, און וואָס מער
די אקשאָנעס איז געוואקסן,
אלץ ניכער האָבן אין אים
געצאנקט און זיך געלאָשן די
לעצטע קויכעס.

סאָפאָלאָסאָה, שוין ניט
אימסטאנד זיך גויווער צו זיין, איז דער מענטש
געבליבן שטיין. דער קראנקער פוס, דער לינקער,
אן אַנגעבויענער אין דער קני, האָט אָן ראכ-
מאָנעס געברייט און געצופט בא די אָדערן. די
אויגן — אָט די צוויי איינציקע ליכטיק-לעבע-
דיקע פענצערלעך — זענען פארלאָפן געוואָרן
מיט ביטערע וויי-טרערן. דאָס הארץ האָט זיך
געשלאָגן אין א בלוטיקן טרויער.

דער מענטש איז געשטאנען אינמיטן דער
נאכט — איינע פון די סאמע ווילד-ווינטיקע,
סאָפּהארבסטיקע, לאנג-פינצטערע נעכט פון
יאָר, — און ווען ניט די מיליצעס, וואָס האלטן
אויס אויטער, וואָלט ער געפאלן מיטן פאָנעם אין
זאמד ארען.

איבערן ערעז-ווינטערדיקן וואלד, פון ערגעץ
דאָרטן, פון די הויך-ווינטע, קאלט-פרעמדע, נאָך
זייער דניך-אויסגעשטערנטע הימלען, שווימט
מיטאמאָל ארויס פון איינער פון יענע גרין-

מ'ניט אים שוין יא עפעס, פילם ער זיך פון דעם מאטנאס-יאד באליידיקט און דערשלאגן, — דורך סארפענדיקע טעג און דורך קאלט-רענג-דיקע נעכט שפרינגט ער, דער סאלדאט, אף די מיליציעס פון דער יאפאנישער מיליטאריס...

דער סאלדאט ווייסט, און דאס איז זיין איינציקע טרייסט, דער איינציקער קוואל, וואס נערט און שפּיטזט זיין מוט און ווילן, אז ער פארמאגט זי, די היים. אף קיין איין רעג, ווי ער זאל ניט זיין און זיך געפינען, האט ער זי נאך פון אויג ניט פארלאזן, פון שווארצאפל ניט ארויס-עלאזס... ער זעט, ווי דער טאטע נעמט אראפ מיט ביידע הענט, שטייענדיק אפן לייטער, די פארפאליטע עפל פון בוים, לייגט זיי פאר-זיכטיק אין קויש ארנין. פרינטיק פארנאכט, נאך דער שווערדער וואך, ויצט ער, דער טאטע, אף דער פרייבע, אונטער די אויסגעקרימטע פענצ-טער, רייכערס ערעו-שאבעס דעם לעצטן ציבעק, האלט דעם קאפ צום אקסל פארנייגט, שנאלט אלעמאל מיט די פינגער פון דער לינקער האנט. און די מאמע... דאס ווייסע טיכל פארלייגט הינטער די אויערן, גייט זי מיט אירע שווערע, נאך שטילע טריט פון דער שפאל, טראגט אין ביידע אדשדיקע הענט דאס מעלקשעפל מיט די צוויי גנ-אנגעשלאגענע הילצערנע רייפלעך. די מאמע רופט מען אין דער מיטשפאכע, דער שטי-לער זומער... און אונטער דעם אלטן, נידעריק-געזעצטן, ברייטצווייניקן בארנבוים שטייט דער ברודער דאנעל. דער גרין-וואלענער שארף אף די אקסל, א גרויער, ווי א טויב, מיטן פענדול אין דער האנט. ער קוקט אלעמאל ערגעץ אהין, אין דער ווייט ארנין, און מאלט. דאס ווייט זינעם, מאלקע, זאגט וועגן אים: „דאס איז מען שניגל, מען קרוין און מען צאָרע“...

און דאך, וואס דיטלעכער ער האט זיי געזען, אלץ מער און מער האט זיך אים געדוכט: ניטאָ קיין היים, ס'איז עפעס ניט מער, ווי א שיינער כאלעס... אן אויסגעכאלעמטע שיינע היים... ער איז געבליבן עלנא, איינער אליין. און אויב זיי זינען אפילע ערגעץ יא פאראן, געפינען זיי זיך אזוי ווייט, אין אזא פארווארפן אָרט, אז ער, אומדאס באַיאַר, וועט זיך צו זיי אהין אף די מיליציעס קיינמאל ניט דערקלעבן און ניט דערגיין.

פאר זינע אויגן איז אָפגעשטאָרבן דער זומער. די לעצטע זוניקע טעג האָבן דערמלועט. כאס וועג האָט שוין אָפגעצווייטעט דער פאָליין. אלץ ארום נעמט וועלן. הויך אין די הימלען טראָגן זיך דורך מיט געפילדער אין ווייטן וועג ארנין די בוישלען. אין א געשלענגלט שניגל ציען זיך די ווילדע ענטלעך. נידעריק, לענגלייט די פלייגן פלוען די וואלדשנעפן. פון די ביימער פאלן שטייל די וואקס-געלע כלעטער. נאך דער ראבי-נע-בוים שטייט נאך אונטער דער פניערדיקער קרוין.

שווער איז געווען דעם סאלדאט אף דער נעשטאמע. אָבער ווי נאך ער האָט דערגרייכט צו די ערשטע פאלעסיער זומפן, באוואקסענע מיט

ליכטיקן מאַך, מיט וואָך און אָסיקע-בוים, דער-זען די הילצערנע כאטעס מיט געלע קירבעסן אף די שווארץ-שטרויענע דעכער, דעם פלאקס, די ליימענע קריגלעך אף די לאַזע-געפלאַכטענע פלוין, די זונרוין אף די גערטנער — אָט די סאָפזומערדיקע גרויסע אויגן מיט די גאלדענע געדיכטע וועס, — דאָס אלץ האָט בא אוראָס באַיאַרן צום ערשטן מאל פאר דער גאנצער צייט פון זינע ביטערע לייזן און שווערע ניסיונים ארויסגערופן א פריידיקן ציטער איבערן גאנצן לייב.

ער בלעבט שטיין, ער גלייבט זיך ניט, האָט נאך אלץ מוירע, אז אָט-אָ דער גוט-באקאנטער שפיין-בלעטערדיקער קליין, די אלטע ווערבעס אין דעם טונקל-פליכטן טאָל, די הויכע סאָסנעס מיט די ארויסשטארצנדיקע וואָרצלען איבער דער ערד — ס'שלאָגט נאך פון זיי מיט ווארעם-שארפן פער-גערוד, — אז אָט די דרני גע-שטריפטע קלאָר-ווייסע בערעזעס, אפילע אָט די געבערגלעטע ווייסע זאמדן, וואָס ציען זיך מילג-ווייט, — דאָס אלץ איז ניט מער, ווי א שיינער כאלעס, א קישעה, א געדאכט-פארבלענדעניש... און קעדיי זיך איבערצייגן, פארמאכט דער סאלדאט די אויגן. שטייט ער אזוי א פאָר דעגעס מיט פארמאכטע אויגן. דערנאך טוט ער א הייב אוף די פארשטויבטע וועס — יא, ער האט זיך ניט אָפגענארט. יא, דאָס אלץ, נאך וואָס ער האָט כאַדאָשימלאנג ווייטעקריק גע-בעקט, שטייט פאר אים אצינד אזוי לעבעדיק. און ער דערפילט מיטאמאל אונטער דעם איינ-ציקן פוס די פאלעסיער ערד — יענע ערד, אף וועלכער ער איז געבוירן און אויסגעוואקסן.

— דערשפרונגען, האָ? — פרעגט ער זיך אליין. — נו, אוראָס, שטארק זיך... שוין ניט ווייט... א מאָג וועסטו זיך אָפרוען בא ראַכלען. בא איר וועסטו אויך זיין א גרויסער גאסט. אז איז גוט צו זיין א גאסט... און דערנאך — אהיים.

און שוין מיט א מין שיקערנדיקער סימכע טוט ער א קלאפ מיט דער מיליציע אין דער ערד און שרייט אויס: — מא-א-מע! און דערנאך מיט גאדלעס, וואָס ער איז אלץ בליגעקומען, אויסגעשטאנען און איבערגעטראָגן, גיט ער צו פאר זיך אליין, שוין נאך שטייל: — כ'גיי, מאמע, כ'גיי...

אן אויסגעזערטער, הויט-און-ביין, א שאָטן מיט האַלב-פארמאכטע אויגן, מיט א צעקאָש-מעטער קיילעכדיקער באָרד, מיט ווייס-איבער-געפריקנטע ליפן — א פארשטויבט גע-שפענסט מיט א קאקארדע אפן שמויסענעם יא-לעס, אין א קורץ-פארדארטן שינעל, מיטן רענצל אף דער פלייצע, שפרינגט ער, דער אָפ-געדינטער סאלדאט, אף די מיליציעס, א האַלב-באָרוועסער, אלץ ווייטער און ווייטער — אהיים, צו טאטע-מאמע, וואָס זאָגן נאך אים דאָרטן ביידע, אין דעם קליינעם אלקערל, גאנצפרי און פארנאכט קאדיש...

נאך ביז צו טאטע-מאמע איז נאך אלץ זייער ווייט — די היים ליגט פארוואָרפן ערגעץ

און דעם סאלדאט שמעלן זיך טרערן אין די אויגן. ער הערט זיך צו, ווי דאס געזאנג גייט אוועק אין דער נאכט אריין, ווערט פארטרעגן מיטן ווינט אין די וועלדער. און די וועלדער ארום רוישן-רוישן. ער וואלט נישט געקענט דער-קלערן, פארוואס די ליד האט בא אים ארויסגערופן טרערן. ס'איז אים שווער געווארן אף דער נעשאמע און גאר.

אבער באלד, ערגעץ גאר נאענט, אפאנעם צווישן די סקירדעס קארן, טוען בא עמעצן א ציטער אונטער די פינגער א סאך סטרונגעס, און א ווארעם קאל נעמט זיך בעטן:

Ой, бувай здорова, моя черноброва,
Не забувай мене, коли ласка твоя...

שמייכלט שוין דער סאלדאט דורך די טרערן:
— ניין, — וואנט ער מיט זיכערקייט, —
דאכציע האט מיך נישט פארגעסן...
ער פארלייגט די הענט הינטערן קאפ און הייבט אויך אן שמיל צו זינגען:

וואס האסטו מיר אפגעטאן, טייער לע-עבן,
מי-נ-ם,
וואס מנין הארץ ציט אזוי צו דיר?

דארטן, אין דעם טיפן ווינקל פון די פאלעסיער וועלדער. צו דער שוועסטער, צו ראכלען, דארף מען נאך אויך גיין אין די מערכאקים אריין...
און מיט יעדן סאג איז דער סאלדאט אריינגעשפרונגען אלץ טיפער אין הארבסט. פרוער זינגען די וועגן געווען לעבעדיקער — מ'האט געאקערט, געווייט די ווינטער-טוועט, אויסגעטראגן פון פעלד און אראפגעפירט די ווע-גענער קארטאפליעס. אף דער סטערניע האט זיך געפאשעט דאס געפענטעטע פי. אין די סאלן, ארום די פלאקענדיקע שיטערס, זינגען געוועסן פאסטעכער.

אפט יאגט אן א פור, יעדער פויער נעמט גערן דעם סאלדאט אין וואגן אריין. יעדע כאטע איז גרייט צו געבן א נאכטלענער, א כיסל געקעכט. און ליגנדיק אין אונט אפן פרישן היי, א מיד-צעבראכענער, הערט ער, ווי איבערן דארף פלא-טערט דאס נומ-באקאנטע, דאס צום הארצן נאענטע געזאנג:

Щось у лісі зашуміло,
Сонце з вітром говорило,
Ой, вітру, ти мій вітру,
Ти не ломай, моє зілля,
Ти не кидай на дорогу...

דו האַסט מיר גאַרניט אָפּגעטאָן, טי-ני-ער-
לע-בן מינעם,
איך האָב זיך פאַשעט אינגעליבט אין
דיר...

און דערנאָך וועט זיך אים א גאנצע נאכט
כאַלעמען דאָס מיידל מיט די שווארצע אויגן
און מיט די לאנגע בלאַנדע צעפ. ער וועט זי
האלטן אין איין פרעגן: „איך האָט זיך דען נים
געקאָנט אָנשטויסן, איך האָט דען נים געזען,
אז איך בין אין איך פארליבט?.. ווי נאָך איך
זינט געקומען צו איינער פּעטער זכאריען, טאקע
ווי נאָך איך זינט אדאָפּ פונעם וואָגן, זינט איך
מיר מיט ביידע פיס ארײַן אין הארצן...“

II

כא דער שוועסטער האָט ער זיך נים
אָפּגעהויבן, ווי ער האָט געהאַפּט און געטרוימט,
קין נאכט און קין אויפֿער דאָרטן בא קיינעם
נים געזען. ארײַנגעשפּרונגען איז ער אין
שטעטל נאָך האלבן טאָג, שוין נאָך דער שכיטע,
און זי, דאָבלען, געטראָפּן אָפּ דער שמוב-שוועל
ליגן אין בלוט. אין יענעם טאָג, שוין אין פינג-
בערן אָונט, שוין בא דער שנין פון צענדליקער
לאמטערנס, האָט מען זי אויך צו קיווער-
ינסראָפּל געבראכט.

צום אָנהייב האָט גאָר קיינער נים געוואסט,
ווער איז ער, אָט דער בערדיקער סאָלדאט אין
דער פאפאכע מיט דער קאָקארדע, וואָס שפּרינגט
אָפּ די מיליציעס הארט לעבן דער מיטע און
שטרענגט אָן אלע קויכעס אָפּ אונטערצושטעלן
אן אקסל... נאָך איינער דעם צווייטן האָט
איבערגעגעבן און ס'איז פאר אלעמען באוואוסט
געוואָרן:

— ס'איז דאָך א ליבליכער ברודער...
— דאָס קערט ער זיך אום פון דער מילכקאמ
אהיים...

— דאָס איז ער געקומען אזוי צו דער
שוועסטער צוגאסט...

— אוי וויי, א בראָד איז צו אונדז... — און
ס'האָט ווידער אויסגעבראָכן אין דער נאכט א
קלאַג-יעלאָלע ביז צו די הימלען.

נאָך אין יענער נאכט, טאקע באלד, ווי דער
קיווער איז פארשאָטן געוואָרן, האָט ער נים
געלאָזט פון קיינעם זיך פארהאלטן און איז
האכטיק פון בעסוילעם ארויסגעשפּרונגען און
ווייטער געלאָזט זיך אין זיין וועג ארײַן. ער מוז
גיכער לויפן אהיים, עפּשער ליגן ווי דאָרט אויך
אלע אָפּ דער שוועל...

און מיט יעדן טאָג ווערט אוואָס באַיאָר, ווי
דער סאָפּהארבסטיקער וואלד, שווארצער און
שווינגדיקער. ער שטעלט זיך אפּילע אינגערען
נים אָפּ אָפּ נאכטלענער. עמעס, ער איז
ארײַנגעשפּרונגען אין דעם טייל פאַלעסיע, וווּ
די באפעלקערונג איז זייער א שיטערע, ארום-
און-ארום זומפן. זעלטן טרעפט זיך א דאָרף.
איבער די וועלדער זינען צעוואָרפן כוואָרס,
איינער פון דעם צווייטן אָפּ צענדליקער מיל.

און די מעג זינען שטארק קורצע. אָט פאר-
גייט שוין ווידער א טאָג. עפעס א שרעקלעכע
שטילקענט שטייט ארום-און-ארום, כאָטש די
ווינטן רוישן. זעלטן דערנייט צו זיין אויער
דער קלאפּ פון דעם פיקהאַלץ איבערן טרוקענעם
שטאם, זעלטן הערט ער שוין דעם פניף פון די
בלויערלעך צום סאָף טאָג.

דער ווינט ברענגט אים דעם דייעך פון
וואסער — ערגעץ נים ווייט איז א טיך. בא אים
אין רענצל ליגן עטלעכע קארטאָפּל, א היפטל
קרויט, צוויי ציבעלעס, א קניפּלע זאלין, וועט
ער זיך אדאָפּלאָזן צום טיך, צעלייגן דאָרטן אפּן
ברעג א שניטער און אָפּקאָכן א ביסל געקעכטס.
דער הונגער זייגט אים אונטערן לעפעלע ביז צו
כאלאַשעס פאלן.

און האנאם דער הונגער מאטערט אים זייער,
נאָך (שוין א מענע אזא) ער טוט אלץ נים
גענילעם, ערנסט, געטריי, ווי נים פאר זיך טוט
ער עס, נאָך פאר עמעצן, פאר א צווייטן, און
דערצו נאָך פאר איינעם א פארמאטערט-קראנקן,
וועמען מע דארף דערקוויקן די געשטאַמע, און
עפּשער גאָר דערהאלטן דאָס לעבן.

אָפּ דער הארטער פאַלע פונעם שינעל שיילט
ער די קארטאָפּל, בראָקט דאָס קרויט, צעשניידט
א גרויסע בלאָווע ציבעלע, ווארפט עס אלץ ארײַן
אין דעם סאָלדאטישן שווארץ-פארייכערטן
מעשענעם קעסעלע, און דערנאָך רוקט ער זיך
מיט איין מיליצע פון דעם הויך-שיפּועדיקן
זאמדיקן ברעג צום טיך אדאָפּ. דאָס וואסער
לעבט נאָך, אָבער ס'איז שוין זייער קאלט, ערצו-
פארפּוירן צו ווערן. די נידעריק-פארגיינדיקע
זון שפיגלט זיך קימאט נים אָפּ אין די געדיכט-
שווערע וואסערן. ער וואשט פּויער די הענט,
דערנאָך דאָס פאַנעם, און ערשט שפּעטער
וואשט ער איבער אין קעסעלע דאָס אלץ
צוגעגרייטע און דערט דערביי צו דער מאמע:

— איך גיי, מאמע, איך גיי!..

אין די שווער-געדיכטע טרויע וואסערן, וווּ
ס'שפיגלט זיך נים אָפּ די נידעריק-שטיינענדיקע
זון, דערוועט ער מיטאמאָל ברעגענדיקע לאמ-
טערנס און דעהערט, ווי ס'פאלט אין קיווער
ארײַן אָפּ דער געקוילעטער שוועסטער די ערשטע
לאָפּעטע ערד. הייבט ער זיך אפּגיין מיט שרעק
אָפּ — עס ציט אים אין וואסער ארײַן...

אדופּקליבן זיך מיטן פולן קעסעלע צוריק
אפּן הויך-שיפּועדיקן בארג קומט אים אָן מיט
גוואלדיקע שוועריקטן. דער פוס גלייטשט זיך
אינעם שיטנדיקן זאמ, ווי מ'וואָלט די ערד
פון אונטער אים ארויסגעריסן.

א פארשווייטער, דער איינציקער פוס האלט
אים קוים, דערקליבט ער זיך צום אָרט, וווּ
ס'ליגט דער שינעל, דאָס רענצל, די צווייטע
מיליצע. ער כאפט איבער דעם אָטעם און נעמט
זיך מיט די הענט אויסנראָכן א גריבל — צע-
לייגן א שניטער.

שוין געהאט צוגנופּעלייגט די צווייגלעך,
אדופּעוואָרפן פונגיבן טרוקענע שישקעס, וואָס
זינען אים אונטער די הענט געקומען, רוקט ער
ארײַן די האנט אין קעשענע, וויל ארויסנעמען

נעם צונטער-רויט, די אויגן פארלאָפן מיט וויי-טרערן און דאָס הארץ שלאַגט זיך אין בלוטיקן טרויער. א שוידער גייט אים דורך איבערן גאנצן גוף, און ווען נישט די מיליצעס, וואָס האלטן אים אונטער, וואָלט ער שוין לאנג געלעגן מיטן פא-נעם צו דער ערד.

אין די נאכט לעוואָנע ציטערט נאָך אלץ אפן ווינט... אומגעהויער לאנגע, דא-אויסגעקרימטע שאַטנס קריכן איבער די בערגלעך זאמער. די שאַטנס הייבן זיך אהר, שפרינגען און פאלן ווי-דער. אוראמען דוכט זיך: עמעצער גייט אים נאָך, עמעצער גאנוועט זיך נאָך זינע טריט. ער הערט אפילע, ווי אונטער יענעם סראט ברעכן זיך טרוקענע צוויגלעך...

„ראַכל, — שטאמלט ער, — ראַכל, ס'איז דו?..“ און פלוצעם נעמט ער שרינען: „וואָס דארפט איר דאָ? וואָס ווילט איר פון מיין לעבן?..“ קיינער ענטפערט נישט, זיין קאָל פאלט ארעין אין די זומפן. און ערגעץ דאָרט, אה די זומפן, שרייט א קראנקער פויגל. אוראם הערט זיך צו צום שארפן אָפגעהאקטן געשריי, וואָס גייט פון אן איבערגעטריקטן גאָרל, און פאר-געסט אין אלץ. ער האָט איין הייסן ווילן: גיין און אָפזוכן אה די זומפן דעם קראנקן פויגל. „ווער דען וועט אים העלפן?“ אים דוכט זיך, אז ער גייט... אָבער עמעצער גייט אים ווידער נאָך. יענער שפרינגט אראָפּ פונעם בערגל זאמער, אויך אה איין פוס, און נעמט שטילונקערהייט ארויס-שלעפן באם סאָלדאט פון אונטער די אָרעםס ביידע מיליצעס... די לעוואָנע רייסט זיך אָפּ פונעם הימל, פאלט ארום אה א בוים, און די גאנצע ערד ווערט באדעקט מיט פונקען.

דער סאָלדאט ליגט אפן וועג, און הויכע, שטארק-געדיכטע וואלד-געוויקסן פלעכטן אים ארום. א וויסע צאפליע מיט לאנגע שווארצע פיס שפרינגט איבער אים, פון איין אקסל אפן אנדערן, אין מיט דעם געל-טרינעם שנאָבל פיקט זי אים אין די שלייפן ארעין... ער קאָן זיך פון דעם פויגל נישט אָפּשלאָגן. מיטן ביינערדיקן שנאָבל וועט ער אים באלד דורכעקבערן און דורכברעכן דעם שארכן. איבערן וואלד דרייט זיך א שווארצע בערעזע, ארומגעכאפט מיט פינער. א הייס-ברענדיקע פינטע ערד פארשייט אים די אויגן... דער סאָלדאט טראָגט זיך אה א צעהיצט פערד, די אנטבלויזטע שווערד איבערן קאָפּ, און שרייט צווישן טויזנטער אנדערע אזעל-כע, ווי ער:

— זא צא-ריא-א!..

פלוצעם זעצט זיך דאָס פערד אה די הינטער-שטע פיס אזוי, אז דער רייטער פאלט שיר פון זאמל נישט ארויס. פונעם גאָרל באם פערד שלאַגט א שווארצער שטראָם בלוט. און באלד, ווארפנדיק די פערדערשטע פיס אינדערלויפט, נעמט זיך דאָס פערד גליטשן פון דער סאָפּקע אראָפּ... וויל אוראָם באַיאַר אראָפּשפרינגען פון פערד, דערפילט ער: מיט א פארביסענער רעזי-כע האָט מען אים אריינגעזעצט אין דער אונ-טערגעהויבענער קני עפעס א דינס, א טעמפס, נאָך זייער א גלענדיקס...

פון דאָרט די שוועבעלעך, נאָך דאָס פאָגעס ווערט אים מיטאמאָל נאָך שווארצער, די אויגן נאָך טרוקענער און גלאנציקער. ער נעמט שאַרן, קלאָפן, אויסטרייסקלען, איבערטרייסקלען, איבער-קערן אלע קעשענעס, דאָס רענצל — נישטאָ קיין שוועבעלעך.

רוקט ער זיך ווידער מיטן זעלבן וועג, פונעם הויכן בארג צום טיפן אראָפּ. ער זוכט דאָרט, נישטערט... בלעכט זיצן באם טיפן, קוקט אין די שווער-גיינענדיקע וואסערן. די זון זעצט זיך. אה דער סאָסנע שארפט א קראָ דעם שנאָבל און א צווייג. אים דוכט זיך: אויסער אים איז מער קיין לעבעדיקער מענטש אה דער וועלט נישטאָ... און ס'טוט אים ווידער א צי אין וואסער ארעין. ער קלעמערט אפגור, אה אלע פיר, צוריק בארג-ארום און בלעכט ליגן אה דער ערד מיט פארמאכטע אויגן. אין מויל פילט ער דעם טאם פון הייסע קארטאָפּל, אין די נאָזלעכער שלאַגט אים א געזאלצן-זיסלעכער רייעך פון שוואַמען-זופ... שפרינגט ער אה און טוט פון צאָרן אזא זעין מיט דער מיליצע איבערן פולן קעסעלע, אז אליין, וואָס ער האָט צוגעגרייט, צעפליט זיך אין אלע זיטן. דאָס קעסעלע קוקלט זיך אראָפּ פונעם ברעג מיט א געקלאנג אין טיפן ארעין.

דער סאָלדאט קוקט צום טיפן אראָפּ. דאָס קעסעלע איז צום דנאָ נישט אוועק. אן אָנגענומענס ביז האלב מיט וואסער, זיצט עס טיף אין טיפן און טראָגט זיך מיטן שטראָם. אן אַ האָט עס דער שטראָם פארטראָגן צווישן די זאמערענע, צו אן אינדזעלע, ווו אפן וואסער וויינט זיך אן אייגזאמע סאָסנע — אפאָגעס נאָך פריילינג-ציט האָט זי זיך אָפגעריסן פונעם פליט... אוראָם באַיאַר לאָזט זיך וויטער אין וועג ארעין. נאָכן זון-זעצן זיך שעמערירן אפן מיט-רעוו ווייט-זילבערנע שנינען. דער וואלד-מענטש ווייסט: ס'איז אן אָנזאָג אה א פראָסט. די שטארקע ווינטן באנאכט רייסן ארויס שטערן פון הימל. אזעלכע ווינטן קאָנען אָנמראָגן א שניי-געוויטער.

און דער סאָלדאט, א באשלאָגענער מיט נויט-שווייס, שפרינגט וויטער איבער וועג-און-וועגע-לעך, לענגוים די ליידיקע שווארצע וועלדער, און שטאמלט:

— איר גיי, מאמע, איך גיי...

די נאכט שפארט פון דער ערד, פאלט פון די הימלען. דאפּקע אן אויסגעשטערנטע, אָבער א שווארצע און זייער א לאנגע איז די סאָפ-הארבסטיקע, די שרעוו-ווינטערדיקע נאכט. די מיליצעס זינקען אין זאמער ארעין אה נישט ארויס-צושלעפן זיי. פון אָנגעשטערענטקייט הייבט אים אן דער פארווונדערטער פוס אופגעלאָפן צו ווערן. דער ווייטעק הייבט זיך אלץ העכער איבערן קערפער, גייט דורך אלע אָדערן ביז צום האלדז-און-נאקן און נעמט שלאַגן אין קאָפּ און אין די אויגן ארעין... די אקשאָנעס אין אים וואקסט. די לעצטע קויכעס אָבער צאנקען און לעשן זיך.

אוראָם שטייט אינמיטן דער נאכט אפן זאמ-דיקן וועג, נישט וואך און נישט געשלאָפן, דאָס פא-

דער מאן רירט שוין לאנג ניט אָן אין איר קיין איין לעבעדיק געפיל. אפילע יענע אלע טונעם און זענען, וואָס פלעגן פרוער זי טרעפן מאמעש בין דער זיבעטער ריפ, רופן שוין איצט, די לעצטע פאָר יאָר, ניט ארויס בא איר קיין שום קעגנוויירקונג. די לעצטע יאָרן לייזט זי אף דער שווערסטער און געפערלעכסטער קרענק אין לעבן — אף גלייכגילט... אף אלץ און אלעס קומט שוין גלייך יענער שרעקלעכער ענטפער: „וואָס איז דער כילעק, אזוי צי אזוי?.. ס'וויי איז מיין לעבן פארשפילט, פארשפילט ביזן לעצטן פאָדעם... וואָס זשע איז שוין דער אונ- מערשייד? אלציינס.“

עמעס, זי האָט קיינמאל ניט געקאנט פאר- געסן, בעמילע שוין ניט געקאנט מייכל זיין, יענעם פארברעכן, וואָס ער איז קעגן איר אלס מענטש און אלס פרוי באגאנגען. מיט דער צייט אָבער איז די פרוערדיקע סינע, די פיינטשאפט צו אים, אויסגעוועפט און געשטילט געוואָרן. ער פארנעמט שוין לאנג דאָס זעלבע אָרט אין איר לעבן, ווי די גאנצע שטוב — דאָס פירשטאָקיקע מויערל מיט אלע זינע מווישוים; דער שווער — א מין פארברענגער צאדיק אין שטאָט, דער געוועזענער דינען רעב נאָסן לאנדע... די שוויגער מיט די לאנגע טייערע אויפגלייכער און מיט דריי נידערס — די גרויסע סויערסטע, וואָס פאר- לאָזט זיך אף קיינעם ניט, פארגלייבט קיינעם ניט און פאָרט נאָך אלץ אלע יאָר אליין אף די ליפציקער יאָר-יארידיס. ער, דער מאן, פאר- געמט בא איר דאָס זעלבע אָרט, ווי די צוויי באל- גיווערדיקע שוועסטער זינע מיט זייערע מענער און, ביכלאל, ווי אלע יענע שטוב-זאכן, צווישן וועלכע זי דרייט זיך ארום און וואָס פארנעמען דאָרט אזא אָנגעזען אָרט... יא, אין איר לעבן געהערט דער מאן צו יענע שטוב-זאכן, וואָס גייען איר ניט אָן, זי דארף זיי ניט, זיי זינען איר איבעריק, זיי פאָדערן אָבער א טאָגסגעלעכע האזשנאָכע.

נאָר וואָס טיפער מ'איז אין דעם וואלד-לאנד ארטיגעפאָרן, וואָס געענטער ס'ווערט צו יענעם אָרט, צו יענער היים, פונדאנען זי איז מיט אזא אכזאריעס ארויסגערופן געוואָרן, אלץ מער און שטארקער לעבן און איר די אלטע ווונדן, די פאדראָסן און אוועלעס... און דעם מאנס כקירעס וועגן דעם ווערט פון דעם יאָכיר, אז „בלויז די פערזענלעכקייט קאָן זיין דער וועג- וויזער, דער לערער פון האמיון...“, רייצן זי ווי- דער ביז גאָר און.

אף אָט די אלע רייד זינע האָט זי פרוער שוין קיין שום אכט ניט געלייגט, זיי פלעגן שוין אפי- לע צו איר אויער ניט דערגיין, און אויב שוין יא אַמאָל דערגאנגען, פלעגן זיי ארויסרופן בא איר אף א רענע א ביטערן שמיכל: „זיך פא- רעכנט ער צו די יעכידים...“

אָבער איצט, אף דער פור, וואָס טרייסלט ארויס פון איר די נעשעמלע האָבן די דאָזיקע כקירעס זי ווידער אופגעבראכט און זי ווידער פונדאָסנע שרעקלעך באליידיקט... „מיר האָט

מיטן זעלבן זאמדיק-פאָלעסיער וועג, אף וועלכן דער סאָלדאט איז געפאלן, פאָרט אין יענער נאכט א פור. אין וואָגן זיצן פיר מענטשן.

די יונגערע צוויי מאנצבלען, נאָך דעם, ווי ס'איז צווישן זיי געפירט געוואָרן א לאנגער און א הייסער וויקוער וועגן דעם יאָכיר און דעם קלאָל, וועגן דער פערזענלעכקייט און דעם הא- מיון, זינען זיי ביידע געשמאק אנשלאָפן גע- וואָרן.

דער דריטער מאנצבל — א יוד אין די יאָרן, אָבער נאָך איצט אפילע רופן אים די באלענג- לעס פאר זיין גווערע — לייזער דער אשמערד... דער דאָזיקער אשמערד זיצט פון פאָרנט אף דער קעלביע. פון אונטן איז ער שטארק ברייט, וואָס העכער — ווערט ער שמעלער. אפן קאָפ שטעקט אים א האָזענער יאָלעס, אראָפגערוקט אריבער די אויגן. דער קאָפ באם אָנטרעכער איז אראָפגעלאָזט אף דער ברוסט, די אויגן פאר- מאכט, עס וואָלט געקאנט דוכטן — ער שלאָפט. נאָך ער שלאָפט ניט, דער אשמערד. ווי טאָמיר, ווו ער זאָל זיך ניט געפיען, אויב נאָר קיינער רירט אים ניט אָן, דרעמלט ער.

דער פערטער מענטש, די פרוי, וואָס די גאנ- צע נאכט ניט זי שלאָפט, ניט זי דרעמלט, האָט דעם גאנצן לאנגן וועג מיט קיינעם קיין וואָרט ניט אויסגערעדט. זי זיצט אָנגעבויגן, דעם קאָפ אָנגעשפארט אף די הענט, די אויגן ברייט פא- נאנדערגעעפנט, ווי זי וואָלט זיכער געווען: אין אָט-אָ דער ווייטיקער, אויסגעלעכטערטער, ריך- אויסגעשטערנטער נאכט, בא אָט דער אופניי- ענדיקער לעוואָנע, אין אָט דעם וואלד וועט זי נאָך באגעגענען, נאָך דערזען יענעם מענטשן, וואָס וועט איר, אויב ניט מיטהעלפן, איז אן איינע געבן, זי אויסלערנען, וואָזוי א סאָף צו מאכן צו אזא לעבן, וואָזוי איבערצושניידן דעם שטריק, וואָס זי טראָגט שוין באלד צען יאָר פארבראָגענערהייט אפן האלדז... „א שענדלעך לעבן... — טראכט זי, יא, יא, איינע, ס'איז בא דיר א שענדלעך לעבן...“

וואָס טיפער די פור פאָרט אין די וועלדער ארטיין, אלץ א גרעסערע אינערלעכע קעלט און א גרעסערער עלנט נעמט זי ארום.

דער מאן אירער ליגט אויסגעצויגן איבער דער גאנצער לענג פון וואָגן, אונגעוויקלט ביז איבערן קאָפ אין דעם שווארצן ראָמאנעווער פעלי, און רעדט די גאנצע צייט פון שלאָף. זי טוט מיט פאראכטונג א שמיכל: „מיסטאמע כעזשננט ער זיך מיט זיין מאמעניו...“

דער צווייטער, וואָס שלאָפט אין וואָגן, דער דאָקטער, יענער ליגט אראָפגערוקט צו אירע ביים, דעם קאָפ אָנגעשפארט אף דעם זעקל הא- בער, די שיינע שווארצע באָרד ווינט זיך פונעם פאָרן און אין זינע גרויסע בריילן-גלעזלעך שפוגלט זיך אָפ די לעוואָנע.

ער דעמלט ניט געהאלטן, און האלט מיך די גאנ-
צע צייט פאר קיין „יאכיד“ ניט...”
און יענע אלע געדאנקען, וואָס האָבן זי פון
ציט צו ציט פאַרט געמאכט, וואָס האָבן קיין-
מאָל ניט דערלאָזט, אז דער גלייכנילע זאָל זיך
א ווארעמע נעסט אין איר געשטאַמע אויסבויען,
און ניט איין נאכט איז איר אויסגעקומען, פון
שרעק פאר איר לעבן און פון באדפֿע פאר
מענטשן, צו ווארגן, צו שטיקן און צו טרייבן זיי
פון זיך, — אַט יענע געדאנקען האָבן איצט ווי-
דער, נאָר שוין אלע מיטאמאָל, וואָס טיפער די
פור איז אין וואַלד ארדן און וואָס געענטער צו
דער היים, צום אָרט, וווּ די סרייפֿע פון איר לעבן
האָט זיך אָנגעהויבן, אלץ ענגער און שטארקער
זי ארומגערינגלט.
און דער, וואָס האָט צוליב זיין טיטוע און גע-
נוס זי געפירט מיט גוואַלד צו און פון דער כופֿע,
געוואָרן דער פאַטער פון איר קינד, ער, אלעק-
סאנדער לאנדער, דער איינגעטימער פון הונדערט
וועכשטולן און פֿין א יונג און שיין ווייב, ער
ליגט זיך אויסגעצויגן אין וואָגן, אינגעוויקלט
אין דעם פעלי, קיין וויינט זאָל אים כאַלילע ניט
דורכנעמען, און ער דערט פון שלאָף ארויס... ער
פלאַפלט נאָך מיטמאמע אלץ ווען דעם ווערט
פֿינעם „יאכיד“, און עס ווילט זיך איר אָנכאפֿן
אים פאר ביידע אקסל, אים אופוועקן און זאָגן:
— הער, דו, אלעקסאנדער, א סאָף צו דער
שפּיל... זי ווייסן, אז ניט אזוי צוליב דער קראַנ-
קער מאמע פאַר איך... איר פאַר, דו זאָלסט
ווייסן, צוליב דאנעלן. צו אים פאַר איך, צוליב
אים פיר איך דעם דאָקטער...
מיטאמאָל גייט איר דורך א שרעקלעכער גע-
דאנק: „ניט צו דאנעלן פאַר איך... איר פאַר איר
קיינער-קוועם פון מיין ליבע...”
און זי בלייבט זיצן אָנגעכויגענערהייט, בלאַנ-
קעט מיט די ברייט-פאנאדערגעפנטע אויגן
איבער דער נאכט — ווארט אפֿ עפעס און אפֿ
עמעצן...
און די לעוואָנע שווימט איבער די פּאַלעסיער
וועלדער. די ערד איז באדעקט מיט פינקלענדיקן
פריי-טוי. ערגעץ אפֿ די זומפֿן שרייט נאָך אלץ
דער קראנקער פויגל. לויט דער קעלט און לויט
די פלאַקערנדיקע שטערן דארף שוין גיך אָנהייבן
טאָגן.
די פערד טוען פלוצעס א נעם דעם וואָגן. דער
אשמערדי האָט פארגעסן אין זינע היסכנוועכ,
געלאָזט די פערד אפֿ א פרעמדן וועג, באנאכט,
אפֿ העפקער... ער, דער דרעמלענדיקער באלע-
גאַלע, ווי נאָר די פערד האָבן א נעם געמאָן דעם
וואָגן, האָט טייקע דעם קאָפֿ אופגעהויבן:
— האָדיע, נו... — ציט ער שטייפֿער אָן די
לייצעס, — בארג-אראָפֿ הייבט אינער אָן צו
שטעלן דער האָכער. טפּר-ר! אזוי קריכט איר,
ווי א נאָגיד נאָך א שווייץ-באָד... טפּר-ר!
דער פארטאָגיקער וויינט פארטראָגט זינע
רייד, און זי, אייווע, הערט גיט, וואָס דער אש-
מערדי דערט צו די פערד. זי וויל אים בעטן:
טרייבט ניט, מענטש איינער, אזוי שטארק די
פערד. ס'איז גיט פאר מינע קויכעס אריינצו-

פאַרן אין מיין אמאָליקער היים, פונוואַנען
מ'האָט מיר מיט כוויזעק ארויסגעטריבן.
זי האָט זיך צוגערוקט צום אשמערדי, רעדט
צו אים אריבער זיין אקסל:
— פאַרט גיט אזוי גיך, ליבער מענטש, ס'איז
ניט פאר מינע קויכעס צו באגעגענען זיך מיט
דאנעלן, זיך טרעפֿן מיט מיין מאמע... זי איז
מיין גרעכטער פויגע. ווען גיט די מאמע מיט
איר ברודער אבושעל, וואָלט עס גיט פאַרגעקו-
מען... מיין מאמע האָט מיך פֿינעם געהאט נאָך
פֿונעם וויגעלע. זי האָט אלעמען פֿינעם געהאט,
נאָר מיך מער פון אלע... איין-און-איינציקע, א
באסיעכירע, און אזא פֿינעםשאפט... פאר וואָס?
דער וויינט פארטרייבט איר אין פאָנעם ארדן
דעם אשמערדיס גרויסע באָרד. זי פילט עס אָבער
גיט. נאָר ווען יענער בייגט זיך אָן און טוט אפֿ
איר א געשריי: „מאדאם, האָדיע, נו, האלט זיך
פאר דער דראכניע!“, ערשט דעמלט דערזעט
זי זיך שטיין אפֿ די קני לעס אשמערדי, ביידע
הענט אירע אפֿ זינע אקסל... האָט זי טאקע צו
אים גערעדט? ס'קאָן דאָך גיט זיין!
זי פרעגט בא אים:
— מענטש איינער, איר האָב אינער דען עפעס
געזאָגט?
נאָר דאָ האָט זיך דער אשמערדי אופגעהויבן
אפֿ די פיס, א ברום געמאָן איבערן גאנצן וואַלד:
„האָדיע, נו!“ און א שפרונג געטאָן פון וואָגן
ארויס. און איידער זי האָט באוויזן צו באנע-
מען, וואָס דעם באלעגאַלעס געשריי, זיין שפרונג
פֿין וואָגן דארף הייסן און באשטימן, איז דער
וואָגן שוין געלעגן אפֿ א זיט, זי, אייווע, באם
אשמערדי אפֿ די הענט, און איבער איר קאָפֿ
דרייט זיך אינדערלופטן א ראָד.
— האָדיע, נו, — זאָגט צו איר דער שמני-
סער, — נאָך מיט מאַזל...
זי קלייבט זיך ארויס פון זינע הענט און
הייבט זיך אפֿ אפֿ די פיס. — מ'האָט דאָך גע-
קאָנט אומקומען.
— האָדיע, נו, כ'האָב דאָך גיט געקאָנט
ארויפֿאָרן אפֿ א מענטשן...
— אפֿ וועלכן מענטשן?
— אָן-אָ, — וויינט ער מיטן ביימ-ש-
שטעקל, — אָן-אָ אפֿן וועג ליגט א מענטש...
דער טומל און ראש, די איבערשרעק-געשריי-
ען פון אונטער דעם איבערגעקערטן וואָגן, בא-
זונדערט דעם אשמערדיס ברום, וואָס האָט אפֿ-
געטרייסלט דעם פארבאָגיקן וואַלד, האָט אויך
אומגעקערט אפֿ א וויילע דעם סאָלדאט צום
לעבן.
ער עפנט די אויגן. ארופֿצו, צווישן די ביי-
מער, — אן איבערגעקערטע פור, מענטשן,
פערד מיט פאריסענע קעפֿ, דער דישל שטעקט
אין הימל... און הארט צו דער ערד, אָנגעשפּארט
אָן א בוים, שטייט די לעוואָנע אן אויסגעצוי-
גענע, א ווייסע... ניין, ס'איז גיט די לעוואָנע.
די לעוואָנע איז פרוער צעבראָכן, צעברעקלט און
צעשטאָן געוואָרן. ס'איז פאָשעט א ריפּפֿל ווייזן
ברויט...

ווי צו דעם, וואָס נייטיקט זיך אין דער הילף. — יא, א שווערער צופאל... דער פוס איז בא אים אופגעלאפן. ס'קאן דאָ זיין אלץ, אפילו א גאז-פלעגמאָניע. ס'איז זייער מעגלעך... אָט טוט א נעם, אלעקסאנדער נאטאנאָוויטש, זיין פוס, וועט איר אויך זען...

אלעקסאנדער נאטאנאָוויטש איז אוועק אָן-טאָן דעם פעלץ:

— וואָס זאָגט איר אף דער קעלט? — ער שפאנט אין דעם פעלץ לענגליך דעם וואָגן הין און צוריק. — איליא איליטש, דערווייט זיך בא אים, ווער איז ער?

— דערווייט זיך, ווער ער איז? איין קליין-ניקניט. דאָס איז גראדע דאָס סאמע שווערסטע. דער דאָקטער בייגט זיך ווידער אָן און טאפט נאכאמאל דעם קראנקנס דויפּעק.

— מער פון אלעמען לידט פון א מילכאָמע דער פראָסטער מענטש. ס'איז דאָר הימל-שרני-ענדיק... ס'איז בא מיר קיין צווייפל ניט, אז דעם סאָלדאט האָט מען אויסגעשריבן פון שפי-טאָל פאר דער צייט.

— איליא איליטש, — זאָגט די פרוי, — לאָמיר ניט פאטערן קיין צייט. אין דעם צו-שטאנד, אין וועלכן דער קראנקער געפינט זיך, קאָנען מיר זיך דען פון אים עפעס דערווייזן? — ניין, אין קיין פאל ניט. און ווער דער סאָלדאט איז, פונדאנען און ווהין ער גייט, שפילט, מיין איר, אצינד קיין שום ראָליע ניט... אונדז איז געבליבן צו פאָרן א ווערסט צוואנ-ציק?

— ניט מער, — און זי דרייט זיך אויס צום באלענגאָלע, וואָס שפאנט די פערד אין וואָגן. — זיט אזוי גוט, רעב לייזער, ברענגט אהער די דראבינע.

— נו אָט, נא דיר גאָר א דראבינע... איך וועל אים נעמען אף די הענט און האַרדע...

— ניין, רעב לייזער, ברענגט, זיט מויכליך, די דראבינע. — און צום מאן זאָגט זי: — דעם סאָלדאט וועלן מיר מיטנעמען מיט זיך, און דאָרטן וועלן מיר שוין זען, וואָס ווייטער צו טאָן. דער דאָקטער איליא איליטש, דער אלטער באַכער מיט דער שיינער שווארצער באָרד, הערט זיך צו מיט פארמאכטע אויגן צו דער פרויס קאָל — עפעס נים הערט זיך אין איר קאָל, עפעס גאָר אנדערש קלינגט איר קאָל דאָ, אין אַם דעם ערעו-ווינטערדיקן לעוואָנע-קאלטן וואַלד.

— דו ביסט מאַסקים? — פרעגט זי דעם מאן.

— גאָט איז מיט דיר... פארשטייט זיך, מאַסקים.

אלעקסאנדער לאנדע שטייט באס וואָגן פון קאָפּ ביז די פיס אין לעוואָנע-ליכט. פון דער גאנצער נעסוע איז ער אומציפּירן. די ליפן פארקרימט. אלץ און אלעמען איז ער כווישער. אומעטום און שטענדיק זעט ער אן אונטערנע-שטעלמן פוס... מ'ויל אים אומברענגען. ער איז זיכער: דער אשמערדני האָט אומישנע איבערגע-קערט די פור. דעם סאָלדאט האָט מען אויך או-

און דאָ דערזעט ער: פון קיווער ארויס קריכט די שוועסטער. דעם קאָפּ אירן זעט ער ניט. ער זעט נאָר צוויי נאקעטע הענט, פארבלוטיקטע ביז די עלנבויגנס. אָט די צוויי פארבלוטיקטע הענט ווייזן זיך איבערן בערגל זאמד און ציען זיך מיט די צעשפרייטע אינגעבויגענע פינגער צום ריפטל ווייזן ברויט.

דעם סאָלדאט ווערט די גאל-ביטערניש אין מויל גאָר געדיכטער. די צונג — א טרוקן שטיק האָלץ.

— ראָכל, — בעט ער זיך בא איר, — ראָכל, נעם ניט צו דאָס גאנצע ריפטל, גיב מיר אויך א שטיקל...

די צאפליע אף די לאנגע שווארצע פיס נעמט אים ווידער פיקן, אָן איפהער, ביז מעשו-גע צו ווערן, מיט דעם גרין-געלבלעכן שנאָבל אין די שלייפן ארבען.

און באלד ווערט אלץ צוריק אינגעהילט אין א הייסער שווארצקניט — די פור, די מענטשן, די צוויי פארבלוטיקטע הענט, דאָס ווייזענע ריפטל ברויט, — אלץ ווערט פאר זיין אויג פארלאָרן און אָפּגעווישט.

די פרוי איז צופירן, וואָס די פור האָט זיך איבערגעקערט. זאָל זיין דורך אזא צופאל, אבי דער וועג זאָל פארלענגערט ווערן... איר איז זיי-ער שרעקלעך ארופצופאָרן אפן בעסוילעם פון איר יוגנט.

דער מאן, גאָר אלץ שלעפּעריק-דערשראָקן, ווארפט זיך אפן דאָקטער, מאכט דערביי ווילד מיט די הענט, רעדט עפעס מיט א מעשוונע דין קעלעכל, וויל טייקעה וויסן: וויפל גאזלאָנים זיי-נען אָנגעפאלן און צי וועט דער אשמערדני קאָנען אליין זיי בנקומען? צווישן די באלענגאָלעס שעמט ער דאָר פאר א גוואר...

— איך קויף אים א פערד. זאָגט אים, אז איך וועל אים קויפן...

— שווייג שוין בעסער, יאָכיד איינער, — גייט צו צו אים די פרוי, — קיינער איז אף דיר נישט אָנגעפאלן. דו ביסט א גרעסערער פאכרן, ווי איר האָב זיך פאָרגעשטעלט...

זי העלפט דעם דאָקטער אופהייבן זיך פון דער ערד:

— קומט, אפן וועג ליגט א מענטש. דער דאָקטער, וואָס האָט ווינציק-וואָס גע-האט צו טאָן בא אוועלכע באדינגונגען לעבן קראנקן, שטייט מיט פאנאדערגענומענע הענט, פינטלט מיט די וועס — בייסן פאלן זינגען בא אים פארלאָרן געגאנגען די ברילן און איצט, ניט געקוקט אף דער שטארקער לעוואָנע-ליכט, זעט ער מאמעש נים, וואָס ארום אים טוט זיך. ס'איז אויך צוגעגאנגען דער מאן.

— נו, וואָס? — פרעגט ער מיט אומגע-דולד, — ער פארשטעלט זיך ניט?

— ניין, ער פארשטעלט זיך ניט, — ענט-פערט אָפּ דער דאָקטער מיט א זיפּי, — טוט א נעם זיין האנט. דער מענטש איז אין פינער... — און אין דעם דאָקטערס קאָל הערט זיך יענע אומבאהאָלפנקייט, וואָס דופט ארויס מער ראכ-מאָנעס צו דעם, וואָס וויל העלפן און קען ניט,

מישנע אוועקגעלויגט אפן וועג. ס'איז א פאר-
שטעלטער סאָלדאט. קיין גוטס וועט דערפון
ניט ארויסקומען... ער דערפילט שטארקער דעם
אלטן ווייטעק אין בויך.

— וואָס זשע שטייט, אלעקסאנדער?

— מיט וואָס קאָן איר אים העלפן?

און ווי שטענדיק, ווען פאר זינע אויגן
טרעפט מיט עמעצן אן אומגליק, דוקט ער אפ-
גיך ארעין די האנט אין זינט-קעשענע — גרייט
צו נעבן יענעם א נעדראווע.

די פרוי גייט צו צו אים זייער נאָענט און
זאָגט זייער שטיל:

— אלעקסאנדער, מ'דארף העלפן אריבער-
טראָגן דעם סאָלדאט, מעגלעך, אז ער איז א
יאָכיד.

איר קאָל האָט אויך ער ניט דערקענט... פול
מיט גאל און מיט ביטל.

IV

די שטערן לעשן זיך. פון דער לעוואָנע גייט
ניט קיין ליכט, נאָר א באוילבערטע גרויקענט.
ס'טאָגט, דער קאלטער ווינט שטארקט זיך,
קריכט אין די ביינער ארעין — ניט ווייט צו זון-
אופגאנג. די מיט שוים-באדעקטע פערד שפא-
נען שווער. די רעדער סקריפען.

דער אישמעדי דרעמלט. אים פאלט אפילע
ניט אהין, אז זיי, די באַשעווע פארשווינען, וואָלטן
אים געמענט באדאנקען, זאָגן כאַטש א גוט
וואָרט פאר זיין מעסירענעפיש. ווען ער
שפרינגט באציטנס פון וואָגן ניט אראָפּ,
שטעלט ניט אונטער זיין האלדז-און-גאקן, זי-
נע הענט, וואָלטן זיי געוויס געמאזיקט געוואָרן.
די פרוי האָט זיך צוגעשפארט באם קראנקן
צופוסנס. ער ליגט נאָך אלץ א פארבראָגענער,
אָבער שוין א שטיל-געבליבענער. בלויז פון צינט
צו צינט אָמעמט ער האסטיק און הילכיק.

אייווע קוקט מיט א גוטן שטייכל, ווי דער
דאָקטער שפאנט נאָכן וואָגן. די הענט פארלייגט
אפן רוקן, דעם קאָפּ פאריסן. ער הייבט מאָרנע
הויך די פיס, די באָרד איז צעשפאלטן פונעם
ווינט אף צווייען. ער פופט אויס דעם ניגן פון
זיין באליבט לידל, וואָס ער זינגט אף אלע
קערמישאלעך:

ס'האָט זיך מיר די זיפּ צעזיפט,

זי האָט זיך מיר צעשטאָן,

זי האָט זיך מיר צעשטאָן,

ס'האָבן זיך די שייך צעריסן

טאנץ איך אין די זאָקן.

און ווען ער דעהגייט צום דעפרען: „טאנץ,
טאנץ, טאנץ א ביסעלע מיט מיר...“ הייבט ער
אָן צו פליפן נאָר יוגלש-פארשט, און די פיס
הייבן זיך איבערן וועג נאָך העכער. ס'ארא לי-
בער מענטש, טראכט זי וועגן דעם דאָקטער, ער
לעבט, דוכט זיך, נאָר פאר אנדערע. אָם שוין
דאָס פינפטע יאָר, ווי מ'זעט אים אלע פארנאכט
אף זיין נידעריק, צוויי-דערדערדיק בריטשקעלע.
צווישן די צוויי אויסגעקרימטע דיטשעס. — א

הויך דאר געל פערד. ער פאָרט ארום, דער
דאָקטער, איבער די ענגע געסלעך, צווישן די
קרומע הויזלעך. מ'זאָגט אפילע: ער האָט זיך
באזעצט אין דער גוכערניע-שטאָט נאָך דער-
פאר, וויל ס'וויינען דאָרט א סאך קאפּצאָנים...
ער ווארט ניט, מ'זאָל אים רופן, ער גייט אליין
איבער די הויזער. ער קומט ארעין, ווי א היימי-
שער, ווי אן אייגענער. קאפּצאָנים שעמען זיך
ניט פאר אים מיט זייער קרענק און דאלעס...
יא, דער דאָקטער איז אן אידעאליסט! נאָר זי
איז אים אוואדע זייער און זייער דאנקבאר,
וואָס ער האָט איבערגעלאָזט אלץ און אלעס, זיך
געלאָזט מיט איר אין אזא שווערער נעסע.
אָבער... פון זיין גוטסקייט, פון זיין איבערגע-
געבנקייט, פון זיין גרייט זיין צוליב איר אף אלץ,
ווערט איר פון טאָג צו טאָג שווערער. זי פילט,
זי דארף זיך באפרענען פון דעם... צו א גרויסער
באלכיוו זוערס זי אים...

דעה מאן, פארנורעט דעם קאָפּ אין דעם אופ-
געשטעלטן קאלטער, קאָן ניט פארטראָגן דעם
דייער, וואָס טראָגט זיך פון די צעהיצטע פערד.
ער זיצט לעבן אָנטרעבער, רייכערט דעם מער-
קישן ציגאר און איז צופרידן, וואָס גראַד איצט;
ווען דער מארק איז פארוואָרפן מיט סכורע און
בא אים ליגט א פולער סקלאר, האָבן זיי, די
ארבעטער, געמאָלדן דעם שטריק... „זאָלן זיי
דאָרטן האלטן הייסע רעדעס אפן ליידיקן מאָגן...“
ער, אלעקסאנדער גאטאנאָוויטש לאנדע, האָט
ציגענומען די שליסלען פון פאבריק און פאָרט
מיט דעם זויב מעוואקער-כוילע זיין איר מא-
מע... אייגנטלעך, פאָרט ער צו איר מאטן. דער
אלטער גאוורעל באַיאָר איז אָנגעשטאָפּט מיט
געלט. מ'דארף אים אריינעמען אין שוטפעס...

די פרוי, זעענדיק, ווי ער, א בארויקטער פון
עפעס, א צופרידענער, רייכערט מיט האנאָע דעם
ציגאר, זאָגט מיט א באהאלטענער סינע:

— אלעקסאנדער, דער סאָלדאט קאָן אפאָל
ניט שפארבן אפן וועג?

— מער פעלט ניט, — ווערט ער אופגע-

רעגט, — אין אזא צינט...

— וואוּזוי דו האָסט עס פאר אלץ מוידע.

מיט מיר ביסטו געווען א העלד.

— אייווע, וואָס איז מיט דיר היינט?

— איך וויל אויך ווערן, ווי דו, א יאָכיד...

ער ענטפערט ניט. מיט א ווייב איז גלייכער,
אז מ'רעדט ווייניקער.

— טרייב די פערד, שלאָף ניט, — טוט ער

א שטויס מיטן עלנבויגן דעם אָנטרעבער, —

א מענטש זאָל האלטן אין איין שלאָפן.

דער אשמעדי עפנט ניט די אויגן. ער טוט

זיך א קראץ מיטן בייטש-שטעקל הינטערן
אויער:

— האָדיע, נו, די פערד גייען בארג-ארום...

— פון ווען אָן זשאלעזעסטו פרעמער

פערד?.. טרייב, טרייב! מ'דארף דעם קראנקן

וואָס גיכער אריינפירן אין א שטוב. איך מיינ,

אייווע, אין דער ערשטער שטוב וועלן מיר אים

אראָפּטראָגן. מיר האָבן געטאָן פאר אים אלץ.

כאָפּקאָלסאָף טאָר מען דאָך ניט...

— איר וואָלט געווען א גוטע בארעמהארצי-
קע שוועסטער...

זי ווארפט אף אים א זייער ווארעמען בליק:
— א שוועסטער? יא.

דער דאָקטער טוט א שפילן זיפּץ און, ניט
ווארטנדיק ביז די פור וועט רירן פון אַרט, לאָזט
ער זיך ווייטער שפאנען באס זינט וועג. עמעצער
פארלעשט די לעצטע שטערן אין הימל.

די פור גייט ווידער בארג-ארום. ס'שארנעט.
דער וואלד בלייבט שטיל-שכיל. ס'דערהערט זיך
א פריידיק געצווישטער. גאָר א סאך טונקל-
כסודנע פלעג קומט א זוניקער פרימאָרגן. דער
אשמערדע עפנט די אויגן, הייבט אף דעם קאָפּ
און נעמט טרענען שטארקער די פערד. און וואָס
העכער די פור גייט בארג-ארום, אלץ ברייטער
און פייערדיקער ווערט דער הימל.

די פרוי זיצט מיט אראָפּגעלאָזטע וויעס. פאר
די לעצטע צען יאָר האָט זי ניט געזען, ווי די
זון גייט אהן... און דאָך קוקט זי איצט דורך די
אראָפּגעלאָזטע וויעס. עפעס פרעגט בא איר דער
מאן, עפעס רעדט צו איר דער דאָקטער, גאָר זי
איז ווייט פון זיי... זי איז דאָרטן, אין יענע זון-
מערדיקע פארטאָן. די מאמע מיט אירע ברי-
דער און שוועגערנס זאָלן זי ניט דערזען און בא-
מערקן, לויפט זי אהין, ווייט הינטערן דאָרט, צו
דאנעלען... קיינמאל האָט זי ניט געקאָנט קומען
די ערשטע. פאָמיד האָט זי אים שוין געטראָפּן
דאָרטן. אָט זעט זי אים זיצן, דאנעלען. די זון
גייט אהן. ער האלט די פינגער פארוקט אין
דעם ווילדן קאָפּ האָר. ער דרייט אפילע צו איר
דעם קאָפּ ניט אויס, ער באמערקט, דוכט זיך,
אפילע ניט איר קומען... אָבער ווי גאָר זי זעצט
זיך שטיל צו לעבן אים, פארווארפט ער די רעכ-
טע האנט ארום איר האלדז און זאָגט:

— אף מען געלעגער האָב איר א נאנצע
נאכט מיט ליבהארציקע געזוכט, געזוכט און ניט
געפונען...

דריקט זי צו איר קאָפּ צו זיין אקסל, ער
קושט איר די האָר. זי ענטפערט אים:

— איך בין, מיט הארציקער פרעגט, צו דיר
אין פעלד ארויס, איך האָב פאר דער זון זיך
אופגעהויבן... לאָמיר זיך ביידע לאָזן אין די
ווינגערטנער, סיד וועלן ביידע יעדעס איינציק
ביימעלע כאקוקן. עפּשער בלייבט שוין אף דאָס
ווינגערטאָקל, עפּשער פיקן זיך שוין די טרויבע-
לעך, עפּשער שפּראַצן שוין די מילגרוימען...

— איז עס טייערע, — שלאָגט ער איר אי-
בער. — דו ווייסט דאָך, אז בא מיר אין הארצן
האָבן שוין געפלאצט די קנאָפּס. ס'בלייבט שוין
דער גאנצער ווינגערטאָרטן.

פלעכט זי ארום ביידע הענט ארום זיין קאָפּ
און רוימט אים אהין אין אויער:

— ליבהארציקער מינער, דיר איינעם וועל
איך אָפּגעבן די גאנצע ליבע מינע... דיר, דא-
ניעל... דיר איינעם...

באס סאָלדאט ציטערן אף די וויעס — די
ערשטע זון-שמראל, פילקאלירנדיקע און ווא-
דעמע, קריכן אים אין די אויגן ארנין. דער וויין
לאָזט זיך אויך פילן. א ווארעמקייט צעגייט זיך

זי וויל אים זאָגן: כ'ווייס, כ'ווייס, דו האָסט
שוין אויסגעקויפט דיין געוויסן. גאָר דאָ בא-
מערקט זי: דער סאָלדאט ווארפט פון זיך אראָפּ
דעם צוועק, הייבט זיך אונטער אף די עלנבויגן,
דרייט דעם קאָפּ. די אויגן זינען פארמאכט. דער
האלדז אָנגעשטרענגט-אויסגעצויגן. ער פירט מיט
דער ווייטער צונג איבער די ליפּן. הייסט זי אָפּ-
שטעלן די פערד, שלעפט ארויס די בלעכענע
קיילע, לייגט אוועק דעם קראנקנס קאָפּ צו זיך
אף די קני און, ניט ווארטנדיק, ביז דער דאָק-
טער וועט צוגיין צום וואָגן, געבן זיין האסקאָמע,
נעמט זי שטילן דעם קראנקן זיין דאָרשט.

דער סאָלדאט שלינגט הייליכקייט, פארבלייבט
זיך, דער קין ציטערט און די ציין קלאפן אָן דער
קיילע. גרויסע טראָפּנס שווייס באדעקן זיין
שטערן. און פון דער לאָהעטקייט, מיט וועלכער
ער טרינקט, און פון דעם, זוואווי דער גוף זי-
נער טרייטלט זיך דערבני, ווערט די פרוי אויך
דורכגעדרונגען מיט ציטער און צאר. ניט
טראכטנדיק, וואָס עס קאָן דערנאָך דעם קראנקן
קאָסטן אזא קאלטער טרונק, באמיט זי זיך וואָס
סערער און בעסער שטילן זיין דאָרשט. אָבער
וואָס פלונסיקער זי וויל עס טאָן, אלץ ערגער
באקומט זיך בא איר. די קיילע פאלט שיד פון
אירע הענט ניט ארויס, דאָס וואסער רינט אים
איבער דער באָרד, איבערן שינעל.

— גענוג, גענוג, — לויפט צו דער דאָק-
טער, — גאָס איז מיט איר, אזא קאלטן טרונק
בא אזא טעמפּעראטור... — ער וויל פאריכטן די
ברילן, די ברילן זינען אָבער אף זייער אָרט ני-
טאָ. מ'האָט זיי טאקע ניט געפונען. דער דאָקטער
טאפט ווידער באס קראנקן דעם דויפּעק, ער
לאָזט דערבני אראָפּ און ווארפט באלד אונטער
די ברעם צוריק אף ארום: — נד-דא, — זאָגט
ער, — ס'וואָלט גוט געווען, ווען מ'גייט אים
א ביסל וויין.

— אלץ שטייט דאָרט אפן אָרט, — פוז א
זאָג דער אשמערדע און גיט באלד צו, — א
ביסל וויין קאָן א געזונטן אויך ניט שאטן...
די פרוי, א צופרידענע, וואָס מיטן וויין קאָן
מען פאריכטן איר פעלער, ווענדט זיך צום מאן:
— אלעקסאנדער, דערלאנג א פלאש וויין.
קין סאך וועט ער ניט אויסטרינקען. און אויב
די מאמע וועט זיך נייטיקן, וועלן מיר...

— וועגן וואָס איז דאָ צו ריידן, — שלאָגט
ער איר איבער, — זאָל ער טרינקען וויפל ער
ווייל... עפעס רעדט ער, דוכט זיך. ווען ס'גייט זיך
אניין צו דערוויסן, ווער ער איז?

— קין קלאָר וואָרט, — זאָגט דער דאָק-
טער און גיכט ארנין א ביסל וויין פון דער פלאש
אין דעקל פון דער בלעכענער קיילע, — קין
קלאָר וואָרט וועט איר זיך פון אים ניט דער-
שלאָגן. נו, איזא גאורילאָווא, — דערלאנגט
ער איר אף ארום דאָס דעקל מיט וויין, — נאט
און גיט אים אויסטרינקען.

ער שטייט און קוקט מיט קינע, ווי זי פאָיעט
דעם קראנקן, ווי זי דעקט אים אהין, ווי זי פאר-
שארט אים די האָר פון די אויגן, און זאָגט קי-
מאט ביזן:

איבער זיין גאנצן ליב. ער עפנט די אויגן און... מאמעש אנטקעגן אים, מיט דער האנט צו דער-לאנגען, שטייט א גרויסע, ווי א ראָד, א פלאם-פניערדיקע זון.

א פארשיקערטער פונעם וויין, אן איבעראש-טער פון אזא זון, קוקט דער סאָלדאט אף די מענטשן, וואָס האָבן אויסגעדרייט צו אים די פענעמער, און צעשמייכלט זיך...

דערנאָך קוקט ער זיך ארום מיט די שטארע טרוקן-גלאנציקע אויגן. זיין פאָנעם קעגן דער בלענדיריקער זון-שניין ווערט נאָך פלאַמיק-צע-היצטער.

— וווּ בין איך? — שטאמלט ער, — ווער זיט איר?

אָבער ער איז ביז גאָר אָפגעשוואכט. און באַס וועלן זיך דערמאָנען, וואָס מיט אים איז פאָרגע-קומען און געשען, ווערט דער פאָלגנטער אין קאָפּ נאָך גרעסער, און ס'שליסן זיך אים די אויגן נאָכאמאָל צו.

דעם דאָקטער האָט זיך פאָרט אינגעגעבן ארויסצורייסן באַס סאָלדאט עמלעכע ווערטער: — די אלטע קרעמטשע... אוראָם...

פון כידעש נעמט אלעקסאנדער לאַנדע ארויס דעם ציגאר פון מויל און ווענדט זיך גראָד צום שמיסער:

— האָסט געהערט? האָסטו פארשטאנען, וואָס ער רעדט?

— האָדיע, נא, וואָס זשע, כ'קען קיין יידיש ניט ריידן?

— אָבער וואָס קומט ארויס דערפון? — זאָגט דער דאָקטער. — פון דעם קאָן מען גאָר גאָרנישט ניט פארשטיין. די אלטע קרעמטשע, אוראָם... וואָס זאָגט עס?

— ס'זאָגט טאקע גאָרנישט, — ענטפערט אלעקסאנדער שוין גאָר גלייכגילטיק, — אָבער איך האָב שוין פאר אים איצט גאָר קליינע צאָ-רעם... איז ער געווען גערעכט, מיר וועלן אים פארפירן צום שווער און דאָרטן...

און דאָ, כאַ אלעמענס שטיינענדיג, טוט די פרוי א פריידיק געשריי, בייגט זיך אָן צום סאָלדאט און נעמט אים גלעטן דאָס פאָנעם.

— אורעמעלעך? דאָס ביסטו, אורעמעלעך... דער סאָלדאט מורמלט עפעס א ווילע, טוט א שמיכל און ווערט צוריק פארזונקען אין שלאָף. די פרוי נעמט ניט אראָפּ אירע אויגן פון דעם סאָלדאט.

אלע אפן וואָגן קוקן צו, ווי זי נעמט פירן מיטן פינגער איבער זינע שוואַרץ-געדיכטע ברעמען, איבער די פארפאָלגטערטע האָר, וואָס שלאָגן זיך ארויס פון אונטער זיין היטל.

זי זאָגט קיינעם גאָרנישט. זי הייבט בלוז פון פארוואַנדערונג וואָס אמאָל שטארקער די אקסל: אָט דאָס איז ער, יענער אורעמעלע, אָט יענע צוועלפֿיאָדיק דאר ינגעלע, דאנעלעס ברודער, וואָס האָט צוריק מיט צען יאָר איר געהאַלפן פון דער היים אנטלויפן?.. אָט דאָס האָט ער מיט אקיווען זי געפירט אין דעם ווינטן כופע-קלייד, געטריבן דאָס פערד איבערן וואַלד אין יענער וויסטער גאכט? ער, אורעמל, איז

דעמלט געפאָרן מיטן וואַלד אָן א וועג, געטריבן: דאָס פערד מיט אלע זינע קינדערשע קויכעס. אקיווע האָט אפילע מוירע געהאט, אז פון דעם, וואָס דעם שליטן וואַרפט אזוי אין אלע זינסן, קאָן ער צעבראָכן ווערן. דער שליטן האָט זיך געקלאַפט אין די פארשנייטע כאָסנעס, און זי, איז ער, האָט געהאלטן אין איין בעטן:

— אורעמעלע, פאָר גיכער, מען גוירל איז אין דיינע הענט!

ניין, ער, אורעמל, איז דעמלט ניט שולדיק. געווען, וואָס די ברידער האָבן זי געכאפט און געבראכט צוריק...

זי קוקט נאָך אלץ זייער אָנגעשטרענגט אף דעם פארוואַנדעטן סאָלדאט, אף זיין פארוואַקסן פאָנעם און זאָגט, ניט אופהייבנדיק דעם קאָפּ, צום דאָקטער:

— ס'ווערט שרעקלעך... זייער שרעקלעך... ווי גיך ס'לויפן אפילע שלעכטע יאָרן.

V

צום הויף, אומדערווארט און אומגעריכט, איז אָנגעקומען די יעדע: איז ער פאָרט מיטן מאַן. זיי שטייען באַ דער קרעמטשע. זיי האָבן פון ערגעץ געבראכט אהיים יוצכאָס מיזניק, דעם סאָל-דאט. זי, איז ער, רעדט מיט דאנעלן אונטער דעם באַרבוים...

איז אין שטוב געוואָרן מאמעש א בעהאַלע — אינערגעץ ניט אופגעהאט און ניט צוגעקליבן. די כאלע זיצט נאָך אין אויוון, ס'איז פאר טשאַלנט-רוקן. פון אזויפיל שטוב-ארבעט, ערעוו-שאכעס, דרייען זיך דעם גאנצן טאָג אזוי אויך די שניטלעך האָר אפן קאָפּ. און דאָ נאָך — געסט... און אוועלכע געסט! נאָך צען יאָר בע-רוינען זיין פאָרט זי מיט איר קאָוועד אליין, די באַסיעכידע, די גרויסשטאַטישע גוויינע. דאָס איז דאָך ניט די מומע ליבע, וואָס קומט צופום מיטן שטעקן אין דער האַנט: מ'באָענגט זי מיטן פאלשן „אוי, זעט נאָר, ס'ארא גאסט מיר האָבן", און דערמיט קאָן מען יויצע זיין.

די וויכער, מיט קוילעס, ווי אף א סרייפּע, רופן צונויף די קינדער, פארשפארן הינטער זיי די טירן, און איינציקווייז ריבן זיי מיט די ליבונטענע פארטעכער די פארמורדעטע פֿענע-מער. די בעווערליכע שלאָגן זיך באַ די מוטערס אין די הענט, ווי צעפאָלאָכטע הינער. מע הייבט זיי אָן איבערטאָן, באַ די מאמעס פאלט אלץ פון די הענט. לאָזט מען אים צו די קינדערס קעפּ: ערשט אף פייסעך אופגענייט א פאָר גייע הייז-לער, און זיי קריכן שוין אף אים ניט ארום. אז ס'וואַקסט, מיינע סאָגים אף צעפיקעניש, ווי קראָפּעווע באַס פלוים.

אָפגעפארטיקט מיט די קינדער, נעמען די וויכער זיך אליין אויך צופוץ, זיי קעמען צו די האָר. די מומע ליבע העלפט צו ביילען. יענע, די לאַנגע דארע ביילע, טראָגט שוין ווידער אף דעם לינגן פוס א פוישט... זי איז ווידער פאָרגאָנגען אין טראָגן. פונעם לעצטן קימפעט איז נאָך גיבט אוועק אפילע קיין זעקס כאַדאָשים. ביילע באַ-מיט זיך מיט א האָרנאָדל צו פארשפיליען אף

קאָרטענע קאפאָטעס מיט די שאבעסדיקע היט-לען.

און ער איז ארויס. די בעהאַלע איז נאָך גרע-סער געוואָרן. אין דער קראנקער פארגעסן אלע. די קראנקע געכע זיצט דאָרטן, אין דעם ווינטן לידערל, איינע אליין און האלט דאָס באָק-לעמעלע אָף די הענט.

ווינט פונעם הויף, קימאט בא דעם בערעזע-וועלדל, האָט איינע דערזען: מיט דעם וועגל, דורכן וויהאָן, גייט איר די גאנצע מיטשפאָכע אנטקעגן. דער טאטע שפאנט פאָרויס, גייט גיך דאָס פאָגעס פארפלאמב, די פאָלעס פון דער צעלאָטער קאפאָטע פלאטערן אפן ווינט. היי-טערן כאטן גייען אירע ברודער, אלע פיר אין איין ריי — די זינדענע קאטקעסן אָף א זיט, זיי שפאנען ברייט אין די קויטיקע, אין די הני-פארשמירטע שטיוול.

די וויכער, גיט געקוקט אָף דער קעלט, — אין די געקוויטלטע קאפּטלעך, אין די פיל-געפאלדעוועטע און ברייט-געשליאדעוועטע קליידלעך, אין די געקנעפלטע שיד אָף די הויכע קנאפּל, און ארום זיי א וועלט מיט קינדער — גרויסע, קלענערע און גאָר ברעקלעך.

די מוכער זיט מען גיט צווישן זיי אפאָטעס, זי הייבט זיך שוין פון בעט גיט אָף. גאָר ווערליק אלע זינען ארויס אזוי „אויסגע-סטראָנצלט“, פארשטייט זי, איינע, — די מאמע לעבט נאָך... „ווי שווער ס'וועט מיר זיין צו באגעגענען זיך מיט דער מאמען... איר קאן זיך גיט ווארפן זי קוישן... איר קאן גיט! איר קאן איר גיט מויכל זיין“.

דעם לינקן פוס די קנעפ פונעם שוך מיט די הויכע באָליווקעס. דערבני דעבט זי ארען א זייערע אוגערקע און ווארפט איינציקע ווערמער: — מ'האָט... איר... גאָר... שלעכטס... געטאָן...

פארשטייט מען, וועמען זי מיינט און וואָס ביילע וויל דערמיט זאָגן.

וואָס האָט זי דעמלט, איינע, פארשטא-נען? א קעלבל נאָך... און א קעלבל דארף מען פירן אפן שפּריקל...

— געווען טאקע א ווילדע ציג.
— מיינע, זי איז געבער געווען גוט פאר-קאָכט.

— בא דאנעלען וואָלט זי געפוכנעם.

— זי וואָלט, ווי מאלקע, געזעסן טאָג ווי נאכט מיט דער נאָדל...

— און... ער... וואָלט געפארבט... די ברעט-לעך.

דאָ, אָף די רייד, קומט ארען דער הערשער פונעם הויף און פון אלע גיטער — דער שווער, גאורדעל באַיאָר.

— וויכער, וועגן דעם קיין וואָרט גיט, וועגן דעם זאָל גיט דערמאָנט ווערן. פוסטע מילן, סאָראָקעס, — און צו דער שוועסטער: — דער-קלער זיי, ליבע, אז יענעם נעשאַמע איז א שווארצער וואָלד...

און בא דער טיר, גיט אויסדרייענדיק זיך, פארוואָנט ער:

— איר זאָלט אָנטאָן די יאָמטעווריקע מאלבושים, גיט איבער אין מיין נאָמען וועלן-לען, גאפּטאָליען, זיננוולען און סימכען, זיי זאָלן אראָפּווארפן די לעיביקעס און אָנטאָן די

נאָר פונהינטן, ווינט פון אלעמען, בא דער זינט, גייט די מומע ליבע — די קלוגע, די שיי- נע, נאָר די אָרעמע מומע. מיסטאמע איז זי גע- קומען צום ברודער, ווי סאָמיד, אין א נויט-בא- דערפעניש, אופמאָנען דעם רעשט נאָדן אירן. דער פעטער שמאָרע שיקט זי... און עפשער איז די מומע ליבע געקומען נאָך א גרוס פון דער טאָכטער. שיפרע האָט געקאָנט אָנשריטן, אז זי איז, קלייבט זיך אהיים צוגאסט.

אכויז דעם טאטן און דער מומע ליבע זינען איר דא אלע פרעמד. נאָך מער ווי פרעמד. יענע אלע איבעריקע, באזונדערס די ברידער, זינען אירע סאָנים. אָט אזוי, אין די זינדענע קאשקעטן אף דער זינט, ווי איצט, באם קאכא- לעם-פאָנעם, מיט די פנינע שמייכלעך אף די רויטע ליפן, אזעלכע לויטשיש-בעימעסדיקע, האָבן זיי צוריק מיט צען יאָר א האלב-לעבע- דיקע ארויסגעבאגלייט זי נאָך דער „כאסענע“ פון דער היים.

ניין, די ברידער האָבן זיך פאר די יאָרן נאָר- גיט געביטן. די בערד זינען בא זיי נאָר רויטער געוואָרן. ווי געראָטן זיי זינען איינער אפן אנדערן... דערפאר האָט זיך דער כאטע שטארק געענדערט: איבערגעלאָזט אים אַן איין גראַווער האָר, שוואַרץ געווען, ווי א ציגלנער. און איצט איז ער ווינט. ס'ארא שטעמערירנדיקע ווינטע באָרד. די וואַנצעס זינען געל-פארייכערט.

און זי דערמאָנט זיך, ווי אין א יאָר ארום נאָך דער כאסענע, נאָך יענער כאסענע, וואָס מ'האָט מיט איר אָנגעשפילט, איז דער פאָטער געקומען צו פאָרן צו איר, געוואָלט מיט איר עפעס ריידן. נאָר זי, איז, איז פון שטוב אוועק און גיט געוואָלט אים אפילע זען.

איר דוכט: זי פאָרט איבערן בעסוילעם פון איר יוגנט. נאָרוואָס איז זי געווען אפן קייווער פון איר ליבע — בא דאנעלן... און עפעס מער ווי טרויער לייגט זיך איר אפן הארצן. און דאָך וויל איר אויג אלץ אופכאפן. איר בליק ווערט צו אלצדינג צוגעבונדן, ווי עס טרעפט עססידער מיט א מענטשן, וואָס איז לאנגע יאָרן אין דער היים גיט געווען, אין דעם אָרט, ווו ער האָט געמאכט דעם ערשטן טראָט אף דער ערד.

ס'האָט זיך דאָ קימאט נאָרנישט גיט געביטן. צו דער שטוב איז צוגעבויט נאָר א פליגל. רי שטוב איז נאָר אין סאָד ארענגעקראָכן.

אָן-שטייען די דרני קרומע אָליכעס ארום דעם ברונעם. זיי שטייען נאָך אלץ אָנגעבויגן די קעפּ, ווי זיי וואָלטן וועלן זיך אָנמרינקען. אין איינעם אזא כאַפּהארבסטיקן קאלט-זוניקן פאָג האָט איר דאנעל בא אָט די דרני קרומע אָלי- כעס געזאָגט:

— גיטא, איז, קיין שוידערלעכערס, ווי שטיין א גאנץ לעבן איבערן ברונעם און גיט קאָנען זיך אָנמרינקען.

א צווייט מאָל, טאקע אונטער אָט די דרני קרומע אָליכעס, האָט ער איר געזאָגט:

— איז, אָן דיר וועל איך גיט קאָנען לעבן...

— יא, — טראכט זי, — דאָס זינען געווען גיט קיין שיינע ווערטער. זי האָט נאָרוואָס געזען מיט אירע אויגן: דאנעל שטארבט. ער שטארבט, דאנעל...

די געקוויטלטע קאָפּטלעך שווינדלען איר אין די אויגן. דעם טאטנס ווינטע באָרד לויפט איר אנטקעגן.

נאורזעל זעט, ווי די טאָכטער שפרינגט אראָפּ פונעם גייענדיקן וואָגן. ער טוט א שמוך אין באָרד ארעין און זאָגט צו דער שטוב, צו ביילען:

— ביסט כאָטש א מייז אפן שפּרונג? א געזונט איר אין די ביינער ארעין.

— די זעלבע ציג, וואָס געווען, — ענטפערט אָפּ ביילע דעם מאן, ווען דער שווער גייט אָפּ, באָרט זיך מיסטאמע, ווי א קרעפל אין פומער. וועלול טוט א קוק אף דעם ווינט, אף די פלעקן, וואָס אף איר פאָנעם, דערזעט, ווי אף דעם לינקן פוס איז דער שוך גיט פארקענעלט, און טוט א קרעכין:

— און אז מ'זאָל דיך האלטן דרני יאָר אין א פעסל מיט גענדענעם שמאלץ, וועסטו דען דערנאָך ארויס פון דאָרטן מיט א שענער פאָ- געס?.. טו א קוק אף איז, ווי א שיינע סאָסנע. פארוואָס זעסטו בעסער גיט, ווי זי גייט אָנגעטאָן?

— אף וואָס וועסטו דאָס אָנטאָן?

— וועלול-סערדע, האלט די צונג.

נאורזעל גייט שוין גיט, נאָר ער לויפט דער טאָכטער אנטקעגן. און ווען זיי באגענענען זיך, נעמט ער ארעין איר קאָפּ אין זינע ברייטע הענט, קוקט איר אין די אויגן ארעין און זאָגט:

— כ'ווייס אלץ, טאָכטער, כ'ווייס... אין יאה איז פאראן א סאך וואסער, נאָר מע שטארבט פון דאָרשט. זאָל אונדז נאָט משפּעטן, — און גיט לאַזנדיק זי ארויסצוברענגען א וואָרט, טוט ער זי א קוש מיט פארמאכטע אויגן און גייט אוועק מעקאבל-פאָנעם זיין דעם איידעם און אויך יענעם, דעם פרעמדן מיט דער שיינער באָרד.

דער גרויסער מעהאלעך — פונעם בערעזע- וועלדל ביז צו דער שטוב — איז קארג געווען אף איבערצוקושן זיך מיט אלעמען. צום אָנהייב איז מען געבליבן שטיין — די גרויסע הוט מיט דעם פאווע-פערדער, דער ברייטער, שוואַרץ-גלאַ- ציקער פוטערנער מאנטל, די בלוי-זינדענע הענטשקעס האָבן אזוי געפלעפט די מישפּאָכע, אז מ'האָט גיט געוואָסט, ווי צו פירן און ווי צו האלטן זיך. איינער דעם צווייטן גיט אונטער מוט:

— וואָס האָסטו מוירע, זי וועט דיר אופעסן?

— וואָס דרייכטו זיך, גיטל, גיי צו...

— און דו, ביילע, האָסטו זיך שוין מיט איר צעקושט?

די ברידער ווישן די הענט אין די פאָלעס, רייניקן דורך די העלדער מיט א הוסטל, שטאמלען עפעס צעמראָגן. זיי זינען פול מיט דערעכערע צו דער שוועסטער דער נעגידעסטע.

מיטאמאל בלויבן אלע שטיין דערשראקן, קוקן זיך איבער, פרעגן שמוס איינער באם אנדערן: וואווי איז עס געשען? און וואס זאל מען אצינד טאן?

איווע דערזעט: פון שטוב איז ארויס עפעס אזוינס, וואס איז שווער מיטן קלאָרן וואָרט צו זאָגן — ס'איז א קינד, צי א זקיינע?.. אין א לאנג העמר, א באַרוועסע, אן אָפגעשוירענער וויטער קאָפּ מיט „טרעפּ" — געשוירן מיט א שער...

איווע קוקט זיך אין שטארקער ניין. ס'איז ניט קיין קינד, א טיף צעקארבט פאָנעם. א מאַדנע פאָנעם — א שטיק געלע קאָרע מיט צוויי אויסגעברענטע אָפּענע, ניט-פינטלדיקע אויגן.

אפילע איוועס שארפע ריזע, איר געזונטער זיקארן, איר הייסער קויער-האדימיען האָט ניט געקאָנט דערקענען, זיך פאַרשטעלן, אז דאָס איז איר מוטער. און אפילע דעמלט, ווען דער טאטע לאָזט איבער אליין דעם מאן מיטן דאָקטער און טוט א קרעכץ: — געבע... — אפילע דעמלט, שוין הערנדיק דער מוטערס נאָמען, קאָן זי ניט, איווע, און וויל אלץ נאָך ניט גלייבן, אז דאָס איז איר מאמע. זי זעט, ווי יענע, מיט דעם אָפגעשוירענעם ווייטן קאָפּ, איז צוגעלאָפּן צו א מיידעלע און רייסט ארויס בא איר פון די הענט א הילצערן געפארבט שפילעכל. דאָס. קינד שרייבט:

— באַבע, באַ-בע, גיב אָפּ, ס'מיננס... די באַבע אָבער, צוריקנדיק דאָס שפילעכל מיט ביידע הענט צו דער ברוכט, לאָזט זיך אנפלויען. גאורזעל פארשמעלט איר דעם וועג: — געבע... געבע...

געבע בלויבט שטיין, קוקט פון א זיט אפן מאן, האלט נאָך אלץ דאָס שפילעכל פעסט צוגעדריקט צו זיך, דערנאָך דרייט זי אויס דעם קאָפּ, קוקט אָפּ אלעמען. איר פאָנעם הייבט זיך אָן צו ענדערן, אין די אויסגעברענטע אויגן מוט זיך א צינד אָן א שנין. זי קוקט אָפּ איווען. גאורזעל גייט אפגין צו, בייגט זיך אָן און נעמט נעכטן אָפּ די הענט. ער ווייסט, גאורזעל: ווען איז נעכטס אויגן צינדט זיך אָן די שנין, דעמלט ווערט זי געפערלעך...

אלע טרעטן אָפּ דעם וועג. גאורזעל פראָגט אוועק דאָס ווייב אין שטוב אריין. איווען בא-שלאָגט א פיכטע היץ. אָט דאָס איז איר מאמע? יענע מאמע, וואָס האָט איר צוריק מיט צען יאָר דערקאָנט צוויי פלאם-פינעדריקע פעטש און זי אוועקגעשפעלט מיט אלעקסאנדערן אינטער דער כופע? און ס'ברעכט ארויס פון איר שוין ניט קיין שטיק, נאָר א קאָכיק, א הארצריטס-דיק געוויין. זי פאלט ארום דער מומע ליבע אפן אקסל.

— וויין, איווע, וויין, — פירט זי די מומע ליבע אין שטוב אריין, — וויין, איווע, אָפּ א קאָל, וויין זיך גוט אויס, וויין, וועט דיר גרינגער ווערן...

ערשט דעמלט, ווען מ'איז אין הויף אריין און מוירע האָבנדיק דורכצולאָזן די לעצטע געלעגנהייט, האָט די דארע לאנגע ביילע זיך א וואָרף געטאָן צו איווען, געקושט זי אין געהאלדזט, גאָרניט געקאָנט זיך אָפרייסן פון איר:

— איוועניו, כוועם מיננס, ווי דו ביסט קיין אינהאָרע ניט פאָלגע, ווי אן אָנגעקאָסן אויגער-קעלע... מיין אריען געדענקסטו? און דאָס זינען מינע קלענערע... דאָס איז, איווע-סערדזע, מיין זאָרעכל, א נאָמען נאָך מיין טאטן, אַלעוואה-שאלעם. און דאָס איז דער פעטער איצעלע, אים צו לענגערע יאָר. און דאָס איז דער זיידע מינער, ער זאל האָבן א ליכטיקן גאניידן... דאָס איז די באַבע עטעלע, זי זאל האָרטן זיין א מיליך-יוישער פאר אונדז אלעמען... און דאָס איז דער פעטער עליע...

און איווע, מיט האלב-פארמאכטע אויגן, זעט פאר זיך בלויז איינס: הינטער דער קרעטישע, אָנגעשפארט אין דעם אלטן בארנבוים, זיצט דאנעל, אינגעוויקלט אין א רויטער ווארעמער קאָלדע מיט א גרינער לאטע, אין פוישטן, אָ! א היטל. דער קאָפּ האָר איז נאָך אלץ געדריכט, געקרויזט און ווילד, אָבער — ווייט, ווי פון אונ-טער א שניי ארויס. זי האָט אים קוים דערקענט, דאנעלן. זי וויל זיך צוועצן לעבן אים, לאָזט ער ניט. ער ווייזט איר אָן מיט די אויגן אפן פענצ-טער. פון דאָרטן, פון הינטערן פאָרהענגל, קוקט טאקע ארויס א פרוי מיט א גרויסן קאָפּ געלע האָר. יא, ס'איז מאלקע.

— מ'דארף ניט... ס'וועט איר קאָסמן געזונט. איווע, כ'האָב געוואַסט, אז דו וועסט קומען... — כ'האָב שוין מער ניט געקאָנט, דאנעל... — און ווער איז דער, וואָס מיט דער באָרד? — א דאָקטער.

— דער דאָקטער, איווע, איז איבעריק... ניט איך בין קראנק, מיין לעבן איז קראנק. מיין לעבן דארף מען היילן... איווע, דער דאָקטער איז איבעריק...

און יעדע איינע פון די שוועגערנס פירט צו און באווייזט אירע קינדער:

— דאָס איז מיין מיטלסטע — פרומעלע. דו זאָלסט הערן, ווי זי זינגט. און דאָס איז מיין כאַומל, א נאָמען נאָך מיין מומע כווע דער צאדייקעס...

און איווע הייבט אָפּ פון דער ערד, נעמט אָפּ די הענט די פארשטאָרבענע דוירעס — די זיידעס אין די באַבעס, די פילצאליקע פעטערס און מומעס, וואָס זייערע נעמען זינען פארקער-פערט געוואָרן אין אָט די קינדער — אלע אזעלכע פול-לייביקע, שווערע, מיט נאסע נעזלעך.

— אָשערל, הערשעלע, מוישעלע! דאָס איז אָד די מומע איווע.

און איווע קושט זיי, די קינדער, און שלינגט די טרערן.

טוט אקיווע א וואָרף דעם אָנגעביסענעם עפל אין פֿעלד ארען, זעצט זיך אָף און פארקוט די הענט אין די ארבעל:

— נו, זאָגט זשע, איך האָב אַיך אומגליקלעך געמאכט, איבער מיר...

— שוויג שטיל, אקיווע, — קערט אָפּ יוצ-כאָק באַיאָר דעם קאָפּ. — נו, נו... — ער שטעפט ארויס דאָס ליוולקע-ציבעקל. — די זון שטייט נאָך. מעג מען נאָך פארייכערן. דו מענסט זיך לאַכן... נאָך באַ מיר איז שאַבעס טייער. די באַיאָרס זינען טאקע מאַכסאָנים — יושוואני-קעס, דאָרפסלענט...

— יא, יא, — טוט אקיווע א טרויעריקן שטייכל, — די באַיאָרס. זאָגט מיר בעסער, רעב יוצכאָק, פונוואָנען האָט אַיך גאָט צוגעשיקט דעם פויגל און דערקלערט מיר, איך בעט אַיך, אף וואָס דארפט איר אים?

— דארפן דארף איך אים ניט, נאָר ס'איז א צארבאלעכאָס...

אין וואָגן ליגט טאקע א וויסער בויטעל. די לאַנגע רויפּע פיס אויסגעצויגן, דער רויטער שנאָבל אופגעהויבן צו דער פארגייענדיקער זון, ער קלאַפט מיט דעם וויסן, שוואַרץ-באזוימטן פליגל, ווי ער וואַלט זיך געקליבן אוועקפליען.

— א צארבאלעכאָס. ווער ווייסט, עפּשער איז עס א גילגל, א פארוינדיקטע געשטאַמע. נאָ-גאָ! — טוט ער א צי די לייצעס. — זי הערט זיך צו, וואָס מ'דערמאָנט הינטיקס יאָר האָב איר אָפּגערוגען אף די פוסקעס, באַ א דייטש, א סאָד. געהאַפט אף א גערעטעניש.

יוצכאָק באַיאָר טוט א זיפּץ.

— ביכלאל איז באַ מיר הינטיקס יאָר א גע-שלאָגענער זומער. נאָ!.. הינטערן סאָד, קימאט אף די בלאַטעס, שטייט א שמיכל, ווי זאָגט מען, אף הינערשע פיסלעך. וויינט אין דעם אן אלטע דייטשקע, עפּעס א פאָן יאָרגע. זי האָט זיך בא-זעצט דאָרטן פאראיאָרן. פונוואָנען זי איז, ווער זי איז, וואָס זי איז — ווייסט קיינער ניט. זי מיינט אויס מענטשן, גייט אליין צו קיינעם גיט, און קיינער גייט ניט צו איר. זי לאָזט גיט ארום קיין מענטשן אף דער שוועל. א פארשטאַלטענע געשטאַמע. א מענטש, וואָס האָט פינט מענטשן, איז ערגער פון א כווע. וועסנע-צייט זינען גע-קומען צו פליען צוויי בושלען און גענומען זיך בויען א נעסט אף איר דאך. אפּאָנעס, אז אלע יאָר פלעגן זיי בויען זייער נעסט אף דעם שטייכל. נאָר הינטיקס יאָר האָט די דייטשקע זיי גע-טריבן פון דעם דאך.

— פארוואָס? — כידעשט זיך אקיווע.

— זי האָט איבערגעדעקט דעם דאך מיט ניער שטרוי, האָט זי, אפּאָנעס, מוירע געהאט, די פויגלען זאָלן איר גיט כאַרעווי מאכן דעם דאך. דריי מאָל האָבן די בושלען געוואַלט מאכן די נעסט, און דריי מאָל האָט די דייטשקע זי צע-וואָרפן. די וועסנע שטייט ניט, די סעג ווערן ווא-רעמער. אַט הייבן שוין אָן צו צוויטען די ביי-מער. נאָ-אָ!.. די צוויי פויגלען זיצן אפן דאך דעם זייער כאַרעווער נעסט. איינעם א טאָג זע

דער מאָג האלט כאַס זעצן זיך. די גירעריקע גרויסע זון, א רויטע פונעם ווינט, פארהאלט זיך פאר דער שקוע, ווי זי וואַלט פארפלאַנטערט געוואָרן אין דער געדיכטער צווינג-נעץ פון דעם אלטן דעמב, וואָס שטייט איינער אליין ווינט אין ליידיקן פֿעלד שוין קימאט אן אָפּגע-בלעטערטער. פונעם סאָף טאָג ווייעט מיט פראַסם און שניי.

יוצכאָק באַיאָר זיצט מיט א זינט אף דעם סיטשקע-קעסטל, די פיס איבער דער דראַבינע, די ברייטביינעריקע אַקסל גייען אום אונטערן פֿעלצל. איין ברעם אופגעהויבן, א שפיץ באַרד פארביסן אין ווינקל פון מויל — ער איז אין איינע צאָרעס, דער באַיאָר:

— אַט אזוי קאָן מען כאַלילעוועכאָס מעכא-לעל-שאַבעס זיין... אזוי גענילט, געטריבן פון זיך די געשטאַמע, ארפּאָגעשטאַטן דאָס אויסם פאָשעם אף דער ערד, — ער רעדט צו דעם יונגמאן, וואָס ליגט אינעם וואָגן שטרוי, אָנגעשפארט אף די עלנבויגנס, און שטעכט די וויסע ציין אין א קאלמן גרינעם עפל, — מ'דארף שוין באלד בענטשן ליכט...

— איז עפּשער וואַלטן מיר, רעב יוצכאָק, — בייט יענער געשמאק דעם עפל, — עפּשער וואַלטן מיר אָפּגעשטעלט דאָס פערד, ארפּאָגע-קראַכן פון וואָגן און זיך געשטעלט אינמיטן פֿעלד מעקאבל-שאַבעס זיין? איך וועל זיך שטעלן פארן אָמער, דאָס הייסט קעגן דער פארגייענדיקער זון, ארויסנעמען דעם פירל און וועל א שפיל טאָן א לעכו-נעראנענאָ, אז זינט, רעב יוצכאָק, די וועלט איז באשאפן געוואָרן, האָט נאָך קיינער...

— טרייב גיט, אקיווע, קיין לעצאָנעס, — שלאָגט אים מיטאמאָל בייז איבער דער יוד, — איד קאָן גיט לעבן אָן קיין שאַבעס. איין טאָג אין דער וואָך מוז איך האָבן א געשטאַמע-יעסירע... די אלטע געשטאַמע ווערט מיר פאר דער וואָך אויסגעטריקט און איבערגעברענט. דו האָסט שוין באַ מיר גענוג צוגענומען... לאָז מיר איבער כאַטש דאָס שטיקל שאַבעס.

פון יוצכאָק באַיאָרס זאָג, דעריקער פון דער מינע, מיט וועלכער ס'איז ארויסגעזאָגט גע-וואָרן „דו האָסט שוין באַ מיר גענוג צוגענו-מען“, ווערט אקיווע דערשראָקן, און די ציין בלייבן יא אים שמעקן אין עפל: וואָס, ער וויל, דער קרעטשמאָר, ווידער פארפירן די אלטע קריג? ער האָט דאָך שוין די לעצטע יאָרן אים, אקיווע, קיינמאָל וועגן דעם גיט פאָרגעוואָרפן, מיט קיין וואָרט גיט דערמאָנט. דער אלטער האָט גענוג סייכל-האייזשער אף צו פארשטיין: ער, אקיווע, האָט טאקע געהאַלטן דער טאָכטער אוועקצוגיין פון דער היים, ער לייקט עס גיט אָפּ, אָבער שפעטער האָט זי, כייורם, אים, אקי-ווען, אויך איבערגעלאָזט, און אליין איז זי אוועק מיט נאָך אן אנדער וועג...

אהין. האבן זיך די בושלען אפגעהויבן און זי-
נען אוועקגעפליגן. אין דער, וואָס איז דעם
גאנצן זומער אָפגעזעסן אפן דאך, אפילע די
דניטשקע האָבן אים שוין מער נישט געטשעפּט,
איז געלעגן אָפּ דער ערד א צעבלוטקטער... אַנ,
אַנ, אַנ, וויפּל אכזאַריעס איז לעבן... נאָ-אָ!

דער קרעטשמאד ווערט אנשוויגן, בלעכט
זיצן מיט פארמאכטע אויגן און רייכערס פאר-
טראכט און פארזארגט דאָס ליולקע-ציבעקל.

פון ביידע זיטן וועג ציען זיך די גרוי-אשיקע
פּאַלעסיער פּעלדער. ווי-ניט-ווי שניידט זיך אין
אָט דער גרויכניט ארין א שיטער-אפגעגאנגע-
נער גרינער בייט ווינטער-טווע. צום דאָרף איז
שוין נישט ווינט. דער ווינט ברענגט פון די ליי-
דיקע גערטנער די לעצטע רייכעס פון קרויט, פון
פארטריקטע שטענגלעך זונרויזן. ס'לאָזט זיך
שוין הערן דער טעמפ-געמאָסטענער קלאפ פון די
„צעפעס“ — אין די שטערן קלאפן פויערים
מיט די דרעשי-שטעקס איבער די כאַנערע
כנאָפּעס. מ'דרעשט דאָס ברויט. אין פּעלד-הו-
ליעט א צאָפּנדיקער ווינט. וואָס שפּעטער עס
ווערט, אלץ געדיכטער, שווער-טונקעלער ווערט
דער הימל — ס'פילט זיך דער שניי.

דער בושעל האָט דעם רויטן שנאָבל פאנאז-
דערגעפנט, דעם לאנגן האלדז אויסגעצויגן צו
דער פארגייענדיקער זון און קלאפט אלץ מיט
דעם שווארץ-באזוימטן פליגל.

אקיווע זיצט צונויפגעדרייט, מיט די פארוק-
טע הענט אין די ארבל ארומגעכאפט די קני,
די אונטערשטע ליפ אָפּ דער אייבערשטער און
קוקט מיט איין אויג אָפּ יוצכאָק באַיאַרס בריי-
טער, אָפּ דער א ביסל טאַמיר אונטערוועגער
פלייצע.

— די באַיאַרס, — גיט ער ווידער א טרויע-
ריקן שמיכל, — די באַיאַרס... זייער א טשיקא-
ווער שיינעכע. דער דרייטער שיינעכע בא
יידן...

אין אלע ארומיקע דערפער, אין אלע ארומי-
קע כוואַרס קאָן מען זיי טרעפן, די באַיאַרס.
דער ערשטער באַיאַר, דערציילט מען אין דער
מישפּאַכע, האָט זיך באזעצט אין די פּאַלעסיער
וועלדער צוריק מיט דוידעס, גערופן האָט מען
אים עזרע, און די באַיאַרס רופן אים עזרע
אזוינע.

און אלע יאָר, צום ערשטן סיינער, נאָכן
ערשטן קאָס, דערציילט יעדער באַיאַר פאר זיין
הויזגעזינד — פאר זיין און טעכטער, פאר שניר
און אייניקלעך, — וואָזוי דער ערשטער באַ-
יאַר האָט זיך באזעצט דאָ אין די וועלדער. און
זיי דערציילן עס אזוי:

אין איינעם פון די דניטשלענדער האָט גע-
לעבט א יוד א גאָלדשמיד, וואָס האָט פארמאָגט
געבענטשטע הענט. די צירונג און די שכוּב-
אנטיקלעך בא די גרעסטע און באַשעווסטע לייט
פון יענער מעדינע איז געווען דעם גאָלדשמיד
מעלאָכע. דער קיניג אליין האָט געטרוקען ווילן
פון דעם גאָלדענעם בעכער, וואָס עזרע אָווינו
האָט געמאכט. דאָס איז געווען נישט קיין בעכער,

איך — לעבן די צוויי זיצט שוין א דריטער
בושעל. פרוער זינגען זיי אלע דרע געזעסן אפן
דאך שטיף, ספּאַקאַינע... שפעטער א ביסל
האָבן צוויי צווישן זיך גענומען שלאָגן, אפּאָ-
נעם — די צוויי זכאַרים. מ'האָט זיך געהארגעט
אזוי, אז פערדערן זינגען געפליגן. דערנאָך איז
דער פרעמדער אוועקגעפליגן. אין א פאָר טעג
ארום האָט ער זיך ווידער באוויזן. עמעס, שוין
נישט אפן דאך, נאָך אפן וויהאָן. ער דרייט זיך
דאָרט ארום, טאנצט אונטער, קלאפט מיט די
פליגל, פארווארפט דעם קאָפּ אפן רוקן און גרא-
נערט לאנג, לאנג, אפּאָנעם, ער האָט גערופן צו
זיך די בושעליכע. עטלעכע טעג נאָכאנאנד אזוי.
סאָפּקאַלכאַף איז זי טאקע אוועקגעפליגן מיטן
טענצער... און מען בושעל איז געבליבן זיצן אפן
דאך איינער אליין. זיצט גאנצענע טעג, גאנצע-
נע נעכט שא-שטיף. מ'הערט פון אים קיין פופס
נישט. דאָס הארץ ריכט, קונדיק אָפּ אים. א
שטומע צונג. קאָן זיך אפילע נישט אויסוויינען.
פארן זומער איז ער אזוי אויסגעמאָגערט גע-
וואָרן, אז די פערדערן האָבן זיך אָפּ אים נישט גע-
האלטן. דאָס האָבן איך אים שוין א ביסל אָט-
כניעט. נאָ-אָ, האָסטו געזען אזעלכעס. רעדט
מען אפן וואָגן, וויל זי נישט לויפן, זי הערט זיך
צו... א ווייבערשע געשאַמע, לעהאווירל, אלץ
דאָרף זי הערן און וויסן... נאָ! בעקיצער, דער
זומער איז דורכגעלאָפן. ס'האָט א בלאָז געטאָן
דער אָסיען — די בלעטער טריקענען, פאלן
שוין... כ'הייב שוין אָן אראָפּנעמען די ווינטער-
דיקע עפּל. אין איינעם אזא טאָג דערהער
איך — אפן וויהאָן רוישן פויגלען. כ'טו א קוק
אהין — אין א דייג שטייען א סאך בושלען.
מינער איז אויך דאָרטן. מ'דערקענט אים
גלייך — אן אָפּגעקראַכענער. אפּאָנעם, טראכט
איך זיך, זיי קלייבן זיך פארלאָזן אונדזער קאנט,
און מינער פלייס אויך מיט זיי. נאָך דאָ דערזע
איך, ווי איין בושעל האָט זיך אָפּגעטיילט פון
די איבעריקע אפּאָנעם, דער, וואָס פירט זיי אין
וועג ארין, דער סבאָדאָסטע זייערער. ער האָט
אויסגעצויגן דעם האלדז צו מינעס און גענומען
עפעס ריידן. די איבעריקע האָבן אויך אָנגע-
הויבן צו גראנערן. שלוימע-האמעלעך האָט גע-
קענט די שפראך פון פויגלען און כניעס. אין
אונדזער צייט פארשטייען אפילע נישט אונדזערע
קינדער די רייד פון זייערע עלטערן... נאָ-אָ!..

נאָך לויט זייער שפרינגען ארום מיטן פליכע-
וואכן האָבן איך פארשטאנען, אז מ'אייצעט זיך:
וואָס זאָל מען טאָן מיט אים? מיטנעמען אים
מיט זיך? וואָזוי קאָן מען אים מיטנעמען, אז
ער קאָן אָפּ דער ערד נישט שטיין... און דאָ דער-
זע איך, ווי דער סטאראָסטע איז צוגעגאנגען
צו מיטן בושעל און אים א פיק געטאָן אין קאָפּ
ארין. נאָך אים האָבן זיך א וואָרף געטאָן די
איבעריקע צו פיקן אים.

— און איר שטייט, ווי אריסטאָטעל, און
קוקט אלץ צו?

— ווי קאָן מען אזעלכעס קאלט צוקוקן? איך
האָב אָנגעהויבן שרייען און זיך געלאָזט לויפן

נאָר אַ שטיק ווונדער, ס'האָט פארגומען דאָס אויג...

אָף איינעם אַ קיניגלעכן מאָלצייט, — בא-
רימען זיך די איצטיקע באַיאַרס, — וווּ ס'זינען
בונגעווען מעלאַכים פון אנדערע מעדינעס, האָט
איינער אַ מעלדער גיט געקאָנט בנישטיין דעם
גיסווען און אראָפגעלאָזט דעם בעכער צו זיך
אין קעשענע אַרען...

— נאָר ווי ס'פירט זיך, — דערציילן ווונ-
טער די באַיאַרס, — האָט יעדער מענטש אַ באַך
גוטעפריינט, אָבער סאָנים נאָך מער... און דער
גאָלדשמיד האָט געהאט אַ סאך סאָנים. אין יע-
נער מעדינע האָט מען ביכלאל פנינט געהאט אַ
יודן. אַרויסטרעטן אָבער אָפן קעגן עזרע אַווינו
האָט מען פונדעסטוועגן מוירע געהאט —
ס'פאסט גיט פאר דער וועלט. ס'קאָן ווערן אַ
גוואלד... און דערצו נאָך האָט מען טאקע מוירע
געהאט פאר אים אַליון אויך, וואָרעם אזוי ווי
ער האָט געקענט מאכן די שענסטע, די איידל-
כטע, די פונכטע גילדערנע כפייצים, אזוי האָט
ער אויך געקענט יענעם אָנברעכן גוט די ביינער,
ער איז געווען אַ גוואר.

— מיר, — קלאָגן זיך די איצטיקע
באַיאַרס, — מיר פארמאָגן שוין גיט אוועלכע
אויוריס. דערצו נאָך האָט עזרע אַווינו געהאט
אַ האנט אין די הויכע פענצטער. זינען די באַ-
גים אָנגעקומען צום אלטן בילבל אָף יודן —
צום בלוט-בילבל... און דאָס איז געשען, ווי טאָ-
מיר, ערעו פייסעך.

די מוטער באשעווע (אזוי רופן די באַיאַרס
זייער עלטערבאָכע) איז אופגעשטאנען, ווי איר
שטייגער איז געווען, פארטאָג אויסהייצן דעם
אויורן. אַרענקומענדיק אין שטאל נאָך האָלץ,
באמערקט זי — דאָס האָלץ ליגט עפעס גיט
אזוי... האָט עס זי שפארק פארכידעשט. אכוי
איר גייט קינער אין שטאל גיט, קיין דינסטן
האַלטן זיי גיט. זיי זינען צוויי מענטשן. שוין
צען יאָר נאָך דער כאסענע, און קיין קינדער
האָבן זיי גיט — אַ שטרעק פון זיין ליבן גאָמען!

טוט זיך די מוטער באשעווע אַ פאָרע צווישן
דעם האָלץ, עפעס אַ שלעכט פאָרגעפיל האָט זי
שוין געהאט, און בלויבט שמיין פארגלי-
ווערט — צווישן דעם האָלץ ליגט אַ טויט קינד.
שמעכן איר די האָר אין קאָפּ, פאלט זי שיר
גיט כאלאָשעס. איז דאָך עס אָבער געווען די
מוטער באשעווע — אכוי שיינקייט, איז זי גאָך
געווען פול מיט כאָכמע. האָט זי גלייך אלץ פאר-
שטאנען און באנומען.

ווען די מוטער באשעווע האָט אלץ באוואָרנט
און באשטאט, האָט זי אופגעוועקט דעם מאן און
אים ערשט דעמלט אלץ דערציילט. ס'איז קלאָר:
עזרע אַווינו איז געבליבן אין טויט-שרעק. די
ערשטע ווערטער זינען געווען:

— מ'דארף אנטלויפן.

האָט אים די מוטער באשעווע בארוקט און
אים אָפגעשלאָגן פונעם געדאנק: לויפן טאָר מען
איצט גיט, ס'קאָן אַרויסרופן יאָרויס כשאד, ס'קאָן

ברענגען צו אן אומגליק אָף דער גאנצער קעהילע.
מ'דארף איבערווארטן די ערשטע טעג פייסעך.
— און מ'קאָן זיך פאָרשמעלן, — דערציילן
וויטער די באַיאַרס, דאָר נאָך דאָר, זייער הא-
גאָדע, זייענדיק אָנגעלענט אָף די העסע-בעסן,
קינד און קוים איז פארגאפט, די הערצער קלאפן
זיי, — באַ אונדזער עזרע אַווינו איז שוין גע-
ווען יענער פארשטערטער און פארכויעכטער
יאָממעו.

קומענדיק אפערנאכט פון בעסמערדעש
אהיים, האָט ער אָנגעטאָן דעם ווייסן קיטל, די
ליכט ברענגען, דוכט זיך, ווי אלע יאָר, נאָר
עפעס טרויעריק. אַ פינצטערע כמארע הענגט
איבערן טיש.

מיטאמאָל דערהערט זיך אַ שטארקער קלאפ
אין טויער. האנגאם זיי האָבן זיך אָף דעם גע-
ריכט, נאָר מאן און ווייב זינען געוואָרן נאָך
בלייכער. אַ מאכנע סאָלדאטן האָבן ארומגע-
רינגלט די שטוב. דער עלטסטער זייערער האָט
זיך געלאָזן גלייך אין שטאל אַרען — מ'ווייסט,
וואוהין צו גיין, מ'ווייסט, וואָס און וווּ מ'האָט
אוועקגעלייגט...

זיי האָבן איבערגעגראָבן דעם הויף, איבער-
געקערט די שטוב, אופגעריסן די ברעמער פון
די פאָלן, נאָר מ'האָט געמוזט אוועקגיין מיט
ליידיקע הענט.

און דאָ רינסן איבער די באַיאַרס זייער הא-
גאָדע. זיי גיסן אלעמען אָן פולע קויעסעס. די
פענעמער באַס איצטיקן דאָר באַיאַרס צע-
שפראַלן זיך. מ'טרינקט אויס פאר סימכע. און
די טאטעס פארענדיקן:

— און דאָר איז אונדזער פאָטער עזרע און
אונדזער מוטער באשעווע אנטלאָפן געוואָרן פון
יענעם ווייסן לאַנד אהער און זיך באזעצט דאָ,
אין די פאָלעסיער וועלדער. און דאָ האָט זיי
גאָט געבענטשט — ס'איז באַ זיי געבוירן גע-
וואָרן אַ זון. דאָס איז געווען דער עמעפער באַ-
יאָר — אַ וואלד-מענטש... זיי האָבן אים אַ
נאָמען געגעבן רעפאָעל — אויסגעהיילט פון
אלע צאָרעס. אונדזער עזרע אַווינו איז אָבער
געוואָרן דאָ אויס גאָלדשמיד — אין דעם קאנט
איז גיט געווען, פון וואָס און פאר וועמען צו
ארבעטן. איז ער געוואָרן אַ טעפער. איין טאָפּ
פון אונדזער עזרע אַווינוס טעפּ האָט זיך פאר-
היט אין אונדזער מישפאָכע. דער טאָפּ גייט פון
דאָר צו דאָר...

— רעב יצחקאָ, — פרעגט אקיווע, וואָס
זיצט נאָך אלץ ארומעכאפט מיט די הענט די
אונטערגעהויבענע פיס, די גאָמבע אָף די
קני, — דער טאָפּ איז, דוכט זיך, באַ איינץ?
— דער יערשע-טאָפּ? יאָ, ער איז באַ מיר.
— איר האָט אים באקומען בעיערושע מיט
דער אלטער קרעטשמע?

— הע-ע, גיט אלע האָבן געוואָלט אָפגעבן
דעם טאָפּ. אין דער מישפאָכע האָבן זיך געפן-
גען אָף אים אַ סאך באלאָגנים. גאוורעל האָט
דעמלט אינגעלייגט די וועלט. ער האָט גע-
שרוען: ער איז בילכער... האָט זיך די מישפאָ-

כע געשפאלטן — איין טייל האלט גאנצערעלס צאד, די צווייטע שטייט אף מיין צאד. גאנצערעל שטעלט פעסער מער, שיט מיט געלט. ער וואלט עפער געווען אריבערגעשטעלט די גאנצע מי-שפאכע אף זיין זיט, נאך דעמלט, ביים דעם קריג איבערן טאפ, האט נאך געלעבט דער על-טערזיידע, אַלעוואהאשאלעם, זאָרעכל. ער איז שוין געווען נאך דער צווייטער בארמיצווע. דאָס האָט ער, אַלעוואהאשאלעם, דער עלטערזיידע, זיך געשטעלט אף מיין צאד. און דאָס האָט געלייזט.

— גאנצערעל, — הייבט אה אקיווע דעם קאפ, — א מאדנער יוד אט דער גאנצערעל. בא אים שטעקט א שפילקע אין דער נעשעמע... ער גייט נאך הונט אויך שפילן אף פויערשע כא-סענעס?

— די לעצטע יאָרן גייט ער שוין ניט. ביסט גערעכט, אקיווע. בא גאנצערעלן שטעקט א שפילקע אין דער נעשעמע. איך האב אים פינגט. מ'דארף אָבער מוידע זיין...

אקיווע שלאָגט אים איבער: — מ'זאָגט, רעב יוצקא, אז צוריק מיט א ציט זינגען צו אייך געקומען צוויי פארשוניען און געוואלט אָפּקויפן דעם טאָפ.

אזש פון פייטערבארג זינגען זיי געקומען. געוואלט געבן א מאכען מיט געלט.

— וואָס זשע האָט איר זיי געענכפערט?

— כ'האָב זיי געזאָגט: דעם זיידן פארקויפט מען ניט.

— נו?

— האָבן די צוויי פייטערבארגער גענומען בעטן, מ'זאָל זיי געבן דעם טאָפ כאָטש אף איין כוידעש, זיי ווילן אים ערגעץ דאָרטן ארויס-שטעלן אף א וויסטאווע. דאָס, זאָגן זיי, איז אזא ארבעט, וואָס די וועלט האָט עס נאָך ניט געזען, אקוראט ווי מיר אליין ווייסן עס ניט. מיר האָבן עס נאָך געוויסט, איידער אין פיי-טערבארג האָט זיך געשטעלט דער מארק אף אלטע יודישע טעפ... נאָ-א! אלץ דארפסטו וויסן. האָט איר זיי געגעבן דעם טאָפ?

— דו מיינסט געלענען? איך האָב זיי גע-זאָגט: דער כאָפ איז ניט מינער, איך בין נאָך א שויםער בא אים. אויב זיי וועלן מיר ברענגען די האסקאמע פון דער גאנצער מישפא-כע, וועל איך זיך ניט קעגנשטעלן. זאָלן זיי זיך אָנפירען בא דער גאנצער מישפאכע... פאָרן די צוויי מענטשן ארום שוין א גוטע פאָר יאָר. אז באַיאָרס זינגען, קיין אינהאָרע, פאראן ווי ביי-מער אין די וועלדער.

— זייער א משיקאווער שיינעט די בא-יאָרס, — זאָגט אקיווע פארטראכט, — זיי האָבן פינגט יעש, זיי זינגען ווילדע אקשאַנים, גרויסע אָפּטימיסםן.

— וו-וואָ-אָס, וואָ-וואָס זינגען זיי?

— גרויסע באַלייטאָכנס.

— א-הא, — יוצקא שפּאָלט צו מיטן קאָפ, — וואָס עמעס איז עמעס. מיר גלייבן. מיר גלייבן מיטן גאנצן הארצן, מיט דער גאנ-

צער נעשעמע, גלייבן דארף מען קענען. מ'דארף קענען גלייבן ביזן סאָפ. טאָמער, כאָלילע, טוט זיך אין דיר א וואקל דער גלויבן — אויס, פארפאלן, ביסטו א לעבעדיקער מעס. דעמלט זינגען אלע דינע פינגען און יעסורים נארישע, ווילדע — ס'איז אין זיי קיין זין ניטאָ... ביסטו א מעשונענער. עמעס, דאנעל זאָגט, אז דער יודישער ביטאָכן איז א שרעקלעכע קרענק... נאָ-א! אָט וועט זי זיך באלד ארענמיטן אין די רייד... נאָ-א!

דער קרעטשמאר פרייבט די שקאפע, ער האָט מוידע, כאָלילע, ניט ארענפאָרן אין שאַבעס. ער כאַפט אלע מאָל א קוק, ווי האלט עס מיטן טאָג. דער ווינט, וואָס שטארקט זיך פארן טאָג-זעצן זיך, פארהאלט, דוכט זיך, די זון. זי פלאָגערט זיך נאָך אלץ אין דער שיטער-געבליבענער קרוין צוגעדעכט-ברוינע דעמבענע בלעטער.

יוצקא באַיאָר זיפצט שטיל. ווי אופגערעגט ער זאָל ניט זיין פון אנדערע זאכן, וועגן וואָס ער זאָל ניט ריידן, קאָן ער קיינמאָל ניט פאר-געבן אָן די קינדער. דער מיזיניק, אוראָס, איז געפאלן אף דער מילכאָמע ערגעץ הינטער די האָרע-בווישע, אין מאַנטשוריע... דאנעל ברענגט דאָ, ווי א ליכט אפן ווינט. כירוס... יענע איז אים, ווי א וונד אין הארצן. פון ראַבלען איז אויך ניטאָ קיין אינגעטונקטע פען.

— רעב יוצקא, — אקיווע שלעפט ארויס פון דער שטריי א לאנגע באר, א געלע, ווי אן אדאָפּעפאלענער הארבסטיקער קליאָ-בלאט. — מיר דוכט, רעב יוצקא, אז די טוירע כאט בארג סיני האָבן גענומען די באַיאָרס... דאָס האָבן זיי זיך ניט דערשראָקן פאר די דונערן און בליצן, פאר דעם שווארצן וואָלקן, וואָס איז געשטאנען איבערן בארג סיני. זיי האָבן זיך ניט דערשראָקן פארן שטארקן קאָל פונעם יו-פער... איר ווייסט דאָך, רעב יוצקא, ווען גאָט באַרוד-הו האָט זיך אדאָפּענעלאָזט פון הימל אין דעם פלאם-פינער און דער גאנצער בארג האָט גענומען ציטערן, זינגען זיך אלע צעלאָפן... נאָך די באַיאָרס זינגען געבליבן שטיין. און דאָס האָט זיך צווישן זיי געפונען איינער, וואָס איז דערנאָך בארימט געוואָרן אף נאָך דער וועלט. דאָס איז דער גרויסער באַיאָר מוישע ראביינא. דאָס האָט ער זיך אפּגעוויבן צו גאָט אפן בארג סיני...

יוצקא טוט א שמויכל:

— ביסט שוין לאנג ניט געווען בא אונדז. א גאנץ האלב יאָר. שלעפסט זיך ארום מיט די קאָמעדאָנטן, מיט די לייצים, שפילסט טרוא-טער. אף וואָס פאפערט איר די יאָרן און די טעג? נאָ-א! דאנעל דערמאָנט דרך אָפּט. דא-נעל האָט דרך ליב...

יוצקא געמט אריין די לאנגע שמאָלע באַרד אין דער רעכטער האנט:

— דאנעל איז ארומגעגאנגען איבערן וואַלד. וואָס האָט ער דאָרטן געזוכט? זיין פאר-לאָרן מאַזל? דו וועסט מיר גאָכאמאָל זאָגן: דא-נעלן דארף מען פארשטיין... ס'איז דיר גרינג

צו זאגן: „פארשטיין“. און אז איך פארשטיין, איז וואָס? דאָס הארץ ווערט מיר צעריסן קוקן-דיק אף אים. „דער שטילער זומער“ איז שוין שוואַרץ געוואָרן. א מאמע קאָן דען אוועלכעס צו-זען? מאלקע טריקנט...

— וואָס מאכט ער, דאנעל?

— וואָס ער מאכט? די הענט ציטערן שוין בא אים, און ער מאַלט... ער האָט געמאַלט אף האַלץ, געמאַלט אף לוינט, און ער האָט זיך דערמאַלט אזוי, אז ס'איז אים שוין שווער צו דערקענען.

— בא אים וועט אינגיבן זיין א גוטער דאָקטער.

— פונדאנען וועט ער זיך נעמען אהער?

— איינע וועט אים ברענגען.

— איינע? — די רעכטע ברעם הייבט זיך און באם קרעטשמאר העכער, — וואָס, זי קומט אים אופרודערן די אלטע וויגל... דאָס איז דוין שטיקל אדבעט?

— יא, רעב יוצכאק, — איז זיך אקיווע מוידע. — זי איז אויך א קאַרבן.

— פון א קאַרבן ביז א קאַרבן, — טוט יוצ-כאָק באַיאַר א זיפּ, — איינער פארקרימט זיך, וואָס דער בראַנפן איז ביטער... נו, מיר זינגען שוין, אַ דאנק זיין ליבן נאָמען, בא דער ווינט-מיל. אַם לאָזן מיר זיך אַראָפּ צום סטאו... זע נאָר, אקיווע, מיר דוכט, אז שמוליקל לויפט. זע נאָר ס'ארא לויפעניש, די פיאטעס דערלאַנגען צום האַלדז-און-נאָקן. זע נאָר, ווי ער מאכט מיט די הענטלעך. וואָס איז דאָרט אוועלכעס געשען? נעם נאָר אַקאַרשט די ווישקעס, וועסט שוין יאקאש אליין דערפאַרן.

דער קרעטשמאר גיט איבער אקיווען די לוי-צעס און גלייך פאלט ער ווי פון וואָגן ארויס — ער לאָזט זיך לויפן מיטן ברעג פונעם סטאו דעם אייניקל אנטקעגן.

אקיווע זעט פוגדערווייטנס, ווי דאָס אייניקל דערציילט עפעס זייער הייזיק דעם זיידן, און דער זיידע, אפאָנעם פון צעטרעגנקייט, ווארפט פון זיך אַראָפּ דאָס פעלצל צוזאמען מיט דער קאפאטע, וויקלט איין אין דעם דאָס קינד, כאפט עס אף די הענט און לאָזט זיך אזוי אין די ווינטע ארבל לויפן דורך די גערטנער אהיים — צו דער אלטער קרעטשמע.

VII

צוגעלאָפן מיט אימפעט, א שווער-אַמעמענ-דיקער, מיטן אייניקל אף די הענט צו דער שטוב — די יערושע-קרעטשמע שטייט אינמיטן דאָרף קימאט אפן שליאָל, — פרעגט יוצכאָק באַיאַר בא די שכינים, וואָס שטייען פאר דער טיר:

— געקומען, האָ? געקומען?

— געקומען.

— א לעבעדיקער?

— א לעבעדיקער, א לעבעדיקער. טויטע

גייען גיט.

— טויטע שטייען פון קיווער ניט איה. דוין זון, איצאָק, איז געקומען. ער ליגט אין בעט און שמיכלט...

זיי טרעטן אָפּ, מאכן פארן יידן א וועג, ווייל לויט דעם, ווי דער מענטש איז צעטרעגן און איבעראשט, לויט דעם, ווי ער איז בלאס, ווי ער קוקט אלעמען אין די אויגן ארטיג, איז צו זען, אז וואָס מ'זאָל דעם מענטשן ניט זאָגן, וועט ער שוין ניט גלייבן, ביז ער וועט אליין ניט דערזען דעם זון מיט די אייגענע אויגן.

די שכינים זינגען געקומען זיך זען מיטן סאַלדאט, געוואָלט געווינדע ווערן פון אים, וואָס הערט זיך אף דער גרויסער ווינטער וועלט. צי האָט ער דאָרט ניט געהערט, צי האָט ער עפשער שוין געזען, ווו מע טיילט ערגעץ די פריזישע ערד? דאָ, איז פאַלעסיע, הערט מען נאָך דער-ווייל וועגן דעם גיט...

דער אלטער וואסיל אף דעם הילצערנעם קלעצל (א האַלבן פוס האָט ער איבערגעלאָזט אין בולגאריע ביים דעם רוסיש-טערקישן קריג), דער גאנצער פוס אין א ניי-אויסגעפלאַכטענער פאַסטעלע, אף דעם העמד אָנגעהאנגען דער „געאָרגישער קרייז“, איז געקומען א דעד טאָן מיטן סאַלדאט „וועגן מילכאָמע און מאַקטיקע“. נאָר דאָס וויכטיקסטע, צי ווייט ער גיט, צי האָט ער ניט געהערט ערגעץ, דער סאַלדאט, איז וועג, ווו געפינט זיך שוין יענץ פאפיר, וואָס דאָס פאַטערל דער קייסער האָט אונטערגעכאט-מעט און ארויסגעשיקט, אז אלע פויערים, וועל-כע האָבן גיט קיין ערד, זאָלן גלייך, ווי נאָר „דאָס פאפיר“ וועט אָנקומען, אַראָפּטרייבן די פריצים פון זייערע ערדן און פון זייערע מא-יאַנטקעס...

אַבער מיטן געקומענעם סאַלדאט קאָן מען גיט ריידן. ער ליגט א האַלב-לעבעדיקער, שמיכלט צו אלעמען, און פון די פיבערדיקע אויגן גיבן זיך כרערן. ער פארשטייט קוים, וואָס מ'רעדט צו אים. איין גאטאלקען האָט ער יאָ געזאָגט:

— איינער מאן לעבט.

— זאָגסט דעם עמעס, ער לעבט?

— האראסים איז געלעגן מיט מיר אין האָס-פיטאל.

— ווו זשע איז ער? סערדענקאָ, זאָג מיר דעם עמעס.

— איד זאָג דעם עמעס. ער וועט גיך קומען. שטייט גאטאלקע בא דער קרעטשמע און וויינט שפיל — פון פרייד. דערפאר שטייט אַבער די אלטע האַרפיע אן אינגעבויענע, ביידע הענט — געל-אַדערדיקע מיט צעשפרייטע פינגער — מרויפלען זיך איר אפן אָנשפאר-שמעקן. איר אינגעשרומפן-צעקנייטשט פאָנעם איז פון אונטער דעם שוואַרצן טיכל געווענדט צו די ארומיקע מענטשן. זי פרעגט בא אלעמען און בא קיינעם גיט:

— ווו איז מיין פאולאָ? פון מיין אייניקל ווייסט קיינער גאָרניט. גיט קיין זין, גיט קיין טעכטער... כ'האָב שוין קיינעם גיט, און איך לעב... געהאט איין-און-איינציק אייניקל, האָט

בליאסקען די פענצטער קעגן דער פארגייענדי-
קער זון.

— דאָרט איז אייווע, — זאָגט ער אף א
קאָל, — איך מוז זיך מיט איר איין מאָל, כאָטש
איין מאָל מיט איר טרעפן אויג-אף-אויג. כ'וועל
איר אָפּגעבן די האלב-פארברענטע בריוו... ניין,
אייווע, איך האָב נאָר אפילע אליוו געוואלט,
ווי איך האָב דיר ליב... דערקלער מיר, וואווי
האָב איך עס אָם די אלע צען יאָר געלעבט אָן
דיר? אייווע, אייווע...

ער כאפט זיך, אז ער רעדט צו דעם ווייב. ער
פארלירט זיך שרעקלעך, ווערט רויט און געמט
שארן מיט דער האנט ארום זיך, ווי ער וואָלט
באדארפט עפעס נעמען. זיין האנט געפינט
אָבער גאָרניט, צעשריטט ער זיך אף דעם ווייב:
— וואָס שטייבטו קעסידער איבער מיין
קאָפּ?

— דאנוועל, — ביסטו זי די ליבן, — וואָס
האָסטו צו מיר, דאנוועל? וואָס בין איך דאָ שול-
דיק? ווער האָט דיר געבעטן מיר אָנטאָן דעם
רינג... דו אליין, דאנוועל... אָדער דו שרייבסט אף
מיר, אָדער דו רעדסט צו מיר, ווי צו א קראנ-
קער...

— מאלקע, — ענטפערט ער געפאלן, —
איך שרעק דען אף דיר? איך-שרעק אף זיך... זיי
מיר מויבל, מיין מאלקע, קיניג! — ער וויל איר
נאָך עפעס זאָגן, נאָר דאָ דערוועט ער הינטער
זיך אקיווען. ער לייגט אים ארום די האנט אפן
אלבל, — אקיווע-פרענט, אקיווע-כאווער, ביסט
געקומען? גיי, מאלקע, אין שטוב ארנטן. אקיווע-
פרענט, האָסט שוין געזען אוראָממען? דו האָסט
געזען זינע אויגן? עפעס וויל ער, דוכט זיך,
אוראָם, זאָגן. זינע אויגן דערציילן עפעס...
— אייווען האָסטו געזען? — טוט אים אקיו-
ווע א פרעג.

— אקיווע-פרענט, שטיי לעס מיר א ביסל.
לאָמיר ביידע שוויגן. מיט דיר אייגעם קאָן איך
ריידן שוויגנדיקערהייט... אָ, האָבן מיט וועמען
צו שוויגן איז מערער, זיי האָבן מיט וועמען צו
ריידן... ווי גוט ס'איז געווען דאָס שוויגן מיט
אייווען. אונדזער שוויגן איז געווען א ליר אָן
ווערטער... אזא הארציקער ניגון. און אז די
הערצער פלעגן ווערן איבערגעפולט, שוויגן קאָן
מען שוין אויך נישט... פלעגן מיר נעמען ביידע
ריידן מיט שליומע-האמעלעכס שיר-האשירים.
ווי נעמט מען דען גרעסערע און שענערע ריידן?..
— לאָמיר, דאנוועל, שוויגן.

— יא, יא, אקיווע-כאווער, יא, איך וויל
שוויגן. אף אזא זון-פאדאנג איז שווער צו קוקן
אליין. שטיי לעס מיר, אקיווע... זעסט, אקיווע-
פרענט, ווי די זון שפייט בא דער ערד? צוויי
מאָל אין טאָג דארף מען זוכן די זון אף דער
ערד — באס אפגיין און באס פארגיין... זיי
זינען ביידע מאָל וונדערלעך-שיין.

ער ווערט אף א רעגע אנשוויגן, ירוקט ארנטן
די פינגער אין די ווייסע קרוין און, האלטנדיק
די הענט אין קאָפּ האָר, יכייגט ער זיך אָן:

מען אים בא מיר צוגענומען. מ'האָט מיר אי-
בערגעלאָזט מיטן שטעקן... אָט א דאָליע בא
מיר. טאָדאָסקעס זון איז געקומען, כוועדאָרס זון
האָט זיך אומגעקערט, דעם קרעטשמערס זון איז
דאָ. האראסיס לעבט. נאָט איינציקער, ווי איז
מיין איין-און-איינציק אייניקל, ווי איז מיין
פאוואָל? טויב מינע, טייערע!

איבערן שלאך גייט מארוע. אף די הענט,
ציגעטוליעט צו דער ברוכט, טראָגט זי דאָס
קראנקע קינד. דאָס טיכל פון קאָפּ איז בא איר
אראָפּגערופן, דער ווינט שויבערט אירע גאָלד-
לענגענע האָר, זי, די יונגע אלמאָנע, קלאָגט אף
א קאָל:

— מיין מיקאָלא וועט שוין קיינמאָל נישט
קומען... סינא, סינא, נעמא או כאס באטקא, או-
בילי נאשעהא באטקא*. מיר וועלן פארטריקנט
ווערן, די ערד וועט פארטריקנט ווערן... אוי,
מיקאָלא, וואווי וועלן מיר לעבן אָן דיר? סינא,
סינא, נעמא או כאס באטקא...

— נו, צו וואָס, — פרעגט דער אלטער
וואסיל, — דארף איך מאנטשוריע? איך
דארף האָבן א דרטי דעסיאטין ערד דאָ... און
ער ווייגט זיך אף דעם הילצערנעם פוס, — אָט
וועט איינטיקן אָנקומען יענץ פאפיר... אָט דעמלט
וועלן מיר טרייבן די פאנעס. כ'וועל אראָפּנעמען
מיין הילצערנעם פוס, כ'וועל אים נעמען אין
דער האנט ארנטן, און איבער די קעפּ, און איבער
די קעפּ... אָ-טאק, אָ-טאק!

— שוויג, וואסיל, — איינעם אים עמע-
צער, — פארבינד די צונג...
— קומט, גוטע מענטשן, וואָס איז דאָ צו
שטיין?

— אי צע פראוודא**... ס'ארא קאלטער
ווינט. די זון פארגייט אף א שניי.
דער אלטער וואסיל טוט א קלאפ מיטן
קלעצל אין דער ערד, לוקט אָן טיפער דאָס
היטל, פאריכט אפן העמד דעם געאָרגישן
קרייץ און טוט א נעם אפן גאנצן קאָל:

3-за Снби-іром сонце схо-одить,
X-х-ло-оп-ці, не зівай-те...

דער זייער קורצער סאָפּהארבסטיקער טאָג
נויסעס אין דער פלאמיקער שקוע. דער ווינט
שטארקט זיך, אין די צווייגן אף די ביימער
קלאפן הילכיק איינע אָן דער צווייטער, די
קעלט קריכט זיי אונטער דער קאָרע...

און ער, דאנוועל, בא דרטיסיק יאָר א ווייס-
באזילבערטער, אראָפּגעוואָרפן פון זיך די קאָל-
דרע מיט דער גרינער לאטע, שפייט אונטער
דעם נאקעט ציטערנדיקן בארגבוים און לאָזט
זיך אין שטוב ארנטן נישט פירן. ער קוקט זייער
אָנגעשטרענגט אהין, ווי הינטער דעם בערענע-
וועלדל, אפן כוסאָר, אין גאוורעלעס הויף,

* — זון, זון, מיר האָבן נישט קיין טאטן,
מ'האָט געהארגעט אונדזער טאטן. ** — אויך
אן עמעס.

— ס'איז מיר נישט גוט, אקיווע-פריינט, פיר מיר, אקיווע-כאווער, איז שטוב אריין...

און אקיווע דערמאנט זיך, ווי מיט געציילטע כאדאטיס צוריק, דעמלט — א געליטערט-פאר-פלאמטער, אן אופגערעגטער, מיט יענער אוב-רעגונג, ווען מ'רעכט זיך ארויס אה א רעגע פון דעם אייגענעם שטאק-פינצטערן גוירל, פון די דאלעדאמעס, אין וועלכע מ'איז אריינגערופן געווארן, ווו מ'שטיקט זיך אן ריינער לופט אין אן גיטטיקער ליכט און שניי, — דעמלט האט דאנעל אויך, ווי איצט, שטייענדיק אונטער דעם בארנבוים, אויך פארן זון-זעצן-זיך, גערעדט אין געזאגט דאס זעלבע:

— די זון דארף מען זוכן אה דער ערד... נאך דעמלט האבן דאנעלס רייד נאך געהאט א טאם. אקיווע האט נאך דעמלט געפילט אין זיי ווארעם-לעבעדיק.

אבער דעמלט איז דער בארנבוים געשטאנען אין צווייט. ס'האט געשמעקט מיט האניק, ווי פון א בינשטאק, און אין בערעזניאק אה די יונגע ביימער האבן פון דעם אונגעקוואלענעם זאפט געפראצט די ווינט-געשטרעפטע דינע קארע. די פייגל האבן דעמלט פאר דער שקוע אזוי געצויגן-טיטערט, זיך פארבלייבט אין אזא סימבא, אז נישט בלויז ער, אקיווע, וואס אים באגלייט טאג-מיד דאס געפיל, אז ער זיצט אה א פור און וואס אין וועג זאל זיך נישט טרעפן, וועט ער סיי-ווי אריינפארן אין א שיין לעבן... נאך אויך אפילע דאנעל — דער כאמיר זיכטערער, וואס שאצט קיינמאל נאךנישט נישט איבער, זעט אלע, ווי אים דוכט, יעדן אנהייב און נאך בויילעטער יעדן סאך, אפילע אים, דאנעל, האט זיך דעמלט, אין יענעם פריילינג-פארנאכט אויסגע-וויזן: דאס לעבן הייבט זיך ערשט אן.

זיי זינען דעמלט ביידע ארומגעגאנגען די גאנצע נאכט.

— אקיווע-פריינט, — האט ער דעמלט גע-זאגט, — אזא נאכט איז א גרויסער יאמטעווי אין לעבן.

ס'איז טאקע בעמעס געווען א געמיטלעך-פריילינגדיקע, א זייער הערלעכע נאכט. פון דעם טיה-אויסגעבויגענעם הימל פאלט אזא טונקל-בלויז שניי און זילבער-בלענדנדיקע פערעם שפינען זיך אריין אין די ליכטיק-גרינע, אין די נאך קלעפיקע יונגע בלעטער-קרוינען.

דאנעל איז דעמלט געטראטן איבער דער לע-וואנעדיקער, געדיכט-גראזיקער, טוי-פינקלענדי-קער וואלד-לאנקע, איבער די ביימער-שאטנס אזוי מארע שטיק, אן א מינדסטן דויש, ווי ער וואלט וועלן געהיים, אומבאמערקטערהייט, זיך ארויסגאנווענען פון דעם פרוערדיקן לעבן, פון יענעם בייזן גוירל, וואס לאקערט נאך זינע טריט.

און פלוצעם בלייבט ער שטיין, רוקט אריין, ווי מאמיר, ווען ער איז אפגערגעגט, די פינגער פון ביידע הענט אין דעם ווילד-צעשויערטן קאפ האר. דער זילבער פון זינע האר שעמע-רייט אין דער לעוואנע-שניי.

— אקיווע-פריינט, — רעדט ער קוים וואס מ'הערט אים, — ס'ארא נאכט, ס'ארא שיינ-קייט! עך, ווען איר זאל קאנען אָנמאלן אזא נאכט? הערסט, אקיווע-כאווער, ווי דער וואלד לעבט? די פייגל קאנען זיך א גאנצע נאכט נישט בארוקן. איך האב ליב וועסנע. אין דער וועסנע ליגט גוואלדאונע קראפט און גוואלדאונע צארטקייט. דער כענטש ווערט אויך שענער וועסנע-צייט.

איז ער דעמלט געשטאנען, דאנעל, אה דער לעוואנעדיקער לאנקע, די פינגער פארוקט אין דעם ווינטן קאפ האר און פון האנאָע געקערעכט. פלוצעם נעמט ער ארויס די הענט פון קאפ:

— אקיווע-פריינט, נישט מיט דער פארנאכט-גענהייט דארפן מיר לעבן...

אקיווע פארשטייט: ערשט איצט וויל דאנעל-על אים זאגן, זיך טיילן מיט דעם סאמע וויכ-מיקסטן, וועגן וואס ער האט די לעצטע צייט געקלערט און געבראכט.

— אקיווע-כאווער, — איך בין ווייט פון כירוסעס אידעען... נאך אין איינס איז זי גע-רעכט — מיט דער פארגאנגענהייט קאנען מיר מער נישט לעבן. ניין, אקיווע-פריינט, ניין, נאך נישט מיטן אָווער... מיר זינען שוין זאט מיט אים. דער אָווער קריכט אונדז שוין פונעם גארגל. ווידער און אָבעראמאל דאס אלטע לידל: אמאל איז געווען א מעלער... אינעם אָווער, וויפל מ'זאל אים נישט ווארעמען, הערשט פארם די קעלט פון דעם בעסוילעם... דער אָווער וועט סטויבן פון אונדז איבערגען נישט אוועקגיין, ער שטייט אייביק פאר אלע דויערס. אקיווע-פריינט, מיר דארפן האבן א מאָרגן... עמעס, פריינט מיינער, דער מאָרגן איז פול מיט געפיל, די צוקונפט איז א שווארצער וואלד, פול אה שריט און טריט מיט געפארן, ווער ווייסט, וואס פאר א פאנעם דער מאָרגן וועט האבן... נאך איך וויל, אקיווע-כאווער, זיך אוועקזעצן מיט דיר אה דין פורל און פארן מיט דיר אין א שיין לעבן אריין... מער טארן מיר מיטן אָווער נישט לעבן, לעבן מיטן אָווער — איז א פריצינטיקער טויט. צוקונפט — דאס איז לעבן, דאס איז קראפט, און קראפט, גווארע, איז דאס מאזל פון לעבן... קום, אקיווע-כאווער, צום סוף, ס'וועט שוין באלד אנהייבן אופגיין די זון. קום, פריינט מיי-נער, קום, וועלן מיר זי באגעגענען, אמאל פלעגט איווע קומען צו לויפן...

— מ'דארף נישט לעבן, דאנעל, מיטן אָווער...

— יא, יא, אקיווע-פריינט, לאָמיר שווינגן, לאָמיר לעבן מיטן אָסיד.

זינען זיי דעמלט ביידע באם זון-אופגאנג אה דעם העכערן, אה דעם רעכטן ברעג-טייך געזעסן. דעם לינקן ברעג איז נישט אָנצווען — די פרי-ליטנדיקע וואסערן ציען זיך ווייט, פארטרינקען די נידערגישן, פארפלייצן די לעוואדעם — די ווערבעס שטייען נאך אלץ ביז האלב אין ווא-סער. דער פריילינגדיקער טייך שפילט און רוישט, ווייעט מיט פיכטער קילקייט אין פא-

נעם ארנין. אין קאיאָר שמעקט שטארקער דער ווייניגש-צווייט.

— אקיווע-פרנינגס, קוק ניט אף מיר, זע, זי הייבט אָן אופניין... זע, ווי ס'רױטלעך זיך דער מיורער, ס'ארא פארבן... זע, זע, ווי אין דעם געפֿל, וואָס כוואַליעט זיך, ווי א ליכטיקער רויך איבערן יאר, איז ארנינגעפאלן דער ערשטער פניערדיקער שטראל. דו הערסט, ווי פייגל האָבן זיך צעוונגען? מ'דארף טאקע זיין שטאר-קער פון אַניין...

און דאָנעל ווערט אנשוויגן. ער צופֿט ארום זיך די טוי-נאכע גראָזן, ריכטט זיי אין די הענט און ציט דאָרשטיק אין זיך ארנין זייערע ריי-כעס. ס'כאווינזם זיך א רייפֿעלע זון. דאָנעל רוקט ווידער ארנין די הענט צוזאמען מיט די צעריבענע גראָזן אין קאָפּ האָר ארנין און קוקט, ווי די זון הייבט זיך אלץ העכער און העכער. דער בליק ווערט בא אים פארצויגן מיט א הייסן געפֿל, און ס'שטעלן זיך אים טרערן אין די אויגן.

— וואָס? — פרעגט בא אים אקיווע.
— איך ווייס? כ'ווייס אליין ניט... עפעס בין איך היינט, ווי שיקער. און וואָס איז דער כידעש, אז א שיקערער וויינט.

און דערנאָך טרויעריק צוגעגעבן:
— מיין לעבן, אקיווע-פרנינגס, איז שוין אָבער פארשפּילט. וואָלט כאַטש איווע געווען מיט מיר...

און מער האָט שוין דאָנעל נים גערעדט. אויך פאר דעם גאנצן טאָג, וואָס אקיווע איז דעמלט געווען לעבן אים, האָט ער פון דאָנעלן מער קיין וואָרט ניט געהערט. דאָנעל האָט אים אפּילע ווי אויסגעמיטן. בלויז פאר זיין אוועקגיין האָט ער אקיווע געגעבן אַנצוהערן, אז ער, דאָנעל, וועט מיססאמע פאָרן אין שטאָט ארנין... ער וועט נאָך איין מאָל זיין אין קיעוו — א פרוו טאָן צום לעצטן מאָל דאָס מאָל.

אצינד אָבער, צווענדדיק, ווי דאָנעל שטייט אַנגעבויגן אונטער דעם אָפּגעבלעטערטן שוואַרצן באַרנבוים, ווי ער שלעפט אף זיך די וואַרעמע קאָלדע מיט דער גרינער לאַטע, צוהערנדיק, וויאזוי ער בעט זיך: „אקיווע-פרנינגס, פיר מיר אין שטוב ארנין“, ערשט אצינד פארשטייט ער, אקיווע, אז מיט דאָנעלן איז אין יענער פריילינגדיקער גאכט פאָרגעקו-מען דאָס זעלבע, וואָס מיט זיין, אקיוועס, מוטער איז פאָרגעקומען פאר איר טויט.

נאָך איר לאַנגער קרענק, נאָך דעם, ווי ס'איז שוין אויסגעקומען צו געבן איר דעם לעפֿל געקעכטס אין מויל ארנין, האָט זי, זיין גויטע-לאָמוסדיקע מאמע, אין איינעם א פרימאָרגן אָן קיינעם הילף זיך אופגעזעצט אף דעם בעט:
— ס'איז גוט, — האָט זי געזאָגט, — אלץ איז גוט!

זי, וואָס די לעצטע וואָכן האָט זי גערעדט בלויז מיטן וואָנק, זי האָט מיטאמאָל אָנגעהויבן צו דיידן קלאָר און ריטלעך:
— גענוג געקרענקט, גענוג, מ'דארף לעבן!

זי קוקט אין פענצטער ארנין, און אף אירע טרוקן-געלע כאקן טרעטן ארויס בלייך-ראָזע פלעקן.

— וועכנע, איא, אקיוועלע, וועסנע?
פון די אנמקענגדיקע דעכער פאלן אין דעם פריש-אויסגעשטאָכענעם ישניי זוניקע טראָפּנס. אף דעם קארניז זיצן צוויי שפערלעך, שארפן די שנאָבלעך און צווייטשערן.

— ס'איז גוט, אקיוועלע, אלץ איז גוט...

זי שווינגט לאנג, דערנאָך פרעגט זי:

— אקיוועלע, קיינער גייט ניט?

— ניין, מאמע, קיינער גייט ניט. דער טאטע גרייט דעם וואָגן, שמירט די רעדער.

— ער גרייט שוין דעם וואָגן? ס'איז וועכנע, קיוועלע?

— יא, מאמע, דיר ארנינגרופן דעם טאטע?

— ניין, קיוועלע, ניין... דער טאטע... קום אהער צו מיר, אקיוועלע, קום צו מיר...

ער גייט צו צו איר בעט. ער האָט אָבער מוירע פאר איר, פאר דער מאמען. די האָר זי-נען איר צעשטאָכן. די אויגן אַזעלכע גרויסע און רויטע.

— מאמע, — בעט ער זיך, — מאמע, שרעק מיך ניט...

— גאָט איז מיט דיר, מיין קינד, גאָט איז מיט דיר, אקיוועלע.

— מאמע, כ'האָב פאר דיר מוירע?

— זונעניו, אקיוועניו, — זי נעמט אים אָן פאר דער האנט, שלעפט אים צו, און זעצט אים אוועק לעבן זיך אפן ראנד בעט. — אקיוועלע, דו שרעקסט זיך פאר מיר?

— ניין, ניין, מאמע...

— אקיוועלע, דו ביסט שוין א גרויסער... אָם ווערט דיר באלד דרניצן יאָר... דרניצן יאָר?.. וויסט איז מיר, דרניצן יאָר...

זי קוקט אף אים לאנג מיט די רויטע אויגן. — דרניצן יאָר... דו דרייסט זיך אלץ ארום צווישן די קלעזומער? ווילסט זיין א קלעזומער?

זי, מיין קינד, א קלעזומער. שפיל, מיין זון, אף אַרעמע כאסענעס... זי דיר, מיין קינד, וואָס דו ווילסט... אקיוועלע, בא מיר איז געווען א כאסענע אָן קלעזומער... קיינער גייט ניט?

— ניין, מאמע, קיינער גייט ניט. דער טאטע שמירט דעם וואָגן.

— דער טאטע? וועמעס טאטע?

— מיין טאטע.

— דוין טאטע, זאָנסטו?.. האָב אים ליב,

האָב אים ליב, לייווערן דעם באלעגאָלע, האָב אים ליב, דעם אשמערני... ער איז א מענשט אָן א גאָל. ער איז א הייליקער, דער אשמערני... נאָר ער איז ניט דוין טאטע.

— מא-מע?

זי לייגט ארום איר האנט אף זיין מויל — א ציטערנדיקע נאם-קאלטע ביינערדיקע האנט. די וויסלעך ווערן בא איר נאָר רויטער.

— ער איז ניט דוין טאטע, דוין טאטע... און דאָ דערזעפ, ער, אקיוועלע: די רויטקייט אין דער מאמעס אויגן פארגייט. די שווארצ-

און די ערד, אקיווע-כאווער, סאָר ניט זיין קיין אויסגעברענגטער מידבער, א בלונדיקער גאָרדן דארף זיין די ערד... שיין דארף זיין די ערד, אין צווייט דארפן שטיין אירע סערדער... נו, גוט, אקיווע-פריינט, לאָמיר שווינגן...

און אָנגעשפּאַרט אַף אקיוועס האנט, שארט דאָנעל די פיס איבער דער ערד, דרייט דעם קאָפּ אהין, צום בערעזענעם וועלדל, וואָס שטייט שוין אין נאכט. און בלויז איין ליכטי-קער פלעק — א סימען פון דער גאָרוואָס אויסגעלאָשענער שקוע, ווינט זיך אַף א שפיץ צווינג אין הימל.

אין הויף, צוגעדעקט מיט דער בורקע, מיט דער מאָרדע אין וואָגן ארונד, שטייט די ווינטע בויכיקע שקאפּע, וואָס אונטערוועגנס דארף זי אלץ הערן און וויסן. אצינד, בא דער אכילע, פירט זי ביז דעם אינגעשניטן-צעשפּאַלטענעם אויער, פניערט מיט די אויגן אַף דער רויטער קו, וואָס שלעפט בא איר מיט די וויכע שווארצע ליפּן א הויפּן קאנישינע פון וואָגן ארויס.

דאָנעל פארהאלט די טריט. ער קוקט מיט א ביסערן שמייכל אַף דער רויטער קו מיט דעם אָפּגעבראָכענעם האָרן... און דערוועגן זיך שטיין דאָרטן, אין יענעם בלוי-געפאַרבטן צימער, וווּ הינטער די הויכע ברייטע פענצטער ליגט פאר די אויגן די גאנצע שטאָט — די שטאָט פון האַנדלס-פאַרמיטלערישע אַנשטאַלטן, קרעדיט-קאָנטראָל, מיט די פּויליטער סאָכרים און מעק-לער, פאַבריקאַנטן און פריצים, אדללענט און פירשטן... די פילצאָליקע גאָלדפאַרביקע שילדן שרייען, די בונט-קאָלירדיקע שויפענצטער רופן און מאַנען. אַף אָפּענע פאַעכאָנען, דראָש-קעס, געשפּאַנטע אין הייס-בלוטיקע פערד, טראָגן זיך אַף די אָנגעבלאָזן-גומענע רעדער אויסגעפּוצט-אויסגעקליידטע און אויסגעצירטע פרויען, און ארום זיי מאַנעבלען בערדיקע און געגאָלטע. די פענעמער בא זיי ברענען, זיי געשניערטע מעשענע קנעפּ אַף זייערע ווינטע קיטלען. ערגעץ צווישן זיי דארף דאָ זיין אויך איווע...

אַף די בערג, לענגוים דעם דניעפּער-טייך, שטייען די סעדער-פאַרקן אין סאַמע בלי. די קאַשטאַנען-ביימער בייגן זיך אונטער די בלוי-ווינטע בעכער צוויט. די פילצאָליקע קלויססער-קופּאָלן בליצן מיט זייער גאָלד אַף דער זון. און ארופּציג דאָרט אין פאַרשכאַט, ליגן איינס צום אנדערן קליינע הונקעס, ווי ארויסגעוואָרפענע קעסטלעך אפּן מיסס. דער דניעפּער-טייך שעמערירט און טראָגט מיט געמורמל אַף זינע געדיכט-בלויזע וואסערן די פילצאָליקע שפּאַציר-שיפּלעך, ליידיקייטערישע דאַמפּערלעך. די גרויסע שמאָס איז פול מיט שטויב, מיט דריש און טומל, מיט כניפּע, זנוס און פאַלשקייט. און דאָרט, וווּ ער, דאָנעל, שטייט, איז יענעם געפאַרבטן בלויזען צימער — איז ערעוו-יאָמטעוודיק שטיי. דאָנעל פילט זיך דאָ איימעדיק-פרעמד, א ניטגעבעטענער און אן

אַפּלען גייען אויך אוועק ערגעץ ארום, אין שטערן ארונד. איר ציטערנדיקע נאס-קאלטע האנט גליטשט זיך פון זיין מויל אראָפּ... זי טוט א פאל אפּן רוקן, דער קאָפּ טוט זיך איר דערבני א זעץ אָן דעם לען-ווענטל פון בעט.

דער דאָזיקער קלאפּ פון דער מוטערס קאָפּ אָן דעם הילצערנעם לען-ווענטל באַגלייט אקיווע דאָס גאנצע לעבן. ווי גאָר ער בלייבט אליין, דערהערט ער באלד יענעם שרעקלעכן קלאפּ. ער איז זיכער, אקיווע: די מאמע זינע האָט פארן אוועקגיין פון דער דאָזיקער וועלט ווי א זעץ געפאַן מיט דער טיר...

...אקיווע פילט, אז איינער אליין וועט ער דאָנעלן צום יטוב ניט דערפירן. יענער ליגט בא אים קימאט אַף די הענט. ניין, פראכט אקיווע, די מאמע האָט געהאט א גרינגערן טויט. דאָס לעבן האָט איר צו אכצן יאָר דערלאנגט א טשמעל און זי פריטשמעליעט אַף טאָמיר. ערשט פארן טויט איז זי צו-זיך געקו-מען, דערפילט — זי האָט אויך א שניכעס צו דער לעבעדיקער וועלט. די צוויי שפערלעך אפּן קרוימען געזימס צווייטערן אויך פאר איר... גאָר דאָס איז געווען א בליץ אין דער נאכט נאָך א סאַרפענדיקן טאָג. ניין, דאָנעלס טרויער-שיפּיל איז גרעסער. אלע קלעפּ, וואָס דאָס לעבן דערלאנגט אים, דאָנעלן, פריטשמעליען אים ניט, פאַרקערט... דאָס שטיינערנע לעבן זעצט איבער דעם שטיינערנעם דאָנעל. ס'שפּריצן פניערדיקע פונקען. ס'ברעכן זיך אַפּ שטיקער, נאָר דאָס געבליבענע איז פאַרט — שטיין...

— אקיווע-פריינט, — זאָגט דאָנעל, ווי ער וואָלט אונטערגעהערט יענעםס געדאַנקען, — איך בין שוין צעשפּאַלטן, איך ווער צעפאלן... ס'איז מיר ניט גוט, אקיווע-כאווער, ניט גוט... פיר מיר אין בעט ארונד, — ער נעמט פלוצעם ארום אקיווען. — ס'איז א ליגן, וואָס דאָס טאָיעוויסקי זאָגט, אז מ'קאָן אַף א הויכן פעלדז אינמיטן א שטורמישן יאם אוועקשטעלן א מענטשן אַף איין פוס, און דער מענטש וועט אויך, אַף דעם איינעם פוס, אָפּשטיין דאָס גאנצע לעבן...

ער רעדט גיך, דאָנעל, שלינגט האלבע ווער-טער, דריקט צו אקיווען צו זיין ברוסט, ווי ער וואָלט זיך פאר אים פאַרענטפערט און ווי ער וואָלט וועלן, אז זיין „אקיווע-פריינט“, זיין „אקיווע-כאווער“ זאָל אים פאַרשטיין און בא-נעמען.

— ס'א ליגן, אקיווע, א מענטש קאָן גיט שטיין אַף איין פוס, ווי א גאָנער. און ער זאָגט דאָך גיט, וויפּל אזא לעבן קאָן דויערן. צי וויל ער עפשער זאָגן, אז מיט א מענטשן קאָן מען טאָן אַליץ? דאָס איז אויך א ליגן. אזעלכע אייגנפּוסיקע העלדן ווערן געבוירן גאָר אין קרענקלעכע מויכעס. ביכלאַל, זינען דאָס טאָ-יעוויסקים אידייען קרענקלעכע. אקיווע-פריינט, יא, לאָמיר שווינגן... א מענטש מוז האָבן די ערד. ער מוז שטיין מיט ביידע פיס אַף איר. און גיט נאָר שטיין, ארומגיין מוז דער מענטש.

אָנגעוואָרפֿענער. ער דערפֿילט זיך דאָ, ווי אַ שפּיק מעכל, וואָס ער, דאָנעל, דאָרף דינען, ווי אלץ, וואָס דאָ אין הייז איז, — פֿאַר דעם פרעמדן אויג. אלץ ווערט דאָ געטאָן און אַרויסגעשטעלט צוליב באַרימערט און געווע. אהער, אין אַם דעם בלוי-געפֿאַרבעטן צימער, ווי די סטעליע מיטן באַגלדעטן געשפּיצטן אָרנאָמענט שפּיגלט זיך צוזאַמען מיטן קרי-שטאַלענעם הענגלעכטער אין דעם געוועקעלט-בליאָסקענדיקן פֿאַרקעט, אהער קומט קיין עמעם-מענטשלעכער יאָמטעו קיינמאָל נישט אַרײַן. דאָ איז מאָמיר אַט אזוי לײַטש און ערעו-יאָמטעוודיק בלויז פֿאַר דער וועלט...

אָף די דאָזעווע מירמל-טישלעך שטייען פֿאַר-שיידענע בראָנזענע סקולפֿטורלעך: אַ נאַקעט-געזונטער מאַנצבל מיט אַן אַסירישער באָרד און אָף דער פֿלײַצע צוויי פֿאַנאָנדערהגעשפּרייטע פֿליגל. אַ ביסל ווײַטער, לעבן אַ קוואַרע-אַרן, וואָס איז אַרומגעפֿלאַכטן מיט קרענץ, שטייט נאָך אַ נאַקעטער, אָבער שוין אָן אַ באָרד, דער-פֿאַר אָבער מיט זייער אַ טרויעריקן בליק, און האַלט אין דער האַנט אַן אויסגעלאָשענעם לײַכ-טער. אָף נאָך אַ באַזונדער טישל, אין סאַמע אויבאָגן, שטייט אַ יונגע נאַקעטע פֿרוי מיט אַ קראַנקן אַפֿן קאָפּ און שפּילט אָף אַן אַרפּע...

— ווײַזן איר וואָרף נישט קיין אויג, — דער הערט אַקיווע ווידער דאָנעלס קאָל, — אומע-כום נאַקעט, נאַקעט און נאַקעט...

— וועגן וואָס רעדסטו, דאָנעל?

— און איר, דער נאר, האָב געפֿירט אַהין מיין בעהיימע...

אַקיווע פֿילט, ווי דאָנעל טרייבט זיך באַ אים אָף די הענט.

— פון וואָס לאַסטו? וועלכע בעהיימע?

— אַקיווע-פֿרײַנט, כ׳בין דאָך טאַקע געפֿאַרן. איר האָב נאָכאַמאָל געפֿרווט אוועקלייגן מיין דאָליע אָף דער פרעמדער וואָנשאַל... כ׳האָב גע-פֿירט אַהין מיין בעהיימע. דו פרענסט מיך אַפּי-לע נישט?

— ס׳זאָל זײַן עפּעס גוטס, וואָלסטו מיר אַלײַן דערציילט...

— אַקיווע-כאַווער, אבט טעג נאָכאַנאַנד האָב איר זיך געשלאָגן, אַז דער באַרימטער מעצענאַט זאָל מיך אָפּנעמען. צוויי בריוו האָב איר אים אָנגעשריבן... און ווען ער האָט מיך סאָפּקאַלאַכאַף אָפּגענומען, איז זײַן ערשטע פֿראַגע געווען: „איר רעדט בלויז זשאַרגאָן?“ דו הערסט, אַקיווע-פֿרײַנט, מיר ריידן מיט דיר, ווי יענע געוויסע לײַט פון דער אָנטערוועלט, אָף גנייזע-לאָשן, אָף אַ זשאַרגאָן...

— כ׳האָב זיך, זאָגט ער, אזוי טאַקע פֿאַר-געשטעלט, ה-מ-מ. כ׳האָב געלייענט אַינערע בריוו. איר לעבט אין אַ פֿאַרוואָרפֿענעם דאָרף, אַינער פֿאַטער האַנדלט מיט עפּל... פֿרוער זײַט איר געווען אַ מעלאַמער, כ׳מײן אַ לערער... דערגאָך האָט איר געטריבן פֿליסן... איר האָב אַפּילע געלייענט אַינער אַ בריוו צווישן מינע

פֿרײַנט און באַקאַנטע... זייער אינטערעסאַנט, זייער אינטערעסאַנט...

— און דאָ, אַקיווע-פֿרײַנט, קומט אַרײַן אַ פֿרוי אין אַ ווייסן קלייד, אין אַ גרויסן הוט, אונטער אַ וואַל... איינע! מיר האָט זיך אָפּגע-ריסן דאָס האַרץ. מ׳דאַרף לויפֿן, טראַכט איר זיך, מ׳דאַרף לויפֿן, ווײַזן די אויגן טראַגן.

— וואָס טראַכסטו אויס, ווי קומט אַהין איינע?

— מיר האָט זיך אין יענער רעגע געדאַכט: ס׳איז אַרײַן איינע... און וואָס איז דען די נאַפּ-קעמבע, וואָס איז דער כ׳לעק צווישן זיי?.. צי די איינע, צי יענע איינע?

— עכאָ נישט נאָדאָלגאָ, — זאָגט ער צו איר. — פֿאַסיד, דאָרפֿאַגיאַ.

— איר פֿיל, אַקיווע-כאַווער, אַז ס׳קאַכט אין מיר דער גענעם, ס׳האַט זיך אָנגעצונדן אין מיר דער באַיאַרישער קאַס... און ער פרעגט מיך: — איר האָט ערגעץ געלערנט, שטודירט?

— איר פֿיל, אַקיווע-פֿרײַנט, ווי ס׳ווערט מיר טרוקן אין האַלדז. איר דריי דעם קאַשקעט אין בייַדע הענט. ווי האָב איר געלערנט? ווי האָב איר שטודירט? און פֿאַר מינע אויגן שטייט אָף די יעשינע... איר מיט דיר, אַקיווע-כאַווער, דאָנען מיט ברען, מיט היסלעוועס, באַגיסן זיך מיט טרערן, פֿאַסטן צו עטלעכע טעג נאָכאַנאַנד... ווײַטער טויולען מיר זיך אין אַ פֿאַלאַנקע מעסלעסנווייז שטייען מיר מיט באָר-וועסע פֿיס אָף טרוקענעם אַרבעס, כאַדאַשימוווייז שווינגן מיר... וואַזוי זענען מיר, אַקיווע-פֿרײַנט, נישט אַרויס פון דער יעשינע קיין גיכטיקע און קיין פיזישע קאַליקעס, דאָס איז פֿאַר מיר בייַז הינטיקן טאָג אַ סאָך און אַ גרויסער נעם... — וואָס זשע האַסטו אים געענטפֿערט?

— וואָס זאָל איר אים, אַקיווע-פֿרײַנט, ענט-פערן? אַז מיין מאַזל דאַרף זיך באַלד לייגן אָף זײַן וואָנשאַל... ער באַטראַכט מיך מיט אַ גע-מאַכט שמיכעלע, מיט אַ גוטמוטיק שמיכעלע. איר באַטראַכט אים אויך, דעם באַרימטן מעצער-נאַט. כ׳האָב דאָך אין מעשעך פון אַכט פֿעג זיך נישט געקאַכט דערשלאָגן צו אים. אָף דער אַכ-סאַניע זענען אַלע נאַכט אָבלאוועס. די געכט זײַן איר איבער אַפֿן בוידעם...

— דאָנעל, לאָמיר שווינגן, שווינג, דאָנעל.

— יאָ, יאָ, אַקיווע-פֿרײַנט, לאָמיר שווינגן... דער מעצענאַט שטייט צו מיר מיט אַ זינט. כ׳האָב דיר פֿאַרגעסן זאָגן, די האַנט האָט ער מיר נישט געגעבן, ער האָט נאָך אַ שאַקל געטאָן צו מיר מיטן קאָפּ. שטייט ער צו מיר מיט אַ זינט, אַ הויכער, אַ דאַרער, מיט אַ גרויסן פֿלי-כעוואַסן קאָפּ, אָף דעם בלייך-קנלעכדיקן פֿאַנעם אַ פֿאַך געכאַוועטע שוואַרצע וואָנצן און אַ גע-פּעסעטע קאָמעץ-בערדל.

— דו באַמאָלסט אים פֿיין, — צעלאַכט זיך אַקיווע, — איר שטעל מיך פֿאַר, ווי איר שטייט בייַדע און באַטראַכט איינער דעם צווייטן... נו, און די יעפּיפּיע?

— נו, זאגט ער צו מיר, אלץ מיט יענעם גוממוטיקן פריקערן שמייכלעלע זיין שמייכלעלע דארף מיר, דעם דאָרפֿס-יונג, אונטערהאלטן און מונטערן... — נו, מאַכטראָ, באַווונט אַינער אַרבעט! — איר הייב נאָר אָן צו צעבינדן, הייבט ער אָף אַ האַנט מיט שרעק:

— ניט אלע, ניט אלע, ווונט מיר, מא-עסטר, איין בילד... נו, צוויי, שטעלט זיי אוועק אהינצו, האָרט פאלט גוט די שניין. סייטשאס, דאָרפֿגאָיא, סייטשאס...

— אַקיווע-פּרעגנאַט, ס'ציטערן באַ מיר די הענט... יאָ, יאָ, אַקיווע-פּרעגנאַט, לאָמיר שווינגן. כ'האַב אים באַווונט די רויטע בעהיימע מיטן אָפּגעבראַכענעם האָרן... — נו, געפֿעלן געוואָרן?

— זייער געפֿעלן געוואָרן... איך זע, אַקיווע-פּרעגנאַט, ווי ער שלעפט אַרויס אַ ווייט טיכעלעלע און טראַכט עס אונטער אזוי גיך צו דער נאָז. ווי פון מיין בילד וואָלט אָף אים אַ שלאָג גע-טאָן אַ רייעך פון הייב... סייטשאס, זאָגט ער, דאָרפֿגאָיא, סייטשאס! אין דעם גרויסן שפיגל מיט דער באַגילדעטער ראם זע איך אי-ווען... אָם, טראַכט איך זיך, וואָס ס'איז געוואָרן פון יענער אַקיווע... זי זיצט אפן די וואך, אַ שיין פאָנעם מיט מידע אויגן. זי גענעצט אין האַנט אַרצין און באַטראַכט מינע הויזן... כ'טו אויך ניט ווילגדיק אָף זיך אַ קוק אין שפיגל — מינ-גע הויזן, וואָס מאַלעק האָט אזוי געטרני צוויי מעסלעס געדרייניקט און געפּרעסט, די הויזן גלאַנצן, ווי אָפּגעשטילטע ציכעלעס... און פון אונטער די קאַלאַטעס קריכן אַרויס די כאַלי-וועס פון די שטיוול... יאָ, יאָ, אַקיווע-פּרעגנאַט, מער רייד איך נישט... לאָמיר שווינגן. דערנאָך, אַקיווע-כאווער, האָב איך שוין גאָר געזען, ווי זי דערלאַנגט מיר אַ רויט פאַפּירל, אַ צענערל... אַקיווע-כאווער, אַקיווע-פּרעגנאַט, וואָס האָסטו זיך אָפּגעשטעלט? פיר מיר, פּרעגנאַט מינער, אין בעט אַרצין.

VIII

באם אַרציןגיין אין שטוב שטארקט ער זיך, דאַניעל, מאַכט אַ פּרוילעך פאָנעם, וויל זיין איי-גענעם מאַצעו אויסבאהאלטן — ס'זאָל כאַלילע אָף קיין האָר באַ טאטע-מאמע ניט פארמינערט ווערן די פרייד, וואָס איז אין שטוב אַרצין מיט אַוואָקאט אומקערן זיך. מ'האַט דאָך שוין אים, אַוואָקאטן, געהאַלטן פאַר אַ נופּטער... ס'האַט זיך שוין לאַנגע יאָרן אזא געשמאַקע פרייד אין אזא פּרעגנאַט-צוגאַכט אין שטוב ניט געפילט.

אָף דעם וווייט-געשפּרייטן טיש, אין די אויס-געריבענע מעשענע ליכטער ברענען זייער קנאַקנדיק און העל די היימישע, די אליין-גע-צויגענע געל-כילעוונע ליכט. די צוויי כאַלעס זינגען איבערגעדעקט מיט אַן אויסגענייטן האַנטער.

— אַ גוטשאַבעס, — זאָגט דאַניעל, אַריבער-טרעטנדיק די שוועל, און שמייכלט צו אלעמען,

באַזונדערס שמייכלט ער צום ברודער, וואָס זיצט צווישן די קישנס אַ צעשטראַלטער. און דאָך זעט דאַניעל אין אַוואָקאט אויגן עפעס דערשראָקנס, עפעס איימעדיקס: עפעס ליגט אים זייער שווערס אָף דער געשטאַמע... מ'וואָלט באַדאַרפט שיקן נאָך דאָכצען. ער וואַרט אָף איר, זוכט זי מיט די אויגן.

דאַניעל שמייכלט צום ברודער מיט ראַנקבאַר-קניט. מיט זיין קומען אהיים האָט אַוואָקאט אים, דאַניעל, געפאָן אזא טויווע, אַז ס'איז נאָך ניט אָפּצושאַצן. ער וועט זיין די גאַנצע טרייסט, — טראַכט דאַניעל וועגן דעם ברודער, — ער וועט זיין דער איינציקער אָנשפאַר דעם טאַטן מיט דער מאַמען אָף דער עלמער. ער, אַוואָקאט, האָט געיאַרשנט דעם טאַטנס גוורע און דער מאַמעס האַכנאָע. מ'וועט אים מיסטאַמע רופן שפּעטער אין דער מישפּאַכע, ווי מ'רופּט איצט די מאַמע, „דער שטילער זומער“. אַוואָקאט וועט איר, ווי די מאַמע, טראַגן דעם יאָד רויס. די שטילקניט פון די וועלדער וועט אים נישט פאַרקישעפּן. עמעס, ס'קאָן אַוואָדע ברעפּן, אַז זיין געשטאַמע זאָל אַמאָל אויך אָפּגעטרייסלט ווערן. אָבער דאָס קאָן געשען נישט אזוי גיך. אַוואָקאט געהער נאָך דערווייטל נישט צו די, וואָס זעען אליין, באַנעמען אליין און מאַכן אליין כעזשבוניעס. ניין, טראַכט דאַניעל, אַוואָקאט איז, אַ האַנק גאַט, נישט כייִרוס...

— אַ גוטשאַבעס, אַ גוטיאָר דיר, דאַניעל, אַ גוטשאַבעס, אַ גוטיאָר דיר, אַקיווע, אַ גוטן טאַמיד אַינר, קינדער... — ענטפּערט „דער שטי-לער זומער“. — וואָס שטייט איר, קינדער, באַ דער טיר? עפשער אַינר געבן דעם סידער, וועט איר נעמען אַ ייִדיש וואָרט אין מויל אַרצין?.. דו לאַכסט, אַקיווע, לאַך, לאַך פון אַ גאַרישער יודענע. ווי איר ווילט אַינר, אַז איך זאָג אָפּ אַ שפּיקל טכינע, גייט מיר אָפּ דאָס האַרץ, ס'ווערט מיר באַלד גרינגער אפן האַרצן... און איר, האָט קיין פאַריבל נישט, לייענט די ביכלעך, איר לייענט און לייענט, און וואָס מער איר ליי-ענט, אלץ מער קרעכצט איר... האָט קיין פאַ-ריבל נישט אָף מינע רייד...

— אַקיווע-פּרעגנאַט, דו הערסט דיבורים?

— דוין מאַמע רופּט איר: ייִדישע קינדער, גייט בעסער אין קלויז אַרצין, פּראַוועט טאַניי-סיס, דאַוונט אין צוויי פאָר ספּילן, און גאָט וועט אַינר אַרפּברענגען מאַשען...

— ניין, ניין, אַקיווע-כאווער, נישט דאָס מיינט זי... זי מיינט די געשטאַמע. אַ מעגנש, זאָגט זי, דאַרף האָבן אַ גאָט, ער דאַרף האָבן, פאַר וועמען ער זאָל קאָנען אויסגיין דאָס האַרץ... מאַך ניט אוועק אירע רייד מיט דער האַנט.

און דאַניעל קוקט מיט ליבשאַפט אָף דער שאַבעסדיקער מאַמע: אין דער מאַטענע מיט די ברייטע אַרבל, אין דעם זנדענעם טיכל. די דריבענע קבייטשעלעך אַרום די אויגן שנינגען. און די אויגן זינגען איר אויסגעלייטערט געוואָרן און זיי זינגען פול מיט גליק. זי קלאַפט אונטער די קישנס, פאַריכט אַוואָקאטן דעם צודעק, זי זוכט

אויס אלעמאל אן אנדער סיבע, אבי פון זיין בעט ניט אוועקצוגיין.

דער פאטער שטייט אויך בא דעם בעס. ער האלט מיט ביידע הענט דעם זונס האנט און איז מעקאבל-שאבעס מיט זיין זינגעוודיקן האר-ציקן קאל.

— אקיווע-פריינט, פארמאך די אויגן און הער זיך צו, הער זיך צו, וויפל טרויער און וויפל גלויבן אין אַט דעם קאל.

— נו, וועגן דין טאפן דארפסטו מיר ניט דערציילן... פארוואס האסטו אים קיינמאל ניט געמאלט?

— ניט פאר מינע קויכעס. ער איז פאר מיר

צו ערנסט און טייער, איך זאל אף דעם וואגן. מיט האָזע אליין... ניי, אקיווע, ניט פאר מינע קויכעס, מיין טאטע... דאָ דארף מען מאַלן ניט דעם טאטן, נאָר א גאנצן דאָר...

און אין דאנעלן טוט זיך אף א רענע א צינד אָן דער קויעך-האדימען. ס'ווערט אים גלייך היים — ער דערזעט פאר די אויגן יענעם יוצ-באָק באַיאָר... דעם הויכן, דעם ברייטפלייציקן קנאָכיקן יוד מיט א לאנגער שווארצער שמאַלער באָרד.

אַבער גלייך ווערט ער אויסגעלאָשן: דאָס אלץ איז בלויז דאָס אויסערלעכע: ניט אין דעם שטעקט יוצבאָק באַיאָר. ער קאָן, פארשטייט זיך, מאַלן דעם טאכטן אינגעבויענע פלייצע, דער אינגעבויענער רוקן איז דאָך אַבער ניט קיין פיזישער פּעלער... גיין, דער רוקן איז בא אים אינגעבויען, ווייל ער ריכט זיך טאָמיר אף אן אומגעריכטן קלאפ... האלט ער דעם קאָפּ פאר-נייגט צום אונטערגעהויבענעם אקסל, דעם האָ-ריקן אויער אָנגעשטעלט, די אויגן פארמאכט, ווייל ער הערט זיך טאָמיר צו:

— דאָס אומגליק גייט נאָך נים?

נאָר אפן פאָנעם ליגט באס טאטן יענע אק-שאַנעסדיקע מינע, וואָס זאָגט:

— אומזיסט די טירכע, מיך ברעכט מען נים!

און א טיה-באלידיקמער און א שולדיקער פאר אלעמען — אלעמען ער איז יאָ צעבראָכן געוואָרן, אַבער נאָך אלץ מיט יענעם אָנגע-שטרענגטן פריילעך-געמאכטן פאָנעם, געמט דאנעל ארום אקיוועס אקסל, ווי ער וואַלט דערמיט פאַשעט אויסגעדריקט די צופרידנקייט פונעם כאווערס קומען, און לאָזט זיך גיין ווי-טער, שארנדיק די פיס איבערן דיל, אין צווייטן, אין מונקעלן צימער אריין.

— כ'האָב געמאַלט, אקיווע-פריינט, ביימ-לעד, קווייטעלעך, שווע-פּווע... נאָר אָנמאַלן דעם טאטן, שאפן א יוצבאָק באַיאָר? דאָס, מיין כאווער, דאָס איז געווען ניט פאר מינע קוי-כעס.

ער בלייבט ווידער שטיין.

— און אויב מ'קאן ניט שאפן אזא בילד, טאָ זאָל פארשטאָלטן ווערן יענער טאָג, ווען כ'האָב גענומען דאָס פענדזל אין האנט אריין... און לינגנדיק שוין אפן באנקבעמל מיט האלב-פארמאכטע אויגן — דער בארנבוים צייכנט

עפעס מיט דעם קרומען צווינג איבער דער וואנט, — דערזעט דאנעל אף דער שוועל זיין זון. ער שטייט אין דער טיר, ווי אין א ליכטי-קער ראם.

— שמוליקל, ווו ביסטו געווען?

— די מאמע האָט מיר געוואשן דעם קאָפּ, מיך איבערגעטאָן.

דער זון שטייט אף דער שוועל א פארפאליע-טער, אין די שאבעסדיקע מאלבושימלעך. די מונקל-קאשטאנעווע קרוין, נאָך נאסע פונעם צוואַגן, קלעפן זיך צום הויכן ווייסן שטערן. די אויגן בא אים אזוינע שווארצע — מ'זעט גאָר קיין וויסלען ניט.

— וואָס זשע שטייטו אף דער שוועל? קום, וועל איך דיר דערציילן א מיסעלע.

— וועגן וואָס?

— וועכט שוין הערן.

דאנעל באמערקט, אז דאָס קינד געפינט זיך אין א מין פארלעגנהייט — ווייסט ניט, וואָס צו טאָן: זאָל ער גיין הערן א מיסעלע, צי ניט?.. בידעשט עס אים. ס'איז דאָך ניטאָ קיין טייע-רעס פאר שמוליקן, ווי א מיסע. פארוואָס זשע שטייט ער נאָך אלץ אף דער שוועל? די שוואר-צע קרומע ברעמען גייען זיך באס קינד צונויף. עפעס רעדט ער מיט זיך אליין.

בא דאנעלן ריכט זיך ארויס א ווייטעקדי-קער קרעכץ — וואָס שטייט פאָר דעם זון אין לעבן? וועט זיין גוירל זיין א ליכטיקערער? וואָס וועט פון אים אויסוואקסן? וואַזוי וועט ער וואקסן אָן א טאטן? — אַט-אָ די אלע פראגעס האָבן מיטאכטל גענומען אים מאטערן. זיי מאַ-נען און פאָדערן אן עכנפער.

און דאָ קומט נאָך צו יענע אייביקע, יענע ווייטעקדיקע פאר אלעמען פראגע:

— און ווו וועל איך זיין?.. צי דען טאקע בלייבט פונעם מענטשן נאָר א ביסל שטויב?.. און דאָס איז גאָר? און די וועלט גייט זיך ווי-טער, די זון וועט ווידער אופגיין...

פּלוצעם לויפט צו אים צו שמוליקל, שטעלט זיך מיט די קנעלעך אף דעם באנקבעמל, בייגט זיך אָן און שפארט אָן דעם קיין אָן דעם פאָטערס ברוסט — אין די אויגן ברענען בא אים בייזע פינערלעך.

— פארוואָס שרייסטו אף דער מאמע? די מאמע זאָגט, אז אָדער דו שרייסט אף איר, אָדער דו רעדסט מיט איר, ווי מיט א קראנקער?

דאנעל טוט א צימער. ער גלעט דעם זון איבערן קאָפּ האָר:

— דאָס האָט דיר, שמוליקל, די מאמע גע-הייסן?..

— ניי, מא, ניי... זאָג מיר, ווער איז יענע מומע, וואָס איז הענט געשטאנען לעס דיר? די מאמע האָט אזוי געוויינט, ווען יענע מומע...

— שמוליקל, — טוט אים א רוף אקיווע, וואָס זיצט באס פענצטער און הערט זיך צו צו דעם געשפּרעך, — אף אזא פינעלע ביסטו א באַלן צו שפּילן?

דאנוועל אָטעמט אָפּ גרינגער. אקיווע איז אים באצונטנס געקומען צו הילף, וואָס וואָלט ער געקאָנט ענטפערן דעם קינד?

ער בלויבט ליגן מיט פארמאכטע אויגן. זיין הארץ ווערט פול מיט שרעק: וועט אים שמו-ליקל אמאָל פארשטיין? גיכער, ניט. ווען ער וועט אויסוואקסן, וועט ער ביכלאל אויסמערדן צו ריידן מיט עמעצן וועגן דעם פאָטער. ער וועט פאָ-שעט ניט וועלן ריידן אף זיין אייגענעם פאָטער קיין שלעכטס. בא זיך אין הארצן וועט ער אים האלטן פאר א טשיקאווין שלימאזל. פאר א האָ, וואָס איז פארקראַכן צווישן אָדלערס... ער וועט, פארשטייט זיך, וועגן דעם קיינעם ניט זאָגן... ער וועט שטענדיק ווארטן, עמעצער זאָל זאָגן אף זיין פאָטער א גוט וואָרט, עמעצער זאָל קומען און ברענגען אזא וואָרט...

און אקיווע פניפט. אזוי פניפט די לערבע אין די זומערדיקע פארבאָגן. די זון גייט אוף, און די לערבע פליט ארוף הויך איבערן פעלד און בלויבט דארטן הענגען, ווי אף א שנירל. פון דארטן, פון אונטער דער זון, טראָגט זיך איר גע-זאנג. זי פאָכעט מיט די פליגעלעך און פניפט, פניפט... און אָט אזוי פניפט אין די צעבליכע מי-געכט אין די סערער אָדער אין די קוסטעס באם טיך דער סאָלאָוויי.

שמוליקל לויפט צו צו אקיווען און וויל בא אים ארויסנעמען פון מויל דאָס פניפעלד, גאָר קיין פניפעלד איז בא אקיווען אין מויל ניטאָ. — אף וואָס האָט איר געשפילט? — פרעגט איבעראטשט שמוליק. ער פירט אקיווען פאר דער האנט צו דער אָפענער טיר, צו דער שיין, — אף וואָס האָט איר געשפילט? — אף א גאָלדן פניפעלע מיט זילבערנע רייפֿעלעך...

— און איר האָט עס אראָפּגעשלאָנגען?

אקיווע צעלאכט זיך:

— המ-מ... אראָפּגעשלאָנגען.

שמוליק בלויבט שטיין באצאָרנט. די קרומע ברעמען גייען זיך ווידער צונויף: אויך ער, דער פעטער אקיווע, אויך ער איז אן אָפּגארער? הינטיקן זומער האָט אים דער זיידע דאָס ער-שטע מאָל מיטגענומען מיט זיך אפן יאריד. מ'האָט אָנגעשאַטן דארטן אין סאָד דעם וואָגן מיט עפֿל, און ביידע, ער, שמוליק, מיטן זייד, פאָרן אין שטעטל ארנין. דער זיידע האָט אים, ווען מ'איז ארויסגעפאָרן אפן גלייכן וועג, אי-בערגעגעבן די לייצעס מיט דער בייטש.

— פרייט אָן!

דער זיידע רעדט צו אים, ווי צו א דערוואק-סענעם:

— זע, דו זאָלסט אכטונג געבן, אז די כעווערעלעכט, די שקאָצים, זאָלן ניט שלעפֿן קיין עפֿל פון וואָגן. זיי צעגאנווענען די גאנצע פאר-נאָסע.

— זאָלן זיי גאָר פרווון צוגיין, וועל איר זיי אזוי געבן מיט דער בייטש... — די יוגלעך אין שטעטל זינען אָבער שמוליקן אזוי געפעלן גע-וואָרן, — באזונדערס יענער, וואָס מיט דעם

אָפּגעריסענעם דאשעק, דער „שווארצער“ מיטן קרומען פיסל, — זיי באווייזן אזעלכע קוגצן, אז שמוליק האָט אופגעהערט זיי אָפּצוטרעבן פונעם וואָגן. שפעטער האָט ער שוין גיט גע-קאָנט ביישטיין און איז גאָר צו זיי פונעם וואָגן אראָפּ.

און דאָ איז יענער, וואָס מיט דעם אָפּגערי-סענעם דאשעק, דער שווארצער, וואָס מיטן קרו-מען פיסל, צוגעגאנגען צו שמוליקן:

— דיר באווייזן א פאָקוס?

— באווייזן...

— דו זעסט דאָס שטיינדל? נא, באמאָ עס. ס'איז אן עמעס שטיינדל, כּו אדוינאָ! כ'האָב עס געפונען באם טיך אין זאמל. איאָ, א גרויס שטיינדל?

— נו, איז וואָס, — פארשטייט גיט שמו-ליק, — און אז ס'איז א גרויס?

— איז נא דיר דאָס שטיינדל, — זאָגט דער שווארצער, — נא, נעם, לייג עס מיר ארנין מיט דינע הענט אין מויל ארנין.

ער עפנט דאָס מויל און שמוליק לייגט אים דאָס שטיינדל ארנין.

דער שווארצער מאכט צו דאָס מויל, פאר-קוועטשט אן אייגל, דאָס קארטאָפליע-זעל טוט אים מאָדנע א שפּרונג אראָפּ צו דער אייבער-שטער פאריסענער ליפ. דערנאָך זאָגט ער עפעס א שפּריכוואָרט און עפנט אוף דאָס מויל.

— וואָס זשע איז דאָ דער פאָקוס? — פרעגט שמוליק. — אָן-אָ לייגט דאָך דאָס שטיינדל בא דיר אונטערן צונג. אזוי קאָן איר אויך.

— באלד וועט עס גיט זיין, — זאָגט דער שווארצער, — זעסט, דאָס שטיינדל איז דאָ? באלד וועט עס גיט זיין.

ער פארקוועטשט ווידער דאָס אייגל, צע-שפרייט די הענט, דרייט זיך דורך א פאָר מאָל אפן קרומען פיסל, שטעלט זיך אָפּ און עפנט דאָס מויל... ליידיק! דאָס שטיינדל איז אין מויל ניטאָ. שמוליק בלויבט פארגאפּט, גאָר דאָ דערהערט ער דעם זיידנס קאָל:

— מ'קאָן זיך אף דיר שיין פארלאָזן, א פני-נער שוימער. אף מיינע סאָנים געזאָגט געוואָרן. ווהיין קוקסטו?

ער דרייט זיך אויס, שמוליק; אין וואָגן אין דער דראבינע איז דורכגעלעכערט די שטרוי און די יוגלעך שלעפֿן עפֿל.

— א פנינער שוימער! וואָס שטייסטו ווי אן אויסגעמאָלקענער?

שמוליק איז בא זיך אזוי געפאלן פון דעם זיידנס רייד, אז ער צעוויינט זיך. מ'האָט אים געשטעלט צום נאר. דעם גאנצן טאָג איז ער גע-זעסן אפן וואָגן א דערשלאָגענער. ס'האָט אים אָבער אויך געמאטערט צו וויסן: ווהיין איז אהינגעקומען דאָס שטיינדל פון מויל?

צו פארגאכט-צו, דער יאריד הייבט זיך שוין אָן צעפאָרן, דערוועט שמוליק ווידער אפן מארק יענעם שווארצן מיטן קרומען פיסל. שמוליק איז אראָפּגעשפּרונגען צו אים:

— כ'וועל דיר געבן צוויי עפל, נאך זאג, ווי-
אזוי מאכסטו דעם פאָקוס?

— גיב פיר, פיר גיב, — זאגט דער שוואר-
צער, — נאך גרויסע...

שמוליק פארגעסט אָן דעם רויגען מיטן זיידן,
לויפט צו צו אים און בעט בא אים אים פיר
גרויסע עפל.

— נא!

— דער איז א ווערעמדיקער, — זאגט דער
שווארצער, — גיי ברענג אן אנדערן, פאר אזא
פאָקוס קומט זעקס עפל.

שמוליק לויפט ווידער צום זיידן. 'יזצאק בא-
יאר, א פארנומענער און א פארהאוועמער מיט
די קוינים — די ווינבער פארשיטן אים מיט
ניגן מאָס רייד, — בורטשעט פון אומצופרידע-
קייט אפן אייניקל, דאָך בייט ער איבער דעם
עפל.

— מיט וועמען פירסטו עס האנדל?

שמוליק האָט קיין צייט נישט צו דערקלערן
און צו ענטפערן. ער יאָגט אָף צוריק צום
שווארצן. יענער, מיט ייִשעו-האדאס, כאטראכט
דעם עפל פון אלע זיטן. געפינט אין אים קיין
פעלער נישט, טוט ער מיט דער דלאָניע פון אונזן
ארום א וויש דאָס פליישיקע נעזל און לייגט
פאָדזשיכטיק ארעין אויך דעם לעצטן עפל אין בו-
זעם, הינטער דעם העמד.

— גו? — פרעגט כא אים שמוליק מיט
אומגעדולד.

— וואָס גו?.. דורען! דאָס שטיינדל שלינג
איך פאָשעט אדאָפּ.

דער שווארצער צעלאכט זיך, טוט זיך רונד
ארום א דריי אפן קרומען פיסל, שטעקט ארויס
די צונג און פארשווינדט צווישן די וועגענער.
...שמוליק, א באצאָרנטער, קוקט פון אונטער
די קרומע צוואמענע צווינגע ברעמען אָף דעם
לאכנדיקן אקיווע.

— איר האָט אויך אראָפּגעשלאָנגען, — פאר-
קריכט ער זיך. — דאָס איז דאָך נישט קיין פאָ-
קוס.

און ער גייט צו צו דאנעלן:

— טא, דו, דו... האָסט אַמאָל עמעצן אָפּ-
גענארט?

— ניין, מיין קינד, אַנטקעגן וואָס פרענסטו?

— טא, איך וועל קיינמאָל, קיינ-מ-אָ-ל קיי-
נע-ם נישט אָפּמארן...

און שמוליק לויפט ארויס.

דאנעל טוט א שלונג די לופט. דעם קינדס
ווערטער האָבן געקלונגען, ווי א שווע. ס'דאכט
אים, ער איז אין דעם אפילע זיכער, דאָס קינד
טייטלט אָף עפעס אָן. ער האָט, דוכט זיך, נאָר-
וואָס אים, דאנעלן, באשולדיקט אין זייער
שרעקלעכע...

— אקיווע-פריינט, בא ניגן יאָר לעבט שוין
שמוליק איבער א גרויסן בראָך... דאָס קינד האָט
דערזען ארום זיך גאָלע ליגן...

— דו טראכסט וועגן דעם, דאנעל, צו
ערנסט. גלייב מיר, אז שמוליק מיינט גאָרניט.

— ניין, אקיווע-כאווער, קינדער פארשטייען
זייער א סאך. זיי האָבן שארפע אויגן, גרויסע
אויערן און אָפּגענע הערצער. אין זונגע יאָרן האָב
איר זיך שוין אין אלץ געגריבלט, צו אלץ האָב
איר זיך געוואָלט דערגראָבן. כ'האָב שוין דיר
אַמאָל דערציילט: בא ניגן יאָר האָב איך זיך
פארליכט אין איווען, און דאָס איז געבליבן אפן
גאנצן לעבן... די מעג טוט מיר שמוליק א פרעג:
דו האָסט א שוועסטער כייִרוס? און ער שטייט
מיט ברענגענדיקע אייגלעך און ווארט פון מיר,
וואָס וועל איך אים זאָגן. פונדאנען האָט ער זיך
דערוואָס פון כייִרוס? ווען זי איז פון דער היים
אוועק, איז ער נאָך קיין דרטי יאָר נישט אלט גע-
ווען. איר נאָמען, ווי דו ווייסט, ווערט אין שטוב
ניט דערמאָנט.

דאנעל הייבט זיך שווער אונטער אפן עלנ-
בויגן, ס'קראכן אים די געלעקען:

— אקיווע-פריינט, וועט מיר אַמאָל מיין זון
פארשטיין?

און נישט ווארטנדיק אָף אקיוועס ענטפער:

— דו ווייסט דאָך... איך האָב געוואָלט
כאָשט איין מענטשן אין דער וועלט פארשאפן
פרייד, געבן גליק... אקיווע-כאווער, בא מיר זיי-
נען געווען די בעסטע, די ריינסטע, די ערלעכ-
סטע קאוואָנעס, איך האָב געוואָלט געבן מאַלקען
פרייד. איך האָב געוואָלט, אז כאָשט אירע טרוי-
מען זאָלן פארזיירקלעכט ווערן... אוי, אקיווע-
פריינט, וואוואו דאָס לעבן לאכט אלץ אים,
מאכט אלץ צו בויזעק... די שענסטע קאוואָנעס,
די ריינסטע געפילן מיט דאָס לעבן, ווי אפצו-
לאָכעס, אים מיט בלאָמע... נישט קיין גאָס, נאָר
א טיילויל האָט באשאפן די וועלט.

— דאנעל, וועגן וואָס רעדסטו?

— וועגן דעם, מיין פריינט, וועגן וואָס ס'איז
שווער צו ריידן, און ס'איז נאָך שווערער צו
שווייגן... לאָמיר שווייגן, אקיווע-כאווער, לאָמיר
שווייגן.

ער ווישט אָפּ מיט דער האנט דעם שווייט פון
שטערן, קוקט דורכן פענצטער מיט צוגעזשמו-
דעטע אויגן אין דער פינצטערער נאכט ארעין
און הערט זיך צו, ווי דער צוגעקומענער פויגל
פיקט אים לעכט די האנט, וואָס הענגט פון
באנקבעטל אדאָפּ.

— דער בושעל איז גלויב געוואָרן א גאנצער
כען-כאָס... אקיווע-פריינט, זע, איבערן גאנצן
דאָרף ברענען נאָר אין צוויי הייזער לאָמפן —
בא די מילגער און בא די זינערטס. אין אלע
איבעריקע כאטעס זיצט מען אין דער פינצטער-
ניש... אָדער ס'שלעגן אין די פענצטערלעך די
סמאָלע-פערלעך פון די סאָסנאָווע קינעלעך.
רוסלאַנד זיצט בא דער שנין פון „לוטשינעס"...

— ווען מ'וואָלט צוגויפגעלייגט, — זאגט
אקיווע, — אלע לוטשינעס פון רוסלאַנד צווא-
מען, וואָלט געוואָרן אזא שניטער, אז ס'וואָלט
פארברענט געוואָרן דאָס שמרויענע רוסלאַנד
אייניגעס מיט דעם צאריזם...

— אקיווע-פריינט, כ'האָב מוירע פאר אזא
סרייפּע. א מעסער שארפט זיך אָן א מעסער.

— דו ווילסט, דאנעל, אז די צוקונפט זאל
קומען אין זינדענע זאקן?

— כ'ווייס, פרינט מ'זעט, אז זי קאן אזוי
ניט קומען... נאך מיר דוכט זיך, אז גאט האט
שוין אויסגעגאסן אף דער ערד דעם קאס מיטן
גיפטיקן ווייז. דער שטערער ברענט שוין באלד
צוויי יאָר, און דער קיסיי-האמאלכום ווערט גיט
פארברענט. דו הערסט, אקיווע? — פרינט
ער אים פלוצעם, — צי ס'דאכט זיך מיר
אויס?

— ניין, דאנעל, ס'דאכט זיך דיר נישט אויס,
איך הער שוין פון לאנג.
זיי האָבן ביידע קיין טאָעס נישט געהאט.
ווינט אין דער גאכט ארען פראָגט זיך:

Соловей, соловей, пташечка,
Канарейка жалобно поёт —
Раз-два, раз-два,
Горе не беда...

— איצט, דאנעל, הערסטו?
דאנעל טרייבט אָפּ פון זיך דעם כושעל:

— כ'הער, אראקטשייעו בישעוועט.
— ס'האלט מיט אים שמאָל, — זאָגט אקיו-
ווע, — אויב גיקאָלע דארף שוין שיקן קאזאקן
אהער, אין די פאלעסיער זומפן, האלט עס שוין
בא „אלינו“.

— ס'קאן זיין... — ענטפערט דאנעל פאר-
טראכט. — נאך ביז די זון וועט אפגיין... דאָס
לעבן, אקיווע-פרינט, איז שטארק פארפלאַג-
טערט, א ווילד-פארפלאַנטערטער קנויל פאָדעם...
און פון אלע זינטן, ווער ס'האָט יאָ און ווער
ס'האָט גיט קיין גאט אין הארצן, ווארפט זיך,
מיט וואָס ס'קומט אים נאָך אונטער דער האנט,
אפן קנויל, מ'ווארפט זיך מיט היץ און מיט
כלינדן קאס. אלע איניינעם ווילן מיטאכאָל, אין
א קעהער-אין, פאנאנדערבינדן און צעפלאַג-
טערן... ס'ווערט א טויהו-וואָויהו... געלאָפן זי-
נען אלע צום קנויל מיט א גומן מייך, מיט א
גומן ווילן, און דאָ ווערט מען סאָנים. איינער
וויל לערנען דעם צווייטן... אלע ווילן באלד ווערן
דייע-זאָגער, מאדריכים, מאנהאָגים האדאָר.
נעכטיקע פרינט ווערן הינט פרינט, אף מעכער-
שטעך. דער קנויל ווערט נאָך מער פארפלאַג-
טערט. דער קנויל ווערט דורכגעזאפט מיט אומ-
שולדיק בלוט... ניין, אקיווע-פרינט, דאָ דארפן
קומען מענער מיט גרויסן סייכל, מיטן סיפן
פארשטאנד, וואָס האָבן יושעו-האדאם און גרויס,
גאָר גרויס געדולד... מ'דארף דאָ גיט ריטן דעם
פאָדעם, גוט איבערהאקן אים... כהירוס וויל מיט
דער בלויווער שווערד צעהאקן דעם קנויל...
— דאנעל...

— יאָ, יאָ, אקיווע-פרינט, לאָמיר שווייגן.
דו וועסט דאָך זיין מיט מיר א פאָר טעג?
ער כאפט איבער דעם אָטעם:

— דעם קנויל, מיין פרינט, דארף מען דרוק
פאנאנדערפלאַנטערן... פארפלאַנטערט, אקיווע-
פרינט, זייער פארפלאַנטערט איז דאָס לעבן.
און ביז מ'וועט עס צעפלאַנטערן... מ'האָט
אוועקגערויבט באם מענטשן דאָס. סאמע טייער-

סטע, דאָס סאמע הייליקסטע — פרינטע און
ליכט... אָן דעם לעשט זיך דער ווילן, די מוט,
דער גלויבן, אקיווע-כאווער, א דימענט קאן שני-
נען און פינגלען נאָר אף דער זון... אף זומפן
וואקסן גיט קיין רויזן...

ער זעצט זיך אה, דאנעל, און ווי שטענדיק,
ווען ער איז שטארק אופגערעגט, דוקט ער ארען
די צעשפרייכע פינגער אין דעם צעשויערעטן
ווינטן קאָפּ האָר.

— ס'ווערט שרעקלעך, אקיווע-פרינט, ווען
דו טוכט א טראכט, ווער ס'פירט אָן מיט אזא
לאנד, ווי רוסלאנד. אזא ריזיק לאנד מיט אזוי-
פיל פעלקער... פאָבעדאָגאָסצווי, וויטע, פוריש-
קעוויטש, איגנאפיעו, פלעווע... מיט געקאוועטע
שטיינל פערט מען די סאמע עלעמענטארסטע
מענטשלעכע רעכט. ס'ארא אכזאריעס! שרעק-
לעך, אקיווע-פרינט, זייער שרעקלעך... און
פונגויל, אפן קיסיי-האמאלכום, זיצט דער
גאָטס-געזאלבטער — א גוילעס מיט א קרוין
אפן קאָפּ און מיט א האק אין דער האנט...
— דאנעל, אויב דו קאָנט גיט שווייגן, גיי
איך אוועק.

— איך שווייג, אקיווע-פרינט, איך שווייג...
זיין זיך אוועק לעס מיר, וועלן מיר שווייגן. נאָר
פרייער טו א קוק, ווער איז עס דאָרטן געקומען?
עפשער ווידער דער פריסטאווע? ער איז הינט-
קע וואָד שוין געווען דאָ צוויי מאָל. גיב א קוק,
מיין פרינט, ווער איז דאָרט?

אין שטוב זינען פארשיט, ווי ארענגעפאלן,
צוויי יונגלעך. ביידע אין בנע, ערשט פון אונ-
טער דער גאָדל ארויס שווארצע שאָפן-פעלצ-
לעך, אין שווארצע שמויסענע היטעלעך, אָנגע-
רוקט אף איין אויער. זיי האָבן ארענגעבראכט
און גלייך אָנגעפילט די שטוב מיט שארפן ריי-
עך פון נאָרוואַס אויסגעארבעטער שאָפן-פעל.
ביידע אין שטארק געפוצטע שטיינעלעך מיט
געקניטשטע כאָליווקעס.

דער קלענערער האלט אין איין האנט א גע-
שניצטן שבעקן — א שמירע פאר די הינט, און
אין דער צווייטער — א ברענענדיקן לאמטערן,
צו באלנעטן דעם זעג. דאָס עלטערע יאטל
האלט ארומגענומען מיט ביידע הענט א היפש
פעקל.

אריבערגעכראָטן די שוועל, גיט פארמאכט
אפילע די טיר, האָבן זיי ביידע אין איין אָטעם,
ביידע מיטאמאָל ארויסגעפלאצט אף די בני-
קעלעכלעך:

— א גוטשאכעס דער זיידע מיט דער בני-
ער מומע איווע שיקן אינד מיטן ליבן גאסט די
מאמע האָט געבעטן איר זאָלט אָפגעבן דאָס
טישטעכל אף צוריק...

אָפגעזאָגט, ווי א מיזמער, דאָס איינגעכאווער-
טע, בלייבן ביידע שטיין, די צוויי קליינע באָ-
יאַרס, ווייסן ווינטער גיט, וואָס צו טאָן. אכויז
שמוליקן, גייט צו זיי קיינער גיט צו, קיינער
נעמט בא זיי גיט צו דאָס פעקל.

און דערצו נאָך, צו זייער פארוואנדערונג,
גייט צו מאַלעק, נעמט אָן שמוליקן בא דער

— נאם אינך, קינדער, דאָס טישטעכל און גיט איבער... גיט איבער דער מומע איווען א גרויסן שיינעם דאנק... שוויגער, וווּ ליגן די גלעזלעך? זאל דער שווער מאכן קידעש איבערן ווייזן? זייער שיין פון איר זינט... איא, דאנעל?

IX

דאנעל, אָנגעשפּאַרט אָן דער וואנט, קוקט אַף מאַלקען מיט א גוטן שמייכל. דאָס הארץ טוט אין איר א צאפל — פאַר אזא שמייכל איז זי דאך גרויס צו גיין פאַר אים אין פּינער. זי וואָלט געלאָפּן, מאַלקע, אין א ברענגענדיקן פּראָסט, ס'וואָלט זי גיט אָפּגעשטעלט קיין שלאָס-געוויסער, זי וואָלט געקראַכן איבער די געפערלעכסטע פּאַלעסיער זומפּן, אבי נאָר אַט די אלע וועגן זאָלן פירן צו אים — צו דאנעלן. — גאָטעניו, — פליסטערן אירע ליפּן, — הארציקער, געברענער... מיט וואָס האָב איך זיך פאַרווינדליקט פאַר דיר און פאַר דאנעלן? האָב איך דען איין טאָג, פון זינט איר געדענק זיך, געלעבט פאַר זיך?

דאנעל איז דאך איר גאנץ לעבן. פון אַנברוך אַף האַיאָר ביז שפּעט אין דער נאכט ארען זיצט זי בא דער ניי-מאָשין, גייט די ליוונטענע העם-דער, די גרויע סוויטעס און סערמענגעס. נאָך אזא טאָג האָרעוואניע קאָן זי דעם רוקן גיט אויסגלייכן. און שוין ליגנדיק אין בעט, שמאדען איר אלע אויווירם אזוי, אז זי קאָן גיט אונט-שלאָפּן. זי כאַזערט אָפּט איבער דער שווי-גערם — „דעם שטיין זומערס“ רייד:

— גאָטעניו, הארציקער, איך קלאָג זיך דען באַלילע? פאַרוואָס אָבער קומט עס מיר? און דערצו נאָך טרעפט גאנץ אָפּט, אז דאנעל הערט גאָר אָף מיט איר צו ריידן. ווייסט זי שוין דעמלט ביכלאל גיט, מאַלקע, צוליב וואָס לעבט זי אַף דער וועלט... אלץ ווערט איר מיטאמאָל אזוי שווער און איבעריק, אפילע דאָס קינד.

איך אזעלכע בערויגען-שוונגנדיקע טעג, ווען זי קאָן זיך קיין אָרט גיט געפינען, ווען זי פאַרשילט דעם טאָג פון איר געבוירן, איר מו-כערס טראכט און איר אייגן געבוין, דער עלטם דערפירט זי ביז צו פאַרצווייפלונג, — גראַד אין אזעלכע טעג באַמערקט זי דאנעל ביכלאל גיט. אין אזעלכע טעג מאַכט ער אָן אן אופהער. ס'טרעפט אָבער אויך, אז אינמיטן מאָלן טוט ער אַ וואָרף דאָס פענדול, נעמט ארומשפּאַנגען איבער דער שטוב, און פּלוצעם זעצט ער זיך צו צו איר און קויט איר אין די אויגן.

— מאַלקע-קיניגן, אין דינע אויגן ליגט אזא שטומער כרויער. פאַרשטייט זי נישט: ער האָט צו איר אַ נייע מינע?

ער זעצט זי אוועק צו זיך אַף די קני: — מאַלקע-קיניגן, דינע האָר זינען פון סאָסנע-גאָלד און ס'שמעקט פון זיי מיט זון און מיט מיאטע. יא, זי וואַשט טאקע דעם קאָפּ מיט מיאטע-בלעמער. דאנעל האָט זייער ליב דעם רייער פון

האנט, זאָגט קיין וואָרט נישט און פירט אים אויך אוועק אין קיך ארען.

פאַרמאכט דער קלענערער די טיר הינטער זיך און הייבט ווידער אָן:

— א גוטשאַבעס דער זיידע... מיט דער ניי-ער מומע... אי-ווע...

דער עלטערער טוט אים א שלעפּ באם ארבל:

— ש-שוין געזאָ-אָגט.

— לאַמיר זאָגן נאָכאמאָל...

— „האַניק-טייגל!“ די מומע האָט דען גע-הייסן זאָגן צוויי מאָל?

ריווקע „דער שטילער זומער“ קוקט אפן מאן... די צוויי אלטע באַיאָרס, יוצכאָק מיט גאווורעלן, ריידן שוין גיט צווישן זיך אריבער צען יאָר, פון נאָך איוועס כאַסענע... מ'האָט זיך גיט גע-קריגט, נאָר ביידע מנדן זיך אים דעם וועג. דאנעל גייט דאפּקע יא ארען צו גאווורעלן. ער האָט אפילע איין זמאן געקנעלט מיטן עלטערן אייניקל. שמוליק שפילט זיך דאָרט אויך אַמאָל אין הויף מיט די קינדער. זי, ריווקע, פון זינט נעכט „איז געשמאַקט געוואָרן פון גאָט“, וואָלט זי אויך, ווען גיט יוצכאָק, ארענגעגאנגען אהין. די צוויי קליינע באַיאָרס גיבן נאָכאמאָל וועגן זיך צו וויסן. דער קלענערער קלאפּט א שטייזל אָן א שטייזל — דערווארעמט קלוימערשט די דערפירערנע פיס. דער עלטערער, ווי דער טא-טע זינער, רייניקט דורך מיט א הוסטעלע דאָס געדעלע: ק-בי-כבי.

יוצכאָק באַיאָר ווארפט א בליק אַף גאווורעלס אייניקלעך, אַף דעם ברענגנדיקן לאַמטערן — אום שאַבעס שיקט ער זיי מיט פּינער... און דרייט זיך אויס צו דער וואנט: — איך וויל גיט און איך דארף גיט פון גאווורעלן דעם קיבער.

נאָך דאָ דערפילט ער אַף זיך, יוצכאָק באַיאָר, דאנעלס בליק. דעם בליק זעט ער גיט, נאָר ער פילט אים. אין צו יוצכאָקן קומט דער געדאנק: דאָס צוגעטיקטע פּעקל קומט גיט פון גאווורעלן און גיט פארן ליבן נאכט, פאַר אורזאָמען, דאָס האָט זי, איינע, צוגעטיקט פאַר דאנעלן... נאָר-וואָס איז זי געקומען צו פאָרן. דאנעל ברענגט אזוי אויך, ווי א ליכט אפן ווינט. אָן-א שטייט ער, דאנעל, אָנגעשפּאַרט אָן דער וואנט. זיך פונעם באַנקעטל אופגעהויבן. זאָל ער אזוי וויסן פון ביין, יוצכאָק, ווי ער ווייסט, וואָס צו טאָן? צוליב דאנעלן וואָלט מען באַדארפּט צו-נעמען דעם קיבער. וואוּזוי אָבער געמט מען עס צו? מאַלקען וועט עס פאַרשאפּן גרויסן אַגמעס-נעפעש. פאַרוואָס קומט עס איר? זי גייט אזוי אויך ארום, ווי אין א היגערפלעט. ריווקע דער-ציילט: מאַלקע האָט הונט געוויינט א גאנצן טאָג מיט בימערע טרערן.

און דאָ, פאַר אלעמען אומדערווארט, גייט ארויס מאַלקע פון דער קיך און געמט צו בא די קינדער דאָס פּעקל. זי צעוויקלט עס און שטעלט ארויס אפן טיש צוויי פלעשער רויטן ווייזן, א טאָרט און א פירקאנטיק שאַכטל, וואָס איז איבערגעבונדן מיט א ווייטער סטענגע.

מיאטע. אָבער וואַזוי קאָנען שמעקן אירע האָר מיט זון?.. נאָר מיכטאמע ווייסט ער בעסער, ראַנעל. אירע אויגן ווערן פּונקט — זי איז אפּדערעמען גליקלעך. פאר אזא רענע ווערט אים, ראַנעל, אלץ געשענקס. דאָך פרעגט זי בא אים שטיל:

— דאנעל, וואָס האָסטו צו מיר?

— איך צו דיר? ער, מאלקע מנינע, קיניגן, ווען דו ווייסט, וואָס הייסט וועלן אָנמאַלן א ביילד... עך, מאלקע-קיניגן...

— ווער זשע שפּערט דיר דען, ראַנעל? דאָס קינד איז אין שטיב ניטאָ, איך זייץ מיר אין ווינקל... ס'פעלט דען דיר לייבונט?

— מאלקע מנינע, קיניגן, גיט אין דעם גייט עס... איך וואָלט וועלן אָנמאַלן א ביילד. איך האָב א גוטן שטיק לייבונט, אקיווע האָט מיר גע-בראכט גוטע פארב... — איז פארוואָס זשע מאָלסטו גיט, ווער לאָזט דיר גיט?

— איך קאָן גיט, מאלקע-קיניגן, איך קאָן גיט אָנמאַלן אזא ביילד... ס'באקומט זיך בא מיר גיט. נו, די גאנצע וועלט איז מיר גיט ניכע. איך פיל זיך פאר א גארנישט... כ'ניי ארום פאר אלעמען א באלביוו, א באלביוו, וואָס די האָר זינען גיט מנינע.

— דאנעל, פאר וועמען ביסטו א באל-ביוו?

— מאלקע מנינע, קיניגן-קרין, — שלאָגט ער איר איבער די רייד, — איך וויל אָנמאַלן א טרוקענעם זומער, די זון סארפעט אזוי, אז אלץ ארום איז פארוועלטט געוואָרן. די פאשע איז אויסגעברענגט געוואָרן, די כוראָבע צערניכט זיך אָן דער הייסער צעטראַסקעטער ערד די ליפן ביז בלוט און רעוועט ביז צו די הימלען. די בלעטער אף די ביימער וויקלען זיך צונויף און פאלן צו דער ערד. פון דער היי, מאלקע-קיניגן, ברענען וועלדער... און אין א לויטערן שניד שטייט א מענטש, דאָס וואסער דערגרייכט אים ביזן האַלדז, און ער שטארבט פון שרעקלעכן דאָרשט...

— דאנעל, גאָט איז מיט דיר, ווו האָסטו געזען אזא זומער?

פון אירע ווערטער פארמאכט ער די אויגן — זי פארשטייט גיט.

— דאנעל, — פרעגט זי וויטער, — דער מענטש שטייט דאָך בא ריר אין וואסער...

— יא, מאלקע מנינע, יא, מיין קיניג, ער קאָן זיך אָבער גיט אָנטרינקען... ער קאָן גיט דערלאנגען צום וואסער...

— ער שטייט אין וואסער, — פרעגט זי מיט שרעק, — און קאָן גיט דערלאנגען? דאנעל... — יא, מאלקע-קיניגן, ער קאָן גיט דערלאנגען צו דעם וואסער. ווי נאָר דער מענטש בייגט אָן דעם קאָפּ און וויל זיך אָנטרינקען, גיט דאָס וואסער פון אים אוועק און ער בלייבט שטיין אין א שווארצן זומפ...

דאָ פארשטייט זי שוין, מאלקע, ביכלאל גאָר-גיט. עמעס, אין אזא שאָ ווערט ער איר נאָך

טניערער, נאָך ליבער. האנאם זינע רייד לייגן זיך איר אפן סייכל גיט, ווערט פאָרט איר הארץ אָנגעפילט מיט פרייד און מיט גאדלעס — ער, ראַנעל, דערציילט איר, וואָס ער וויל, און וואָס ער טראכט. איינצימיק אָבער ווערט ער פאר איר עפעס וויטער, פרעמדער. איר דוכט: אן אנדער ראַנעל האָלט זי אף די הענט. יענער ראַנעל, וואָס שרייט אף איר, איז איר היימישער, פאר-שטענדלעכער. א מאן שרייט אף א ווייב. איר טאטע האָט געשרווען אף דער מאמע, אפילע דער שווער שרייט אמאָל אויך אף דעם „שטילן זי-מער“, אויך זי, מאלקע, ווען זי זאָל נאָך האָבן די האסאָגע, ווען ס'זאָל זיך איר קאָנען עפענען דאָס מויל אף ראַנעל, וואָלט זי אים אויך גיט איין מאָל ארטינגעוואָגט א פאָר שארפע ווערטער. מיט אָס דעם ראַנעל אָבער, וואָס רעדט וועגן אזא סארפענדיקן זומער... וועגן א מענטשן, וואָס שטייט אין א לויטערן שניד און שטארבט פון שרעקלעכן דאָרשט...

באהאלט זי דאָס פאָנעם אף זיין ברוסט און דורך די רייכעס פון אייל און פארב זוכט זי אָפּ און געפינט דעם רייכע פון זיין לייב — אָט דאָס איז איר עמעסער ראַנעל. זי נעמט אים ארום, און א מאטקעט גייט איר איבער אלע אייווירם. — ראַנעל, דו האָסט מיר א ביסעלע ליב? — אכויז דיר, מאלקע מנינע, קיניגן-קרין, האָב איך דען עמעס?

אף דעם בארוקט זי זיך. ער האָט מאקע אכויז איר קיינעם גיט. ראַנעל איז איר געגעבן געוואָרן פון גאָט אליין. זאָלן מענשטן ריידן, וואָס זיי ווילן, זאָלן זיי זאָגן: ראַנעל איז שוין דעמלט, נאָך אייוועס כאסענע, אלציינס געווען, וועמען צו נעמען, זיין לעבן איז שוין סניוויסט צעבראכן געוואָרן. און, וויסנדיק, אז זי, מאלקע, שטארבט נאָך זינע כריט, האָט ער זי גענומען פאר ראכמאָנעס.

און גענומען האָט ער זי אף א ווילדן און אף א וואַנדערלעכן אויפן: ער איז ארטיג, ראַנעל, אין איינעם א ווינטערדיקן שאכעס באכאָג צו זיי אין שטוב, געטראָפן דאָרט, ווי שמענדיק, פאר-ברענגען באַכערס און מיידלעך פונעם היגן און פון די ארומיקע קאָענטע דערפער. ס'איז געגאנגען, ווי געוויינלעך גיט דאָ צומיינסט, די פאנטן-שפיל. די דאָזיקע שפיל פארמאָגט איר גרויסע מילע: אלע קאָנען אין איר אָנ-טיילנעמען, זי כאַזערט זיך פינקלעך קיינמאָל גיט איבער, און אויב ס'קומט אויס אלע שא-בעס, אלס שמראָה, א קוש טאָן דאָס זעלבע מיידל, ווערט עס דעם באַכער אויך גיט נימעס.

ראַנעל איז געזעבן בא דער זינט א פאר-טראכטער, געביסן די נעגל, אף קיינעמס רייד קימאט ווי גיט געענטפערט. עמעס, גערעדט האָט מען מיט אים אין יענער צייט ביכלאל ווינציק. קיינער האָט גיט געוואוסט, נאָך דעם, ווי מ'האָט אייווען מיט גוואלד אונטער דער כובע געפירט, וואָס און וואַזוי מיט ראַנעל צו ריידן. די באַכערס האָבן זיך עפעס געפילט פאר אים שולדיק — ווי האָבן זיי עס נאָך געקאָגט דער-

לאָזן, אז עפעס איינער פון דער פרעמד, אן אלטער ריכער באַכער, זאָל קומען און צונעמען אייווע... זיי האָבן באדארפט אלע, זיי איינער, קומען דאנעלן צו הילף — צעוואלגערן די ווענט פון גאורדעלס שטוב, באפרינען אייווע, געדארפט געווען נעכען פארשפארן אין א הי- גערשטינג, און דאָס ברודערל אירס, אכושלען, און דעם ריכטן יוכעסדיקן כאָסן טרייבן מיט דרענגלעך פון דאָרף ארויס.

די מיידלעך, האגאס די הערצער האָבן זיי בעזעמט געריסן אף דאנעלס בראָך, זיי פלעגן אופריכטיק, ווי נאָר ס'פלעגט פארגיין א רייד וועגן אייווע, לאָזן א טרער: אזא שיינע ליבע איז באַרעו געוואָרן. פונדעסטוועגן אין דער שטיבל, בא זיך אין הארצן, האָט זיך יעדע איינע פון זיי געפרייט — געבליבן ווייניקער מיט א קאלעמירד און מערער מיט א כאָסן-באָכער. און נאָך וואָס פאר א באַכער?.. מ'קאָן דאָך אף אים אויסרעכענען, ווארטן און האָפן...

איז דעמלט דאנעל, אין יענעם ווינטערדיקן שאכעס באטאָג, געוועסן אַן א זינט, קימאט בא דער שטובטיר, און לויט דעם, ווי ער האָט געביסן די נעגל, איז געווען צו זען — ער שלאָגט זיך מיט דער דייע: בלייבן צי אוועקגיין? זיין צעטראָנגקייט איז אַבער אויסגעשטשט געוואָרן פאַשעט: אף וויפל פון צווייטן צימער לאָזט זיך הערן רעב אכושלס קאָל, וויל ער זיך דאנעל געוויס מיט זיין גרעסטן שיינע פאַנעם-על-פאַנעם ניט טרעפן. ווען ער ווייסט, דאנעל, פרוער, אז אכושל איז בא מאַלקען אין שטוב, וואָלט ער זיכער ניט ארענגעקומען.

די שפיל איז דערוועלט געפירט געוואָרן וווי- טער. נאָר קעריי צו באפרינען זיך פון דער נעפענטעכקייט, וואָס דאנעל האָט מיט זיין אַנקום ארענגעבראכט, געמט מען זיך, ווי טאַמיר אין אוועלכע פאלן, צו פירן די שפיל מיט מערער ברען און איבערגעטריבענער היץ. איינעם א באַכער שטעלט מען ארויס פון יענער זינט טיר, און ער דארף פון דאָרטן פרעגן:

— וואווי שטיי איך דאָ? טרעפט!

אף דעם ענטפערט מען אים:

— די שטייט דאָרטן, ווי א גוילעס...

דער באַכער, א רויס-פארשעמטער, נאָר ניט קיין באלידיקטער, קומט ארעין צוריק פון היג- מער דער טיר, לאכט צוזאמען מיט אלעמען. דאנעל לאכט ניס. דאָס זיצן זינט, ווי א זיטיקער, א פרעמדער, הייבט שוין אַן צו דריקן אף אלעמען. ס'פארדריסט שוין, אלעמען ס'ווערט זיי פארשטערט דער שאכעס באטאָג, ווען מ'קאָן פאר דער גאנצער האָרעפאשנער וואָך א הוליע סאָן פון פולן הארצן. זייער ווייניק פרייד פארמאָגן זיי, אָט די דאָרפסלייט. יעדער ברעקל פרייד, אוועלכע זי זאָל ניט זיין, איז זיי טייער. באזונדערס נאָך דעם לאנגן פאַלעסיער הארבסט, ווען די רעגנס און בלאָ- טעס האָבן געהאלטן אלעמען אין גרויסן אומעס.

פלוצעם הייבט ער זיך אוף, דאנעל, — ער וועט אויך שפילן. אַבער ניט מיט אָט דעם אַפגעריבענעם גראָשן. זאָל מען געבן א גאָלדן פינגערל. ניין, דאָס פינגערל טויג ניט — ס'איז מיט א שטיין. ער דארף א קיילעכדיקן, א גלאטן רונג.

לויפט מאלקע אוועק, קרינט פון דער באהעל- טעניש ארויס דער מוטערס כופע-רונג און ברענגט אים צומראָגן:

— נא, דאנעל.

און צו אלעמען:

— כ'בעס איר, זעט, דאָס רינגל זאָל זיך באַלילע ניט פארקניקלען אין א שפארונע ארעין. מאלקעס וואָרענונג איז איבעריק: אלע ווייסן, אז מאלקעס פארמעגן איז בלויז דער רונג, ס'איז דער נאדן, די יערושע, וואָס די מוטער האָט איר אַפגעגעבן פארן טויט.

— פארן רונג — זאָגט דאנעל — האָב נאָר קיין מוירע ניט. דער רונג, מאלקע, וועט בלייבן אף דעין האנט...

זיין קאָל ציטערט. ער איז בלייך. ער האלט דעם רונג איבער מאלקעס קאָפּ, אין דער היי, צווישן דעם גראָבן פינגער און דעם ווינציג- גער.

— זינט אירעס! — ער געמט אַן מאלקעס האנט, טוט איר אַן דעם רונג אפן פינגער און זאָגט דערבני וואָרט בא וואָרט:

— הארריי אט מעקורעשעס לי בעטאכאאס זו קעדאס מוישע וועינסראַעל.

צום אָנהייב, מאמעט באניטסטערט פון אזא שפאס, צעלאבן זיך אלע:

— אָט דאָס, פארשטיי איך, איז א פאנטע...

— אויב געשפילט, איז געשפילט.

— שטייט נאָר, שטייט, ער האָט זי דאָר מעקאדעש געזען...

פון אלקע לויפט ארויס מאלקעס פאָטער זכאריע, נאָך אים — נעכעס ברודער, „דער כאריה“, רעב אכושל. ער, רעב אכושל, שרנט אויס מיט א כיכיקענדיקן קעלעכל און שפרינגט דערבני קימאט אונטער:

— מאולטאָו דיר, דאנעל! מאולטאָו דיר, מאַלקע! מאולטאָו דיר, זכאריע! זכאריע, דו האָסט באַרעכאשעס כאסענע געמאכט די טאָכ- כער... שבעל לעקעך און בראנפן.

ערשט איציג, באנעמענדיק, וואָס דאָ איז זיך נאָרוואָס פארלאָפן און געשען, בלייבן אלע דערשראָקן שפיל. מע שטייט פארנאפט. די אויגן ריידן זיך איבער... מען איז צוגעשימירט געוואָרן צו די ערטער. איין רעב אכושל לויפט ארום איבער דער שטוב פון איין ווינקל צום צווייטן, ריכט די הענט אַן די פאַלעס פין דער לאנגער קאפאָמע און שטיקט זיך מיטן געלעכטערל:

— כי-כי, אבי מע זאָגט, אז אומעטום איז שולדיק אכושל. אָט האָב איך זיך דאָ ניט צוגעריט אפילע מיט קיין פינגער... כי-כי.

מאלקעס פאָטער, דער אינגעדארטער זכא- ריע, א קליינוואקסער, מיט א ברייטער באַר,

שטייט, ווי א טאם, פירט מיט דער צונג איבער די ליפן און שטאמלט:

— זי איז א יעסוימע, דאנעל, א יעסוימע, צו אזא כויעק דערגיין... דאנעל, מ'וועט דארפן א געט... אזוי מעוועניש זיין פאר דער גאנצער וועלט א יעסוימע... וואס האסטו געהאט צו אירע יונגע יאדן? צו מען עלטער? זי איז בא מיר איינע געבליבן... פון אכט קינדער איינע...

ענטפערט דאנעל אף זכאריעס אלע רייד מיט איין ווארט:

— שווער...

— דאנעל, איז עס?..

— שווער, גיט אונדז אפ מאלטאון! מאלקע איז מען ווייב. — און פאר אלעמענס אויגן נעמט ער זי ארום און כוט זי א קוש אין די ליפן.

מאלקע, א פארלוירענע פון דעם אלעם, וואס איז געוואקסן מיט איר פארגעקומען און גע-טראפן, שטייט מיט פארבראכענע הענט, איר לענגלעך פאנגעם איז אזוי וועט, אז אפילע די זומער-שפערענקלעך, וואס פארגייען ניט אויך אום ווינטער, זינען איצט פון איר פאנגעם פארשווונדן. אירע שיינע, א ביסעלע פאר-שמאלטע אויגן קוקן מיט א מאַרנעם שטומען טרויער אף דאנעלן. זי גלייבט ניט זינע רייד, דעם קוש:

— צוליב וואס, דאנעל, דער כויעק?

— גאט באהיט! מאלקע, דו ביסט מען באשערט ווייב.

זי דרייט דעם קאפ צום ארומיקן אוילעם, א געבעדיקע, א פארשולדיקטע, ווי זי וואלט זיך פארענטפערט:

— איר בין דא גאט די געשאמע שולדיק.

און לויפט אוועק אין אלקער ארען. דארטן ביסט זי זיך דעם פינגער, אף וועלכן דאנעל האט איר געוואקסן אָנגעטאן דעם רונג. דאס הארץ שפרינגט איר שיר ניט ארויס, פאר די אויגן, פולע מיט הייסע טרערן, גייען גאָלדענע רינגען, און די פיס ברעכן זיך איר אונטער. זי פאלט אָבער ניט. זי שטייט, ווי צוגעקלעפט, מיטן אויער צו דער מיר — הערם, ווי דער טאטע רעדט:

— זאל זיין אין א גליקלעכער שאַ, אין א מאזליקער שאַ. ס'איז א באשערטע זאך... דער זיוועג איז פון גאט. מ'דארף שטעלן בראנפן... טאכטער, ווו ביסטו?

לויפט מאלקע אוועק נאך ווינטער — פון אלקער אין דרויסן ארויס. דער ארום ליגט אין א בלוי-פינקלדיקן פראַסמיקן שניי, די ביימער אין א געדיכטן פריי-טוי. דורך די טרערן שנייט איר און שפיגלט זיך א ווינטערדיקער טאָג. ס'פעלט איר די מאמע... אוי, פעלט איר איצט אויס די מאמע. נאך קיינמאל האט איר די מאמע אזוי ניט איינגעפעלט. ווען ס'איז ניט אזוי פארשנייט און פארווייט, וואלט זי צו איר קיווער געלאָפן.

דער מוטערס כופע-רונג בליצט אף איר פינגער. ס'ארא שיינער טאָג. פאר דעם האט הרצ טעג געווייט און געדרייט, עס האט געקערט אזוי, אז ס'איז אומעגלעך געווען דעם קאפ פון שטוב ארויסצורוקן. אָט דעם ליכטיק שניי וואס שאכט וועט זי אין איר הארצן טראָגן דאָס גאנצע לעבן. דער טאטע איז גערעכט — ס'איז א באשערטע זאך... דאנעל איז איר געגעבן געוואָרן פון גאט אליין. אָבער פארוואס לויפט אבושעל ארום און דרייבט פאר סימכע די הענט? רעב אבושעל פרייט זיך דאך נאך דעמלט, ווען בא יענעם טרעפט א צאָרע... זי באהאלט זיך נאך ווינטער, הינטער דער זיב שטוב, וואס גייט צום גרויסן וואלד ארויס, זי שטייט אין איין קאפּטל, דער באזונטער פראַסט באשיט זי מיט א זילבערנער ליסקע. די ליפן פנערן איר נאך פון דאנעלס קוש, נאך דאָס הארץ איז איר ארומגעכאפט מיט א שארפן, מיט עפעס א ברענענדיקן ווייטעק: ער האט דאך ליב אייווען! זי, מאלקע, האט ער קיינמאל ניט ליב געהאט... און פלוצעם איז דאנעל געוואָרן אירער? ניין, ס'איז עפעס א כאַלעם... נאך זי כאזערט דעם פאָטערס רייד: „ס'איז א באשערטע זאך...“ א באשערטע זאך? פארוואס זשע איז דאָס באשערטע ניט געקומען פרוער? איז ביז אהער דאָס מאל אירם געשלאָפן?.. האט טאקע דאנעל פאר אלעמען געזאָגט: מאלקע איז מען ווייב! האט טאקע דאנעל געמיינט זי? איז עס טאקע יענער דאנעל, וועלכן זי האט פון קינד-ווען אָן ליב געהאט? זי האט אים ליב געהאט פארבראָגענערהייט, ניט אזוי, ווי אייווע — פאר אלעמען פריי און אָפן; זי, מאלקע, האט אים ליב געהאט אזוי שטילערהייט-פארבראָגן, געטריבן פון זיך די ליבע, וויסנדיק — איר טרוים וועט קיינמאל ניט פארווירקלעכט ווערן. זי, מאלקע, האט מירע געהאט פאר זיכיקע אופצוהייבן אף אים די אויגן, מירע געהאט: איר סאך, איר הייליקער סאך זאל אנטפלעקט און פארשוועכט ווערן, זי זאל ווערן דערצו נאך צו שפאָט: די געלע מאלקע און... דאנעל? אייווע — דאָס איז דאנעלס פאָר! און פלוצעם מאכט מען אייווען כאטשענע פאר א פרעמדן אלטן ריכטן באַכער, און ער, דאנעל, אף וועמען זי, מאלקע, האט גאָר ניט געהאָפּט, ניט געוואלט אפילע צו האָפן, קומט עס אין שטוב ארעין און מוט איר אָן אינמיטן העלן טאָג, פאר אן אוילעם, דעם גאָלדענעם רונג אפן פינגער. זי, מאלקע, וועט זיין דאנעלס ווייב...

...און מאלקע, ווי צוגעוואקסן געוואָרן צו דער ערד, שטייט נאך אלץ אָנגעבויגן איבערן טיש, די הענט אָנגעשפארט אָן די צוויי פלע-שער ווייז, די פארשמאלטע אויגן זינען איר נאך שמעלער געוואָרן, זיי קאָנען זיך ניט אָפ-רייסן פון דעם פּוּכקן קיילעכדיקן לעקער, פון דעם פירקאנטיקן שאכטל, וואס איז אזוי קונציק ארומגעבונדן מיט דער ווייסער סטענע. — קים, מאלקע, — רופט זי די שוויגער, — קום אהער, נעם די גלעזלעך, וואס האסטו זיך אזוי פארטראכט? וועסט די וועלט, טאכטער

מינע, ניט באקלערן, פון פאראכטאגן שאכעס ביז הינט איז אוואדע א גרויסער דאנק גאט. אווראמזעניו איז אין דער היים. אזא גרויסע מאטאנע פון זיין ליבן נאָמען... און דו, אקיווע-לעבן, שביי ניט מיט צונויפגעלייגטע הענט. נא דיר דעם גרינצער און מאך אוף א פלאש וויין. — איך — זאָגט דאנעל — וועל דעם וויין

ניט טרינקען.

— פארוואָס? — הייבט אוף מאלקע דעם קאָפּ. — מיטן וויין... צי אָן דעם וויין...

— קינדער, — בעט זיך „דער שטילער זומער“, — קינדער, פארשטערט ניט דעם שאכעס... יוצאקא, ניי וואיש זיך, מאך קידעש! שמוליקל, גענוג דיר האָבן צו טאָן מיטן בושעל, נאָר דער בושעל האָט מיר געפעלט... אווראמזעניו, ס'איז דיר גוט צו זיצן, עפשער דיר אונטערשפארן נאָך א קישו?

זי נעמט זיך ווידער אייסעקן בא זיין געלעגער:

— הא, מיין זון, דער פוס טוט דיר ניט וויי? ס'זאָל זיין מיר פאר דוין פוס. וואָס שווייגסטו, אווראמזעניו? רייד, מיין קינד, כ'ויל הערן דוין קאָל... אוי, ווי כ'האָב געבענקט נאָך דוין קאָל.

זי ווישט אויס אפגיך מיטן עק טיכל די אויגן:

— אוועקגעזאנגען פון דער היים איז אזא שיינער טאָפּאָל, א קארמינע, ניט קיין באַכער, און צוריק האָט מען מיר געבראכט א לעבעדיקן מעס, א בינבל ביינער. ווען ניט די הויט, צעשיטן ווי זיך. כ'האָב דאָך אים ניט דער-קענט.

— וואָס דען האָט איר געוואָלט? — מיטט זיך אריין אקיווע, — ער זאָל קומען פון דער מילכאמע מיט א פלוסטערל, מיט א גיידערל, מיט א קיילעכדיק בייבעלע?

— גיי שוין, גיי, כ'קלאָג זיך דען, כאַלילע? — און „דער שטילער זומער“ גייט אוועק מיט אירע שווערע, נאָר שטילע טריט אין קיך אריין. זי גייט העלפן מאלקען גרייטן צום טיש.

— מ'האָט דיר כאַקע דאָרטן אין מאנטש-זשוריע פון צעקנייטשט די פענצטער... — זעצט זיך אקיווע צו לעבן אווראמען. — דו האָסט כאַקע א פאָנעם פון א טערקישן מאלכאמאָועס. מ'האָט דיר דאָרט ניט געהאָרעוועט מיט גאניידן-געפֿעלער? דו האָסט ניט געגעסן מיט די גענערעלער פון איין שיסל? מיר פאר-שפאָרסטו צו דערציילן — איך ווייס אליין. מ'האָט דיר דאָרטן געמאכט א היפּשן פאלד אין דער קישקע... דו מיינסט, אווראָב, אז איך האָב ניט געדינט? אָן מיין וואָרט — געדינט. עמעס, אָן קיין מילכאמעס ביין איך גיט געגאנגען... נאָר אפילע דינען דעם קייסער אזוי איך אויך פון די נאָר קליינע געבאָליס. איך האָב זיך אויך גענוג אָנגעליטן. געדינט האָב איך ניט לאנג, אָבער מיט פעפער... בא מיר, דארפסטו ווייסן, איז געווען א פעלדפֿעבל נאָך אן אנטיק. ער איז געווען אזוי געראָטן אין ניקאליען, גו,

וואָס זאָל איך דיר זאָגן, ווי איין מאמע האָט זיי געהאט. דאָס זעלבע בערדל, די זעלבע וואָן-צעם און דעריקער — איין באראקטער... זייער א גוטער. קאָן ניט פארטראָגן קיין קרומע מינע, קיין מענטשלעכע צאָרע, גרייט פאר א מענטשן צו טאָן אליץ, א מענטש איז בא אים הייליק און טייער... מיט איין וואָרט — א קייסער א פעלד-פעבל. פלעגט אָט דער פֿעלדפֿעבל, אָט דאָס קייסערל, דעם גאניידן זאָל ער האָבן, ארויספירן אלע טאָג די ראָטע פאר דעם קאזארמע און פֿרעגן:

— ווער זינען אונדזערע אינערלעכע סאָנים? און די סאָלדאטן האָבן באדארפט ענטפערן אלע אין איין קאָל:

— סאָציאליסטי, סטודענטי, זשידי.

פלעג איך שווייגן. האָט עס מיין פעלדפֿעבל איין מאָל באמערקט, גייט ער צו צו מיר און פֿרעגט:

— ווער זינען אונדזערע אי-נע-רר-לעכע סאָנים?

שווייג איך. פֿרעגט ער מיר נאָכאמאָל. שווייג איך. פארווארפט ער די רעכטע האנט אָן א האלבן ווערסט ארונטער, הענט האָט ער געהאט לאנגע, און פארפאָרט מיר אין דער לינקער באק אריין אזוי, אז אלע זיבן הימלען האָבן זיך מיר א ווייג געטאָן אין די אויגן, און אינדזער שיינע גרינע ערד האָט זיך גענומען וואקלען אונטער מינע פיס... הענט האָט מיין פעלד-פעבל געהאט גאלדענע. פון אזא בענטיש האָט זיך מיר גלייך געלאָזט דער וויין פון גאָז. אָבער ס'איז נאָר שווער, ברודערלעך מינע, ביז מ'כאפט דעם ערשטן עריק. דערנאָך איז שוין גרינגער — ס'גייט שוין אָן איין בעזשבו... ער שלאָגט, און איך שווייג, דאָס הייסט — איך שווייג ניט, איך קוק אים אין די אויגן אריין... פֿלוצלינג באפוילט ער: — בע-גאָ-מ-מ-מאָרש! לויף איך. וואָס קען איך ניט? כ'האָב דאָך געיאַרשנט פון גויעכס זון, פון שעמן, דעם פארמאזאליעטן זיצער... און פון יאנקעווס זון, פון וואלענען — די לאנגע פיס. מע זעט מיר, א דאנק זיין ליבן נאָמען, אין אלע וועלט-טיפּסעס און אָן אלע זעלט-מערק. שוויימען אפן וואסער קען איך אויך. איך שווייס שוין בעסער פון גויעכס אליין. איך שווייס ארום איבער דער וועלט אפילע אָן א טייווע... איך גיי פאָשעט טריט-וואסער! אז איך קען אלץ! ער הייסט מיר לויפן — לויף איך. איך לויף אָפּ דריי שפאן, און ער: — קרדוגאָס! דריי שפאן, און — קרדוגאָס! נאָר דאָ דערזע איך פונ-דערווייטנס א פאָר בלאָזע הויזן מיט רויטע לאמפאסן — א גענעראל. מיטאמע גייט ער מיט זינע באהעלפער פֿרעגן בא די סאָלדאטן: אָן וואָס קלאָגן זיי זיך? מיילע, קלאָגן קלאָגן זיך קיינער ניט. זאָל זיך עמעזער פֿרווון קלאָגן. נאָר אז פארן גענעראלס אויגן זאָל ארומלויפן א צעבלוטקמער סאָלדאט, דאָס, פארשטיי איך, וועט אים ניט פאסן. און מיין פעלדפֿעבל האָט אויך דערזען דעם גענעראל, שרעט ער צו מיר:

אוראָם, האָט זיך אומגעקערט אהיים. זי, דאָך-
ציע, איז פאר דער צייט, וואָס ער איז אין דער
היים ניט געווען, זייער אויסגעוואקסן, א גאנ-
צער וויכטיגער שוין געוואָרן. זי באהאלט שוין
ניט פאר אלעמען די אויגן... זי ויצט און פלעכט
איבער א צאָפּ. זי ווייסט, אז ער האָט ליב אירע
בלאָנדע האָר. דער טאטע גייט ארום איבער דער
שטוב, די גראַכע פינגער פארקוט הינטערן
גארטל, שמוכט אין דער באַרד ארזן און
„זאָנט“...

ווי ער האָט עס געבענקט נאָך אזא פרינטיק-
צונאכטס, נאָך די איבערגעדעקטע כאלעס, נאָך
די ברענענדיקע ליכט.

אוראָם קוקט אה די ברענענדיקע ליכט, און
די פרייד אין זינע אויגן הייבט זיך אָן צו זעצן.
פאר די אויגן שווינדלען די ברענענדיקע לאמ-
טערנס אפן בעסוילעס בעשאם מע האָט אין
יענעם פינצטערן אָוונט דאָלען צו קוואַרע-
בראכט. ער שפרינגט אה די מיליצעס צווישן
די ברענענדיקע לאמטערנס... אין האַלדז שטעלט
זיך אים א געוואלד-ביטערער קנויל. ער, אוו-
דאָס, דארף זיך אן אייצע האלטן מיט אקיווע.
אים איינעם קאָן ער דערציילן וועגן ראָכלען.

נאָך אקיווע לאכט אזוי געשמאק, אז די גאנ-
צע שטוב לאכט מיט. אפילע דאנועל צע-
שמיכלט זיך:

— דו ביסט, אקיווע-פרינט, א גאָט גע-
בענטשטער מענטש. דו נעמסט אה דאָס לעבן
גרינגער... און טיפער! אה דעם בין איך דיר
מעקאנע!...

— דאנועל, — זאָנט אקיווע ערנסט, —
קריד צו מיר אפן וואָגן. מירן זיך לאָזן מיט דיר
וויכטער אין מיין וועג ארזן. מיר וועלן פאָרן
און פאָרן. ס'וועט אונדז געוויס אויסקומען צו
פאָרן לאנג, נאָך איך וועל דיר דערציילן די גאנ-
צע צייט וונדער-מיסעלעך וועגן גאָלדענע פא-
וועס אין דעם גאָלדענעם לאַנד. איך ווייס, דא-
נועל, ווינט איז צו יענעם לאַנד. נאָך אין איי-
נעם א שיינעם טאָג וועלן מיר ארינפאָרן אין
זייער א שיינן לעבן!...

— נעמט מיר אויך מיט, — זאָנט שטייל
מאלקע.

— קינדער, — שאַקלט מיטן קאָפּ „דער
שטילער-זומער“, וואָס שטייט מיט גאָפּל-מעסער
אין האנט אינמיטן דער שטוב און הערט זיך
צו צום געשפּרעך, — שטעלט בעסער אוועק
אונדזער אלטע קרעטשמע אה רעדער, מירן איינ-
שפאנען די וויכטע שקאפּע און מיר וועלן אלע
אזוי-אָ פאָוואָלינקע פאָרן צו דער גאָלדענער פא-
ווע... געוונט זאָלט איר נאָך זיין. וואָס טראכט
איר נאָך ניט אויס! „גייט שוין, גייט צום טיש!
„יצכאָק, מאך קידעש, און דו, שמוליק, לאָז צורו-
דעם בושעל. איר הערט די גלעקלעך? — טוט
זי זיך א וואָרף צום פענצטער און פארשארט א
פאָרענגל, — ער פאָרט ווירער! וויסט איז מיר,
מ'האָט זיך אָפּגעשטעלט בא דער שטוב. שוין
דאָס צווייטע, וואָס לייך איר, ער קומט שוין צו
פאָרן דאָס דריטע מאָל.

נאָך איך מאד זיך אָבער ניט הערנדיק. איך
לויף. און ווהיז? גלייך דעם גענעראל אנטקעגן.
זאָל ער זען און קלעבן נאכעם. דער גענעראל
שטעלט מיר פאקע אָפּ, באטראכט מיין פאר-
כלומיקט פאָנעם און רופט צו דעם בעלדפּעכל.
לויפט יענער צו, שטעלט זיך אָפּ דריט טריט
פונעם גענעראל, די האנט צום דאשעק, כלעבט
שטיין ווי א פלאַק, און לייגט ארויס פארן גע-
נעראל — אזוי און אזוי...

זע איר: דער גענעראל כלעבט זייער צופרידן
מיט זיין בעלדפּעכל. איך זע — איך קאָן נאָך
שלעכט אָפּשניידן. דארף מען זיך פרווון ראטע-
ווען פון ביידן. — וואשע אימפּעראטאָרסקאַיע
בלאָגאָראַדיע, — שרזט איר אויס צום גענע-
ראל, — אויב דו וועסט באפוילן, וועל איך פלז-
ען ווי א פייגל. איך קאָן דיר מיטגעמען מיט
זיך אה דער לעוואָנע. פון דאָרטן וועל איך דיר,
אימפּעראטאָרסקאַיע בלאָגאָראַדיע, פירן אין
גאנצן ארזן צו דער מאלקע שוואָ. זי האָט
אזעלכע יעצערע האָרע-פּיסלעך...

— ער איז מעשוואַגע, — זאָנט דער גענע-
ראל.

— טאק טאָטשנאָ! — ענטפערט דער פעלד-
פּעכל.

— ביסט אליין, וואשע אימפּעראטאָרסקאַיע,
מעשוואַגע, — צעשריט איך זיך נאָך העכער, —
איך בין שוין געפלוין ניט איין מאָל אה דער
לעוואָנע, איר האָב דיר געוואָלט ברענגען א מא-
טאָנע פון דאָרטן — דאָס טעלערל פון הימל...
פלי מיט מיר, אימפּעראטאָרסקאַיע בלאָגאָראַ-
דיע, — כאפ איך אים אָן בא דער האנט. — די
מאלקע שוואַ איז אזא שיינע... נאָך אונדזער
שלוים-האמעלעך איז זי שוין גימעס געוואָרן...
בעקיצער, מ'האָט מיר אָפּגעפירט אין א גאָס-
פּיטאל. האָב איך דאָרטן אָפּגעברענגעוועס א
וואָכן דריי, געמאכט אלעמען מיט דער בלאָטע
גלייך... און מ'האָט מיר ארויסגעלאָזט מיט א
דאָגאָנאָ: אַליגאָפּרעניא... דאָס הייסט איך בין
געבוירן געוואָרן אן א קלעפּקע אין קאָפּ, ס'פעלט
מיר דאָרט א שרייפל.

און אקיווע צעלאכט זיך, ווי א קינד. פאטשט
מיט די הענט איבער די קני:

— כ'בין געבוירן געוואָרן מיט א ווינטמיל
אין קאָפּ.

פון אקיוועס געלעכטער לעכט אה די שטוב.
און אוראָם, האלב ליגנדיק אין די וויכטע
קישנס, קאָן זיך נאָך אלץ ניט גלייבן — ער איז
טאקע אין דער היים? די אינגעפאלענע שוואר-
צע אויגן ברענגען מיט פרייד און מיט נאכעם:
גלעט ער, ווי זינע ווידעס, די שווארצע באַרד,
וואָס די מאמע האָט אויסגעוואשן און צעקעמט,
און פון די פארטריקט-געשוואַלענע ליפן פארגייט
ניט דער גליקלעכער שמיכל. איצט פעלט אים
שוין גאָרנישט. דאָכציע איז שוין אויך דאָ...
אָן-אָ ויצט זי א פארויטלטע לעבן דאנועל. דאָס
האָט ער, אפאָנעם, איר צו וויסן געגעבן, אז ער,

שטעלט זיך, דער שטילער זומער" אוועק פאר
דעם בעט, צענעמט די הענט, און איר נאני
אויסצו, באזונדערס איר פאנעם, זאגט:
— מען טויט זאל דא זיין, נאך צום קינד
וועל איר ניט צולאזן.

דאנעל שפירט די גאנצע ציט נאך די, צוויי
גריבעלעך בלוי אינז. ווי פינקלען קאלט קען
די ברענענדיקע ליכט. ער שווינגט נאך אלץ.

— וואס קאן דאס באטייטן אזא שווינגן? —
בראכט דאנעל. — מיסטאמע דארף עס זיין
איינס פון זינע מיטלען. מיסטאם שוין אן אויס-
געפרווסט מיטל: וואס מער שווינגן, אלץ א גרע-
סערער פאכער און איימע ווערט אָנגעטריבן. זיי
ווייסן גוט, די דאזיקע לויט, מיט דערשראקענע
מענטשן איז ליכטער האָבן צו כאָן. מיט
איבערגעשראקענע מענטשן קאן מען אלץ מאכן.
זיי גיבן גוט אכטונג, אז דער פאכער זאל ניט
ארויס פון די הונדערט... וואס מערער פאכער פון
אונטן, אלץ זיכערער איז מען אויבא!..

דאס שווינגן זינס געדויערט שוין אָבער
אזויפיל, אז אפילו דער פריסטאוו הייבט אָן
אריבערצווארפן דעם פעטן גוף פון איין פוס אף
דעם צווייטן. די גרינע אָדערלעך אף זיין רוי-
טער נאָז ציען זיך אויס, שלענגלען זיך, ווי
וועדעמלעך, ארום צו די אויגן. דער פריסטאוו
טוט א שטאַל איבער דער גאָז, און די גרינע
אָדערלעך לויפן גלייך איין.

— איזאן פיאָדאָראָוויטש, — האלט ענד-
לעך ניט אויס דער פריסטאוו, — וואשע וויסא-
קאָבלאָגאָדע, נאטשיניאָם?..

אין דער אלטער קרעטישע שטייט א טויטע
שטילקייט. ס'הערט זיך בלויז — הינטער דער
הרובע גרייט א גריל. איין ליכט טראסקעט,
שפריצט מיט פונקען. ס'שמעקט שטארק מיט
געברענטן קבויט און מיט צעשמאָלצן אומריינעם
כילעוו. שמוליק, בא מאלקען אף די הענט,
שלוסערצט פון שרעק. דער בושעל שטייט אף
דער באנק און פיקט די כאלע.

— וואשע וויסאקאָבלאָגאָדע, נאטשיניאָם!
און דאָ דערהערט דאנעל, ווי פון הינטער
דעם לאטן שינעל, ערגעץ פון די שפיץ פיס-
פינגער הייבט זיך אף א שיפערני. דער וואס-
דארם האָט אָנגעהויבן צו שיפען, ווי א גלאָז
סאָדע-וואסער. די שיפערני הייבט זיך אלץ
העכער און העכער. אָט איז זי שוין, דוכט זיך,
דורכגעגאנגען דעם בויך, אָט שיפעט שוין אין
דעם אייבערשטן טייל פון ברוסטקאסטן, אָט
שיפעט שוין בא אים אין האלדז, און מיטאמאָל
דערהערט זיך א טרוקן הילכיקער:

— טש-ש-טאָ-זש-זש-זש...
פון אָט-אָ דעם קאָל צעוויינט זיך שמוליק.
דער פריסטאוו דרייט זיך אָפּ און טוט א היל-
כיקן שנייץ די גאָז.

(פאָרזעצונג קומט)

צו דער שטוב איז טאקע צוגעפאָרן מיט ראש
און אימפעס, מיט שארפן גלעקל-געקלאנג, מיט
בראפענדיקע פערד, א פור. דער, שטילער זי-
מער, פארוקט דאָס פאָרהענגל:

— באהיט און באוואָרן און באשיץ אונדז,
ליבער גאָט.

— ייִשמאָריינו האבירע... — און בא יי-
כאָס באַיאָרן ווערט די פלייצע אינגעבויענער,
דער קאָפּ פארנייגט זיך אים צום אונטערנעבן-
גענעם אקסל, דער פארוואקסענער אויער אָנגע-
שטעלט — די צאָרע איז גאָך ווייט?

און די צאָרע איז שוין אין שטוב. דער פרי-
סטאוו, ווי א באלעבאָס, עפנט ברייט אף די
טיר, שפרינגט קימאט אריבער די שוועל, שטעלט
זיך אוועק אין א זיט, לייגט צו די האנט צום
שלייף און לאָזט דורך פארבלי עפעס איינעם א
דארן, א לאנגן.

— צו דער ציט, אַנער הויכווילגעבורט.
דער שינעל, וואָס ביז צו די טריט, מאכט
דעם ארינגעקומענעם גאָך לענגער און דארער.
אפן שינעל בליצן צוויי רייען געשטערטע קעפּ,
און פון די אקסל אראָפּ — שפאָנגל-נעט גאָלדע-
נע פאָנגאָנעם.

— הא-הא, — ריכט זיך ארויס באם פרי-
סטאוו. א גידעריקער, ניט אזוי גראָב, ווי
פעט, ציט ער מיט דער גאָז — א ברייטע, פון
אויבן צוגעפלעכטשט, פון הינטן — פליישיק און
פאריס, א רויטע מיט גרינע אָדערלעך. ער טוט
א פיד, ווי א קאָכער, מיט די געל-שפיצעכיקע
וואָנען. די קינלעכדיקע שמאלץ-אייגעלעך נע-
מען בא אים, ניט ווילנדיק, פינטלען אף די צוויי
פלעשער ווייז, וואָס שטייען אפן מיט. — הא-
הא, שא-באסקאוו קידעש לאכאיעמקאָ?..
פאר דעם גאכט? כא-כא-כא... נו, אָט דאָס איז
ער! — ווייזט ער אָן מיט דעם פינגער אף אוי-
ראָמען. — דאָס פייגעלע איז, ענדלעך, פאר-
פלוין אין נעסט אריין. לאנג אף דיר געווארט.
מיט וועלכע וועגן ביסטו עס געגאנגען? דו
האָסט זיך גערוקט אהיים דורך די הינטערנע-
לעך? פאָניאטנאָ...

דאנעל איז פארגומען מיט איינס: ער קוקט
אף דעם לאנגן זשאנדארם: א מאָדע פאָנעם. א
פאָנעם, ווי אויסגעטייט מיט א שיקערער
האנט פון א טונקל-הארטן האָלץ. די אויגן באם
זשאנדארם באוועגן זיך ניט. שטייענדיקע אויגן.
— גיט קיין אויגן, — זאָגט צו זיך אליין
דאנעל, — גאָר צוויי גריבעלעך בלוי אינז.

ווייל ער שוין הערט, דאנעל, דאָס קאָל. גאָר
די ציט גייט, און פון דעם זשאנדארם הערט
מען קיין וואָרט ניט. זיין שווינגן לייגט זיך אוי
שווער אפן הארצן, אז מאַלע אָטעמט שוין מיט
אן אָפן מויל.

ריווקע אָטעמט ביכלאל ניט. דערזענדיק, ווי
דער פריסטאוו האָט אָנגעוויזן אף אוואָסען,

געבוירן אין 1902 אין שטעטל לווין (אן-קראזנע). פארענדיקט דעם אָדעסער פּעראנאָ-נישן אינסטיטוט. אָנגעהויבן זיך דרוקן אין 1925. וווינט אין אָדעס.

א געזאנג דעם סטעפ

פארטאָג, אָף טויזנט מיל פארכאפט מיין אויג
דיך, פרייער סטעפ, וואָס ווייסט ניט פון קיין ברעגן.
ס'איז פעט דיין ערד, אזוי ווי שווארצער רויג,
ס'איז פריש, ווי קוואל-וואסער, דיין טוי און רעגן.
מיט כאלע שמעקט דיין יעדער גארב און סטויג,
מיט זאפרען שמעקט דיין סאַנעשניק בא וועגן.
גוטמאַרג, סטעפ! ביסט פול מיט מי און פריד.
גוטמאַרג, יוגנט מינע, — וויגל פון מיין ליד!

איך עפן אוף די פענצטער און די טיר
פאר אלע דינע פייגל אין די נעסטן:
שטייט אוף, געהילפן מינע, זינגט מיט מיר! —
די ליד זאל פלאטערן אָפּ אַנצאַליקע ווערסטן.
מיט אלע מינע כושים איך דערשפיר
דעם שיר-האשירים פון דעם פויגלשן אַרקעסטער.
מיין סטעפ! איך זינג מיט דיר... א לעבן לאנג
דיין הייסער אַטעם קלאפט אין מיין געזאנג.

אָף דינע ראכעסן, וואָס כ'האַב באלעבט,
געוועזן איז אמאָל א ריכער כוטער.
אַט דאָ האָט מיך דער לענינשער דעקרעט
דיין ערד געשאַנקען אין א שאַ א גוטער.
באנאכט, אָף פאַשע, כ'האַב אין ליד מיט דיר גערעדט
און דינע ווינטן האָבן מיך געמוטיקט.
עס האָט אָף מיר גערעגנט און געשנייט,
נאָר דאָך מיין מאזל כ'האַב אין דיר פארזייט.

כ'בין יונג געווען, איך בין געווען געוואגט,
געגאנגען מיטן פאַלק פוסטריט צוזאמען,

ס'האט דאן אין מיר געשאסן דער קולאק,
מיין האב-און-גוטס געלאזט אין רויך, אין פלאמען;
ס'האט אפט נאך מיר זיך נאכגעיאגט א האק,
דעם סוינעס גיפט געוואלט האט מיך פארסאמען.
נאך ס'האט, ווי שטענדיק, מיך פון יעדן וויי
געשיצט די קאמוניסטישע פארטיי.

...די צייט פון גרויסער אופלעבונג מיך רופט
צו פריידיקער און פרידנספולער ארבעט.
כ'האב איינגעזאפט מיט מוטער-מילך זיין לופט,
דאס גליק פון אקערן און בינדן גארבן,
פון וויינגערטנער דעם כ'עסדיקן דופט,
ווי יעדער טרויב איז פול מיט רעגנבוין-פארבן.
כ'האב דא געהאָרעוועט, געהויבן פלאסט נאך פלאסט —
איך בין געווען א טוישעו, ניט קיין גאסט.

דער פרילינג האט געשפילט אין יעדן הויז,
אף יעדן פעלד, וואס האט מיר גליק געגעבן.
אין יעדן סאָנעשניק, אין יעדער רויז,
אין יעדן הארץ, אין יעדן לייב-און-לעבן.
איך פלעג פארנאכט אין סטעפ ארויס —
מיין ערשטע ליד פון זיינע קלאנגען וועבן.
ס'האט מיר אין לעבן גארניט אויסגעפעלט —
דאס מאזל האט באטראַטן אונדזער שוועל.

כ'האב אָפּגעהיט ד'ך, סטעפ, פון לייד און צאר,
פון הייסן ווירבל-ווינט, פון קרירע קאלטער,
קיין צווייגל האט בא דיר ניט איינגעדארט,
דער שויער פאר ד'ין שעפע — א צעפראלטער.
די נויט האט דא אף קיינעם ניט געווארט —
אוועק פון אונדז אריבער גרענעץ זיך באהאלטן.
כאָטש פלאס פון קריג האט ד'ך, מיין סטעפ, געשענדט,
דאך ווידער בליט דער קארשנבוים לעם נ'יע ווענט.

...אוקריינער סטעפ, דו ביסט מיין גרויסע היים,
א גרוס דיר, מיין קאלוירט, מיין הויז, מיין שויער.
כ'האב ווידער דא געלייגט בעטאָן און שטיין
אין זיינע ברייט-צעוואקסענע געבייען.
אין יעדן ביימעלע, וואס קוקט אף מיר מיט כ'יין,
אין יעדן גארטן, — מיין צושטייער.
עס ברויזט דער יאס פון רייפן ווייץ,
פון ראנד צו ראנד ער רוישט, ער פלייצט.

ס'איז זומער איצט, די הימלען זיינען בלוי,
מע לייגט דאס היי אין די הויכע סקירדעס.
ס'איז פול שוין דער פאפשווי מיט מילך און טוי,
דער קאוון צוקערט שוין, ס'איז פול דער קירבעס.
ווי נאך אף טאָג פאמעלעך גרויט,
עס רופט א שטים פון ראדיא מיט ווירדע:

— שטייט אױף, בריגאדעס, מיט א גרינג געמיט,
ס'איז ציטיק שוין דער ערשטער טאָג פון שניט!

אין ביידע הענט איך האלט פארקלאמערט דעם שטורוואל
פון דעם קאמביין. זאל סארפענען די זון און בראַטן!
די קערנער פלייצן, ווי א וואסערפאל,
עס זינען פולע בונקערס אָנגעשאַטן.
דער ווייץ איז יאָדערדיק און ציכטיק... באלד
וועל איך מאשינעס אָנלאָדן געראַטן
און שיקן, ווי אן עכטער באלעבאַס,
דעם פאַטערלאנד מיין ערשטן ברויט־אַבאַז.

דער פאַרזיצער, פארהאוועט און פאריאַגט,
ווישט מיט דער דלאַניע אָפּ דעם שווייס פון שטערן.
— ווי רייך מיר זינען, — טוט ער שטאַלץ א זאַג,
און ער פארשעפט א הויפן קערנער שווערע.
געפרוּווט זיי אָפּ די ציין, געפרוּווט די וואָג,
ער הייבט אָן שטיל צו כעזשבענען און קלערן...
— וואָס זאַגסטו, פאַרזיצער, ס'וועט ברויט אונדז זיין?
— אַהאַ! ס'וועט קוילעטש זיין, און פלייש, און וויין!

ס'וועט אלדאָסגוטס אין אונדזער ווינונג זיין,
די קינדער וואקסן דאָ אין נאכעס און אין פריידן.
די פערמעס זינען פול מיט זעט און שיין,
די מילן האלטן שטענדיק אין איין ריידן.
ס'איז יעדער ווינגאַרטן — א קעלטער וויין,
די סעדער אבריקאַטן — א גאניידן!
די פיירעס פון מיין סאַד און מיין באשטאן —
דערקוויקן אויך נאַרילסק און מאגאדאן.

איך רוף אייך, פריינט, צוגאסט, סיי יונג, סיי אלט,
נו, קומט און זעט, און זאלן אלע וויסן,
אז אלץ ארום בלויז אַטעמט אין געשטאלט
פון דעם, וואָס שאפט מיט ליבע און געוויסן.
און טוט א קוק: צו אלדאָסגוטס איך האלט
אין גרויסער שיינער וועלט מינער די שליסל.
איז ווער וועט ווידער זיך דערוועגן דאָ
מיר ברענגען א שלימאזליקע שאָ?

כיבין גרויס בא זיך, וואָס איך און אלע מיר
דאָ האָבן וועגן ברייטע אויסגעטראַטן,
פאר גוטעפריינט צעעפנט ברייט די טיר;
און זיין זאלן די סאַנים אויסגעראַטן.
און זאלן אלע שפייכלערס אין קאַלווירט
מיט ברויט און שעפע טאַמיד זיין פארשאַטן —
מיר טראַגן פריד און זעט מיט ברייטער האנט
פאר ווילטיק פונעם פאַלק און פונעם לאנד.

געבוירן אין 1914 אין אָרעס. פארענדיקט
דעם מאַסקווער מעלכע-אוניווערסיטעט. אָנגע-
הויבן זיך דרוקן אין 1923. וווינט אין מאַסקווע.

מאַסקווע ליבער

עס קומען אָן דאָ
מעלכע-פירער
פון שווארצער קאַנגאַ,
פון ברוינער בירמע.

לאַסער זין
און קובינער קעמפער
אַט דאָ געפינען
אף אלץ אן ענטפער.

דאָ איז דער נעגער
פון קיינעם ערגער,
און גלייך מיט אלע
איז דער מאלייער;
יעדעס פאַלק
איז אונדז ליב און טייער.

דאַרט, וווּ דער דענקמאַל
פון מאיאקאָווסקי, —
אן אומגעריכטער
קלוב פון דיכטער,
אַ טיש און בענקל —
אינמיטן מאַסקווע.

דאָ ווערט פארזאמלט
א קרייז א ברייטער,
עס לייענט איינער,
עס רעדט א צווייטער,

מיין שטאַט — א הויפטשטאַט,
מיין לאנד — א גרויסלאנד.
אף רעכטס — א הייבקראן,
אף לינקס — א הייבקראן.

און ניט קיין ציגל,
נאָר גאנצע בלאַקן.
דעם בויערס וויגל —
אף העכסטע שטאַקן.

און בריקן ברייטע,
פון שטאַל געפורעמט.
ווי אויסגענייטע,
די שמאַלע טורעמס.

דער פלאץ דער רויטער
בא דער קרעמל-וואנט איז —
א ריזן-ברויט
אף א לאנגן האנטעך.

אין די הייסע טעג,
אין די גרויסע פרעסט,
וווּ נאָר א וועג —
אלץ אהערצו געסט.

צוזאמען שפאנען
א קאַנגאַלעזער
מיט א וויעטנאמער,
מיט א כינעזער.

ס'לויכט, ווי א שניטער,
קינא „ראסיא“.
א, מאַסקווע — הויפטשטאָט,
ביסט מיין דערציער!

אין ווירבל־שנייען,
אין רעגן־שלאקסן
בין איך, א קינד נאך,
אַט דאָ געוואקסן.
און ס'איז אצינד נאך
מיין גרויס פארמעגן —
מיין שטארק פארקאכט זיין
אין דינע וועגן,
אין מינע לאנדסלייט,
דער כיילעק מינער
אין אַט דעם שיינען
פון גאסן דינע.

און אלע — גערן,
און, ס'דוכט, די שטיינער
פון דענקמאל הערן...

דאָ גייט אין דרייסקייט,
אין יונגער גוטסקייט,
אין יונגער בייזקייט,
אין דראנג — צו נוציקייט.

סטודענטשאפט בייט זיך
מיט סווענירן.
אלץ ווערט באשטעטיקט
און אלץ באשטרייט זיך —
די יוגנט זעטיקט
דעם הונגער אירן.

כ'זעץ פאַר אלץ ווייטער
מיין שטאַט־נעסיע...

„אין“ .. „שטאַט“ = „לויט“

איך לאָז זיך אָפּ מיין שליטעלע
און בין צופרידן שטארק.
א טאָג אין ווייסע בלימעלעך,
אין שנייעלעך א טאָג,
א טאָג, ווי ברויט מיט קימעלעך, —
וואָס קאָן זיין שענער, זאָג!
דער פראַסט איז, ווי א סקאַרינקע,
געשמאַק אזוי און הארט,
מיט יאָדלעס מיט גרינהאַריקע
אין טיפן שניי פארשארט.
מיט רוסלענדישער ווינטער־שיין
איז אָנגעזאַפט מיין בלוט.
ס'איז יענע צייט אהינטער שוין.
נאָר איך געדענק זי גוט!

א טאָג אין ווייסע פינטעלעך,
אין שנייעלעך א טאָג,
מיט ברינעמער, ווי טינטערלעך,
אָפּ יעדן וויסן ראָג.
אין האנט מיט לייצעס שטריקענע,
כ'געדענק זיך, ווי אצינד,
א שטייף ארומגעוויקלטע,
א זיבניאַריק קינד.
א טאָג אין ווייסע פליגעלעך,
אין שנייעלעך א טאָג.
און שטיקלעך גליטש, ווי שפיגעלעך,
כאס ברונעם אפן ראָג.
פון סטעזשקע פון דער מיטעלער,
וואָס גייט אראָפּ דעם בארג,

שוין אזויפיל יאָר ...

דינע אויגן — אלץ די זעלבע אויגן.
דינע פינגער — אלץ די זעלבע פינגער.
וואָס האַסטו דעם קאַפּ אראָפּגעבויגן?
זאָג עפעס, וועט ביידן ווערן גרינגער.

שוין אזויפיל יאָר פארבראכט צוזאַמען,
וועט די שטילע ווילע אונדז ניט שאטן.
זעץ זיך צו צו מיר, ווי צו א מאמען,
לאָז זיך צוטוילען, ווי צו א טאטן.

ווי א האלד האקעטע

וויפל שלאפלאזע נעכט
האט דעם דיכטער געקאסט דאס,
אז ער האט זיין באשיידענע רעכט
אפן קאסמאס.

אין דעם פאשעטן ווארט
אזא קראפט איז באהאלטן, —
דאס קען ער נאך, דער דיכטער,
ווי אן אטאם עס שפאלטן.
פון דעם אפשוויס-ארט שטייגן
זיין ווארט דארף געלינגען.
אין דעם דאזיקן ווארט
ליגט דאס הארץ פונעם זינגער.

ס'איז דאס ווארט — פון יארהונדערט
דער שפארזאמסטער צייכן,
ס'איז בארופן דעם הערלעכסטן ווונדער
דערגרייכן!
טרעט דעם וועג אפ, איר וויסטע,
איר אלע פארבלענדטע!
„יאס פון קלארקייט“, ווו ביסטו? —
אלץ נענטער, נענטער!

און דאס ווארט וועט אוועק,
וואס געשיקט איז פון דיכטער,
אין דעם העכסטן וועג,
דורך אים געריכטעט.
ווי א העלע ראקעטע,
פארלאזן זיין צימער,
וואו פון ביכער און העפטן
א קרייז אן אינטימער,
און זיך האסטיק באהעפטן
מיט אומענדלעכן שעטעך...
שפירט נאך נאך דעם ווארט,
איך בעט אייך!..

און דער דיכטער אליין
אין דעם דאזיקן פלייטאג
וועט אין קראס אריין גיין
עפעס קויפן צו מיטיק, —
ווי ס'וואלט גארנישט געשען.
ס'וועט זיין שאכן אים גריסן,
ווען ער וועט אים דערזען,
און ניט אנהייבן וויסן,

דאס ליבסטע ארט

ווי ס'איז גוט זיך לאזן צו דעם טיך,
צו דעם פעלד, וואס איז מיט ראכעס רייד!

א מעכניע — אפזוכן א לאנקע,
ביז די קני אין גראז ארומצובלאנקען...

וועגן וואלד — איז ריידן שוין פארשפארט!
א באזונדער כוין האט יעדעס ארט.

נאך א לעבן — דורך די נעכט און טעג —
צו מיין שרייבטיש לייג איך דורך א וועג.

3. אלעזר זאלן - 85 יאר

טייערער פריינט ז. ווענדראף!

די רעדקאלעגיע און די מיטארבעטער פון „סאָוועטיש היימלאנד“ באגריסן איך הארציק צו איינער רומפולן 85-טן געבורטסטאָג. איינער פון די עלטסטע שרייבער אין סאָ-וועטנפארבאנד, האָט איר העכער 60 יאָר גע-ווירמעט דער יידישער ליטעראטור. איינער שא-פונג האָט צוגעצויגן די אופמערקזאמקייט פון עטלעכע דוירעס ליינער, וועלכע זינען איך דאנקבאר פאר די פילצאליקע טאלאנטפולע ווערק.

מיר ווייסן וועגן דעם גרויסן און שווערן וועג, וואָס איר האָט דורכגעמאכט. ניט אין ענגלאנד און ניט אין אמעריקע, וועלכע איר זינט אדורכ-געגאנגען און אויסגעפאָרן, האָט איינער טאלאנט ניט געקאנט געפינען זיין אָנווענדונג. רוסלאנד, וווּ איר האָט זיך באזעצט אַ שטענדיק, איז גע-וואָרן דער פרוכטבארער באָדן פאר אייך אלס שרייבער און געזעלשאפטלעכער טוער. צענדליקער ביכער, העכער צוויי טויזנט קינסטלערישע פארצייענונגען און ארטיקלען זינען ארויס פון אונזער איינער פּען. מיט אי-ראַנע און ביזן כאַראַקטער האָט איר געשילדערט דעם פאָליצייזשן ווילקיר פונעם צארישן רוס-לאַנד. דער געזעלשאפטלעכער רעזאָנאנס פון איינער ערשטן בוך „פראוואַזשישעלסטוואָ“ איז געווען אזוי גרויס, אז די רוסישע איבערזעצונג זינען האָט ניט בלויז ארויסגערופן אן אַפּרופּ אין דער פרעסע, נאָר אפילו געדינט די דעמא-קראטישע עלעמענטן ווי א דעמאסקירנדיקער דאָקומענט קעגן דער נידערטערעכטיקער גאצאָ-נאלער העצע-פאָליטיק פון דער צארישער רע-גירונג.

מיט דער זעלבער קראפט זינט איר ארויס-געטראָטן קעגן דער „אייגענער“ גאציאָנאלער בורזשואזיע. מיט דער האנט פון א געניטן מנים-פער האָט איר אָנגעמאַלט די פאַרטרעטן פון יידישע געלט-זעק, סײַ פון די „פאטראַרכאלע“, אזוי אויך פון די סאמע „מאָדערנסטע“. פאר די ערשטע פינף יאָר נאָך איינער אומ-קערן זיך קיין רוסלאנד זינען דערשינען „פרא-וואַזשישעלסטוואָ“, „באקענטע פארשינען“, גע-לעכטער און טרערן“, „א ברייטער שמיכל“, „הומאָרעסקס און דערציילונגען“ — ביכער, וועלכע האָבן געמאכט געמאכט איינער נאָמען. נאָך דער אָפּמאכט-רעוואָלוציע האָט איר זיך אנטפלעקט אלס אן ענערגישער פובליציסט און

געזעלשאפטלעכער טוער. אקטיוו און פרוכטבאר האָט איר זיך אויך געמיט אין די יאָרן פון דער גרויסער פאָטערלענדישער מיליטאַרע.

פון די ווערק, וואָס איר האָט אָנגעשריבן אין סאָוועטישן פערנאָד, פארנעמען א באזונדער אָרט דאָס בוך „ארבעט און גוים“, די פארצייע-נונגען וועגן פראָדוקטיוויזאציע פון דער יידי-שער באפעלקערונג אין סאָוועטנפארבאנד, ווי אויך די דערציילונגען וועגן קינדהייט און יוגנט, וואָס זינען איינגעשלאָסן אינעם באנד „אפן שוועל פון לעבן“.

איצט, ווען מיר מערקן אַפּ איינער 85-טן גע-בורטסטאָג, זינען מיר גליקלעך אונטערצו-שפרייכן, אז איר געפינט זיך צווישן די אק-טיווע בויער פון דער סאָוועטישער יידישער ליטעראטור. פון טיפן הארצן ווינטשן מיר אייך, טייערער פריינט, איר זאָלט פיל יאָרן זיין גע-זונט און מיט איינער קינסט פארשאפן פרייד די סאָוועטישע ליינער, וואָס שעצן אייך און האָבן אייך ליב.

רעדקאלעגיע און מיטארבעטער פון „סאָוועטיש היימלאנד“.

הערי ווינסטאָן קארערע

1

דער, מוזיקאנט, אקטיאָר, זשורנאליסט, וואָס האָבן שטופנוועג אראָפּגענידערט צו די סלאַמס פון אַרטשארד-סטריט, און מיט מונקעלע פאר- שוינען, וואָס נאָר זיי אליין איז באַוואָסט דער קוואַל פון זייער פארנאָמע.

אַרטשארד-סטריט האָט אויך פארמאָגט אירע „אייבערשטע צען טויזנט“, וועלכע האָבן פאר- נומען דירעס שוין ניט אין סלאַמס, נאָר אין „טענעמענטס“, — סטאנדארטע הויזער, ווי קא- זארמעס, מיט א סאך קליינע דירעס און מיט זייער ווייניק באַקוועמלעכקייטן.

א טייל פון דעם דאָזיקן אייבערשטן שיכט וואָלט אפילע געקאָנט זיך פארנינען איבערצו- קלעבן זיך אין בעסערע דירעס, נאָר געוויינ- הײַט און, דעריקער, די מוירע פארן מאַרגעדיקן טאָג האָט זיי געהאלטן צוגעשמידט צו די אלט- געזעסענע ערבער: כאַמער בלעכט מען מאַרגן אָן ארבעט, מיט וואָס וועט מען צאָלן פאר דער בעסערער דירע? עמעס, דאן וועט אויך ניט זיין, מיט וואָס צו באַצאָלן פאר דער שלעכטער דירע אָף אַרטשארד-סטריט. נאָר דאָ וועט, אין פאל פון נויט, דער לענדלאָרד — דער הויז- אייגנטימער — עפּשער ניט ארויסוואַרפן אָף דער גאס אָן אלטגעזעסענעם שאָבן, אויב מע וועט זיין שולדיק פאר א פאָר וואָכן דירעגעלט. — א שיינע טרייסט, אָבער א גרונטלאָזע...

איינע פון אזעלכע וויליאַמסדיקע פאמיליעס אָף אַרטשארד-סטריט איז געווען די מיטפאָכע ווינסטאָן.

קיינער האָט ניט געדענקט, אז דייוו ווינסטאָן זאָל ווען-עס-איז זיין אָן ארבעט. אפילע אין די ערנסטע צייטן האָט ער געארבעט ניט ווייניקער, ווי דריי-פיר טעג אין דער וואָך.

אַרטשארד-סטריט איז מעקאנע געווען די ווינסטאָנס. אין די „וויבערשטע קלובן“, אָף די סמאָש — די טרעפ פארן הויז, דאָס באַליבטסטע אָרט, ווהין וויכער גייען ארויס אין זומערדיקע אָונטן כאַפן א ביסל „פרישע לופט“, — אָדער אפן „רוף“ — אפן פלאַכן דאך, וווּ די אַנגעוויינער פון די סלאַמס ראַסעווען זיך אין שטיקנדיקע זומערדיקע נעכט פון היץ און וואַנצן אין זייערע ענגע דירעלעך, — האָבן

ער נאָמען פון דער גאס — אַרטשארד-סטריט* האָט גע- קלונגען, ווי א שפאָט, ווי א בייזע איראָניע: ווייניקער פון אלץ האָט אַרטשארד-סטריט דערמאָנט א פרוכט-גאָרטן אין ווייט-דאָזעוון פריילינג-כלי, און געשמעקט האָט די גאס אויך ניט מיט פרי-הארבסטיקע זיסע רייכעס פון א סאך, באַלאָדן מיט צעטיקע פרוכט. די גאס מיט דעם שוין-קלינגענדיקן גא- מען, וואָס רופט ארויס אסאָציאציעס וועגן גרי- נע ביימער, פרישער לופט, קילע שאַטנס און קוויקנדיקע אראַמאטן, האָט „געבליט“ מיט מיכט-קאנען לענגוויס די סראַטווארן און „געדופ- טעט“ מיט יענעם ניט אויסראַטבארן ספעציפישן רייער, וואָס איז אייגנטימלעך פאר די קוואַר- טאלן פון דער אַרעמקייט אין אלע גרויסע שמעט פון דער קאפיטאליסטישער וועלט. קורץ, אָר- טשארד-סטריט איז געווען א געוויינלעכע גאס פון „סלאַמס“ — פון האַלב-כאָרעווע הויזער, וועלכע זינען פאראן ניט ווייניק אין דער „גרעסטער און ריכטסטער שטאָט פון דער וועלט“. אָבער געבינען א פרייע דירע אין די סלאַמס פון אַרטשארד-סטריט איז געווען א סאך שווע- דער, ווי אין די פאלאצאריקע רייכע הויזער אָף פארק-עוועניו אָדער אָף ריווערסייד-דרייוו — די קוואַרטאלן פון די אויסדערוויילטע „אייבערשטע צען טויזנט“.

די האַלב-כאָרעווע הויזער מיט די פינצערע שמוציקע טרעפ, דורכגעדרונגענע מיט רייכעס פון קיך-אַפּפאל און גאס וועט, זינען פון די קעלערס ביו די בוידעמער, ווי א מילגרויס מיט קערנדלעך, אָנגעפיקעוועט געווען מיט אַנגעווי- נער פון „צווייטן סאָרט“: מיט נידעריק-באצאָל- טע ארבעטער, מיט ארבעטלאָזע און האַלב- ארבעטלאָזע, מיט „ווייט-קאָלנעדיקע שקלאַפן“ — קליינע באַאמטע מיט גרויסע פאמיליעס, מיט קלערקן, מיט יאָרנלאַנג ארבעטלאָזע לע-

* אַרטשארד — פרוכט-גאָרטן.

שכינעם מיט גוטויליקער קינע אָפּט ארומגע-
רעדט די ווינסטאָנס.

— א גליקלעכע פרוי, די מיסים ווינסטאָן:
א קלייניקייט, א מאן, וואָס ווייסט גיט, וואָס
הייבט א וואָך אָן ארבעט!

— גייט אריין צו פעני ווינסטאָן אין שטוב,
וועט איר גלייבן, אז איר זינט ערגעץ אין א
פלעט* אה ברערוויי: פון מעבל, טעפעכער, א
פאטעפאָן, וויגשפולן, אז אנו-אלמער.

— אלץ גענומען אה וועכנטלעכע אויסצא-
לונגען, — שטעלט אריין א ניספארגינערקע.

— גוט, אז מע ארבעט סטעדי** און ס'איז
פאראן מיט וואָס צו צאָלן...

מיסים ווינסטאָן האָט געהאט איר אייגענע
מיינונג וועגן איר „גליק“. זי האָט זיך ניט וואָס
צו קלאָגן, איר דיין איז א גוטער מאן און א
גוטער פאָטער צו זיין קינד: ברענגט איר אין
שטוב אריין ביז דעם לעצטן סענט. אפילע אה
א פעקל סיגארעטן נעמט ער דערנאָך בא איר.
נאָר ווען אה אויסהאלטן א פאמיליע פון פיר
דאָרף מען בא איציקין יאקערעס האָבן, שוין
נאָר קאָרג, זעכציק דאָלער א וואָך, און ברענגען
ברענגט איר מאן פופציק דאָלער, און אָפּט נאָך
ווייניקער, דארט דיר, כלעבן, גוט דער מויער,
וויאזוי ווי-גיט-איז אויסצוקומען.

— וואָס מיינט איר, טייערינקע, פון דאכ-
וועס, צי פון פארגעניגן וועגן האלט איר לאָד-
זשערס***?

מיסים ווינסטאָן האָט גיט געזאָגט דעם גאנצן
עמעס: די זעקס דאָלער א וואָך, וואָס זי
באקומט פון איר „לאָדזשער“, האָט זי גיט
צוגעלייגט צום מאנס פארדינסטן, קעדיי „ווי-
גיט-איז אויסצוקומען“. דאָס איז אומבאריבא-
רער קאפּיכאל, וועלכן זי „סיפט“ — שפאָרט
אָפּ, צו העלפן איר הערי „מאכן א קאריערע“.
דער צוועלפציגיקער הערי איז געווען די
פרייד און די האַפענונג פון זינע עלטערן,
דעריקער — פון זיין מוטער.

הערי איז געבוירן געוואָרן און געוואקסן אה
אַרטשארד-סטריט. דורך די פענצטער פון דעם
דריטן שטאָק פונעם טענעמענט-הויז האָט ער
געקאָגט זיין בלוין די סלאַמס מיט די פאד-
שיידנפארביקע שילדן פון געוועלבלעך, וואר-
שטאטן, וועיטערנען, ביליקע רעכטאָראנדלעך,
וואָס האָבן, ווי גיטע לאַטעס אה אן אלטן מאל-
בעש, באפלאַסטערט די שמוציג-גרוע ווענט פון
די הויזער. ער האָט געקאָגט זיין די מיכט-
קאנען באם דאָנר פון קעגניבערדיקן טראָטוואר;
גאסן-הענדלער מיט פארלעגענע פראָדוקטן,
אויסגעלייגטע אה האנט-וועגעלעך; אָפּגעזערטע,
האלב-ארוכנעריסענע טימלענדיקע, קינדער,
וואָס שפילן זיך אינמיטן גאס. יעדע דריט מינוט
האָט זיך גאָענט, פארבט ווינסטאָנס פענצטער,
מיט ליאזג און טראַסק אדורכגעטראָגן א צוג
פון דעם „עלעוויטער“ — פון דער שטאַטישער

עסטאקאדן-באן — און האָט אה א רענע
אויסגעשלאָסן פון הערים בליק די אָפּגעשאד-
פעטע ווענט, די מיכט-קאנען, די גאסן-הענדלער
און גופע די שיין פון טאָג.

און ס'איז געווען א רעטעניש: ווי קומט עס,
אז אן אייניקל פון דעם האַמלער שניידער
לייזער וועיטשטיין, וועמען דאכקעס, רעכטלאָזי-
קייט און יידישע פאָרגאָמען האָבן מיט העכער
פופציק יאָר צוריק פארוואָרפן קיין אמעריקע,
און א זון פון א „געבוירענעם פראַלעטאריער“,
ווי דיין ווינסטאָן האָט זיך זעלבסט טיטולירט,
א קינד פון אַרטשארד-סטריט-סלאַמס, זאָל פון
קליינזיין אָן צייכענען און מאַלן דאפּקע
מאָנימענטאלע וואַלקן-קראצערס, פּרעכטיקע
פאלאצן, הענגענדיקע בריקן, גראַנדעזע אַרקעס,
שפּרודלדיקע פּאָנטאנען — אוינע זאכן, וועלכע
ער האָט קיינמאל גיט געזען, סטין עפּטער אין
קינאָ אָדער אין איילוסטריטע זשורנאלן. ס'איז
געווען א רעטעניש: ווי קומט עס צו דעם
געזעצטן, ברייטפלייציקן, ברייטפאַנעמדיקן,
קנאפ-דירעוודיקן דיין ווינסטאָן א יונגל פון
אזא איידעלן, מע קאָן זאָגן, אריסטאָקראטישן
אויסזען — א שלאַנקער, מיט א צארט געזיכט,
מיט ברוינע, עטוואָס זיך זשמורענדיקע, ווי
שטענדיק צו עפעס זיך צוקוקנדיקע, אוינא?
— ווי צוויי טראָפן וואסער, די מאמע, —
האָבן שכינעם געזאָגט.

נאָר אין דעם אָפּגעזערטן מירן פאָנעם פון
מיסים ווינסטאָן איז שווער געווען צו געפינען
שפורן פון אמאָליקער צארטקייט און שיינקייט.
הערי איז געווען דאָס ווונדערקינד פון אַר-
טשארד-סטריט.

ווען מיסים ווינסטאָן פלעגט מיט קלוימער-
שטיקער גרינגשעצונג באווייזן פאר שכינעם,
„מיט וואָס א קינד קאָן זיך פארגעמען“, האָט
דער ווייבערשער „קלוב“ אין איין קאָל בא-
שלאָסן, אז דאָס וואקסט א גרויסער מאַלער
אָדער א בארימטער ארכיטעקטאָר.

— מירן נאָך אמאָל האָבן אונדזער אייגענעם
פרענק לאָיד* בא אונז אה אַרטשארד-סטריט,
האָבן פרייגמלעכע שכינעם געוועסן געזאָגט.
— האָט קיין זאָרג גיט, אז הערי וועט ווערן
בארימט און רייך, וועט איר אים אה אַרטשארד-
סטריט גיט זען. די פרענק לאָידס וווינען אה
ריווערסייד-דריין אָדער אה דער פינפטער
עוועניו...

— ווי ער זאָל גיט וווינען, איז אזא קינד אן
אויצער פאר זינע עלטערן.

— איר וועט זען, מיסים ווינסטאָן, אז הערי
וועט נאָך אמאָל איינער גאנצע פאמיליע גליק-
לעך מאכן, — האָט אַרטשארד-סטריט געוועסן
געזאָגט.

מיסים ווינסטאָנס הארץ האָט זיך געברוי-
טערט פון גאכעס און פון שטאַלץ, מיט איר

* פרענק לאָיד דייט — בארימטער
אמעריקאנער ארכיטעקטאָר, שעפער פון א ניי-
עם סטיל אין דער אמעריקאנער ארכיטעקטור.

* — א באזונדערע דירע; ** — שטענ-
דיק, אָן איבערניס; *** — קווארטיראנטן.

טאלאנטפול קינד. איר האט זיך אזוי געוואלט גלייבן, אז ער וועט נאך אמאל גליקלעך מאכן די נאנצע פאמיליע, נאך געזאגט האט זי פונ-דעסטוועגן:

— בא פארמעגלעכע עלטערן וואלט פון אזא יונגל מיט דער צינט עפישער טאקע אויסגע-וואקסן א גרויסער ארכיטעקטאָר אָדער א בא-רימטער מאָלער, אָבער וואָס קאָנען אזעלכע, ווי מיר, טאָן פאר אים? ניט נאָר שיקן אים אין א מאָלער-שול, צי אין אן ארכיטעקטור-קאלעדזש, דינגען פאר אים לערער, צי נאָר שיקן אים קיין יוראָפּ, ווי עס פוען ריכטע לינט, — עטלעכע סענט אף וואטמאן-פאפיר און אה א פאָר טיו-ביקעס פארב איז מיר שווער אָפצורייסן פאר אים.

— נישקאָשע, א טאלאנט וועט זיך שטענדיק דורכשלאָגן א וועג, — האָבן שביינעס זי גע-מוטיקט.

מיסים ווינסטאָן האָט שווער אָפגעזיפצט.

— אוי, טייעריקע, ווייניק טאלאנטן גייען פארלאָרן צווישן אונדזערע האָרעפאשנע מענשטן?

— איר ווייסט, וואָס איר וועל אינד זאָגן, מיסים ווינסטאָן, — האָט מיסים מאקפערסאָן, די ווינסטאָנס טיר-צו-טיר-שכיינע, איינמאָל, ביים א שמועס וועגן הערין, א זאָג געכאָן, — אָט נעמט צונויף איינער הערים מאָלערניען און באווייזט אונדזער פראָפעסאָר מיסטער אָ'קיווי. ער וועט איינך שוין זאָגן, צי איז אין איינער באַטיטשק עפעס פאראן, אָדער איר זאָלט זיך ארויסשלאָגן פון קאָפּ דעם געדאנק צו מאכן פון אים א צווייטן פרענק לאָיד.

מיסים מאקפערסאָן, א שווערליכיקע עלטע-רע פרוי, וואָס האָט נאָך פערציק יאָר לעבן אין אמעריקע פארהיט איר שאַטלענדישן דואלעקט מיט די שארפע „ריישן“ און איר שאַמלענדישע נעמיטלעכקייט, איז געווען דער פון קיינעם ניט דערוויילטער, נאָר פון אלעמען אנערקענטער פרעזידענט פון דעם „ווייבערשן קלוב“ אינעם טענעמענט-הויז אף אַרטשאַרד-סמדיט גומ. 114. צו מיסים מאקפערסאָן זינען ווייבער געקו-מען אויסריידן זייער שווער הארץ, אן אייצע האלטן זיך וועגן פאמיליע-איניאָנים, באראטן זיך וועגן א קינד, וואָס לאָזט זיך ניט דערצו-ען. און דעריבער, ווען מיסים מאקפערסאָן האָט געזאָגט „ווייזט הערים מאָלערניען דעם פראָ-פעסאָר אָ'קיווי“, האָט זיך עס פעני ווינסטאָן גלייך געלייגט אפן סייכל. עס האָט זי בלויז גע-וונדערט, פארוואָס זי האָט אליין ניט דער-טראכט זיך צו אזא פאָשעטן געדאנק.

מיסטער אָ'קיווי, א געוועזענער לערער אין אן ארכיטעקטור-קאלעדזש, האָט אראָפגענידערט צו אַרטשאַרד-סמדיט איבער זיין טעווע צו פראָ-טעכטירן. מיסטער דאָנאלד אָ'קיוויס אונטער-שריפט איז שבענדיק געווען צווישן די ערשטע אונטער א פראָכעסס קעגן נעגער-לינטשונג צי קעגן דיסקרימינאציע פון „פארביקע“ און פרעמד-געבוירענע. קורץ גערעדט, — אונטער

יעדן גערעכטיקן פראָטעסט, אונטער יעדן פראָ-גרעסיוון אפעל.

דער דירעקטאָר פון דעם ארכיטעקטור-קאָ-לעדזש האָט ניט איין מאָל אופגעקומען גע-מאכט אָ'קיווי, אז אן אונטערשריפט פון א מיט-גליד פונעם פערדאגאָגישן קאלעקטיוו אין איין שווע מיט די אונטערשריפטן פון אנארכיסטן, קאמוניסטן, סאָציאליסטן, פון אלערליי צענדלי-גע מויכעס און ניט געווינטשענע עלעמענטן, קאָמפראַמעטירט דעם גוטן נאָמען פון איינעם פון די סאמע דעספּעקטאבלסטע לערן-אנ-שטאלטן אין לאנד.

מיסטער אָ'קיווי פלעגט דערוף ענטפערן, אז זיין געוויסן איז זיין געוויסן, ניט קיינעמס, און אז ער קלייבט זיך ניט אָפצוזאָגן פון זיינע איבערצייגונגען.

דאן האָט מען אים געוואָרנט, אז זיין אונ-טערשריפט אונטער נאָך איין „רויטן“ דאָקומענט וועט באטראכט ווערן, ווי אן אונטערשריפט אונ-טער זיין רעזיגנאציע פון לערער-פאָסטן אין קאלעדזש.

און אזוי איז געשען.

פון דאן אָן זינען די טירן פון אלע לערן-אנשטאלטן אין לאנד געשלאָסן געוואָרן פאר אים.

געשפּינט האָט זיך מיסטער אָ'קיווי דערפון, וואָס ער האָט פון צינט צו צינט באקומען אר-בעט אין בויקאָנסאָרן: קאָנטראָלירט און קאָ-רעגירט בויפלענער.

די פארדינסטן האָבן קוים געקלעקט אף א באשיידענער עקזיטענץ אין א טענעמענט-הויז אף אַרטשאַרד-סמדיט.

ס'האָט ניט לאנג געדויערט, ווי אַרטשאַרד-סמדיט האָט באערט מיסטער אָ'קיווי מיטן טיטל פראָפעסאָר.

אַרטשאַרד-סמדיט טוישוים האָבן זיך גע-פילט שטאַלצער, וואָס זיי האָבן אן אייגענעם פראָפעסאָר אף זייער גאס.

הויך, מאָגער, א שטרענג פאָנעם מיט צוויי טיפע קנייטשן פון ביידע זייטן מויל, געדיכטע האלב-גראָווע האָר און טיף-איינגעזונקענע גרויע אויגן אונטער אראָפהענגענדיקע געדיכטע ברע-מען, — איז מיסטער אָ'קיווי טאקע מער ענ-לעך געווען אף א פראָפעסאָר אָדער אף א שטרענגן ריכטער, ווי אף אן איינפאכן לערער. גלייך און שטאַלץ האָט מיסטער אָ'קיווי גע-שפּרייט איבער דער גאס, באגלייטנדיק יעדן טראָט מיט א קלאפ פון זיין שטעקן אין טראָ-טואר, זיי ער וואָלט דערמיט געזאָגט: אייך האָב פראָטעסטירט, אייך פראָטעסטירט און וועל פראָ-טעכטירן, אלציינס, צי עס געפעלט וועמען אָדער עס געפעלט ניט...

מיסים ווינסטאָן איז געווען אין א פארלענג-הייט: ווי וועט זי גיין מיט אירע איניאָנים צום פראָפעסאָר? זי קען דאָך אים אפילע ניט. און זי ווייבט ניט, ווי מע רעדט מיט א פראָפעסאָר. — גארישקניט! — האָט מיסים מאקפער-סאָן זיך א ביזער געטאָן. — אָט ווי איר רעדט

מיט מיר, אזוי רעדט מיטן פראפעסאר. א פא-
שעטער מענטש בין גאר, איינער פון אונדז-
ריקע, כאטש א פראפעסאר. אויב עס ציטערן
בא איך אזוי די קני, טאָ זאָל אינער דיין צו
אים אריינגיין.
אָבער דיין האָט וועגן דעם אפילע גיט גע-
וואָלט הערן.

— איר קען דעם פראפעסאר, ווי דו, לע-
מאָסל. ער מיך — נאָך ווייניקער. איז וואָס
וועל איך גיין דולן א פערמאן מענטשן דעם
קאָפּ מיט זאכן, וואָס קערן זיך צו אים נים אָן?
מאלע, וואָס קינדער שמירן אלץ אָן, וועט יע-
דערער עס טראָגן צום פראפעסאר?

מיסים ווינסטאָן האָט זיך נישט בארוקט.
— ביסט א טאטע צי גיט קיין טאטע? עס
האנדלט זיך וועגן א קאריערע פארן קינד, וועגן
אונדזער אלעמענס גליק!..
דיין האָבן דערעסן די גאָענישן, און ער
האָט גאָנגעגעבן:

— גוט. כ'וועל ווייזן דעם פראפעסאר דעם
באָים שמירערען, און טשעפּע זיך אָפּ פון מיר.
און איך איינעם א זונטיקדיקן פרימאָרגן האָט
ער גענומען הערים אלבאָמען און איז אוועק
צום פראפעסאר.

די טיר האָט אים געעפנט אליין מיסטער
אָקייזי. ער איז געווען אָן א דעקל. אין דער
האנט האָט ער געהאלטן א בלינפערדער, א צוויי-
טער בלינפערדער האָט געשטעקט הינטער זיין
אויער.

צום שיפועדיקן טיש איז צוגעפּעסטיקט גע-
ווען א בויגן וואטמאן-פאפיר מיט א צייכעניג.
דיין האָט פארשטאנען, אז ער האָט געשטערט
דעם פראפעסאר אין זיין ארבעט. ער איז גע-
בליבן שטיין בא דער טיר.

— קומט אריין, קומט אריין, שאָבן! — האָט
דער פראפעסאר אים אינגעלאדן, — זעצט
זיך!

נאָך זעצן זיך איז געווען גיט אזוי גרינג:
אלע שמולן, די קאנאפע, דאָס בעט זינען פאר-
וואלגערט געווען מיט רולאָנען פאפיר, מיט
צונויפגעוויקלטע און פאנאנדערגעוויקלטע
צייכענונגען, מיט אלבאָמען, ביכער, שאכטלעך
מיט טיוביקעס פארב, מיט ווירעס, טראַנ-
גוליאטאָרס, ריישישינעס, צירקולס, רייספערערס.
צווישן אָט די אלע אמריבונטן פון דער פראָ-
פעסיע האָט זיך דאָ און דאָרט געוואלגערט א
שמוציק גאָזטיכל, א צעקנייטשטער קראנג, א
פאָר שקארפעטן. אָף אלץ איז געלעגן א היפ-
שער שיכט שמויב. ס'איז נישט שווער געווען צו
זען, אז א פרויען-האנט בארידט זעלטן די
איינזאמע נעסס פון דעם איינזאמען אלטן מאן.
באמערקט דייווס זוכנדיקן בליק, האָט מיס-
טער אָקייזי א שאר אראָפּ געגעבן פונעם
גאָענטסטן שטול גלייך אפן דיל אלץ, וואָס
ס'איז אָף אים געלעגן, און א זאָג געטאָן:
— איצט זעצט זיך און זאָגט, וואָס איך קאָן
מאָן פאר אייך.

— איר וועט מיך אנטשולדיקן, פראפעסאר..

— אָ, נאָר אָן טיפלען, — האָט אָקייזי אים
איבערגעשלאָגן, — מיסטער אָקייזי וועט נאנץ
גענוג זיין.

— איר בעט קיין פאריבל נישט האָבן, מיס-
טער אָקייזי, איך האָב נישט געוואָלט אייך
באומרוקן... נאָר מיין מיסים איז צו מיר צוגע-
שטאנען... אונדזער באַי מאָלט אָפּ אלץ, וואָס ער
זעט און וואָס ער זעט נישט... נו, איז אָס... מיסים
ווינסטאָן איז צו מיר צוגעשטאנען: ווייזן און
ווייזן דעם פראפעסאר... מיסטער אָקייזי, מיין
איר, זאָל ער זאָגן, צי וועט פון דעם באַי עפעס
ארויבקימען... צי האָט ער טאלאנט... איז אָס...
— אלע קינדער מאָלן, — האָט מיסטער
אָקייזי א בורטשע געטאָן. נאָר גלייך נאָכדעם
האָט ער אויכגעשטרעקט די האנט צו די העפטן.
— ווייזט נאָר, לאָסיר זען, וואָס ער האָט
דאָרטן אָנגעמאליעוועט, אינער באַי.

מיסטער אָקייזי האָט געבאלטערט איין העפט
נאָך דעם צווייטן, אויפמערקזאם באטראכט די
קינדערשע צייכענונגען, ארויסלאָזנדיק פון צייט
צו צייט קיין זאך נישט זאָגנדיקע קלאנגען: „המ...
המ!“

ענדלעך האָט ער אָפּגעלייגט די העפטלעך אָן
א זיבט:

— וואָס זאָל איר אייך זאָגן, מיסטער וויינס-
טאָן... ווי איך האָב שוין באמערקט: אלע קינ-
דער מאָלן... אינער באַי — הער, האָט איר
געזאָגט, רופט מען אים... אינער הערים מאָלע-
רניען זינען דערווייט אויך נישט מער, ווי קינ-
דערשע מאָלערניען. נאָר דער באַי האָט אין זיך,
ווי מיר שיינט, גוכע אָנגאכן, מעגלעך, טאלאנט.
דאָס וועט די צייט באווייזן. אָבער, אז אן
עמבראָן פון א טאלאנט זאָל זיך אנטוויקלען
אין א טאלאנט, פאָדערט זיך א סאך לערע און
א סאך מ, דעריקער — מי. די איינפאכסטע
אייצע, וואָס איך וואָלט אייך געקאנט געבן, איז:
איר זאָלט פאר אים דינגען גוטע לערער, וואָס
זאָלן אים צוגרייטן, ווי געהעריק, אין א קונסט-
שול. ווען ער וועט דעריקן די קונסט-שול, אריינ-
געבן אים אין קאלעדזש, אין א קונסט-אקאדע-
מיע אָדער אין אן ארכיטעקטור-אינסטיטוט, ווו-
היין זיין גיינגט וועט באווייזן, דערנאָך שיקן אים
אָף א פאָר יאָר קיין יוראָפּ — איטאליע, פראנק-
רייך, גריכנלאנד... אָבער מיט אזא גוטער איי-
צע וואָלט איך ענלעך געווען אָף יענעם דאָס-
טער, וואָס פאראַרדנט א שווינדליכטיקן ארבעט-
לאָזן, ער זאָל זיך נישט אָנשטרענגען ביים דער
ארבעט, אוועקפארן קיין דענווער, וואָס מער
פארברענגען אָף דער פרישער לופט, וואָס בעסער
דערנערן זיך און אויסמיידן יעדע זאָרג און
אופרענונג... ס'איז נאריש, אָדער ציניש, אָדער
ביידע זאכן צוזאמען. איך ווייס, אז מיין אָנגע-
מערקטע פראָגראם איז נישט פאר אן ארבעטער,
אפילע ווען ער האָט שטענדיקע ארבעט. איז אָט
וואָס: איר שיקט מיר אהער דאָס יונגל, איך
וועל זיך מיט אים באקאנען, און אויב איר וועל
זיך איבערצייגן, אז דאָס איז בא אים ווירקלעך
א נייגונג, א ליבדזשאפט, גיט קיין פארבייגייענ-
דיקע קינדערשע פארוויילונג, וואָס פארשווינדט

צוואמען מיט דער קינדהייט, וועל איך אים העלפן מיט וואָס איך קאָן. און וויטער וועלן מיר זען. אויב עס וועט זיך בא אים ווירקלעך אנטוויקלען א טאלאנט, וועט אונדז, עפּשער, גע- לינגען צו פויעלן פאר אים א סטיפענדיע אין אן ארכיטעקטור-קאָלעדזש. די צייט וועט ווערן, נו, און איצט מוז איך ארבעטן, א דרינגענדיקע באשטעלונג...

* * *

דער פֿליכט, וואָס הערי האָט ארויסגעוויזן, האָט געפרייט מיטער אַ'קייזין, און די דער- פאָלגן פון דעם יאָר, וואָס ער באשעפטיקט זיך מיטן יונגל, האָבן אים אָנגעגעבן איבעראישט. — דער באַי באזיצט אן אינגעבוירענעם טא- לאנט צו ארכיטעקטור, — האָט מיטער אַ'קייזין געזאָגט דער מיסיס ווינסטאָן, — אליין, וואָס עס פאָרערט זיך פון אים, איז ארבעט, ארבעט און ארבעט.

מיסיס ווינסטאָן איז געווען די גליקלעכסטע מוטער אין דער וועלט. דער פראָפּעסאָר אליין זאָגט, אז הערי באזיצט טאלאנט! זי האָט שוין געזען איר יונגל — א באדימטן ארכיטעקטאָר, א צווייטן פרענק לאָיד...

און פלוצעם איז איר הערים וועג צו רום און ריכטיקט איבערגעריסן געוואָרן. ס'איז געשען דאָס, וואָס האָט די לעצטע צייט אלעמען אזוי געשראָקן: דייוו איז געבליבן אַן ארבעט. דאָס ערשטע מאָל פאר א סאך יאָרן — אינגאנצן אַן ארבעט.

2

איינמאָל אין א שאבעס-פארנאכט איז דייוו געקומען אהיים, ווי שטענדיק אָפּגעגעבן דעם ווייב זיין וועכנטלעכן ארבעטליין און מיט קלוי- מערשטער זאָרגלאָזיקייט א זאָג געבאָן:

— נו, פעני, אָפּגעארבעט זיך...

דאָס געלט איז ארויסגעפאלן פון פעניס הענט. זי האָט זיך מאכטלאָז אראָפּגעלאָזט אפן שטול, מיט בלאס געוואָרענע ליפן שטיל גע- זאָגט:

— ווי דאָס הארץ האָט מיר געזאָגט... אזא

קריזיס... א סאך אינערע הוינט געסעקט?*

— פרעג ניט... עס הייבט זיך ערשט אָן.

— וואָס וועלן מיר איצט טאָן, דייוו?

— נו, נו, פעני, זיניט אזוי געפאלן! האָב קיין מוירע ניט, כ'וועל ליידיק ניט אומגיין.

פעניס הענט האָבן ליכט געציטערט. איר גאנץ אויסזען האָט אויסגעריקט פארלאָרגעניט.

— אזויפיל ארבעטלאָזע, דייוו... — האָט זי

זי צו זיך אליין געמורמלט. — וואָס וועט מיט אונדז זיין, דייוו? וואָס וועט זיין מיט אונדזער הערי?

דייוו האָט ווילערשיש א קלאפ געטאָן דעם ווייב איבערן אקסל:

— ניט געזאָגט, פעני! מירן ניט פארפאלן ווערן! אף א וואָך הויצאָע האָסטו? איז גרייט

* — אָפּגעזאָגט פון ארבעט.

דערווייז צום טיש. פאראן הענט, וועט זיך גע- פינען פאר זיי ארבעט. מירן פון הונגער ניט שטארבן.

דייוו איבערגעטריבענע האָפּערדיקייט האָט פענין ניט בארוקט.

— אזא יאקערעס... און אזויפיל דרינגענדיקע וועכנטלעכע צאָלונגען. רענט? פאר דעם פויר- ניטשור?*, פאר הערים וועללאָסיפער...

אָרטשאַרד-סטריט איז, ווי דייוו אליין, זיכער געווען, אז ער וועט זיך לאנג ליידיק ניט ארומ- דרייען:

— א מענטש מיט גאָלדענע הענט: א פרע- זער, אן אינסטרומענטאליסט, א טאָקער. וואָס איר ווילט פאר אן ארבעט קען דייוו טאָן, ניט איינס, איז דאָס אנדערע. דייוו איז קיינמאָל ניט געווען אַן ארבעט און וועט איצט אויך לאנג ליידיק ניט אומגיין.

— וואָס איז פאראן וואָס צו ריידן — א דזשעק אף אַל טריידס***... אזעלכע, ווי ער, גייען לאנג ניט אום ליידיק.

אָבער עס זינגען אוועק וואָכן און כאדאָשים, און דייוו איז אליין אומגעגאנגען אַן ארבעט.

דייוו איז גרייט געווען צו טאָן יעדע ארבעט, פאר יעדן לויף, אָבער קיין ארבעט פאר אים האָט זיך ניט געפונען.

ווינסטאָנס געמיטלעך דירעלע איז האלב אויסגעליידיקט געוואָרן. פריער האָט מען ארויס- געפירט דאָס נאָך ניט אויסגעצאָלטע מעבל, דער- נאָך, איינס נאָך ס'אנדערע, די ניי-מאשיין, די טעפּעכער, דעם וועללאָסיפער — אַלץ זאכן, וואָס אנענטן פון פארשיידענע פירמעס האָבן פריער, ווען דייוו האָט געארבעט „סטעדי“, קימאט מיט גוואלד אָנגעבונדן מיסיס ווינסטאָן, דערווייז- דיק איר מיט אלע קויכעס, אז ס'איז א זינד פאר גאס און פאר זיך אליין ניט פארשאפן זיך אזעלכע נייטיקע זאכן, „ווען איר קאנט עס האָבן פאר שפאָט-ביליק און אף ליכטע וועכנט- לעכע אויסצאָלונגען, וואָס איר וועט זיי גאָרניט פילן“...

מיט יעדער אוועקגענומענער זאך איז אוועק- גענומען געוואָרן א שטיק פון מיסיס ווינסטאָנס הארץ. אזויפיל מי אוועקגעלייגט, פון אזויפיל זאכן זיך אָפּגעזאָגט — אָפּשטאָל פון דעם סא- מע נייטיקסטן — צוליב אופבויען פאר דער פאמיליע א „האָוס“, א באקוועמע געמיטלעכע היים... און זי איז אזוי שטאָלץ געווען מיט איר „היים“! אלע זינגען איר מעקאנע געווען... און פאר די אלע זאכן איז דאָך געווען קימאט ווי אויסגעצאָלט: פאר דעם מעבל — דרע פערטל פון דער פריז שוין באצאָלט, פארן וועללאָסי- פער — דאָסגלויבן, פאר דעם טעפּעך אין „פארלאָו“**** אינגאנצן אכט דאָלער ניט דער צאָלט, פאר דער ניי-מאשיין — נאָך ווייניקער... אָבער וואָס איז די פילע? איין דאָלער ניט דער- צאָלט, איז די זאך נאָך אַלץ ניט דינע! — זי

* — דירעגעלט; ** — מעבל; *** — א מענטש פון פראָפּעסיעס; **** — גאסטציימער.

געהערט דעם פארקויפער, און ער געמט זי אוועק...

נאך מער, ווי פאר דער צעשטערטער „נעם“, האט פעני ווינסטאנס הארץ געבליקט פאר איר הערין, פאר זיין צוקינסטיקער „גלענצנדי-קער קארירער“.

דער פראפעסאָר האָט נים איין מאָל געזאָגט, אז דער וועג פון הערים דערפאלג ליגט דורך ארבעט, ארבעט און ארבעט, און הערי האָט גע-ארבעט פליסיק, מע קאָן זאָגן — לעדנשאפט-לעך. מע האָט אים מיט גוואלד געדארפט אָפ-רעיסן פון צייכן-טיש, צווינגען אים גיין א ביסל אף דער פריער לופט צי אין קינא, שפילן מיט כאוויירס פובבאָל. און איצט? שוין וואָס און כאדאָטיס, אז ער האָט קיין בלעטישטיק אין האנט נים גענומען.

ווי און ווען זאָל דאָס יונגל ארבעטן, אז ווי נאָר ער קומט פון שול, מוז ער לויפן אין גאס פארקויפן אָונט-צייטונגען, קעדיי כאָטש וויפל-ניט-איז אריינברענגען אין שטוב...

די הילף, וואָס דייוו באקומט פון זיין יונאָף, איז גיט גענוג אָנצוזעטיקן די פאמיליע, און אינגיכן ענדיקט זי זיך ביבלאָל אה הענטיקס יאָר.

ווען הערי קומט שפעט אין אָונט אהיים א מידער, אָפט א דורכגעצטער ביזן ביין, א הייזעריקער פון קעסיידעריקן אויסשרייען די סענסאציעס פון טאָג, סטייען אים שוין נים קיין קויכעס נים בלויז צו ארבעטן, נאָר אפילע צו עסן.

מיט בענקענדיקע בליקן קומט דאָס יונגל אפן צייכן-ברעט: „כ'וועל א ווילע אָפרען און וועל דערנאָך ארבעטן“... ער לייגט זיך צו אה דער קאנאפע און שלאָפט איין, ווי א דערהארגעטער. די מוטער פירט אים א שלאָפנדיקן צום בעט, ציט פון אים אראָפּ דאָס אָנבאָן, פארשטעקט ארום אים די קאלדע, ווי זי פלעגט עס טאָן, ווען ער איז נאָך געווען א קלייניקער. זי שטייט איבער אים, קוקט אה זיין אָפגעצערט אויסגע-בלייכט פאָנעם, און איר הארץ ווערט צעריסן פון ווייטעק און שמערץ פאר איר קינד.

3

דייוו איז געזעסן אה א באנק אין ראָטנער סקווער, א קליין סערל אין דער געגנט פון אָר-טשאַרד-סטריט.

דער וועטער איז לאַכלאָטן נים געווען קיין פאסיקער צו זיצן אה דער פרישער לופט. נידע-ריקע וואָלקנס זינגען געהאנגען איבער דער שטאָט. ס'האָט געטריפט א דריבענע אַנגע-שפארט רעגנרל; פון איסט-ריווער* האָט גע-בלאָזן א קאלטער ווינט. נאָר גיין אהיים האָט זיך דייוו געוואָלט.

א גאנצן טאָג האָט ער אומזיסט געזוכט אר-בעט, וועלכע-ניט-איז ארבעט.

ווידער קומען צו פענין מיט לידיקע הענט...

דייוו דערקענט נים זיין פעני: פריער אזא רוי-קע, שבענדיק א געמיטלעכע און צארטע, גייט זי איצט שטענדיק אום א פארצאָרנטע, אן אי-גערלעך-צערייטעט. אה זינגער א פראגע ענט-פערט זי מיט א האלב מויל, ווי אומגערן.

זי קריגט זיך נים מיט אים, מאכט אים נים קיין פאָרוורפן, זי שוויגט... זי קוקט בלויז אה אים. פירט איבער איר בליק פון אים אה הערין און פון הערין אה אים, ווי זי וואָלט געזאָגט: „זע, וואָס פונעם קינד איז געוואָרן“... פונקט ווי דאָס וואָלט געווען זיין שולד.

וואָלט זי כאָטש אָנגעשריגן, אפילע אָנגע-שאַלכט, וואָלט עס, דוכט זיך, געווען גרינגער, אידער איר שוויגן.

אפן צווייטן עק באנק האָט זיך געוואלגערט א נאָכמיטיק-צייכונג, וואָס עמעצער האָט אוועק-געוואָרפן. דייוו האָט גענומען די צייטונג און אן איבעריקן אינטערעס געלייגעט די קעפלעך פון די טאָג-ניטס. „נאָך פינף טויזנט ארבעטער פאר נעשואָנעל עלעקטריק סאָפליי קאָמפאני“ — האָבן גרויסע בוילעטע אויסעס אראָפגעשריגן פון דער צייכונג.

אינטער דעם פילצוואַנגנדיקן קעפל איז אין א באזונדער רעמל באאריכעס דערציילט געוואָרן וועגן די גרויסע מינלעס פון דער גייער „אוי-ווערסאלער עלעקטרישער קיך“, וואָס די „נע-שואָנעל עלעקטריק סאָפליי קאָ“ האָט אָנגעהויבן ארויסצולאָזן. דערנאָך איז מיכגעטיילט געוואָרן, אז קעדיי באפרידיקן דעם אלץ וואקסנדיקן נאָכ-פרעג פון די געברויכער אה דער מאָדערנער וואַנדער-קיך, איז די „נעשואָנעל עלעקטריק סאָפליי קאָ“ געצוואנגען צו פארגרעסערן איר פלענט — איר זאוואָד — און וועט באשעפטיקן נייע פינף טויזנט ארבעטער פון פארשיידענע ספעצאליטעטן. דער אופנעם פון פאכלייט האָט זיך שוין אָנגעהויבן.

דייוו מידקניט, נידערגעשלאָנקניט, אפאטיע איז אָפגענומען געוואָרן, ווי מיט דער האנט. פינף טויזנט ארבעטער פון אלע ספעצאליטעטן! און ער ווייסט דאָך עטלעכע ספעצאליטעטן. ווי זשע איז מעגלעך, אז פון פינף טויזנט אר-בעטפלעצער זאָל זיך איין פלאץ נים געפינען פאר אים? מאָרגן פארטאָ וועט ער גיין זיך אָן-באָטן דער „עלעקטריק סאָפליי קאָ“. א פרעזער, אן אינסטרומענטאליסט, א טאָקער, א מאָנטאזש-ניק, אויב איר ווילט — אן עלעקטראָמאָנטיאָר, ביטע!

אן אופגעמונטערטער, א געמוטיקטער האָט ער גענילט אהיים אָנזאָגן פענין די גוטע פסורע.

4

ס'איז נאָך געווען שטאָפּניצטער, ווען דייוו האָט זיך אופגעהויבן פון בעט. שטיל, קיינעם נים אופצוהוועקן, איז ער ארויס אין קיך, אויס-געטרונקען גענילט א גלאָס מיי און אה די שפיץ פינגער זיך געלאָזט צו דער טיר.

— האָסט עפעס געזעסן, דייוועלע? — האָט

* — א יאם-אויסגוס-אין-ניו-יאָרק.

זאוואָד-הויף שוין געטראָפן א גרויסע מענע
מענטשן.

מען איז אונטערן שפּאַר רעגנל געשטאנען
כמורנע, שווינגנדיקע בלוין ציטונגן זינען
געפאלן צו קיינעם נישט געווענדטע קירצע פראזן:
— נו, א וועטער!..

— א ופ ברענדי אָדער א סקאטש וויסקי
איז אזא וועטער איז פונקט די זאך...

— כאָטש א טעפעלע הייסע קאווע...
— ווער קאָן אָפּשפּאַרן פון זיך א סיגארעט,

טשאַמס? — ווי לאנג נאָך וועלן זיי אונדז האלטן
אונטערן רעגן, די זין פון א צויג?

זיבן אזויגער האָבן די שויערן זיך ענדלעך
געעפנט, און די מענגע האָט, ווי א שטורמישער
פלוס, זיך ארעניגערין אין הויף.

נאָך דעם, ווי די פארזאמלטע זינען געשטא-
נען נאָך א האלבע שטונדע אונטערן רעגן, איז פון
זאוואָד-קאנטאר ארויס א הויכער דארער יונ-
גערמאן מיט א פרייטשעוואטן פאָנעם און האָט
הויך, אפן קאָל אויסגעשריגן:

— די „געטראָפן עלעקטריק סאָפלי קאָמ-
פאני“ וועט היינט אָנעמען פיר און דרייסיג אר-
בעטער: צען עלעקטריקער, אכט ארומוויקלער,
אכט פארבער און לאקירער, דריי שפּאַצערן און
פינף שווארצארבעטער. די געענטערע צו מיר
ארבעטער פון די אָנגערופענע פּראָפּעסיס גיי-
ען ארעין איינציקווייז אין קאָנטאָר, די איבערי-
קע קאָנען זיך פאנאנדערגיין. וועגן וועטערדיקן
אופגעם פון הענט וועט געמאָלדן ווערן.

דער אוילעם האָט זיך א וויג געטאָן. ווי א
גערויש פון ביימער אין א שטורעמווינט, האָבן
זיך דערטראָגן אופגערגעטע, צערייצטע אויס-
רופן:

— היינטישע זין! „פינף טויזנט ארבעטער!..“
— א בלאָף פון אָנהייב ביזן סוף!..

— א באַזאָלטע רעקלאַמע, און איך, היי-
צערנער קאָפּ וואָס איך בין, האָב עס אָנגענומען
פאר ריינעם עמעס, פאר ערלעכער ציטונג-אינ-
פאָרמאציע!..

— און איך האָב לעבאטכילע געוואוסט, אז
ס'איז א בלאָף, — האָט ווי שטענדיק און או-
מעכט זיך געפונען א „איך האָב פרוער אזוי גע-
זאָגט“.

— אז דו ביסט אזא סמארט אלעק — אזא
כאָכעם, פארוואָס זשע ביסטו אהער געקומען?
— צו זיין דיין פאר מיין געוויסן און... פאר
מיין ווייב.

זיידענדיק און שילטנדיק די פארדאמטע
בלוטזויגער, די בלאָפּערישע ציטונגען און דאָס
אייגענע פון „גאָט פארדאמט לעבן“, האָט דער
אוילעם גענומען זיך פאנאנדערגיין.

דייוו האָט נישט פארדראָסן, וואָס ער האָט
אויסגעגעבן די לעצטע צען סענט אפּ סיגארעטן.
דער וועג אהיים איז געווען זייער ווייט, נאָך ער
וואָלט געוואָלט, ער זאָל זיין נאָך ווייטער. קל-
מען צו פּענין מיט גאָרנישט נאָך דעם, ווי ער

ער דערהערט פענים שטילן רוק, — נעם כאָטש
א פאָר ריפטלעך ברויט מיט מארגארין. ביז
אונט איז נאָך ווייט. וועסט פארכאלעשט
ווערן... איז א גוטער שאָ, דייוו.

א וואדעמקניט האָט זיך צעגאָסן איבער דייוו
הארץ. א ספאזמע האָט צונויפגעדריקט זיין
האלדז. שוין לאנג, זייער לאנג האָט ער נישט גע-
הערט פון פענין דעם צערטלעך-פארמינערטן
נאָמען „דייוועלע“...

א קער געטאָן זיך צו פענין, האָט ער שווינג-
דיק אָנגעוויזן מיט דער האנט אפן פעסט
שלאָפנדיקן הערין. דאָס האָט געדארפט בא-
טייטן: „זאָל בעסער בלייבן פאר אים“. דערנאָך
האָט ער ליבשאפטלעך א שמיכל געטאָן צו דער
פרוי, שטיל געזאָגט: „שלאָף, פענילע, ס'איז נאָך
פרי“, א פאָר געטאָן מיט דער האנט — און
פארמאכט הינטער זיך די מיר.

א קאלטער בייסיקער ווינט האָט אים דורכ-
גענומען ביז די ביינער, ווי נאָך ער איז ארויס
אין גאס. ס'האָט גערעגנט — נישט גערעגנט, גע-
שנייט — נישט געשנייט. הויך ארום די עלעק-
טרישע לאַמפן האָבן געווייבלט שנייעלעך, נאָך
צו דער ערד, האָט זיך געדאכט, דערגרייכן זיי
נישט. אונטער די פיס איז געווען גאס, ווי נאָך
א רעגן. די גאס איז געווען שטיל און לער.

דעם קאלטער פון מאַנטל אופגעשטעלט, די
הענט טיף פארוקט אין די קעטענעס, האָט דייוו
מיט שנעלע טריט געשפּרונגט צו דער עסטא-
קאדן-באן-סטאנציע. צו דער פיק-שטונדע איז
נאָך געווען ווייט, נאָך די פלאטפאָרם איז נאָך
פארפולט געוואָרן מיט ארבעטער. „נישט שוין
זשע פאָרן עס אלע צום זעלביקן זאוואָד, וואָס
איך?“ — האָט דייוו מיט אומרו א טראכט גע-
טאָן.

„רייכערט, לאקי סטרייק“. אלע רייכערן „לא-
קי סטרייק!“ — האָט מיט קלאפטערדיקע
עלעקטרישע אויסעם אראָפּגעשטריגן די איבע-
ראל פארפאָלגנדיקע רעקלאַמע.

דייוו האָט דערפילט, אז ער כאַלעטיט רייכערן.
נאָך וויפּל ער האָט נישט געטארט אין די קעטע-
נעס, האָט ער מער און צוואנציק סענט נישט צו-
נויפגעשארט — פונקט אזויפיל, וויפּל עס קאָסט
די ריזע צום זאוואָד פון דער „עלעקטריק
סאָפלי קאָ“ און צוריק.

דייוו האָט געפילט, אז פארייכערן מוז ער.
מע קאָן אויסקומען א סאָג אָן עסן, אָבער נישט
אָן רייכערן. ער וועט באַדני גיין נאָך דער אר-
בעט צוריק אהיים צופוס, נאָך א פעקל סיגא-
רעטן מוז ער קויפן.

איינלנדיק איז ער צוגעלאָפן צום טאכעק-
סמער, א וואָרף געטאָן א ניקל, א כאפּ געטאָן
א פעקל סיגארעטן און זיך געלאָזט לויפן צום
אָנקומענדיקן צוג.

דייוו האָט געמיינט צו זיין דער ערשטער
כאס זאוואָד. נאָך ווען ער איז אהין געקומען,
האָט ער פאר די נאָך געשלאָסענע טויערן פון

האָט אין איר דערוועקט א האָפּענונג, אז ענד-
לעך שטייען פאַר בעסערע טעג, — אין פאר
אים געווען פּונלעך, ווי דער טויט.

ער איז געגאנגען לאנגזאם, אָפּגעשטעלט זיך
לעבן וויטרינעס, ניט דורכגעלאָזט אפן וועג
אהיים קיין איין אונטערנעמונג, ווהיז ער זאָל
ניט אריין פרעגן אף ארבעט; ער האָט געקלאַפּט
אין די הינטערטירן פון האָטעלן און רעסטאָרא-
נען: עפּשער פאָדערט זיך א הייזער, א געפּעס-
וואשער, א שוואַרצארבעטער?

ניין, אינערגעץ האָט מען זיך ניט גענייטיקט
אין קיין „הענט“.

עס האָט שוין אָנגעהויבן טונקל ווערן, ווען
דייוו, א טויט-מידער, א דורכגענעצטער ביזן
בויז, האָט זיך דערשלעפּט אהיים.

פעני האָט זיך געפאַרעט בא דער פליסע; איר
אלטע מוטער איז, ווי שטענדיק, געוועסן אין
איר ווינקל באם פענצטער און, ווי דאָסדאָז
אלטע פרויען, עפּעס געמורמלט פאר זיך אליין.
הערי איז אין דער היים ניט געווען. זיין נאם
רעקל אפן שטול-ווענטל האָט זיך געטריקנט
פארן גאז-פּייער.

הינט האָט הערי געהאט א גוטן כאַג: די
אַונט-צייטונגען האָבן געבראכט צוויי סענשא-
ציעס: א פופציגאָריק יונגל האָט דערמאָרדעט
זיין מוטער מיט א האק און א קינא-שטערן פא-
דערט א מיליאָן דאָלער פון איר געליבטן פאר
ברייט אַף פּראָמיס.

הערי איז הייזערין געוואָרן, אויסשריטענדיק
די גוים, אָבער די צייטונגען זינגען גיך אויס-
געפארקויפט געוואָרן ביז דער לעצטער, און ער
איז אוועקגעלאָפּן נאָך א צווייט פּעקל.

ווען דייוו איז אריין אין שטוב, האָט פעני
א קער געטאָן זיך מיטן פאָנעם צו אים. זי האָט
פארשפּאַרט אים פרעגן, צי ער האָט זיך גע-
שטעלט ארבעטן. ס'איז גענוג געווען א קוק טאָן
אף זיין פאָנעם, אף דעם, ווי ער האָט מאכטלאָז
זיך אראָפּגעלאָזט אף דער שטול בא דער טיר.
שווינגנדיק האָט זי זיך אומגעקערט מיטן
רוקן צום מאן. א פּדער איז געפאלן פון איר
אויג אף דער הייסער פליסע, מיט שיפּערט א
זאָד געטאָן און אויסגעטריקנט געוואָרן...

פעני האָט ניט געקאָנט אָנהייבן ריידן מיטן
מאן — הייסן ארומוואַשן זיך, איבערטאָן זיך
אין טרוקענעם, זעצן זיך צום טיש. אין איר
הארץ האָט געברויזט א שטורעם פון געפילן;
מיכגעפיל צו דייוו, ראכמאַנעס צו זיך אליין
און מער פון אלץ — גרענעצלאָזע ליבע, ווייטעק
און צאר פאר איר קינד, צום געקרוידעמאן און
באדויבטן פון רום און גליק הערין.

זי האָט געפילט, אז אויב זי וועט איצט אָנ-
הייבן ריידן, וועט זי אויסברעכן אין א היסטע-
ריק און וועט עפּשער אָנריידן דייוו אַזוינס,
וואָס וועט איר דערנאָך אליין וויי טאָן.

דייוו האָט א צי געטאָן מיט דער גאָז די
לופט. ער קאָן שווערן, אז עס שמעקט מיט
פלייש און בעבלעך.

* — ברעכן דעם צוואַג כאסענע צו האָבן.

ווי האָט פעני געקאָנט נעמען געלט אף פלייש
מיט בעבלעך, ביים אינדערפּיי אין איר גאנץ
פארמעגן באשטאנען פון פינף און צוואנציק
סענט? דעם גאנצן טאָג האָט דייוו קיין ביסן ניט
געהאט אין מויל. ער האָט בלוז גערויכערט.
איצט, דערשמעקנדיק דעם רייעך פון היים גע-
קעכטס, האָט ער ערשט דערפילט, ווי הונגעריק
ער איז.

ער האָט נאָכאמאָל אינגעזעטעמט אין זיך
דעם אפּעטיט-רייזנדיקן רייער און, ווי שולדיק
אין עפּעס, שטיל א פרעג געטאָן:

— כ'וואָלט שווערן, אז עס שמעקט מיט
פלייש און בעבלעך... ווי האָסטו גענומען דערוף
געלט, פענילע?

— הערילע, דער שפּיטער אונדזערער, —
וויי צו מנינע יאָרן! — האָט געבראכט, —
האָט זי, שטייענדיק צו אים מיטן רוקן, מיט
טרערן אין דער שטים געזענטפערט. — א גוטן
טאָג הינט געהאט: א מאָרד און א געט... א
דאָלער מיט זעכציק סענט געבראכט אין שטוב
אריין, א בראָד צו דער מאמען! איבערגעביטן
דאָס גאכע רעקל און אוועקגעלאָפּן נאָך א פרישן
פאק צייטונגען... האָב איך געקויפט א קענדל
קאָנסערווירט פלייש מיט בעבלעך... מע דארף
דאָך געבן א קינד עס... האלעוועט וואָלטן מנינע
אויגן בעסער ניט געווען, וואָס פונעם קינד איז
געוואָרן...

דייוו האָט אראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ, געשוויגן.
— נו, וואָס ויצטו, ווי אן אַרעמאן בא דער
טיר? — האָט פעני מיט אינגעהאלטענער צע-
רייצטקייט א זאָג געבאָן. — וואש זיך ארום,
טו זיך איבער אין טרוקענעם און זעץ זיך צום
טיש.

זיי האָבן נאָרוואָס אָנגעהויבן עסן, ווען דורך
די אָפּענע פענצטער האָבן פון דער גאס זיך דער-
בראָגן אויסגעשרייען פון צייטונגס-פארקויפער
און איבער אלעמענס קוילעס הערים קלינגענ-
דיקע שטים:

— „איווינג ניין!“ „סטאר!“ גרויסע סענ-
סאציע! פופציגאָריקער באַי דערמאָרדעט מו-
כער מיט האק!... מווי סטאר גרייס לעסלי
פאָדערט פון מיליאַרדער ראָבערט נאָרמאָן מיל-
יאָ דאָלער פאר ברייט אַף פּראָמיס... „איוו-
נינג ניין“, „סטאר“, גרעסעלע כענסאציע פון
טאָג!...

מיכס ווינסטאָן איז א פאל געטאָן מיטן
קאָפּ אפן טיש.

— וויי איז דער מאמען!... בעסער וואָלט
איך דאָס ניט דערלעבט... „א צווייטער פרענק
לאָיד“... א צייטונג-פארקויפער... מנין הערי —
א צייטונג-פארקויפער... דאָס איז זיין גלענצנ-
דיקע קאריערע... — האָט זי, שטיקנדיק זיך
מיט טרערן, געשלוכצט.

דייוו האָט, ווי א שולדיקער, אראָפּגעלאָזט
די אויגן.

די אלטע מוטער, ווי קיין זאך וואָלט ניט גע-
שען, האָט זשערנע געגעסן דאָס קאָנסערווירטע
פלייש מיט בעבלעך...

פערעץ מארקיש

פערעץ מארקיש, דער גרויסער יודישער דיכטער, איינער פון די גרונטלייגער פון דער סאָוועטישער יודישער ליטעראטור, איז געבוירן געוואָרן אינעם וואָלינער שטעטל פּאָלאָנע אין 1896. זיין ערשט בוך „שוועלן“ איז דערשינען אין 1919. פון דעמאלט אָן איז מארקיש שטענדיק געווען אַן אַקטיוו און באַליבט באַם פּויליש-צוזאַמען סאָוועטישן לייענער.

אין דער צייט פון פּערזאָנען-קולט איז פערעץ מארקיש טראַגיש אומגעקומען, אָבער זיין ליטעראַפּט-לעבע שפּיט קלינגט ביז היינט אין אונדזער ליטעראַטור.

די פראַנמענטן פון דער פּאָעמע „יערישע“, וועלכע מיר לייגן דאָ אונדזערע לייענער, ווערן געדרוקט צום ערשטן מאל.

יערישע

[1]

און נאָך אַ יאָר און נאָכעט צוויי,
און יאָר נאָך יאָר — זיך מישט און בלעטערט;
געווען אמאָל, געווען אַ היים,
געווען אמאָל, געווען אַ שטעטל...

עס שווימט די שול פאר עזרען אָף,
דעם לערערס בלענדיקער מונדיר;
ס'איז אָנגעגליט אין קלאס די לופט,
און ס'וויגט און ס'צערטלט זיך די טיר.
אַ קלונג אָף גאַנצן הויף צעשיט זיך,
אַ קלונג אָף פונקען זיך צעבראַקט;
געקומען איז דער פּאָפּעטשיטעל
אין שול צו בייזיין און אוראַק.
געקומען איז ער זיי פאַרהערן,
געקומען זען איז ער אליין,
וויאזוי מע שרייבט, וויאזוי מע לייענט,
און צי מע שפילט זיך, צי מע לערנט.
עס לויפן אָן אָף אויגן רינגען,
דער לערער שפילעט דעם זשיליעט;
נאָך עזרען שטעלט זיך אָן זיין פינגער,
פונקט ווי צום שאַס — אַ פיסטאַלעט.
און ס'איז אין קלאס אזא גערעד,
און ס'איז אין קלאס — אַ צעפאלאַך,
און — פארטיק! עזרען — צו דער ברעט!
און ס'ווערט אין האַרץ באַ אים אַ לאַך,

און סיווערט אין הארץ בא אים א טומל,
 סע וויגט פאנאנדער זיך, סע פאלט,
 און ס'שניידט דאָס קאַל דאָרט אומעטום אים,
 און ס'לייגט דאָס קאַל זיך אפן האלדז,
 און ס'גליטשט אף אים זיך, ווי א כאלעף,
 עס גליטשט אף אים זיך — הין און צריק, —
 און פענצטער זיך אליין צעפראלן,
 און שויב מיט ווינט זיך רייסט און קריגט.
 און ס'גיט דער לערער זיך א צאָקע,
 און ס'גיט דער לערער זיך א לאָז:
 — נ, שרייב דאָרט, עזרע, לאַמיר זאָגן,
 — נ, שרייב דאָרט, עזרע, אָן — ס ע ד לאַ!

און בוכשטאבן זיך מישן אויס
 און פאלן ערגעץ טיף אראָפּ;
 געווען — ניטאָ. געווען — ארויס.
 ס'פארגייט, ס'פארדרייט זיך אים דער קאַפּ:
 ...סעדלאָ. סעדלאָ. סעדלאָ. סעדלאָ.
 סע שווינדלען פערד. סע שווינדלען פיס.
 נ, יא. געוויס, אַט הייבט ער אָן.
 נ, יא. אן עס. אן עס. געוויס.
 עס קוקן ווענט: עס קוקט די ווייט.
 און ווי מיט פייער בריט דער פאַל.
 עס קוקט דער גאנצער קלאס פארטייט.
 און ס'איז א באַרג. און ס'איז א טאַל.
 און א געלאָף. און א געיעג.
 און א פארוועט, ווי אף א יאגד:
 — צי וועט ער אַנשרייבן א יע,
 — צי וועט ער אַנשרייבן א יאט?..

און ס'ציטערן בא אים די הענט,
 די ברעט איז שוואַרץ, און טיף, און גלאט,
 נאָר קוים־קוים וואָס מע זעט די יע,
 און ס'נעמט אף הערנער אים די יאט, —
 און ס'מויל באַס לערער איז פארפרעסט,
 דער פאַפעטשיטעל זיצט באַרוט —
 באַ עזרען רונדיקט זיך די עס,
 די יע — אריבער, ווי א גרוב,
 און ווי אף ברייטן שליאַך — שוואַליאַם —
 דערשיינט די דע, די על, די אָ —
 און לייכטער ווערט דעם גאנצן קלאס,
 דער לערער שמייכלט צו דעם גאסט, —
 נאָר עזרע גיט זיך א פארהאק
 און שרייבט נאָך צו — א טוויאַרדי זנאק...

און ס'איז פארגאן און ס'איז פארדעמערט,
 מיט שווערן זשאווער ס'איז פארהילט;
 איז וואָס האָט ער פון דאָרט צו נעמען?
 איז וואָס זשע ווענדט ער זיך אהין?

עס איז פארביי, עס איז פאריבער,
 מיט שווערן זשאווער ס'איז פארדעקט —
 געווען א מארק, געווען יארידן,
 און אפגעשונדן — גרינע טעג,
 און דארע מאַגערע שאבאַסיס,
 און אומגליקן — געפאשעט גראַב —
 אף יעדער אומגליק שטייט א פאַסעק,
 גלייך ווי אף מיסט — א שווארצע ראַב.
 איז וואָס זשע גראַבט זיך עס און בריט דאָרט?
 איז וואָס זשע גייט עס אים דאָרט נאָך?
 געווען א קאט און פאַפעטשיטעלס
 געווען, אוועק. אף בייט. אף בראַך.

[2]

צעפנטע טירן פון צוגן
 און פריידיק פיפן — געוועק;
 — אוועלכע באדארפן נאָך צוגיין?
 — אוועלכע נאָך זיינען אין וועג?

צעפנטע סטעפעס, ווי שויסן,
 און פיבער און פריידיקער צוק;
 עס גריזעווען וואַכנטעג אויס זיך,
 ווי אַקסן, פון יעטוויין צוג.

פארווינטיקטע פענעמער מידע,
 פאפאכעס, און שטערן, און בלאנק;
 און לידער זיך פלעכטן מיט לידער,
 און ס'שמעלצט זיך אַ קלאנג מיט א קלאנג.

עס גיסט זיך ס'געזאנג אזוי העל דאָ,
 עס נעמט דאָ ארום יעדער בוים;
 — אַט זיינען די אייגענע פעלדער,
 — אַט איז זי, די טיערע היים!

אוועמעס געזאנגען נאָך פעלט דען?
 אוועמעס צעזונגען געביין?
 — אַט רייסן אריין זיך די וועלדער!
 — אַט זינגט שוין דאָ מיט יעדער בוים!

אוקראינער, און רוס, און כינעזער,
 עס שלעפּט זיך א קלאנג אַן א קלאנג;
 און ס'פרוּווט זיך מיט אלעמען עזרע;
 — אַט איז זי, די היים, און דאָס לאנד!

און ס'גיסן זיך לידער, ווי וויינען,
 און שיקערן אַן דאָס געמיט;
 — נו, זינג עפעס, עזרע, פון זיינע,
 הייבט איינער זיך אוף פון דער מיט.

— אוועלעכע זיינען עס „דיינע“?
— אוועלעכע זיינען עס „ניט“?
„פון „דיינע“, טראכט עזרע, פון „מיינע“,
און פריילעך דערלאנגט ער א שניט.

און לאכנדיק, גיט ער א זעץ דאָרט:
— פון דיינע, פון מיינע, — באשקא!
„און דאָס וועט שוין זיין די לעצטע,
די לעצטע אנטשיידענע שלאכט!“

מיט וועג און מיט שלאכטן — באוואקסן,
מיט שלאכטן — פארברוינט און פארברענט;
— אט זיינען די ווינטיקע אקסל,
— אַט זיינען די ווינטיקע הענט!

און איינער גיט עזרען א טאַרע,
א צווייטער אין עזרען — א זשבור:
— עס הענגט בא דיר נאָך, ווי א טאַרבע,
דיין שלאכטיקע, עזרע, קאַבור!

„א טאַרבע?“ — טראכט עזרע פארווונדערט,
„א טאַרבע“ — גיט עזרע א קלער;
ער האָט, דאכט זיך, שוין א יאַרהונדערט
א וואָרט אַט אזא ניט געהערט.

און ס'גיט זיך די היים א דערמאן אים,
און ס'גיט א דערמאן זיך די שטאַט;
מיט ברענענדיקע אַרעמאנען
— ס'איז קיינער פון זיי שוין נישטאָ...

[3]

און ער איז מיט שלאכטן באוואקסן,
פון שלאכטן פארברוינט און פארברענט;
און ס'באַמבלט בא אים זיך אף אקסל
די מאפע פון גאַר פון דער וועלט.

אַט ליגט פאר אים אַפן די קארטע
מיט יאס און מיט בארג און מיט לאן —
א ווייטע, א נאַנטע, געגארטע,
— וואָס איז עס, — א היים, צי א לאנד?

— וואָס איז עס, — א לאנד, צי א היימאט?
— אן אייגענע איז זי, צי ניט?
עס פלאנצן פאנאנדער זיך ביימער
פון ווינט, און פון ווקס, און פון צוויט.

און ארום איז אזאמין געבלעבל,
אן איבערקלאנג פון געבוי, —
אז — א טרייסל טאן ווילט זיך דאס לעבן,
אזוי ווי א צייטיקן בוים,

וואס ער האט אליין נאך געפלאנצט דא,
באגאסן וואס ער האט אליין.
— מיט פינעף אריינגענג אין הארצן!
— מיט פינעף מאל פינעף און מיין!

ער האט א מארשרוט אין דער צוקונפט,
עס פייפט שוין דער דריטער געוועק;
— אוועלכע באדארפן נאך צוגיין?
— אוועלכע נאך זינען אין וועג?

צעעפנטע סטעפעס, ווי שויסן,
און פיבער און פריידיקער צוק, —
עס גריזעווען וואכנטעג אויס זיך,
ווי אקסן, פון יעטווידן צוג.

זיאף צוג, און אף פערד, און צופוס,
אט דארט איז זיין היימאט, דארט איז זי, —
— ער האט א מארשרוט אין א וווי
— ער האט א פוטיאוקע אין וויסן!

ער האט א מארשרוט אין א וווי,
אן אדרעס צו זיין א געליבטער,
און נאך האט ער — כיישעק און לוסט,
און גענוג. און מער גאר ניט באטריבט אים!

— ס'איז גוט! — טוט א האנט אין א האנט זיך
א ווארעמען פליעסק, — אט אזוי,
— די וועלט, אז מע האט זי אינגאנצן,
באהאלט מען פאר זיך ניט קיין טייל!

אט איז עס, דאס לעבן, — אין צושלאג,
ער האט אין א צוג עס געבראכט;
און טייער איז אים די טעפלעשקע,
דער זוניק-פארזשאווערטער דאך!

אט איז עס, דאס לעבן, — צושטייער,
פון ברעקלעך, פון טריט — א צעשאט;
אזוי גרויס, אזוי פול, אזוי טייער,
אז אנהייבן איז עס א שאד!

ער וואלט מיט דעם זיצן דערנעבן
און קוקן אין פאנעם דעם גלאט;
— איך האב דיך, איך האב דיך, א, לעבן,
נאך קיינמאל אזוי ניט געהאט!

אף מאפע פון לענדער־געוועבן,
אף מאפע פון יאס און פון ערד —
איך זע נאָר דיין אופגעברויז, לעבן,
און גאַרנישט ניט זע איך ניט מער!

סיפארטרינקט און פארפלייצט מיך דער צושלאַג
פון דינע צעשווימיקטע בריסט, —
אַ, ווייסע, אַ, ליכטיקע בושעליעס,
דאָס האַרץ, ווי דאָס לאַנד, איז אין ריס!

ווילסט, ביימער כּיזאַל פלאנצן, איז ביימער!
ווילסט אויסרייסן — רייס איך אליין!
— אַ, לעבן, אַ, לעבן, — מיין היימאט,
— אַ, לעבן, אַ, לעבן, — מיין היים!

עס עפנט דער הימל זיין שאַרבלאַט,
דער מוילעד זיך שליפט, ווי אַ שווערד;
— אינערגעץ ניט וויל איך ניט שטאַרבן,
אף פרעמדער, צי אייגענער ערד!

די וועלט איז צום לעבן איצט ווייניק,
די ערד צום באַטראַט איז איצט קליין,
— אַ, לעבן, אַ, לעבן, — מיין היימאט,
— אַ, לעבן, אַ, לעבן, — מיין היים!

באַפעל מיר דיר אופשטעלן טורעמס,
פארטריקענען הייס מיר אַ זומפ;
צופוס, און אף פערד, און אף שטורעמס,
און רייטנדיק הויל אף דער זון!

מיין זיסער באלוין פאר געלאפן,
פאר פיין אף דער ערד — פאר געבראַכטס;
כוועל אריינגיין אין דיר, ווי נא האפן,
אן אנקער פארשטעכן — דאָס האַרץ!

און זיס וועט מיר זיין דאָס פארזונקען,
און צוויי מאָל וועט זיין מיר — די וועלט,
און טריקענען וועלן זיך זומפן,
און אופגיין מיט פרוכט וועט דאָס פעלד.

ווילסט, ביימער כּיזאַל פלאנצן, איז ביימער,
ווילסט אויסרייסן — רייס איך אליין;
— אַ, לעבן, אַ, לעבן, — מיין היימאט,
— אַ, לעבן, אַ, לעבן, — מיין היים!

און סווילט אים אליין זיך אַ טאַפ טאָן,
און טאָן ווילט אין דריהייך זיך אַ ריס;
— אוי, יאָרן אין שטרויענע לאפטיעס,
— אוי, יאָרן מיט באַרוועסע פיס!

אַט איז עס, דאָס לעבן, — אין ווייטעק,
ער האָט עס געבראכט אין א צוג,
און ס'וילט זיך אזוי א געשריי טאָן:
— אהערצו, כאווייריס, קומט צו!

— אַט זינען די הענט פונעם פֿייער,
די אָפענע אויגן. דאָס מויל.
און ס'איז אים איצט זיבן מאָל טייער,
און זיבן מאָל נאקעט און הויל!

ער שמעקט זיך ארום, ווי א כּייע,
און הייס איז איעטווידער ריר;
— ס'די ערד, ס'די דאָס לאנד איז אים טייער,
ס'די דאָס ליכטיקע גיין איבער איר!

ווהין פאַרט מען? קיין מאַסקווע? קיין כאַרקאָוו?
ווהין גייט מען אוועק איצט — צופּוס?
דער הימל זיך רונדיקט — אן אַרקע,
עס הייבט זיך די ערד, ווי א ברוסט.

— ס'איז גוט! — טוט זיך עזרע א מאַסטע,
עס טראָגט זיך דאָס לאנד אפּן קאַל איצט;
הינט עקבערט זיך כאַרקאָוו אין מאַסקווע
און ביידע צומאַרגנס — באַס פּאַליוס!

און איצט — זיך צוטרייסלען, צוגעבן,
ווי בוים אין א שטורעם, — צו זאט;
— איך האָב עס, איך האָב עס, דאָס לעבן,
נאָך קיינמאָל אזוי ניט געהאט!

געבוירן אין 1906 אין שטעטל קראק (ליטע).
געלערנט אין קאזענע פאלקס-אויסווערסיטעט.
אין 1923 אוועקגעפארן קיין פאלעסטינע. גע-
ארבעט דאס אף שווארצארבעט. אין 1929
געקומען קיין סאָוועטנפארבאנד און אריינגע-
פראָטן אין איינער פון די קרימער לאנדווירט-
שאפטלעכע קאָמונעס. אָנגעהויבן זיך דרוקן אין
1939. וויינט אין מאַסקווע.

פאמיליע

איז, וואָס דער יושעו האָט זיך שוין געענדיקט.
פון ביידע זינטן וועג ציען זיך ראָוויקעס מיט
וואסער. ס'ציטערן אין וואסער, ווי פעטשא,
צונויפגעקלעפטע קנוילן-קניקעלעך. כאַנקע
ווייסט, אז דאָס איז פראָשן-רויג, זי ווייסט, אז
יעדעס קניקעלע וועט איינפירן ארויסלאָזן א
פלינק עקל און ווי דאָס עקל וועט זיך ווענדן,
אהין וועט זיך קערן דאָס קניקעלע. אָבער כאַ-
קען איז איצט אזוי ביטער אף דער נעשאַמע, אז
זי זוכט ניט קיין שמעקל, פרוווס ניט פאָנא-
דערנישן די גליטשיקע, געדיכטע צונויפגע-
קלעפטע קנוילן. זי יאָנט באַרג-אראָפּ, באַרג-
אראָפּ, נאָכדעם באַרג-ארום, פאָרביי דעם סאָר.
אמאָל האָט זי דאָ אראָפּגעריסן אן עפל, וואָס
איז אויסגעוואקסן גרויס, געל, דורכזיכטיק. נאָר
איצט איז פרוער זומער, קיין עפל איז נישט. זי
לויפט איבער דער לאַנקע. זי פילט, ווי דאָס
נראָן שמייסט איבער די פיס און קילט די
פולקעס.

די לאַנקע איז באַשאַטן מיט ליילע-גלעקלעך,
ראמונקעס, ראָזע קוויטעלעך, וואָס הענגען פון
די שמעגלעך, ווי דין-געשניטענע לעקשלעך,
און שמעקן אזוי מעכטיגער, אז כאַנקע נישט
נאָכאנאנד. כאַנקע דייט און דייט, זי קאָן
שוין ניט ארומכאָפן מיט די הענטלעך די
בלומען. פון דער לאַנקע גייט א וואַרעמקייט. אין
כאָנקעס האַלדז צעגייט דער קירודע-קנויל. זי
איז הונגעריק. זי דייט די קאָנצעניע-קוויט-
לעך און דייט פון זיי די ווייסע, זיסע עקלעך.
זי קאָן ניט באַנעמען, פאָרוואָס זינען די בלומען
אזוי גיך אויסגעלאָשן געוואָרן אין אירע הענט.
עס הענגען די קלאָר-ווייסע געשאַקטע צינגלעך
ארום די זניקע הערצלעך פון די ראמונקעס, די
גלעקלעך זינען פאָרלאַשט, די גלאַנציקע

י שווערסטע אוולע, די שווער-
סטע שטראָף איז די ניט
פאָרדינטע שטראָף און די ניט
פאָרדינטע אוולע. אומזיסטע
שטראָף, ביטערע אוולעס האָט
כאַנקע געהאט מיט דער פולער
מאָס. איר באַבע פעסיע איז שטענדיק געווען
פאָרהאַרעוועט, דעריבער פלעגט זי ניט בא-
מערקן, וואָס דאָס אייניקל האָט באוויזן אָפצו-
טאָן אין שטוב. דאָס אליין איז גענוג געווען, אז
כאַנקען זאָל ווערן הייס אין די אויגן... ווער
רעדט, ווען די באַבע פעסיע פלעגט אפן אויס-
נעשינערטן מיש אוועקשטעלן דאָס פאָריכערסטע
קעסעלע.

— באַבע, וואָס טוכטו?! — פלעגט כאַנקע
אויסשרייען.

די באַבע האָט דאן עמלעכע מאָל א דריי
געטאָן דאָס קעסעלע, און אפן טיש איז געבליבן
א שוואַרצע, פעטע ראָד. כאַנקע וויינט, פעסיע
ווייסט נאָר איין זאך — מאכן פון דעם אייניקל
א מענטש אָדער א באַרמינען.

— די הענטלעך-פייסלעך רירן זיך, די גע-
לענקלעך בייגן זיך, לעבעדיקער ביין מאכט פון
שוואַרץ ווייט! וויין ניט — די אייער שווינגן,
ווען די הון לייגט זיי!

כאַנקע פילט, ווי א האַרטער קנויל בלייבט
שטיין אין איר האַלדז. די קיך שוועבט אוועק
איינינעם מיט דער באַבען אין א דויטן וואָלקן.
כאַנקע לויפט ארויס פון שטוב. זי לויפט אָן אן
אַטעם דורך דער גאס, אבי קיינער זאָל זי ניט
זען, אבי א שכינע זאָל ניט באוויזן אָנוואַגן:

— פעסיע, אינערע איז שוין ווידער אנט-
לאָפן!

אַט איז די פאַטשט, די אפטייק. ווי גוט עס

סאמעמענע פערל-נעגעלעך זינגען ווי מיט א טונקל הימל פארצויגן. נאָרוואָס זינגען זיי דאָר נעווען אזוי שטונד-בלענדנדיק צווישן גראָז...

פון יענער זינט טיך, פון ווינט, זעט זיך דעם פעטער הירשעס שטוב, וואָס דאָס בערגל האָט אזוי גרינג און לופטיק אופגעהויבן אינאיינעם מיטן פארקן ארום גארטן, מיט די נאכטורציעס, מיט דער קליינער מימע מאלקע, וועלכע בלייבט זיך מיט דער ווינטער פאטשיילקע אין דער אָפּע-נער מיר.

נאָר כאַנקע דארף איצט גיט די שטוב. זי לויפט צו צום טיך, ווארפט ארען די בלומען אין וואסער און ווארמ, אז זיי זאָלן זיך אָפּמינ-טערן... אָבער דאָס וואסער צעשפרייט זיי, זיי טוען זיך א דריי א טוק אונטער, שווימען ארום איינציקוועג און ווערן אוועקגעטראָגן מיטן שטראָם. דאָס גראָז אף דער לאַנקע הוידעט זיך, שווימט אין ווייכע וועלן. ס'איז שטיל-שטיל. פלוצעם צעהילכט זיך דער טיך מיט דער לאַנ-קע פון א הויכן, רופנדיקן, צוילעכן געשריי:

— כאַנקע! כאַנקע! מיינסט, מע זעט דיך גיט ארויס? אהער גיי!

אלץ ציטערט און. כאַנקע טוט א פאל אף דער ערד. זי פילט, ווי דאָס גראָז זיפצט מיט א שטיין סקריפ. דאָס הארץ בא כאַנקען קלאפּט הייס, שטארק, עס שטויבט זיך אין איר טיך, טיך, טיך. פלוצעם טוט אף איר עפעס א פאל און קערט זי איבער מיטן פאָנעם ארום. דער הימל שפרייט זיך אויס איבער איר, דער הימל פליט אוועק... נאָענט, גאָר נאָענט בא כאַנקעס אויגן קוקן גריין-בלויזע שניגענדיקע, טיפע, שטי-פערישע אויגן.

כאַנקע זאָגט:

— בליומעלע, איך האָב דיך אזוי האַלט, דו האָסט מיר אזוי דערשראָקן.

— דו ווייסט, וואָס מע טוט, אז מע דער-שרעקט זיך?

— אן, שווינג, רייד גיט קיין מועסע רייד. די באַבע האָט ווידער פארברודיקט מיטן פאר-סאזשען קעסעלע דעם טיש. איר וויל מער גיט זיין מיט דער באַבען, זאָגט כאַנקע בליפענ-דיק, אין פון אירע אויגן טוען זיך א קינקל צווערן.

— נו, וויין גיט. ווילסט גיט, דארף מען גיט. זי מיט אונדז, די מאמע האָט דאָר דיך אזוי האַלט. קום זיך באַדן. איך האָב זיך שוין היינט געבאָדן, כ'ווייס אליין גיט וויפל מאָל. אן, איז א מנכל זיך אונטערצוטוקן אין שטיין... און נאָכדעם, נאָכדעם וועלן מיר גיין-יין-ג-ג...

— ...עסן! — שרייט אויס כאַנקע און קוקט, ווי בליומקע ווארפט אראָפּ דאָס קליידל מיטן העמד אינאיינעם. זי איז געפלעפט. בליומקע איז גאָר אן אנדערע. בליומקע האָט אופגעלויבטן. זי איז ווייט, דין-דין, די פיס זינגען הויך, און וואָס העכער צום האַלדן, זעט כאַנקע, אזא פראכט, אז זי קאָן אף דעם גיט קוקן און דרייט אָפּ דעם קאָפּ...

כאַנקע טוט זיך אויך אויס. בליומקע נעמט

זי ארום און א שליפּ מיט איר אין וואסער. אלץ טוט א שימער און פאלט ארען אין שטיין. ערשט אין א העגעלע שפעטער דערזעט ווידער כאַנקע די זון, די קוסטעס, זי פילט בליומקעס האנט אפן בייכל און איר ווערט אזוי גרינג, אז איר הויבט זיך אָן דוכטן, זי איז אינגאנצן גי-טאָ... עס הוידעט זיך דאָס גראָז אף דער לאַנקע, אפן וואסער שעמעדיגן געלע טיך-קריגעלעך. אף זייערע בלעטלעך, ווי אין שעלכלעך, וואסער... כאַנקע ציט אויס די פיס, בייגט זיי אן, זי קען אויך שווימען, ווי א פראָש. בליומקע שרייט הויך, אָן ווערטער, א קלינגענדיק, פרוי-לעך, מיינלש זומער-געשריי. איר געשריי שפרייט זיך ווייט, הילכיק און קערט זיך אום מיט א צעצויגענעם אומעטיקן ווידערקאָל. פלי-צעם דערהערט זיך דעם פעטער הירשעס סו-פערנע געריכטע שטים:

— פלוידערזעק, גענוג זיך געשווענקט, אויס-געווייקטע הערינג, וואָרעם אָט שנייד איך אָן ווייזעס!

— לאָז אראָפּ די פיסלעך און בייג זיך אן. ער וועט באלד אוועקגיין. ער שרעקט אונזן גאָר, — זאָגט שטיל בליומקע.

הירשע גייט טאקע אוועק. כאַנקע שטייט און קוקט אין טיך. דאָס וואסער איז דורכזיכטיק קלאָר, זי זעט ווי די אונטערשטע וועלכלעך שווענקען ארום אף בליומקעס פיס-פינגער זעמד-לעך, ווי עס איז צוגעשווימען א געזעמל היפשע פישלעך, זיך א דריי געטאָן, ווי א שטעל גע-מאָן זיך אף די קעפלעך ארום בליומקעס פיס... בליומקע זעט זיי אויך, זי לאכט אזוי, אז זי פאלט שיר גיט מיטן פאָנעם אין וואסער. זי טוקט זיך אונטער, שפרינגט ארויס אפן ברעג און שרייט אויס:

— אוי, איך שטארב פון זיי, אלעמאָל קיץ-לען זיי מיר. און דיד?

כאַנקע ענטפערט גאָרניט. זי קוקט אף בליומ-קען. איר האַלדן איז ווייט, איר קאָפּ מיט די רויטע האָר ווייגט זיך, ווי א גרויסע פלאמיקע בלוט. כאַנקע קוקט, ווי בליומקע טוט זיך אָן. און זי זעט, ווי דאָס העמד מיטן קליידל לעשן אויס בליומקע... כאַנקע איז ווידער געפלעפט, וואָס איר שוועסטערקינד, וועלכע מע רופט אין ייטשעו, דעם בלענער טיך-מייידל, רעדט צו איר מיט א וואַכעדיק געווייכלעך לאָשן, ווי אלע מייידלעך. זי זאָגט:

— נו, קום עסן ווארמעס. זיי נעמען זיך פאר די הענט און לויפן צו דער שטוב. די מומע מאלקע באגעגנט כאַנקען פארוואנדערט און קילבלעך.

— זעט נאָר, מענטשן ליבע, זי איז שוין דאָ! גאנץ באגינען מיטן לאמטערן אין האנט! ווען האסטו אוספייטע? ווער עס וועבט, ווער עס שפינט — זי האָט איין ארבעט: זיך אמפערן מיט דער באַבען. אן, שוועכעלעך, אן, פעפער-פענכער! די באַבע וועט דאָר באלד קומען אהער אָן א געשאַמע. שווימע, זי האָט דאָר דיד האַלט. אָבער כאַנקע הערט מיט א האלבן אויער דער מומעס רייד. זי קוקט, ווי עס ווייגט זיך אין דער

מומעס קליינע הענט א גרויסער ליימענער שיסל מיט קאָרענע לאַקשן. אה די טונקעלע לאַקשן קוועלט און בלעטערט זיך א בארג געלער צוואַ- רעך. כאַנקעס צונג שווימט אוועק צוריק אין מויל ארנין. אַט באלד פאלט זי צו צום שיסל און געמט שלינגען. בליומקע כאַפט ארויס א הויפּל לאַקשן און זאָגט מיט א פולן מויל:

— מ-מ-הע, כאַנקע, נעם אויך, קוק ניט, — און אנטלויפט פון שטוב.

כאנקע שלינגט די לאַקשן, ווי א גאנצן אָבער איצט הערט זי גוט, וואָס די מומע מאַלעק זאָגט. אזוינע מאַדנע רייד האָט זי נאָך קיינ- מאַל נישט געהערט פון דער מומע. דער מומעס גרויסע ברוינע אויגן קוקן אה כאַנקען ערנסט, זי רעדט צעצויגן.

— ניט איבער גינציק מעדינעס דארף מען פאָרן, ניט איבער הונדערט יאָמען דארף מען שווימען, נישט דאָ, טאקע גאנץ גאָענט, וווינט זיך די באָבע פעסיע די פארבערקע, וואָס איז א בערע איינע אין דער וועלט. וואָלט דאָך גוט געווען. האָט זי אָבער אן אייניקל א קינסטע, א בייזע זאך! נאָך דער אַנעכפאָגעס איז בערוי- געז אה דער באָבע, נאָך זי לויפט צו דער מיל, און זיבן וויאָרס איז פאר איר א האָזן-שפרונג! קריכט אין יענעם סאָד, פליקט אראָפּ אן עפל און מיינט, אז קיינער ווייסט ניט. און דער פּע- טער הירשע דארף זיך גאָרעם פארענטפערן. א מיידעלע פון גיין יאָר זאָל ניט פארשטיין, וואָס ארום איר טוט זיך, אז וויי דער מומע! וואָרעם די מומע האָט א שוואר הארץ און א ווייד הארץ, גיט זי דער קינסטליכע לאַקשן און ווארט, אז די בייזע זאך וועט די לאַקשן אופ- עסן און וועט זיך גיכער אומקערן צו דער באָבע.

— צו דער באָבע? א גוטע מומע... נאט איינערע לאַקשן! — שרייט אויס כאַנקע און לויפט ארויס פון שטוב. זי לויפט איבערן בריק, זי זעט, ווי בליומקע שטייט לעבן דער מיל, טינגעט מיט א פויער. כאַנקע טוט א געשריי:

— בליומעלע, זיי געזונט, כ'האָב ניט, ווו צו זיין.

— קום ווידער, ביטערע ציבעלע, — שרייט בליומקע און ווערט פארשווונדן אונטערן בארג מיטן פויער אייניגעס.

כאנקע פילט, ווי דער הארטער קרוידע-קנויל שטייט שוין ווידער אין האלדז, ס'איז איר שוין ווידער הייס אין די אויגן. זי גייט ווידער פאר- בני דעם סאָד. אוי, ווי דער סאָד פאסט איצטער צו איר פארביטערטער נעשאַמע. זי קריכט דורך דורכן צעבראָכענעם פארקן, קוקט זיך ארום און זעצט זיך אונטער א בוים. זי ויצט אן אריינגע- רינגלעט מיט אוועלעס. אַט האָט די באָבע אייער- נעכטן צו איר געשרווען:

— אזוי האָסטו צונויפגעקליבן די קערנער? די ערד איז שווארץ און די קערנער זינגען געל. קיין איינציק האָבערל זאָלן די גענרז ניט אריינטאָפּשטען. ריר זיך!

פון כאַנקעס אויגן קוקלען זיך ווידער טרערן. נאָך וויפל קאָן מען וויינען צו גיין יאָר? איר הערצל ווערט געטרייבט. זי מאַלט זיך אויס, ווי ס'וועט פינצטער ווערן, ווי דער פעטער היר- שע מיט דער מומע מאַלעקען, מיט דער באָבע, וואָס וועט קומען, וועלן ארוםגיין איבער דער לאַנקע און שריינען:

— כאַנקע, גיי בעסער ארויס מיט גוטן צו- לאַכעסניצע, בעזובשעניצע! מיר וועלן זיך גע- פינען, וועט זיין ערגער. כאַנקע וועט א האָ- רעלע גרינגער אפן הארצן. זי געמט פאנאנדרע די געוויקסן און זעט, ווי די זון זעצט זיך, באלד וועט ווערן נאכט. כאַנקע האָט מוירע דאָ צו בלעכען, אין זי לויפט ארויס פון סאָד. זי לויפט און בליפעט, בארג-ארום און בארג-ארום, נאָכ- דעם בארג-אראָפּ. זי דערזעט שוין גלניך, ווי עמעצער קוקלט זיך האסטליק אנטקעגן איר... זי ווייסט, ווער דאָס קוקלט זיך. אויב אזוי, וועט זי זיך שוין אַפּשטעלן. זי שטייט און ווארט. די באָבע קומט אלץ געענעמער און געענ- טער. זי גייט צו, נעמט כאַנקען פאר א הענטל, טוט זי א שלעפּ און גייט פאָרויס. כאַנקע גייט איר נאָך. זיי שווינגן זיי קומען צו גיין אין שטוב. די באָבע זעצט זיך עסן שטשאו מיט ברויט, כאַנקע ויצט אה דער שלאָפכאנק מיט אראָפּגעלאָוענע אויגן. די באָבע בעט אויס דאָס בעט, גיט א גענעץ, זאָגט:

— נו, א דאנק דיר, גאָטעניג, נאָך א מאָג אוועק... מיכטאמע נאָך א סאד נאדישקייטן אָפ- געטאָן... — און זי לייגט זיך אפן געלענער.

כאנקע טוט זיך אויס און לייגט זיך אוועק לעבן דער באָבע. זיי שווינגן. די באָבע האָט געדולד. זי ווייסט, אז כאַנקע וועט אליין אלץ דערציילן, ס'איז שוין גיט איין מאָל אזוי גע- ווען. די באָבע האָט געטרופּן. זי הערט אויס כאַנקען און זאָגט:

— אוי, מיין קינד, בליומקע לויכט מאַקע, האלעוויי זאָל איר מאַל אזוי לויכטן. די מו- מע מאַלעלע... זי איז דאָך א דימענט. דער פּע- טער הירשע שרעקט די גענרז, אָבער, אַהרץ האָט ער, האלעוויי אה אלעמען געזאָגט געוואָרן. די פישעלעך זינגען שטיפער, אָבער זיי זינגען בעסער פון דיר מווינט מאַל. אז דו וועסט אויס- וואקסן, כאַכאַמע מינע, זאָלסטו געדענקען די מומע מאַלעלע, דעם פעטער, די לאַנקע און אויך די בלומען, וואָס זינגען דערטרונקען גע- וואָרן... און די באָבע דינע געדענק אויך א קאפּל... פארשטייבט, כאַכאַמע מינע? אלעמען זאָלסטו געדענקען, אלעמען זאָלסטו זשאַלעווען, נאָך זיך זאָלסטו גיט זשאַלעווען. — די באָבע רעדט און פילט, אז כאַנקע האָט אוועקגעלייגט די הענטלעך אין ראָספאָרעק פון איר העמד:

— קינד מינס, קיינמאָל זאָלסטו זיך קיי- נעם ניט אונטערגעבן, קיינעם גיט אונטערטע- גיט זיין, זאָלסט גיט וויסן פון קיין שרעק פאר קיין זאך, זאָלסט שוין זיין, ווי שוין בליומקע איז, זאָלסט האָבן כוין אין מענטשנס אויגן, בערע מינע, קאָזאק מינער...

דער טאטע מיט דער מאמע

— געדענקסט, ווי לויטשישע מענטשן גייען אף טרעפ?

— יא, מאמע.

— נישט, יא, מאמע, זאג, ווי דארף מען גיין, אז מע האט א „טשוטקע“ הארץ און אז מע וווינט אפן פינפטן שטאק און ליפט?

— א כאזער, וואס האט א „טשוטקע“ הארץ, וווינט אפן פינפטן שטאק און אנטלט זיך צו זיין היים געלייבער פֿרוי, שטעלט אוועק דעם רעכטן פוס אפן טרעפל, נאָכדעם ציט ער פֿאוואָלע אוי-פער דעם לינקן, שטייען שוין ביידע פיס. נו, שטייען זיי!

וואָס נידעריקער ער לאָזט זיך אראָפּ פון די טרעפ, אלץ מער שמייכלט ער.

זי טוט ווידער א זונג „האָסטו מיך ליב, קום ארײַן“, זי שטעלט זיך לעבן פענצטער און קוקט. זי זעט, ווי א מענטש אין א טונקל-גרױען אָפּגענוצטן מאנטל מיט א שטעקל אין האנט גייט פֿאוואָלע אריבער די גאס, שטעלט זיך אפן פֿראַטואר, הייבט אויף די אויגן צום פענצ-טער און טוט דרױט מאַל א קלאפּ מיכן שטעקל אָן אכפאלט. זיי ביידע ווייסן, וואָס דאָס בא-טײטס... זי גייט אוועק פון פענצטער און פֿראכט: „די גאס איז אזוי גרויס, און ער איז אזוי קליין, באהיט זאָל ער מיר זײַן“. זי גייט ווידער צו דער גאז-פֿליטע, שטעלט אוועק דעם שטייגיק אפן פֿיגער, שניידט ארום די הארבע כקאָרינ-קעס פונעם קאָדענעם ברויטל, גיסט זיך אָן א גלאָז טיי. זי עסט גיך. נעמט אראָפּ פון טיש, טיט א קוק צו דער גאז-פֿליטע, צי ס'איז אויס-געלאָשן דאָס פֿיגער, טוט זיך אפּגיך אָן און לאָזט זיך פון די טרעפ. זי לויפט אראָפּ.

דורך דער גאס גייט זייער האסטטיק א פרוי אין א ברוינעם מאנטל, אין א ווייכער געשטריק-טער וואָלענער שאל אפן קאָפּ, אין שווארצע קינ-דער-שיך. זי לויפט אריבער די גאס און כאפט זיך ארײַן אין טראמוווי, ווארפט ארײַן א מאט-בייע אין אווטאָמאט, ריכטט אָפּ א בילעט און רוקט זיך אָפּ אָן א זיט. זי שטייט אן אומעטי-קע און א פארטראכטע. זי טראכט: „ווען די יוגלעך וואָלטן זיך אומגעקערט פון דער מיל-כאָמע, וואָלט ער שוין געווען אף פענסיע און איך אויך, מיר וואָלטן זיך גערופן נישט טאטע-מאמע, נאָר שמועל און מיריאם, ווי אמאָל...“ זי טיט א קוק אין פענצטער און שמופט זיך דורך צווישן די מענטשן צום ארויסגאנג. ווען זי גייט ארויס פֿונעם טראמוווי, כאפט זי א קוק צום עלעקטרישן זיגער, וואָס אפן ראָג, און נעמט שפאנען פֿאוואָלע. זי האָט ציט, זי וועט קומען צו דער ארבעט אין ביכליאָטעק, ווי אלעמאָל, די ערשטע...

י שטייט אויף פֿרײער פון אים. אויב זי האָט נישט באוויזן אָנצוגרייטן א גריקענע קאשע פון געכטן, שים זי ארײַן איבערגעקליבענע צוגעטריקע-טע גרויפן אין פענדעלע, גיכט אָן קא-כעדיק וואסער, גיסט צו א ביסעלע בוימל, א קאפעלע זאלץ, שטעלט דאָס ארײַן אין בראָט-קאסטן און גייט אין וואנע-צימער. ווען זי גייט ארויס, באגעגנט זי אים. זיי שמייכלען, ווי זיי וואָלטן זיך באגעגנט אומגעריכט. ער זאָגט:

— מאמע, אלעמאָל וואָלטו זיך אזוי צוקע-מען.

— גוטמאָרגן, טאטע, די פֿרימשאַקע קליידט מיר שוין א יאָר פינה און צוואנציק! — זאָגט זי און רירט זיך צו מיט איר באק צו זי-נער. — האָסט דאָך נאָך געקאָגט ליגן גוטע פינה מינוט, וואָס ביכטו ארויסגעשפּרונגען? — וועגן שפּרינגען קאָן קיין רייד נישט זײַן, — שמייכלט ער און גייט ארײַן אין וואנע-צימער.

עס הערט זיך, ווי ער פֿלוישקעט זיך, פֿאַרש-קעט, קראקעט און ברומט א לידל:

האָב איר דיר געזאָגט, און געזאָגט, און געזאָגט,

אז געלט האָב איר נישט, אז געלט האָב איר נישט...

זי גרייט צום טיש און ענטפערט מיט א שוואַך ציטערדיק קאָל:

האָסטו מיך ליב, קום ארײַן,

וויילסטו א גוויינטע, האלט זיך אַײַן...

עס מינערט זיך איר קאָל, זי שטעלט אפן טיש א גלאָז מילך, א שטייגיקל שיפֿאַזניק, א פֿראַשעק אַקאָרבינקע מיט גליוקאָזע... אין א סינטעטיש זעקעלע לייגט זי ארײַן צוויי מיי-קעס ברויט מיט צוואָרער, אן אָפּגעקאכטן בו-רעק, אן עפל.

זוען ער גייט צו צום טיש, טוט ער א הייב איין ברעם אויף צום שטערן.

— מאמע, טו א זוך, עפֿשער האָט זיך בא דיר פֿארוואלנערט א פֿאַר קעפלעך קרויט.

— נעם, טאטע, וואָס מע גיט דיר, גיי גע-זונט און קום געזונט.

— מאמע! — בעט ער זיך.

אָבער זי גייט שוין, האלטנדיק זיין מאנטל אין די אופגעהויבענע הענט. זי העלפט אים זיך אָנ-טאָן, דערלאנגט אים דאָס שמעקל. ער רירט זיך צו מיט זינע ליפן צו אירע געקרינזלטע גראָווע האָר און גייט צו דער טיר. זי באגלייט אים שמייכלנדיק און פרעגט דאָס, וואָס זי פרעגט אלע פאָג:

דער רעגנבויגן

שטייט דער רעגנבויגן פונקט איבערן דאך —
 איין העלפט האָב איך,
 ווען א צווייטע — כּוואַלט א רייף געמאכט;
 אים געקניקלט מיט א שטעקל איבער גאָר דער וועלט,
 וווּ ס'איז פינצטער אין א פענצטער,
 דאָרט וואַלט איך זיך אָפּגעשטעלט.
 כּיבעט דערלאנגען א טרונק וואסער צי א בענדל צו א שוך...
 איך גיי ארום דאָס גאנצע לעבן, א שטיקל רעגנבויגן כּיזוך.
 זאָגט מיין מאמע:
 — ווייסטו וואָס, מיין זון,
 האָסט א הארץ אזא מין גאָלדנס, —
 שטיקעווע זשע צו דערפון
 די צווייטע העלפט פון רעגנבויגן.
 מאמעש'י, ניט לאך...
 כּיהאָב געפאָלגט זי און געקראַכן
 אפן הויכן דאך,
 ס'האַט געקאָסט מיר מי און קויכעס,
 שיר צעבראַכן רוק-און-לענד,
 איצטער שטראַלט דער רעגנבויגן,
 ווי די זון, אין מינע הענט;
 אים איך קניקל מיט א שטעקל איבער גאָר דער וועלט, —
 וווּ ס'איז פינצטער אין א פענצטער,
 דאָרט האָב איך זיך אָפּגעשטעלט...

* *

דארפסט צעלייגן אין וואַלד א שניטער,
 נעם דאָס פֿייער פון מיין בליק.
 ווילסט אנטלויפן צו דיין יוגנט, —
 איך וועל זיין די בריק.
 ווילסט צום שטערן יענעם ווייטן, —
 פלי איך מיט דיר אָפּ!
 זוכסט אן עמער טיף אין ברונעם, —
 לאַז איך זיך אראַפּ.
 ווילסט פון אומקום רעטן זאָל איך
 די גרויסע זון אין אַוונט־פלאם, —
 צוליב איר, מיין קינד, מיין מאלעך,
 שווימט מיין קאַפּ אין יאם.

טוקיי

איין קאזאן בין איך א טאָטער
 און פארשטיי אלץ, וואָס מע רעדט,
 איינגעהילט אין קילן שאַטן,
 שטייט באַם שטאַטישן טעאטער
 אזא צארטער שטיינערנער פּאַעט.
 האָסט געלייענט אמאַל טוקייען?
 איך בין אלץ אונטער זיין מאכט,
 אזא בליץ פון ריינעם פֿייער
 אופגעשניטן האָט די נאכט...
 ווערן צוליב אים א טאָטער
 כּוואַלט געקענט, מיר דאכט!

איך לעב אף דער ערד

די וועלט זאל ניט ווערן
קיין קיינעם, כאַלילע, —
וועט ניט העלפן
קיין טרער און קיין טפילע.
יעדער קעלער מיט געווער
קרענקט מיך און קימערט,
אף יעדן טויער איך ווער
א שלאס מיט א כסימע!

איך לעב אף דער ערד,
ווי א ציטריק בלימל,
און דארף אלעמאל קוקן,
צי שטיל איז אין הימל.
אַנשטאַט זיך שפילן אין פעלד
מיט דעם גאַלדענעם זשוקל,
וואָס זויגט האַניק פון בלימל,
צעשאר איך דאָס אש אין מיין האַרץ
פון דער שטאַט כיראַסימע!..

באם פֿייער פון דער ליד

דאָ ענדיק איך זיך און ווער געבוירן ווידער,
דאָ ברענען אלע ביימער אין גאַלדענעם האַרבסט.

דאָ געכאַפט האָט א צוגווינט פון לידער
מיין שוין טויזנט מאל צוגעקילט האַרץ.
און נאָכאַמאל שפאַר איך דעם קאַפּ אין אלע פֿייערן,
און ווידער דעם ווינט פון די פעלדער איך שעפּ.

איך גלייב אין מיין סאָף ניט, טייערע,
מיין אָנהייב דעם סאָף האָט איבערגעלעבט!

* *

און דאָך האָט ער די שטראָף
קאַשער פאַרדינט אליין —
דער קיניג פון אלע כניעס
זאל אין געפענק זיך אָפּגעבן?
בעסער געדאַרפט אף מעסערס גיין,
און ניט הריזען
אַט דאָ, אין דער שטייג, אף דער ערד
פון אן אלטער נעוויילע א ביין.

איך האָב מיטלייב צום קיניג,
וואָס ליגט אין געפענק אף דער ערד
און הריזעט א ביין.
פאַר א קיניג איז זייער ניט שיין
אזוי הונגעריק ווערן;
באָס לייב אין די אויגן
זע איך טרערן שטיין,
דאָס האַרץ קאַן צעריסן ווערן!

א קאָראַמיוסל

בא דיין שטוב א ביסל הימל —
בלויע, ווי די פארטאַגן,
וואָס מיט שיין
אין די אויגן שלאָגן.
און פון צווייטן עמער —
ערד די זאפטיקע, ווי זומער.
וואָלט איך
אזא קאָראַמיוסל
אפן אקסל גענומען,
צו דיר געטראָגן...

ווען מע קאַן מיט א קאָראַמיוסל
אף די אקסל
הימל און ערד,
ווי צוויי עמער, טראָגן, —
און אין דרויסן זאל טאַגן,
אין האַרבסט זאל ניט שטאַרבן
אין פעלד דאָס בלימל, —
וואָלט איך פון ערשטן עמער
אויסגעכליפּעט

די דערציילונג „אויס כאווער“ איז איינע פון די לעצטע שאפונגען פון דעם ניט לאנג צו-דיק פארשטאנדענעם שרייבער.

1886 — 1960

אויס כאווער

בא אים שילעס. וויכער האָבן אָנגעהויבן זיך ארויסכאפן אין דאָרף — ניט ווייט פונעם לא-נער, בא א קלאַמעטער. ווער עס ברענגט א צענדליק קארטאָפֿל, ווער א ביסל הירזש. אף זיי קוקנדיק, בין איר אויך איין מאָל ארויס. אין א זעקל האָב איר מיט זיך מיטן געזעג, א גאנג קלעצלעך, א ביסל מאטעריאַל, — דערמיט צע-שייד איר זיך ניט קיינמאָל. איר טראכט, אז איר וועל ארבעטן א טאָג, צי צוויי, — פאר-דינען א שטיקל ברויט. מע וועט גאָך געבן א טעלער געקעכט אויך.

געווען איז אזוי. א פויער האָט מיך גענימען, אופנייען אים א פאָר שטיוול. איר ארבעט און זע דורכן פענצער — אונדזערע גייען אים און בעטן ברויט. אָפגעארבעט דעם טאָג, קלער איר מיר: בעסער בלויבן נעכטיקן, כ'וועל פארטיק ווערן מיט די שטיוול, וועל איר זיך יאווען. איר וועל דאָרטן קיין זאך ניט פארשפּעסן.

אף מאָרגן — פארן פענצער דאָס זעלבע בילד. אונדזערע גייען אום אָפּעריסענע, פאר-פינצערטע. מע שטעלט זיך אָפּ קעגן אינדז און מע ווארט אָן לאָשן, בין די באלעבאסטע וועט עפעס ארויסמאָגן. איר האָב א סאך פון זיי געקענט אין דער היים, איטלעכער איז געווען א מענטש, געהאט זיין שטוב, פארגומען אן אָרט אין קאָלויירט... אפן דרייפן כאָג, עס דארף שוין זיין אזויגער צוועלף, און מע זעט ניט קיינעם. ס'ווערט שוין גאָר שפעט, און מע ווייזט זיך ניט. וואָס איז געשען? דער באלעבאָס קומט אריין און זאָגט:

— האָסט שוין ניט, ווהיין זיך צו אינאָן. קאָנסט שוין בלויבן אף נאָך א פאָר כעג און מאכן די שיר, וואָס די שכינע האָט געבעטן.

יט א קוק אף מיר: קאָן איר באהאלטן, אז איר בין א יוד? זינקט ווי איר זאָל וועלן, אשטייגער, לייקענען, אז איר בין א שוסטער. נאָך פאר דער מילכאָמע, עס טרעפט, איר גיי אריין אין א שטוב, ווו מע זעט מיר ס'ער-שטע מאָל, איז באלד: „רעב יוד, איר זעט ניט קיין שוסטער?“ ס'איז, ווייזט אויס, אָנגעשריבן אפן פאָנעם. און איר וואָלט זיך גאָר קיינמאָל ניט אינגעשטעלט אוועקצוגיין פון לאגער. אינ-דערעמעס, טאָמער כוס מען א פרעג: „ווער ביסטו, מיט וואָס פאר א רעכט לעבסטו נאָך אף דער וועלט?“ וואָס קאָן איר ענטפערן? איר בין פון לאגער ניט געלאָפן, איר האָב זיך קיין ניי-עם טאטן ניט אויסגעטראכט. סטיוויס וואָלט קיינער ניט געגלייבט. אה, וויאזוי האָט זיך גע-מאכט, אז איר בין ניט אין גרוב, נאָר א לעבע-דיקער דאָ פאר. איבערע אויגן? פון זיך אליין. אָנגעהויבן האָט זיך עס דערפון, וואָס איר בין ארויס אף א ווילע און שוין ניט געהאט ווהיין זיך אומצוקערן.

ס'איז קאלט געוואָרן. די ערד איז געפרוירן, וועסט זי ניט אינבלייסן. גראָבן די טראכט איז שוין ניט מעגלעך. מע האָט אופגעהערט אר-בעטן, האָט מען אופגעהערט געבן עסן. מי-שטיינסעזאָגט, וויפל פלעגן מיר באקומען — א שטיקל טרוקן ברויט און א ביסל קאנדיאָר. נאָר גאָרנישט איז דאָך שוין טאקע גאָרניט. מע ליגט אף די נארעס, דער דייטש שיקערט זיך אָן, קומט אריין אין באראק און נעמט שלאָן מיטן גומענעם שמעקן. „פארפלוכטע יודעס, צו-ליב איך איז דער קריג“.

פארוואָס עפעס צוליב אונדז? פרוואו פרעגן

זיך אפ און פירט אין דאָרף אַרײַן פון דער זײַט. און מיר דוכט זיך — איר וועט לאָזן — מיר דוכט זיך, איך זע, ווי ער שמייכלט, דער שיינער קאָמפאָניאָן מינער. און, הייסט עס, מיט וועלכן וועג וועסטו גיין?..

אפצולאָכעס גיי איך מיטן גלײַכן וועג. אָט איז שוין די דאָרפֿישע גאס. א פּאָר כאַט-קעלער, איינס נאָר איינס, פון דער רעכטער זײַט. אן אָפּגעזונדערט כאַטקעלע, זייער אן אַרעמס — פון דער לינקער. דאן ווידער א פּוסט פעלד. ערשט נאָכדעם גייען אוועק די שטיבלעך געדריכטער. אזוי הייבט זיך אָן די גאס. ווי גע-ווינלעך, איז איין שטיבל העל-גריין, ליכטיק, ווי א געפארבט איינלעך, א צווייטס — ברודיק-ווייט, מיט ניט פארקאלכטע לאַטעס לייט. איין דאך איז א בלעכענער, ער איז אמאָל רוט גע-ווען, איצט אָפּגעבליאקעוועט און צעפרעסן פון זשאַווער. א צווייטער דאך איז א שטרויענער מיט פריש-אוינגעפלאַכטענע גאָלדענע פאכמעס. טיר-און-טויער זינען פארמאכט, מע זעט ניט קינעם.

דאָס שטיבל אונטערן שטרויענעם דאך גע-פעלט מיר עפעס מער. פון קוימען גייט א רויך, דער אויוון, הייסט עס, הייצט זיך. איך ריגל אָפּ די פאַרשטעקע. גיי אַרײַן אין פירהויז, די טירן לאָזן זיך עפענען. אינווייניק איז ריין, וואַרעם, אפן טיש — א גרויסער טישוואן מיט הייסע קארטאָפליעס, א פאדע גייט. ארום דעם טיש-הון — אכט מילער. אלע ווען סטאטעטישע, די קליינע, ווי די גרויסע. איך האָב ליב א ווא-רעמע שטוב מיט א סאך קינדער ארום טיש.

— א גוטמאָרגן, זאָג איך, ברויט און זאלץ. עפּשער דארפט איר א שוסטער? מע קוקט מיך אָן. דער באלעבאָס, א געזעצ-טער פויער, שוין אין די יאָרן, רופט זיך אָן דער ערשטער:

— אז דו ביסט א שוסטער, — רופט ער זיך אָן. — האָב איך נאָר דורכן פענצטער גע-זען. מיט זעם אָבער נאָר עפעס. ביסט א יורד? — און ווי קלערט איר? — פרעג איך צו-ריק.

— דאָ איז ניטאָ, וואָס צו קלערן, — זאָגט ער, — נאָר איך מוז מוידע זיין, קיין שרעקעוו-דיקער ביכטו ניט.

— א בריווע האָב איך? — ענטפער איך אים.

לאבט ער. אז א מענטש קאָן אזוי, אין גוטן מוט, א לאד טאָן, איז ער בא מיר שוין פא-רעכנט פאר א היימישן.

— א דאָקומענט, — פרעגט ער, — האָסטו? — ווערליק אלץ איז, ווי דו זאָגסט. אָנגע-שריבן אה מיין פאָנעם, — ענטפער איך, — איז א דאָקומענט שוין, קומט אויס, אן איבע-ריקע זאך.

— זען זיך דערווייל צום טיש, — זאָגט ער, — און עס א קארטאָפליע. איך דארף ניט קיין שייך, נאָר אין דאָרף זוכט מען א שוסטער. אפילע דער סטארקסטע, דוכט זיך, האָט זיך

און ער דערציילט, אז נאנצפרי זינען צוגע-פאָרן מאשינעס, צוגענומען אלעמען פון לאַגער און אוועקגעפירט צו דער באלקע. ביז איצט איז מען נאָך ניט פארטיק מיטן צעשיסן זיי.

— אָט אזוי בין איך געבליבן אין דאָרף. מען איז צופרידן מיט מיין ארבעט. מע גיט מיר עסן און נאכטלענער, נאָר אין גאס זאָל איך זיך ניט ווייזן. ווי לאנג קאָן עס אָבער אזוי גע-רויערן? דער דעטשישער באַפֿעל איז אויכגע-קלעפט אה די וועג — פאר באהאלטן א יורד קומט הענגען. די פויערטע באטראכט די שיד, וואָס איך האָב געמאכט, און רופט זיך אָן:

— גוט, בעסער דארף מען ניט, נאָר איך האָב מוידע. אלע ווייטן, ווער און פונדאנען רו ביסט. וועסט איבערנעכטיקן אין דער שטרוי און פארטאָג, איידער עס וועט נעמען שארען, הייב זיך אה און גיי. דו מוזט בייטן דאָס אָרט. נא דיר א לעבל ברויט אפן וועג, און גאָט זאָל דיר העלפן.

איך גיי, און דער טויט גייט מיט מיר. איך בין שוין צו אים געוויינט. ס'איז ניט קיין זי-סער קאָמפאָניאָן, נאָר ווהין קאָן איך פון אים אוועק? איך גיי בא דער זײַט, און ער — מיטן שליואך. איך זוך פארשטעלטע סטעזשקעלעך, און ער נעמט פון מיר קיין אויג ניט אַרײַן. אנטקעגן קומט אן א שליטן מיט עטלעכע פארשווינען. איך פאל צו צו דער ערד, קוועטש זיך אַרײַן אין שניי. „פּיאן, טשי זמערז“ הער איך א פארשלאָפן קאָל. „נאָ-א!“ ס'הייסט, איך לעב נאָך דערווייל. און ווונטער וואָס וועט זיין?

א קראָ דרייט זיך איבערן קאָפּ, קראקעט אי-בער מיר, ווי איבער א בארמינען, א שווארצע קורלאטער הונט יאָגט זיך איבערן פעלד, נייט-טערט, שפרינגט אין שניי, און קיין באלעבאָס זעט מען ניט. פע...

„לאָמיר זיך דורכשמועסן“, — זאָג איך אפן קאָל.

„נו-גו, איך הער“.

„וואָס ווילסטו, איך זאָל זיך אופהענגען אה אָט דעם בוים?“

„צו וואָס זאָלסטו מיר פארשפאָרן די טירכע? אז עס וועט קומען דערצו וועל איך דיר שוין מאכן, וואָס מע דארף“.

„יא, מוז איך מוידע זיין, אה דיר מעג מען זיך פארלאָזן“.

אזוי גייען מיר און שמועסן, טאקע איך מיט דעם טויט. ס'איז דאפּקע א מעכנעדיקער דרויסן. דער פראָסט האָט זיך געזעצט און קיין אַדליגע איז נאָר ניטאָ. עס שמעקט מיט געזי-ערטע אנטאָגאָווקעס — פון דער לופט, צי פו-נעם שניי. מיין ווייב פלעגט זיי שטעלן אה וויג-טער א היפּשע פאב. זי איז ערגעץ אין סווערד-לאָווסק. ערעז דער מילכאָמע אוועקגעפאָרן אהין צו דער טאכטער, וואָס איז געווען אה דער ציט מיט אן ערשטלינג. און איך בין דאָ, אה דעם שליואך, מיט אָט דער פינצטערער צוטיטעפּע-ניש, וואָס לאָזט ניט אָפּ אה קיין מינוט. איך שפאן. אָט זע איך שוין א דאָרף. צוויי וועגן פירן אהין: איינער גלײַך, דער צווייטער צווייגט

נאכגעפרעגט. מיר האָבן געהאט אונדזערן, איז
אין אנומלעבן איבערגעפאָרן א מאַשין.
דאָס וואָרט „סטאַראַקסטע“ איז מיר נישט זייער
צום האַרצן, נאָר איך שווינג א פּראָקטע הייסע
קארטאָפּליע אָן קיין שום קונצן איז באַ מיר
אלעמאַל געווען דאָס בעסטע מיטל. דער טאָם
צעגייט זיך מאַמעש אין אלע אייווירם. נאָכן
עסן פאַרוקט מען מיר אין א פינצטער אלקערל
און מע לייגט מיר שלאָפן. סאָף טאָג קומט
אריין צו מיר דער באַלעבאָס.

— נו, — זאָגט ער, — עס קריגן זיך שוין
איבער דיר דרע הניזער, נאָר דער ערשטער, צו
וועלכן דו מוזט גיין, איז דער סטאַראַקסטע. פאַל
נישט אראָפּ באַ זיך, איך זע, דו האָסט מאַזל,
פֿרוו זיך ווינטער. א שוסטער דארף ער נייטיק.
עפּטער וועסטו מיט אים דורכקומען.
איר פיל, מיין קאָמפּאָניאָן שלעפט מיך אריין
אין א מעכער שפּיל. אין קאָן שטייט מיין לויב-
און-לעבן. נאָר א ברייער האָב איך? איך צי די
נייע קאַרט. איך גיי צום סטאַראַקסטע.
די ערשטע פּראַגע איז, ווי עס פירט זיך, מאַ
שמעבאָ.

— זעליק סלאָוואַצקי, — ענטפער איך אזוי,
ווי עס איז.

— זעליג? — כאַזערט ער איבער אַה זיין
אויפן. — זייער גוט. און א דאָקומענט?
— קיין דאָקומענט, — זאָג איך, — איז
ניטאָ.

— ווי זשע, — ווערט ער גלייך צע-
טומלט, — וואָס זשע?.. וואָס ביסטו פאַר א
מענטש אָן א דאָקומענט?

— ניטאָ, — זאָג איך, — פאַרלאָרן.
— און מיר האָט מען געזאָגט, דו ביסט א
שוסטער, — רופט ער זיך אָפּ טרויעריק. —
וואָס קומט אָבער ארויס, אז דו האָסט נישט, וואָס
מע דארף.

— איך בין אינדערעמעסן א שוסטער, —
זאָג איך, — און איך האָב אלץ, וואָס מע דארף.
— אויב אזוי, וואָס זשע דולכטו א קאָפּ?
— איך האָב אלץ, וואָס מע דארף, — גיב
איך אים צו פאַרשטיין, — אָף צו מאַכן א פּאַר
שמיורל קלעצלעך, דראַטווע, געצייג.

— אַך, — זאָגט ער, — דאָס מיינסטו... נו,
יא. געוויס. פונדעסטוועגן, זעליג, איז דאָס פון
דיין זינט א נאָרישקייט, וואָס דו האָסט נישט
קיין פאַפּירל. אזוי דערלאנגסטו מיר א פאַפּירל,
און איך קוק אין פאַפּירל, און אזוי מוז איך
שוין קוקן אַה דיר.

— קוקט נישט אַה מיר, — בעט איך אים, —
קוקט אַה מיין ארבעט.

— נו, יא, געוויס. — איז ער ווידער גרייט
מאָסקים צו זיין. — וויפּל ציגט קאָן די ארבעט
נעמען? עטלעכע טעג? איבערן דאָרף האָסטו
נישט וואָס זיך אַרומצורייען...

קורץ, פון שמוב האָט ער מיך שוין נישט
ארויסגעלאָזט. א וואָך האָב איך אָפּגעארבעט
בא אים, די צווייטע וואָך באַ זינעם א ברודער,
די דריטע — באַ א שוואַגער. און אז דער סמא-

ראַסטע מען און זינע קרויוויס אויך, מעגן דאָך
געוויינלעכע מענטשן אוואַדע. מע האָט איינגע-
שטעלט אַה מיר אן אָטשערער. קיין נאָמען האָב
איך אין דאָרף נישט געהאט. „דער שוסטער“
האָב איך געהייסן. אין נאָם האָט מען מיר נישט
געזען. פון איין אָרט איז אנדערן, אז איך האָב
געדארפט איבערגיין, איז עס געשען אין אַזונס
אָדער פאַר שאַרען. אלע האָבן מיך געקענט
און וויל פאַרשטאנען, ווער איך בין. איך אר-
בעט, און פון יעדן שטיקל ארבעט פאלט מיר
אראָפּ א ביסל מאַטעריאַל, מיין זאָק ווערט קיי-
מאַל נישט פּוסט. נאָר פאַר וועמען נעם איך? ווי-
דעראמאַל פאַר זיי טאקע, פאַר מינע קונדן.
וואָס מיר בלייבט איבער פון איינעם זייל, וויל,
גייט עס א צווייטן אָף נאכויקעס. און אזוי קע-
כידער. איך בין געשלאָפן אין דער וואַרעם און
געגעסן צו זאט. אין מיין טאַרבע האָב איך
שטענדיק געהאט א לעבלי ברויט, א שטיקל סא-
לע און א ביסל בראַנפן אויך. איך בין צוריק
געקומען צו די קויכעס, אָנגעהויבן נעמען אַה
זיך לויב.

איינמאַל באַנאכט פיל איך, מע רירט מיך
אָן באַם אַסל. איך כאַפּ זיך אַה און איך זע,
דוכט מיר, עמעצער שטייט לעבן מיין געלע-
נער. איך טו א קוק — דאָס איז ער, דער מאַל-
כאמאָוועס מינער. דאָפּקע אָן פליגלען, אָן א
כאַלעף אין דער האַנט. גיכער דערמאָנט ער
עפּעס א ביטער טשינאָוויקל פון די אלטע
דייטשן. „וואָס, — פרעג איך, א צעטומלטער
פון שלאָף, — וואָס ביסטו געקומען נאָך מיר?“
ער ענטפערט נישט, נאָר טוט א וואַנק אַה דער
האַלב-אַפּענער מיר, און איך פאַרשטיי, אז מע
מוז גיין.

א פינצטערע נאכט, ס'איז גיכער אָסיען, איי-
דער ווינטער. א וויסטער, פינצטערער סכעפּ.
קיין פּיערל, קיין וועג. און וואָס טיפּער אין
סטעפּ, אלץ קלאָרער הער איך קוילעס, א גרויס
געיאָמער, ווי פון שול אַמאַל מיטשעבאָוו. קיינער
איז נישטאָ. פון אינטער דער ערד, פון דער לופט
גייט עס מויזנכער יאָמערן פון האַמוינים. איך
ווייס, וועמעס קוילעס דאָס זינען, איך אליין
זיך אַרומגענומען די קני מיט די הענט און
קלאָגן. איך וויל, איך זאָלט פאַרשטיין, וואָס דאָס
איז געווען. קיינער איז נאָך מיר נישט געקומען,
איך בין נישט ארויס פון שטוב. איך זיך אַה מיין
געלענער, אונטער דער איקאָנע. אין ווינקל
טלעט דאָס לעמפּעלע, אפן ביישטידל באַ דער
טיר הענגט א האַנכער. מינע אויגן זינען אָפּן,
איך בין, דוכט זיך, באַ אלע כושים און זע אַה
דער וואָך א בייזן כאַלעס. איך פיל, איך טאָר
מער נישט אזוי. ס'איז א טהאָם, איך וועל
אומקומען. איך מוז זיך שטאַרקן. און פון
אינווייניק ערגעץ, פון אונטער די פונדאמענטאָ,
מוט זיך אלעמאַל באַניס א הייב א שטורעם, א
בוואַלע פּינצטערניש שוועקט אָפּ די ווענט, די
פאַרקאנעס. איך זע זיך אינמיטן באַנאכטיקן
סטעפּ. און ווידער הער איך דאָס שרעקלעכע
געזיין פון דער לופט, פון דער ערד, א געיאָמער
פון מויזנכער, פון גאַנצע איידעם. און איך זיך

און קלאַג אינאיינעם מיט זיי, עס זיך פאר געוויין און קאן זיך נישט שטילן.

וואָס איר האָב יענע נאכט איבערגעלעבט, איז שווער אויסצומאָלן. איך פארשטיי ביי היינט נישט, וואָס מיט מיר איז דעמלט געווען.

דאָס דאָרף איז געלעגן אין א זיט פון שליאד, טיף פארוואָס אין כטעפּ. היטלעדיסטן פלעגן זעלטן-ווען אהין פארפאָרן. נאָך יעדן באזוך וויערן האָט מען געהאט צו געדענקען. ער פלעגט קאכטן גענוג גוטס און בלוט. קיין פארטיזאנער זינגען אין דער נאָענט נישט געווען — ס'איז אן אָפן אָרט, נאָך פאר באווערן זיך מיט פארטיזא- גער האָט מען שוין אופגעהאנגען א באַכערל פון א יאָד זעכצן. אַלעקסא האָט ער געהייסן. א גאָלדענער יאט, ער פלעגט מיר געוויינלעך צו וויסן געבן, ווען און-ווי איך זאָל זיך באהאלטן, וויל "געבט" דארפן קומען, כאָטש דאפסע אים האָב איך קיין שטיוול קיינמאָל נישט גענייט.

צו יבער ציט האָבן די קלאָווים אָנגעהויבן כאפן מיידלעך צו פארשיקן זיי פאר ריכטן צו זיך קיין דעמטלאַנד. אין דאָרף האָט זיך געטאָן כווישער. איך זיך ערגעץ אין א קעמערל אין געהאקטע ווונדן און טו מיין זאך, און צו מיר קומט אלעמאָל אן אנדערע זיך אן איינע האלטן, וואָס זאָל זי כאָן, וואוּזוי זאָל זי דאטעווען איר קינד. בין איך שוין הייסט עס, דער איינע- געבער. איר פילט דעם טאם דערפון, צי ניין? איינער זאָג איר: באהאלט דיין באַכטער, מע זאָל זי נישט זען; א צווייטער — זאָל זי זיך טאכן קראנק. אקציער, איך האָב געקעלט מיט זיי דאָס וואָרט, "ביטאָכן".

דאָ מאכט זיך אזא מיסע. דער באַלעבאָס, בא וועלכן איך בין דעמלט אינגעשטאנען, קומט צו פאָרן פינעם שכינעכדיקן דאָרף מיט א גיט. דער דאָרטיקער עלטערער פאָליצני פאָדערט, איך זאָל זיך צו אים יאווען. וואָס איז? איך האָב א שעם אין דער סווינע. לאָזט זיך אויס, ער האָט געהערט וועגן מיר, וויל ער, איך זאָל אים אפנייען א פאָר שטיוול. איך האָב פון אים אויך געהערט און האָב נאָך קיין כיישעק נישט צו דער באגעגעניש. מער פעלט מיר נישט, נאָך יענער פויגל זאָל מיר אַנקוקן. מינע קונדן זינגען נישט ווייניקער צעטראַגן. וואָס טוט מען זיך פאר אן איינע? מע זוכט ערגעץ אַפּ א שטיקל שוסטער, נאָך דער פאָליצני, — איינמאָל ניין! זעליגען זאָל מען אים דעראנגען! אָט דער זעליג, שמועסט מען, איז א שוסטער נאָך אן אנטיקל. קורץ, זעליגען זאָל מען אים שיקן, אין וואָס גיבער. אָנהייב אָונט זינגען זיך אין שטוב צונויפגעקומען עטלעכע היימישע פויערים, מע שווינגט מער, ווי מע רעדט. נאָך מיר דארף מען קיין פינגער אין מויל נישט ארטיגלייגן.

— גוטע מענטשן, — זאָג איך צו זיי. — אז מיר ווילט זיך פון אַנדן נישט אוועקגיין, דאָס פארשטייט איר אליין. איבער כעסער מיט מיר און איבער ערלעכע פרינגטשאפט וועל איך קיינמאָל נישט פארגעסן. נאָך לערן איבער מיר זינט איר דאָך נישט מעכועוון. איר בין בא היינטיקן טאָג א געשטראָפּטער. אין די קאלטע

ווינטער-כאדאָשים האָט איר מיר געגעבן א דאך, א געלעגער, עסן צו זאט. א הארציקן דאנק. איצט איז וועסנע, וועל איך מיר פראַן גיין וויטער.

— אוועקגיין וועסטו נאָך ציט האָבן, — זאָגט דער באַלעבאָס.

ס'איז געבליבן, איך זאָל ביזוואנען-וואָס קראנק ווערן אף א פאָר וואָכן. לונגען-אַנצינדונג, בויכווייטעק, מאלאריע, צי רעוומאטיזם, — דאָס קאָן איך שוין אליין אויסקלייבן. יענער איז אַבער געווען א ביטערער יונג, דער פאָליצני, הייסט עס. פרעגט ער זיך נאָך, וואָס הערט זיך מיטן כוילע, וואָס געדויערט עס אזוי לאנג? א מענטש, אז ער איז קראנק, איז אָדער ער וועט געוונט אָדער ער שטארבט, און דאָ איז עס עפעס נישט אהער און נישט אהין.

דער באַלעבאָס מינער, נאָך א קלוגער פויער, שטייט און רויט, ווי אן אַלטער דעמב, גיט מיר איבער דעם פאָליצניס ווערטער, קוקט אף מיר און שמיכלט קוים-קוים, ווי זיין שטייגער.

— און עפשער, — זאָגט ער, — זאָלסטו טאקע מאכן א שטארב? מירן דיר צונויפקלאפן א טרונע, דו וועכט זיצן אין דער היים, און די טרונע וועלן מיר באגראָבן. טאָמער וועט אויס- קומען דיר ארטיגלייגן אף א האַלבער שאָ, מענטשן זאָלן זען, וועמען מע טראָגט, איז עס אויך א קלייניקייט.

...אָנטיילגענומען אין דער זאך האָבן עטלעכע נאָך היימישע מענטשן, איך אליין האָב געהאַלטן צושניידן די ברעכלעך, ארטיגשלאָגן די טשוועקעס. מע האָט באשלאָסן, אז אָן א נאלעך וועט זיך עס באגיין, איז דאָרף איז באוואוסט, ווער איך בין, און מע וועט פארשטיין, פארוואָס מע מאכט עס אזוי שטיל און גיך. נאָך וואָס דען? קעריי דער קלאנג זאָל זיך ברייטער פאר- שפרייטן צווישן אוילעס, און אלע זאָלן גלייבן, איז גייטיק, מע זאָל מיר טאקע זען ליגן דאָרטן, איז דער פרוגע, הייסט עס. נישט ווייט פון צווייטער, לעבן קירילעס כאטע, וועט מען מיר אראפלאָזן. דאָרט וועל איך איבערזיגן ביז אָונט.

איז שוין, דוכט זיך, אלץ גוט. וואָס מער קאָן מען בא אַזעלכע אומשטענדן פארלאנגען? פונדעסטוועגן, אז איך האָב זיך געדארבט אליין ארטיגלייגן צום מאלכאמאָועס אין קעסטל, איז מיר געוואָרן שטארק קאלעמיטנע אונטערן לעפעלע. ווער וועמען גייט אָפּנארן, האָב איך א טראכט געטאָן, — איך אים, צי ער מיר?..

גאנצפרי, ס'האָט נאָך אָנגעהויבן ליכטיק ווערן, איז עס אָפּגעטאָן געוואָרן. איוואן דיובא, מיין באַלעבאָס, האָט מיר געפירט אף זיין פור. קירילע מאָראָז איז געגאנגען לעבן וואָגן. פויע- רים האָבן פון די טויערן באגלייט מיטן בליק די שטילע לעווענע. דורך די שפארונקלעך פון די האַל-צוגעמאכטע אויגן האָב איך געווען אלץ. אָט איז שוין קירילעס כאטע, איך גלייטש זיך ארויס און די טרונע טראָגט מען אוועק אָן מיר.

געוואָרן דאָס דאָרף. איך דערקען דורך די ווענט:
אונדזערע זינען געקומען, די רויטע ארמיי!
איך בין ארויס אין גאס, מענטשן גלייבן ניט
זייערע אויגן. פויערטעס ציילעמען זיך פארצי-
טערטע.

— דו ביסט דאך געשטאָרבן. מיר האָבן
אליין געזען, ווי מע האָט דיך געפירט א פויטן!..
— עס טרעפט אזא זאך, — ענטפער איך,
— טכנאס-האמייסיס. איר האָט ניט קיין גרויסן
טאָעס געהאט. איך בין אינדערעמעסן געווען
א טויטער מענטש, און איצט בין איך צוריק
אופגעשטאנען צום לעבן.

מיט געענטפערע גוטעפרונט האָבן מיר
גענומען א ביסל בראנפן און זיך זייער הארציק
צעזעגנט.

פון דער מועסער צוטשעפעניש בין איך
פאָטער געוואָרן, ווי מיט א מעסער אָפגעשניטן.
אויס כאווער. איך האָב א ווייב בין הונדערט
און צוואנציק יאָר, מיר זינען ווידער צוזאמען.
און אז איך בין איבערגעקומען אזא גענעס, און
דאָס לאָשן דינט מיר נאָך איבערדערציילן עס
אליין פאר אונדז, מעג איך, דוכט זיך, האָפן אז
מיר וועלן נאָך דערלעבן גאָר גוטע צייטן.

איך קאָן אונדז ניט איבערגעבן, ווי לוסטיק
ס'איז מיטאמאָל מיר געוואָרן אפן הארצן.
ס'האָט זיך מיר געוואָלט ארויסשטעלן א צונג
דעם פאסקורניאק, דעם קאמפאניאָן מנינעס.
האָסט געשפילט מיט מיר, ווי א קאז מיט א
מיוז, איצט האָבן מיר א ביסל א שפיל געכאָן
מיט דיר. אזא היצעל! ער האָט מיך געפאקט
אין א שלעכטער מינוט און געמיינט, ער וועט
מיך שוין ארומפירן מיטן שליף אפן האלדז,
ווי לאנג אים וועט געפעלן. וואָס? איצט ביסטו
געבליבן, ווי א נאר, באם אָפגעריסענעס
שטריקל. רעצייעך דו, ניט אלע וועגן זינען
איבערגעגעבן אין דעם רעשוס, ניט אלע לעבע-
דיקע זינען דונע דינער...

ס'איז דאפוקע געקומען א שווער שטיקל ציט.
געשטאָרבן איז געשטאָרבן. ביסט גיפאָ. אונדז, דו
ביסט יאָ דאָ, איז אָטעס ניט, פארנעם ניט קיין
אָרמ. העכער א כוידעש האָב איך זיך געמוזט
באהאלטן. איך האָב געטאָגט און גענעכטיקט
אין א שטאל, אין א ווינקל אונטער א בארג
שטרוי. איינמאָל אין אַוונט הער איך — עס
דונערט. דורך א שפארונע זע איך — דער
הימל איז אין פלאמען. פארטאָג איז פול

א פֿרילינג-פֿרימאָרגן

ווי קינדעריש־צארט איז פון בלעטל די הויט,
א צווייגל א טערפקע פארזוך,
און ערד נעם א הויפן,
כאַטש שמיר עס אף ברויט,
אזוי איז באטאמט איר גערוד.

* * *

פון שלאָף, און ערשט געוואשן,
פון זון קוים אפגעברענט,

די זון איז שלאפלאז

מאיאָווע זון איז שלאָפלאָז —
וויל איינעמען די וועלט.
דער נאכט קימאט דערלאָזט ניט
אריבערגיין די שוועל.

דו קוקסט זיך נאָך ארום ניט:
די נאכט —
ניט הי,
ניטאַ.
דער טוי, וואָס שפילט אף בלומען,
זאָגט צו א גוטן טאָג.

מיט ווירדע נייגן קעפלעך
די טויבן אפן ראָג,
זיי וואַרקען, וואַרקען העפלעך:
„א גוטערער, גוטערער טאָג“!

אין פעלד דער טאָג צעוואַקסט זיך
קימאט אף א מעסלעס,
עס קלאפט אין ווייט א טראַקטאָר,
אין הימל רוישן געסט:

די בלאַנדזשענדיקע קינדער,
די פייגלען — גרויס און קליין —
פון ווייטער־ווייט אצינדער
מע יאָגט אהיים, אהיים.

באמ וואָרונג

פארדרייט אין מערידאנען, פאראלעלן,
דער גאנצער ערדקײלעך פאר אים צעהעלט.
די הענטלעך ציטערן, די אויגן העלן:
ער וויל ארומנעמען די וועלט.

עס וועלן יאָרן דורך סײַ שנעל, סײַ ניט באמערקט,
און פליען אפן מאַרס ער וועט, צי עפּשער צו ווענערע.
ווער ווייסט, סײַקאַן זײַן, דער ערדקײלעך, די גאנצע ערד
וועט אים ארומנעמען און אים באערן...

* * *

מײַן מאמע האָט געוואָלט זײַן אָף מײַן כאסענע...
אוי, טעג און נעכט האָט זי דערפון געקלערט!
האָט היטלער, סײַזאַל אים טאַטשען ווערעם דאַרט אין דרײַערד,
פארשאַטן זי אין ריוו — א ניט דערשאַסענע.

מײַן מאמע האָט געוואָלט זײַן אָף מײַן כאסענע...
אוי, נעקאַמע, מאמע, גענומען כײַהאַב פאר דיר.
קלעזמאַרים, שפּילט, קלעזמאַרים, שפּילט געלאסענער, —
מײַן מאמע זינגט, מײַן מאמע איז מיט מיר!

מײַן מאמע האָט געוואָלט זײַן אָף מײַן כאסענע...
א גליקלעכע זי גייט צו מיר אהער.
איז ברייטער, ברייטער נאָך די ראָד געשלאַסענע! —
מײַן מאמע גייט מיט אלעמען א שער.

מײַן מאמע האָט געוואָלט זײַן אָף מײַן כאסענע,
טאָ וואָס זשע שלינגסטו, נארעלע, א טרער?
מע זאָגט: מע דארף וויינען אָף א כאסענע,
איז וויין זשע, אז דו זאָלסט ניט וויינען מער!

ס'וועט מאַרגן זײַן א שײַנעכ סאַל

א טראקטאָר ווייט צעאקערט ערד.
און בלוי, און גרוי, און טונקלער ווערט,
און גליקלעך קינדער שלאָפן איין...
בלויז דאָ אין צעך איז העל די שײַן
אין אלע שויבן, ווי באטאַג.

ס'וועט מאַרגן זײַן א שיינער טאָג.

ניט עס גליט און ניט עס ברענט —
דער הייסער טאָג, ער גייט צו ענד.
נאָר דאָ אפּסנײַ עס העלט א זון:
מע גיסט דאָ שטאַל, מע שמעלצט
טשוהון.

אין צעכן רוישט. דו קוקסט ארויס:
מע דעקט א דאָך. די שטוב איז גרויס.

אינע קינצער אנשטאט א וויג-ליד

דעם עלטערן איז אכט,
דעם קלענערן איז זעקס ניט לאנג געוואָרן.
ווי גיך, ווי גיך זיי לויפן עס, די יאָרן...

אַט, דאכט זיך, ערשט געפויזעט כּיהאַב אָף אלע פיר,
די ביקס אין האנט פארפרעסט — דעם פּיינט מיט איר צו פלעטן.
אצינד איז שטיל און נאכט,
אָף ריינע בעטן
עס ליגן מינע קינדער לעבן מיר.

די אויגן אין דער פינצטער, ווי די שטערן.
— דערצייל, דערצייל, — זיי ווילן הערן.

...און ס'קומט אהער א גוואר — קאַטאַווסקי אפן פערד,
און ס'טוט א בלענד בודיאָניס שווערד,
און דאָרטן — ווייט און ווייטער —
עס פליען דורך טשאפּיטעווס רייטער,
ווי פּייל פון בויגן, —
און יעדע טלאַ קלאפט פונקען אויס בא מינע קינדער אין די אויגן!

נאָר קינדער בלייבן קינדער, — דערצייל א גאנצע נאכט, זיי וועלן הערן.
זיי ווילן ניט אנשלאָפן ווערן...

און איך דערמאָן זיך אין א שפעטער אַסיען-נאכט:
א בריק, א טייך אין דינעם גלאַז פארצויגן...
ווען איך דערצייל די קינדער פון אַט יענער שלאכט —
באם הארצן קילט און ס'שווינדלט אין די אויגן.

עס פליען מינעס אום מעשונע-ווילד,
אַט ברענט די בריק און פאלט אין טייך, אין מיטן...
די קינדער נייגערק מיט קאשעס מיך פארשיטן,
ווי ס'וואַלט ניט קלעקן זיי דער אַטעם פאר געדולד:

— דערצייל, דערצייל, צי ס'איז דער זעלנער ניט געבליבן דאָרט אין טייך, —
די הערצער קלאפן האסטיקער, געשווינדער, —
דערצייל, צי דער סאַלדאט דערשוומען איז צו אייך,
צי האַסטו אים געזען, און וווּ ער איז אצינדער?..

— ער לעבט, נו, יא (איך ביזער זיך), שוין שפעט, שלאָפט איין!
אך, גיי דערצייל זיי, מינע שנעק, די קינדער,
אז ווען אַט יענער זעלנער וואַלט ניט לעבן זיין, —
זיי וואַלטן אָף דער וועלט ניט זיין אצינדער...

בריו

אזוי ווי די פייגל, אזוי ווי די רויכן,
איר שווימט איבער יאמען, איר פליט אין די הייכן,
אין שנעלע עקספרעסן — דעם אַטעם פארכאפן,
און גלייך אינדערפרי אין דער טיר טוט איר קלאפן:
דאָס ווייב, קיין איינהאַרע, א צווילינג געבאַרן,
דער זון צו זיין מוטער וועט קומען צופאַרן,
דער טאטע מיט פרייד גיט צו וויסן די קינדער:
א דירע באקומען, א דירע — א ווונדער.

און זאָל זיך די ביטערע צייט ניט א קער טאָן,
ווען קומען עס פלעגן געמאכטע קאָנווערטן.
צי זעט איר, צי וויסט איר, צי האָט איר געטראכט עס, —
דרייעקיקע בריוולעך, געשיקטע אָן מאַרקעס
אָפּ ראַכוועסן ברייטע, אָפּ ענדלאַזע רוימען, —
אָ, וויפל איר האָט אונדז געמאכט פאר יעסוימיס!
די טויזנטער-טויזנטער אויגן, כּיָאָן שווערן,
זיי זינען ביז איצטער ניט טרוקן פון טרערן...

אין שנעלע עקספרעסן — דעם אַטעם פארכאפן,
מיט פסורעס מיט גוטע אין טיר זאָלט איר קלאפן:
דאָס ווייב, קיין איינהאַרע, א צווילינג געבאַרן,
דער זון צו זיין מוטער וועט קומען צופאַרן.

אריינן

בלויע און גרויע, גרינע און שווארצע,
איר לויכט ביזן גרונט, ביזן אָפּגרונט פון האַרצן.

אין סימכעס און פריידן, אין צאַרעס און פלאַגן
איר קענט דאָך דעם עמעס קיין ליגן ניט זאָגן.

איך וויל ניט קיין סאך, כּוֹוִיל נאָר דאָס און ניט מערער:
אז עלטער איר זאָלט ביז דער עלטער ניט ווערן,

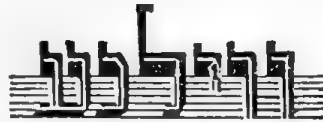
אפילע באם טויט שוין — אין פרייד, צי אין ליידן —
א פריינט פון א פיינט איר זאָלט גלייך אונטערשיידן.

יעשוע לאצמאן

געבוירן אין 1906 אין פאקרוי (ליסע). פאר-
ענדיקט א לערער-אינסטיטוט. אָנגעהויבן וויד
דרוקן אין 1929. וווינט אין ווילנע.

איך האָב דרך לייב מיט דיינע טייכן, בערגלעך, סקווערן,
מיט זון אף געדימינער בארג, פארטאג,
איך האָב דרך לייב פאר דיינע בוינגען, וואָס ווערן.
מיט יעדן טאָג אלץ העכער אף א שטאָק.

איך האָב דרך לייב פאר דיינע זין, די פארטיזאנער,
וואָס זיינען נויקעס זיך געווען פאר אומגעבראכטע אין פאָנאר.
איך האָב דרך לייב און איך ניט רוען וועל, ביזוואנען
דער סוינע לאַקערט, ווי א וואַלף, באנאכט.

איך האָב דרך לייב פאר לענינס מאָנומענט דעם גרויסן,
וואָס ווייזט אונדז אָן די צוקונפט מיט זיין אויסגעשטרעקטער האנט.
איך האָב דרך לייב, ווייל אויך צו דיר געהערן די פאָרויסן
פון אונדזער גרויסן ליכטיקן פארבאנד!

* *
■

ווי א בלימל, ווי א בלאט,
ווי א קנאָספעלע פון צווייג,
ווי א קינד, וואָס שלאָפט געשמאק
בא דער מאמעס ברוסט און שוויגט,
ווי דאָס ווינטעלע אין גראָזן
לויפט ארום — פארוויגן זיי,
ווי דער שטראל פון דעם קאָיאָר,
ווי דער דופט פון פרישן היי, —
איך דערשפיר דרך, מיין געזאנג,
ווי א האַרץ צו האַרץ גענענט,
ס'דאכט, די שורע מיט א קלאנג
פאלט אראָפּ אף מינע הענט.

געבוירן אין 1908 אין טשערניבאָוו (אוקראינע). פארענדיקט דעם קעזער פּעדאגאָגישן אינסטיטוט. אָנגעהויבן זיך דרוקן אין 1927. וווינט אין קעזער.

פּאַרלאָר

און זאָל זיך די ליכטיקייט ציען
אף רוסלאַנדס צעוואָרפענער ברייט,
זאָל דויערן מער דאָס שאַריען,
זאָל שיינען מיין איינציקע פרייד.
קומט, וואַרעמע שטראַלן, ווי שוועסטער,
קומט כאַווען מיט בליונג דאָס פעלד,
דעם קיילעך פון זון כּוואַלט
פאַרגרעסערט,
צעבלאַזן זיין פלאם פאר דער וועלט.

פון אופגאנג א וואַרעמע מילדקייט
באגילדעט פאַמעלעך מיין שויב,
פון לאַנד די פאַרטאַגיקע שטילקייט
איך היט, ווי דעם אפל פון אויג.
דעם קיילעך פון זון כּוואַלט
פאַרגרעסערט,
פאַרלענגערט איר אופגאנג אין הויך, —
איר פֿייער זאָל פלאַקערן בעסער,
א פֿייער, וואָס ברענגט ניט קיין רויך.

פּאַלעסטינע

כּווייל ניט אַפֿלייגן אף שפּעטער,
כּווייל פאַרלעשן איצט דעם פלאם,
אז וואָס מערער זאָל מיר בלייבן
שיינע ביימער אין מיין סאַד,
שוין פאַרלאָרן האָב איך צווייגן,
יעדעס בלעטל מיר א שאַד.

פאַלט א שטערן נאָך א שטערן,
אין דעם אינגעשטילטן רוים,
בין איך אָנגעגרייט צו הערן,
עפּשער פאַלט ער אף מיין בוים.
עפּשער ברענען מינע בלעטער,
עפּשער סמאליעט זיך מיין שטאַם.

זאַנגען

זאַנגען וואַקסן אינעם פעלד געמיינזאַם,
זאַנגען ווייסן ניט, וואָס הייסט זיין איינזאַם.
זון ליכט וואַרעמע אף ראַכוועסן געראַמע
און דעם טוי פאַרנאַכטיקן — מע טרינקט צוזאַמען.
און מע לעבט איינינעם, און מע בלייט געמיינזאַם, —
ווייל איך אויכעט לעבן, ווי א זאַנג, ניט איינזאַם.

געבוירן אין 1915 אין פעטראָגראַד. פארענ-
דיקט דעם ליטעראַרישן אינכטיטוט אף גאָרקים
נאָמען. אַנטיילנעמער פון דער גרויסער פאָסע-
לענדישער מילכאָמע. אָנגעהויבן זיך דרוקן אין
1934. וווינט אין מאָסקווע.

דער

דורכזיכטיקע שנייזקע ווענט: זיי זינען אזוי רי-
זיק, אז ווען מע קוקט פון דער זיט, זעט מען
ניט די הויכע סאניטאר-אונטאָבוסן, וועלכע גי-
ען איבערן וועג צווישן די שניי-ווענט.
נאָר אַם פארקערעזעט דער וועג אף לינקס.
פונדאנען פירן צום ארטילערישן באַזאָבאָמונגס-
פונקט שטעגן, וועלכע דינען כלוין פאר פוס-
גייער.

באָם זיט וועג קוקן ארויס פון די גירעריקע
קיסטעס שווארץ-וויסע קאנאָנען-דערן, וועלכע
זינען פארמאסירט אזוי, אז זיי טיילן זיך ניט
אויס פונעם אַרטיקן פיזאָזש. איבער די פעלדן-
שפיצן ציט זיך פאָרויס דער שווארצער פאָדעס
פונעם טעלעפאָן-דראָט. זעקס קילאָמעטער שלעפן
מיר זיך לענגוויס דעם דאָזיקן פאָדעס, קלעטערן-
דיק אלץ העכער און העכער איבער די פעלדן.
נאָר אַם איז דער באַרג, וועלכער הייסט דע-
זעק, — דאָס איז דער פונקט, צו וועלכן מיר
זינען געאָנגען.

נאָר ערשט ניט לאַנג איז דאָ געשטאנען דאָס
דניטשישע באַרג-מיליטער. איצט זינען די
דניטשן אראָפגעשלינדערט און אפן באַרג האָבן
ארוּפגעקלעטערט אונדזערע באַזאָבאָמער.

אף דער שטיינערנער פלאַך, וואָס איז צע-
פראַלט פאר אלע ווינטן, איז אויסגעלייגט פון
גרויסע שטיינער א האַלב-קנילעכיק גירעריק
ווענטל, וואָס איז צוגעקלעפט צום פעלדן, ווי
אן אָדלער-נעכט. די נעכט גרייכט א מענטשן
ביז דער ברוסט און פון ביידע זיטן קוקן ארויס
די צווייהערנערדיקע שפאָקולן פון דער סטע-
רעאַקסאָזשער רער.

אפן באַזאָבאָמונגס-פונקט זינען, אכויז דעם
דעזשורנעס קאָמאנדיר, דעם טעלעאָגיסט און
דעם אויסשפירער, פאראן נאָך צוויי: דער קאָ-
מאנדיר פון פאָלק פאָדפאָלקאָוויק ריקליס און
א דניטשישער יעפרייטאָר.

יא, א דניטשישער יעפרייטאָר, דער עסטריי-

פֿשער וועט די וויוגע מאָרגן ווי-
דער פארצייען מיט א שוימיק-
ווינטן שליויער די בערג, נאָר
איצט איז דער פרימאָרגן לוי-
בער.

ס'איז א מיט-טאָג אפן צאָפן.
די פעלדזיקע בייאמישע טונדרע איז אָנגעהויפט
מיט שניי. כאַפּטעס בערג הייבן זיך פון אלע
זיטן מיט הויכע, ווינטע היטלען. נאָר די סאמע
שפיצן, וועלכע די ווינטן האָבן ארומגעבלאָזן,
שטעקן ווי קנילעכיקע שווארצע דעקלער.

דאָ און דאָרט אף די בערג האָבן זיך צוגע-
קלעפט ריזיקע גרוי-גרינע שטיינער, זיי זינען
באוואַקסן מיט טונדרע-מאָך. און די אינדזלען
טונדרע-מאָך קוקן ארויס פונעם שניי, ווי גרינ-
בלעכער זילבער. די הירשן ניגן זייערע צע-
צווייגטע קעפ צו דער בידנער פאשע. לעבן די
גרינגע נארטעס שטייען יאמאלער אַנטרעבער.
אף זייערע ברוינע סקולאסטע פענעמער איז
אויסגעגאָסן א רויקט פון מענטשן, וועלכע
האָבן זייער לעבן אָפגעלעבט דאָ, אין דער צאָפן-
דיקער טונדרע.

דאָס מיליטער רוקט זיך. דער שטאב דארף
ניין פאָרויס. לאָרט מען אף די גרינגע נארטעס
דאָס באשיידענע שטאב-פארמעגן: טעלעפאָנען,
בנדלער, ליכטע אַנזערנע אייוועלער. אין די
היגע ערטער בלייבן שטעקן לאסט-מאשינעס,
פערד זינקען ביזן בויך אין שניי, אָבער די
הירשן מיט די גרינגע נארטעס וועלן אומעטום
דורכגיין מיט פראָדוקסן, געווער, מיט פארוואג-
דעטע, וואָס דארפן געבראכט ווערן אין הינטער-
לאַנד.

מיר האָבן נאָרוואָס דורכגעשפאנט א האַלבע
מייע קילאָמעטער. דער וועג, וואָס אונדזערע
סאפֿיאָרן האָבן, האָרעווענדיק פיל מעסלעס,
דורכגעלייגט אף מירעו דורך די בערג, איז
הויל, אָן שניי. נאָר ווינט אראָפ-בארג הייבן זיך

כער פראנץ מינער. ער איז אָנגעטאָן אין זײַן בלו-גרויען שינעל, װאָס איז פארפֿאַרשעט מיט שניי. אפֿן אדבל פֿון שינעל — א באזל-בערט מעטאָלן קוויטל.

דאָס באזלבערטע קוויטל, װאָס רופֿט זיך עדעלװייס, — איז דער ריכטיקער סימען, אן פראנץ מינער איז א סאָלדאט פֿון דער זעכסטער עסטרייכישער דיװיזיע בארג-יעגער, װאָס איז בעשיטעט באדימט געװאָרן מיט אינעמען קרים. איצט האָט די דיװיזיע א פארפינצטערט אויס-קומעניש אָט דאָ אין דער סוגדרע.

עס פאטשט אפֿן װינט די פאנאנדערגעװיקל-טע מאפע אין דעם פֿאָדפֿאַלקאָוויקס הענט און דער יעפֿרייכער פֿירט מיט זײַן פינגער איבער איר, נאָכדעם גייען זיי ביידע צו דער סטע-רעאָסקאַפֿישער רער. מינער צילעוועט זי אָן מיט ארטיקערישער באהאוונקטונג און, כאפֿנדיק א קוים באמערקבארן פינטל, װינט ער עס דעם פֿאָדפֿאַלקאָוויק.

דער פֿאָדפֿאַלקאָוויק איז מאַסקים, װיטל זײַן אייגענע באַבאכטונג פאלט צונויף מיט דעם געפאנגענעם באמערקונג.

מע פֿירט אװעק מינערן פֿון באַבאכטונגס-פונקט אין דעם ערד-שטיבל, װאָס געפינט זיך הינטערן בארג. ריקליס באגלייט מיט זײַן בליק דעם סוטלעוואַסן עכטרייכער, װעלכער פאר-שווינדט, פֿאָכנדיק מיט די פֿאַלעס פונעם צע-רוסענעם שינעל, און דערציילט פראנץ מינערס קורצע געשיכטע.

פראנץ מינער איז אן ארטיקלעריסט — א בא-אָבאכטער. ער האָט הײַנט אינדערפֿרי פאר-באָנדרזשעט, גייענדיק צו זײַן פֿונקט. נאָ, האָבן אים אונדזערע אויסשפֿידער גענומען. מינער האָט זיך ניט געווערט, ניט געפרוּווט זיך שלאָגן, ער האָט זיך געקאָזט געמען, און ניט דערציילט קיין ליגנס, אז ער איז אריבערגעלאָפֿען.

ניין, ער איז ניט קיין אריבערגעלאָפֿענער. ער איז פֿראַכט-פֿאַשעט א דערפֿורירענער, א סאָל-דאט, װאָס איז ביז נאָר פארמאטערט פֿון דער מיכאָמע, דערצו איז ער אן עסטרעכער — א מענטש, װעמעס היימלאנד היטלער האָט, כּװ פארקנעכטונג און אומגליק, גאָרנישט ניט גע-בראכט. מינער איז די לעצטע ציט אנטוישט און גלייכגילטיק, ער האָט געווארט נאָר אף א קויל, װאָס װעט איבערהאקן זײַן לעבן. ביים אונדזערע האָבן אים ארומ-ערינגלט, האָט ער מיט זײַנע אָפֿגעפרוירענע פינגער ניט א כאפֿ געטאָן זיך פאר דעם קאראבין, ער האָט א שווינגנדיקער געווארט, און אים איז געווען אלציינס: אזוי צי אזוי ווארט אף אים דער טויט. װאָרעם ער איז געווען זיכער, אז אין גע-פאנגענישאפט װעט מען אים הארענען. אזוי האָט מען געשריבן אין דער סאָלדאטישער ציי-טונג „װאכט אים נאָרדען“, אזוי האָבן געזאָגט די אָפֿיצערן, אזוי האָט ער אליין געטראכט, װיסנדיק, װאָס מע טוט לױט דעם גענעראל דיטלס באפעלן מיט די רוסישע געפאנגענע.

מע האָט אים אנטוואָפֿנט און אװעקגעפֿירט. ניט דערשאָסן. געלאָזן אים זיך אָנווארעמען

לעבן דער אַנווערנער הרובקע אין רוסישן סאָל-דאטישן בנדל, מעכאבעד געווען מיט רוסיש ברויט. נאָכדעם האָט מען מיט אים געשמעסט. מע האָט אים ניט געמיימעסט, ווי דאָס פלעגט טאָן דער פעלדפעבל גרימל, ניט געוואָרפֿן מיטן פֿאַנעם אין שניי, ווי דער פעלדפעבל קראווע, ניט צוגעבונדן צו קיין סטויפֿ, ווי דאָס פלעגט טאָן דער קאפיטאן אבערהאוו.

די ווארעמקייט פונעם בנדל, א טעפעלע טיי, א שטיקל ברויט און א מענטשלעך װאָרט איז גאָר ניט קיין סאך, אָבער אָט דאָס קנאפע האָט פראנץ מינערן פֿלוצעם דערשיינערט. דערשי-טערט מיטן קאנטראסט צו דעם, אף װאָס ער האָט זיך דעריבם אין געפאנגענישאפט. דאָס איז אזא הייפֿער צו די גרויזאמקייטן, װאָס האָבן געהערשט אינעם ארמיי-קארפּוס בא זײַן גענע-ראל דיטל, אָדער, ווי די סאָלדאטן האָבן אים גערופן צווישן זיך — „דער טױט פֿון די יעגער“. ריינדיק מיט פראנץ מינערן, האָבן אים די רוסישע קיין זאך ניט צוגעזאָגט. אָבער לױט זייער כאָן, לױטן אויסדרוק פֿון זייערע פענעמער האָט ער מיטאמאָל פארשטאנען, אז מע װעט אים דאָ ניט דערשיסן. מע װעט זיך ניט איז-דיקעווען איבער אים. אין מינערן האָט אפגע-וואכט עפעס פארגעכנס, װינטס, אזוינס, װאָס איז אין אים געווען דערשטיקט פֿון שרעק און מושתרע.

אין דער רענע איז ער געווען פֿרען פֿון שרעק, ער איז געוואָרן באהערשט פֿון א באגער מיט עפעס אָפֿערויגען די מענטשן, װעלכע זינען זיך מיט אים באנאנגען מענטשלעך.

אן א פֿערודערטער האָט ער געזאָגט דעם איבערזעצער, אז ער װעט דערקלערן אלץ, װאָס ער ווייכט. אן איפֿערודערטער האָט ער גע-טיטלט מיט דעם פינגער אין דער דייטשישער מאפע, װעלכע מע האָט גענומען מיט אים אי-ניינעם, און ערשט אפֿן באַבאכטונגס-פונקט האָט ער זיך פלוצעם אינגאנצן בארוקט. ער האָט מיט א האסטיקער הארטער באוועגונג א נעם געבאָן די סטערעאָסקאפֿישע רער, מיט אן אויכווען פֿון א מענטשן, װאָס װעט אנטשלאָסן גיין ביזן סאָף.

אָט אזא איז געווען פראנץ מינערס געשיכ-טע, װאָס דער פֿאָדפֿאַלקאָוויק ריקליס האָט אונדז דערציילט.

עס איז געווען עלף אזייגער אין אָוונט, נאָר אָט איז שוין צוויי װאָכן ווי דער פֿאָליארישער טאָג פֿלאָנטערט אונדזערע פֿארשטעלונגען װעגן טאָג און נאכט. אין די אָונט-שאָען װערט ניט פינצטעיער, דער הימל װערט בלויו געריכטער באדעקט מיט בלוי. די װינטע בארג-רוקנס װערן נאָר בלויער, נאָר פֿון די באַבאכטונגס-פונקטן זעט זיך, פונקט ווי פרוער, אף עטלעכע קילא-מעטער ארום יעדער פעלדז. די בארגיקע פֿראַכט-טיקע לופט האָט פארקירצט די שטרעקעס, אלץ האָט איםגעזען צו זײַן נאָענט. און טאקע איז-דערעמעסן, די דייטשישע פארפעסטיקונגען, װעלכע אונדזער מיליטער האָט געשטרומעוועט, זינען געווען גאָר ניט אזוי װינט. קוקנדיק אין

דער סטערעאסקאפישער רעד, האָבן מיר גע-
זען אַף די פֿעלדזן די אָנגעהויפטע שטייגערנע
דאָטן פונעם סוינע און די דינע שורעס פלעקע-
נער מיט שטעכערדאָט.

נאָך דער לאנגער שלאכט איז געקומען א
שטילע יאָר. דער פאָדפאָלקאָוויק האָט זיך גע-
קליבן אראפגיין פון בארג נאָך דער 26-טאָגער
וואך. א לעצט מאָל האָט ער מיט א באלעבאכט
אויג באטראכט די לאנדשאפט. עס האָט זיך גע-
דאכט, אז אויך איצט טיילן זינען אויגן דעם
פיוזאזש אַף קוואדראטן, פונקט אזוינע ווי אַף
דער מאפע, וואָס ליגט אין זיין ארטילערישן
פלאנשעט.

אין דער גידער זינען הינטער שטייגער-הור-
בעס געשטאנען די דויטשישע באטאריען, מיט
וועלכע ער האָט געקעמפט. אייניקע זינען גע-
ווען צעקלאפט, אנדערע שוין אנשטומט. דער
כאָן איז געווען א געראַטענער. אַף א דערוויי-
טערט בערגל, וואָס האָט לויט דער פאָרם דער-
מאָנט א זאָבל, האָט אינדערפרי די באטאריי
פונעם עלטערן לייטענאנט ווינקאָרדאָו צענע-
ריקט דעם סוינעס א באטאליאָן, וועלכער האָט
זיך געגרייט אונדז צו אטאקירן. אַף א שטיינע-
דיק בערגל האָבן זיך געזען גרויע פלעקן פון
צעשמעטערטע דאָכטן.

אין פיוזאזש האָבן געהערשט נאָר צוויי
פארבן — ווייס און גרוי. די פארפעסטיקונגען
און די ערד-שטיבלעך איז שווער געווען אָפצו-
טיילן פון די ריזיקע שטיינער. אָבער דער פאָר-
פאָלקאָוויק האָט פינקטלעך אָנגעצילט די סטע-
רעאָסקאפישע רעד אַף עפעס א ווינטן פינטל און
האָט פאָרגעלייגט א קוק טאָן אהין.

— איר זעט דרין פלעקן?
— יא.

— דאָס זינען פארמאסקירטע ערד-שטיב-
לעך. מיר האָבן זיי נאָך אינדערפרי באמערקט,
אָבער דערווייט איז דאָרטן שא-שטיל. זאָלן זיי
זשיפען ביז מאָרגן. מאָרגן וועלן מיר זיי אויך
צענעדיקן.

דער פאָדפאָלקאָוויק האָט גערעדט וועגן די
דאָזיקע ערד-שטיבלעך מיט א כאָן פון א בא-
לעבאָם, וואָס לאָזט זיי איבער אַף שפעטער, ביז
מאָרגן, און צווייפלט ניט, אז זיי וועלן שוין פון
אים ניט אוועק. ס'איז געווען שטיל, נאָך פון
ציט צו ציט האָט זיך געהערט דאָס שיסן פון
איינער אינדזערער א באטאריי, וואָס האָט קני-
לעכדיקע מעסלעסן מיט איר פניער באומרוקט
דעם וועג, וועלכער האָט געפירט צו די דייטשי-
שע פאָזיציעס. מיר האָבן געזען אין כינאָקל, ווי
איבערן וועג שפאנען פערד און מענטשן. א
קליין אופרייס-רייכל — א פערד און א מענטש
פאלן, די איבעריקע צעלויפן זיך. עטלעכע מי-
נוט שטילשוויגן — און ווייטער א מעסאָדישער
קנאל, דאָס רייכל באווייזט זיך שוין ערגעץ וויי-
טער, דאָרט, ווי עס פארקערעוועט דער וועג.

פיוזענדיק, קניקלענדיק זיך פון בארג, האָבן
מיר ענדלעך זיך דערקליבן אהין, ווו עס איז גע-
שטאנען דעם פאָדפאָלקאָוויק ריקליסעס בנדל.
אן אדיוטאנט און צוויי טעלעפאָניסטן — דאָס

איז געווען זיין נאנצע סוויטע, וועלכע ער האָט
מיטגענומען מיט זיך אהער, אוועקפאָרגריק פון
שטאב.

דאָס בנדל שאָקלט זיך פון שניידנדיקן ווינט.
א קעסל אָנשטאָס א טיש. א קליין אינזערן
הרובקעלע, צוויי הויפנס אָנגעהאקטע צווייגלעך
אָנשטאָט בעטן — אזוי זעט אויס דער ציט-
ווייליקער קאמאנדירן-פונקט.

יעפים סאמסאָוויט'ס ריקליס ווארעמט כאס
פלאם זינען פארקאלייעכע פיס.

מיט א האלב יאָר צוריק האָבן איר אים בא-
געגנט אין אן אנדער אָרט אַף דעם זעלבן קא-
רעלישן פראָנט. דאן איז ער געווען א מאיאָר —
איצט א פאָדפאָלקאָוויק און אַף זיין גימנאס-
טיאָרקע בלאנקט אן אָרדען פון דער רויטער
פאָן. אָבער מער האָט ער זיך מיט גאָרנישט ניט
געבויט. די זעלביקע פונקל-דאָרעמדיקע אויגן,
די זעלבע דאָרעמדיקע היציקייט, און, פונקט ווי
דעמלט, פארליבט אין זינען ווייטשלאָנגנדיקע
און אין הארצן אינגעבאקענע הארמאטן. אויך
איצט איז ער מעסנל צו ריידן וועגן זיי, ווי
וועגן עפעס זייער קלוגע, לעבעדיקע באשעפּע-
נישן. ווי פרוער, דער זעלבע טרויער, ביים עס
קומט אים אויס צו ריידן וועגן זיין מישפאָכע.
דער פאָדפאָלקאָוויק איז אן אלטער ארטילע-
ריסט, א מניסטער און א פאטרויאָט פון זיין פאך.
ער איז פאר צוואנציק יאָר דורכגעגאנגען א
הארבן מיליטערישן וועג.

א יודיש יונגל פון מאָלאַוויע, וואָס האָט
שלעכט גערעדט רוסיש, איז ער אוועק אין דער
רויטער ארמיי און ארעטן אין איינער פון אונ-
דזערע ערשטע ארטילעריע-שולן. פון אָנהייב איז
אים געווען מוירעדיק שווער, ווייל כוץ אלץ,
האָט ער דאָך באדארפט לערנען רוסיש. ער איז
אָבער געווען אקשאָנעסדיק און האָט אין צוויי
יאָר ארום פולקום באהערשט די שפראך און
נאָכן פארענדיקן די שול יאָרגלאנג געדינט אין
דער ארטילעריע.

ס'האָבן זיך געבויט די דינכט-ערטער, די גאר-
נייאָנען, אלע מאָל אלץ ווייטער און ווייטער אַף
מיזערד. זיין ערשטער זון איז געבוירן געוואָרן
אין פערס, דער צווייטער אין טשעליאבנסק, די
טאָכטער — אין בוריאטיע. אין דער מישפאָכע
האָט מען זי מאקע אזוי גערופן — בוריאטקע.
די מישפאָכע האָט געוואנדערט אינאיינעם מיטן
סאָלאַט.

פינף יאָר האָט ריקליס געדינט אַף דער ווייט-
מיזערדיקער גרענעץ, אין די געדיכטע וועל-
דער פון טראנסבניקאל. דאָס שטרענגע ווייט-
מיזערדיקע אויסקומעניש האָט פארהארמט צוועט
ריקליסעס הארץ. אפן עקסטן צאָפן איז ער גע-
קומען א גרייטער צו אלע ניסיוינעס און צופע-
ליקטען. די מילכאָמע האָט ער באגעגנט אפן
האלב-אינדול ריבאטשי. ווילדע ווייגנעס, מוירע-
דיקע ווינטן, אָפגעוונדערטקעס פון דער גאנצער
וועלט. אין אזעלכע אומשטענדן איז אים אויס-
געקומען אָנצוהייבן די מילכאָמע. אָבער אין דער
געפערלעכסטער מינוט האָבן ריקליסעס באטא-

דייען גיט דורכגעלאזן די דריטשן צום האלב-אינדזל.

...אפן באאבאכטונגס-פונקט האבן זיך געבויטן די מענטשן. זיי זינען געגאנגען אָנוואַרעמען זייערע פארשטארטע אייווירים. אָבער ריקליס איז ווי צוגעזאָטן געוואָרן צו דער סטערעאָקס-פישער רעד און זיין הייזעריקע שטים האָט גיט געלאָזט רוען די באכארייען.

הינט איז דאָס ערשטע מאל פאר די לעצטע דריי מעסלעס, זוען ער קאָן זיך א ביסל אָנווא-רעמען און א שלאָף טאָן. ער האָט זיך צוגע-שפארט אף די צווינגן, וועלכע זינען פארשפרייט געווען מיט דער פלאַשטש-פאלאטקע, נאָר עס האָט זיך אים גיט געשלאָפן. ער האָט זיך דער-מאָנט, ווי מיט דריי טעג צוריק האָבן זינע אר-פילעריסכן דורך שניי און וועגלאָזיקניט געפירט אהער סנאריאדן. פרוער זינען געבליבן שטעקן די לאסט-אווטאָמאָבילן, נאָכדעם די שלעפ-מא-שינעס, דאן האָט מען געלאָרן די סנאריאדן אף פערד, אָבער זיי האָבן זיך אויך ארויסגעשלאָסן פון די קויבעס. די הארמאטן האָבן אָבער גע-מוזט שיקן, די הארמאטן האָבן גיט געבאָרט שווינגן. דעמלט האָבן די מענטשן גענומען שלעפן די סנאריאדן. יעדער איינער האָט גע-טראָגן איין שווערן סנאריאד. אָט אזוי זינען די מענטשן מעסלעכנווייז געגאנגען פיל קילאָמע-טער איינער נאָכן אנדערן דורך שניי און זאווע-רובע. דאָס איז געווען שווער, אימענשמלעך שווער, אָבער די הארמאטן האָבן געשאַסן...

אין דעם עטוואָס צעעפנטן בינדל האָט א בלאָז געפאָן שניי. עס איז ארינגעקראָכן דער פארבינדלער, דער פריילעכער בלאָנדער באַכער מיט דער מיידלשער פאמיליע מארוסיטש. ער האָט געשפאנט צען קילאָמעטער און פאָרט גע-בראכט א זאק מיט שפיז פארן פאָדפאָל-קאָוויק.

ריקליס האָט מיט א מעסער געעפנט א שאכטל קאָנכערוון, אָנגעגאָסן אין צוויי ארטי-לערישע בעכערלעך — אין קעפלעך פון סנא-ריאדן — בראנפן און פארטראכט געזאָגט:

— אָט האָט איר איינך דעם צוואנציקאָריקן יוביליי. ס'איז צום גוטן, וואָס דאָס איז געשען דאָ. אקוראט אייערנעכטן איז געוואָרן פולע צוואנציק יאָר זינט איך בין אין דער ארמיי. אייערנעכטן איז קיין ציגט גיט געווען און עס איז אויך גיט געווען מיט וועמען צו מאכן א לעכאום, איז לאָמיר דאָס טאָן מיט א פארשפע-טיקונג כאַטש הינט. און איצט שלאָפן, יא, שלאָפן...

ער האָט זיך נאָכאמאל צוגעלייגט און פאר-מאכט די אויגן, נאָר אין א רענע ארום האָט ער זיך אָן עפעס דערמאָנט און ווידער זיי געעפנט.

— דאָ איז פאראן בא די דריטשן איינע א באטאריי, האָב איר מיט איר אלטע כעזשבו-נעס. זי האָט אריבערגעוואנדערט אהער פון ראָרטן, וווּ איר בין פרוער געווען. דאן האָט זי בא אונדז געהייסן „ציל נומער 7". איצט רופן מיר זי „ציל נומער 15". די אלטע סאָגנים גייען

מיר נאָך פוסטריט. נאָר עס מאכט גיט אויס, איך וועל זיך אָפּרעכענען.

ער האָט זיך אויסגעדרייט אף א זיט און איז גלויבן אונגעשלאָפן מיט א שלאָף פון א מענטשן וואָס האָט לאנג דעם קאָפּ גיט צוגעשפארט. אף מאָרגן איז מיר אויסגעקומען צו זיין אן איידעם, ווי ריקליס האָט זיך אָפּגערעכנט מיט זיין אלטן סוינע.

דער פאָדפאָלקאָוויק האָט קארעקטירט דאָס באטאריי-פניער. אָט זינען די דריטשן שמיץ גע-בליבן, אָט האָבן זיי ווידער געעגנפערט מיט פניער. זיי האָבן באשאַסן די פאָדעריליניע. פלו-צעם האָט זיך צעריסן א סנאריאד אפן סאמע שפיץ פערד, א צוויי הונדערט מדיט פון באַאָב-אכטונגס-פונקט. א רונד רויכיק וואָלקנדל איז פארקילט געוואָרן אינדערלופפן.

דער פאָדפאָלקאָוויק האָט זיך צוגעהערט צום ווינטן קנאל.

— דאָס איז די פופצנטע, — האָט ער פאר-זיכערט. — זי האָט זיך אריבערגעקליבן לינקס. יא, ערגעץ לינקס, אָבער געענטער.

ער האָט אפגיר געמאכט עפלעכע אויסבעסע-רונגען אין די פרוערדיקע כעזשבוניעס און אי-בערגעגעבן א באפעל דעם טעלעפאָניסט. ער האָט גענומען אָנטאפן צווישן די פארשנייטע פערדן זיין אלטן באהאלטענעם סוינע.

אליז האסטטיקער זינען געוואָרן די באפעלן. אליז אָפטער האָבן געשאַסן אונדזערע הארמאטן. דער אזארט פון דעם דאָזיקן ארטיילערע-דועל האָט באהערשט די אלע, וואָס זינען דאָ בניגע-זוען. בא אלעמען האָבן געפלאמט די פענעמער. עס איז געווען א הארטנעקיקער, אן אָנשוילע-כער קאמף. ווייל מע האָט געדארפט זיך דער-קלייבן צו די דריטשן פרוער, איידער זיי וועלן זיך דערקלייבן צו אונדז. דער לעצטער סנאריאד האָט זיך צעריסן באם סאמע ווענטל.

דער פאָדפאָלקאָוויק האָט א שנופ געטאָן מיט דער נאָז די לופט. ס'האָט געשמעקט מיט רויך און פולווער. ער האָט לאנג און אָנגע-שמדענגט געקוקט אין דער סטערעאָקספישער רעד. געמאכט די לעצטע אויסבעסערונג און בא-פויגל, מע זאָל געבן נאָך א זאלפ.

הינטער אונדז האָט דורכגערוגערט די בא-טאריי. ריקליס האָט ארופגעצויגן די הענטש-קעס, פארשפילעט דעם פלאנשעט מיט א בא-וועגונג פון א מענטשן, וואָס האָט דאָ זיין אר-בעם געענדיקט און קאָן אוועקגיין.

מיר האָבן אים אָנגעקוקט פארוואנדערט.

— איצט האָבן מיר מיט איר פארענ-דיקט, — האָט ער געזאָגט מיט זיכערקייט, — דאָס איז געווען איר לעצטער קנאל. מע קאָן זיך גיין אָנווארעמען. נאָר אויב איר ווילט, קאָן מען אויך צווארטן.

א מינוט פופצן האָבן מיר טאקע געווארט. די דריטשן האָבן געשוויגן. ווייזט אויס, דער פאָד-פאָלקאָוויק איז גערעכט געווען. לעקאווער זיין סאָלאטישן יוביליי איז ער ארויס א זיגער פון נאָר איין דועל.

יִיִדיש — ש. גאָר ש מא ו.

געבוירן אין 1890 אין ליפקאן (מאָלאָוויטש).
אָנגעהויבן זיך דרוקן אין 1912. וווינט אין
טשערנאָוויץ.

על געשיכטע אײַט ליבנע

— מע טראכט ווינציק, מיין פריינט, און
דערפאר באצייט מען זיך אזוי גרינגשעציק צום
לעבן. איך גלויב, אז איר פארשטייט מיך. איך
רייד וועגן לעבן ביכלאל, וועגן לעבן אלס פריי-
צייט, אלס איקער-פרייציץ. איר הערט, מיר
קומט אמאל אין קאפ א מעשונעדיקע אידוי:
פון צייט צו צייט וואלט איך געלאזט ארויסהע-
נען פלאקאטן מיטן אלטן מעמענטא. מעמענטא
מארי — געדענק אין טויט. געדענק, אז קיין
אומשטערלעכע זינען נישט פאראן. אומשטער-
לעכע... ווי דאס ווארט איז באגלייטערט גע-
ווארן! איך בין צופרידן, וואס כ'האב דאס
ווארט בא איינער נישט באגעגנט. און איר האט
איר, איר וואלט עס קיינמאל נישט געזען, ווער זיי
רעדט אדער שרעכט וועגן מענטשן, ווער זיי
וואלן נישט זיין. די בעזעמס גרויסע פערזענלעכ-
קייטן האבן נישט געזאגט וועגן זייער פערזענ-
לעכער אומשטערלעכקייט. דאס איז די מאניע
פון קליינע געשעמעלעך און גרויסע מאניאקן.
אומשטערלעך איז די נאטור, אומשטערלעך
דער אייביקער פראצעס פון שאפן. אזוי זינען
די ווערק פון גרויסע טאלאנטן, די טאטן פון
אויסדערוויילטע. דאן-קיכאט זאגט וועגן זיך, אז
ער וועט נישט שמארבן. נאטירלעך, סערוואנטעס
זאגט עס מיט זיין מויל: דאן-קיכאט וועט נישט
שמארבן...

א קליינע פאזע. גענומען די פינקע, אָנגע-
פילט מיט טאבאק, נאָר נישט אָנגעצונדן. אוועק-
געלייגט. דער שרייבער האָט גאָנצעפּאָלגט יעדע
באוועגונג. א מענטש מיט גענוג דערפארונג,
האָט ער פארשטאנען, אז נישט דאָס איז דער אי-
קער, די סיב פון זיין פריינטס שטימונג. עפעס
מוז אים פלאָגן, נאָר ס'איז אים שווער צו קו-
מען דערצו. ער האָט געווארט.
— ...יא, איך וואָלט געוואָלט דערמאָנען

ער אלטער ארטיסט האָט אין
מעשעד פון עטלעכע מינוט גע-
שפרייט איבערן צימער, נישט
ריידנדיק א ווארט. זיין נאסט
און פריינט, א נישט יונגער שרע-
כער, האָט אים גאָנצעפּאָלגט
מיט נייגער: עפעס איז געשען מיטן אלטן, עפעס
וואָס פלאָגט זיין געמיט. דאָס שווינגן איז נישט
אין זיין נאטור און אויך נישט אין כאראקטער
פון זייערע פריינטלעכע באציונגען.
דער גאסט האָט זיך אפגעהויבן און, ווי
אנטשולדיקנדיק זיך:

— כא איינער איז היינט א שלעכטע שטימונג.
עפשעד איז גלייכער, איך וואָל אוועקגיין?
דער ארטיסט האָט זיך אָפגעשטעלט, א ווילע
געקוקט אף זיין גאסט, ווי באמערקט זיך טוי-
פעס צו זיין, וואָס זיין פריינט האָט געזאָגט.
באלד א שאַקל געמאָן מיטן קאָפּ אף ניין:
— ניין, נישט גלייכער! איך האָב היינט בע-
זעמס א פאסקונדע שטימונג. אָבער... זיצט.
און ווידער געמאכט עטלעכע קרייזן איבערן
צימער. דאָך ווינציקער נערוועז. געבליבן שטיין
און, קוקנדיק שטויף אין די אויגן פון זיין
פריינט:

— הערט. איר וועל איינער פארגעבן א פרא-
גע, נאָר מיט א טיפ: ענטפערן אפריכטיק, אָן
דיפלאמאטיע. איר טראכט אמאל וועגן טויט?
איר בידעשט זיך? קיינמאל נישט געווען קיין רייד
צווישן אונדז אף דער מעמע? איר פרגעט זיך
געוויס: איז דער אלטער נישט קראנק? שווערע
פאָרגעפילן? ניין, נישט קראנקער ווי געוויינלעך.
פאָרגעפילן באמרויזן מיך נישט. איר האָט נישט
געענטפערט אף מיין פראגע, איר טראכט אמאל
וועגן טויט?
— געוויס...

מענטשן, אז אלץ, וואָס לעבט, איז שטערבליך, נישט קענדיג צו פארומערן דאָס לעבן, — וועגן דעם האָט מען שוין גענוג געזאָרגט, שוין צו-פיל, — פארקערט, קענדיג צו צווינגען טיפער עס צו שעצן, האָבן מער אָפּשטן פארן לעבן, פאר יעדנס לעבן... איך האָב פּינט דעם טויט. פּינט, נאָר אַן מוירע. מיין פערזענלעכע באַצונג צום טויט — וואַזוי זאָל איך עס אַנדער-קלערן? אַט לאַמיר זאָגן, איר שטייט אין עק פון א גרויסער ריי בא דער בילעסן-קאסע אין סאמע קוראָרט-סעזאָן. איר זינט נערווירט: עס וועט קיין פלעצער נישט סטענען, דער באו וועט אָפּגיין. און מיטאמאָל קוקט איר זיך אום און דערזעט — איר זינט שוין נישט דער לעצטער, הינטער אינך ווארט א מענגע מענטשן. עס ווערט אינך גרינגער. איר זינט דאָך פאָרויס פאר אנדערע. איר פארשטייט? פאָרויס...

ווידער געמאכט עטלעכע טרים איבערן צי-מער. באַס שרייבער האָט זיך געשאפן אן איינ-דרוק, און דער אלטער רעדט מיט זיך אליין. אָבער וואָס, אייגנמלעך, פלאָגט אים? זאָל עס דאָך זיין די שווערע שפּירונג פונעם אומפאר-מינדלעכקייט? גיין. עס איז עפעס אנדערש. אָבער וואָס? זיך א זאָג געטאָן אין געדאנק: געדולד! א שרייבער מוז האָבן געדולד אויסצוהערן א מענטשן. און דער אלטער איז עס ווערט. ער רעדט נישט קיינמאָל גלאט צוליב דער האנקע פון לאָזן זיך הערן. דער אלטער האָט ווידער גערעדט.

— אַט אזוי, מיין פריינט. איך האָב פּינט דעם טויט. נישט פאר זיך, נאָר פאר אנדערע, פאר די, וואָס האָבן מאָדאליש רעכט אף צו לעבן, פאר די, וואָס האָבן ליב. ליבע — עכטע, ווירקלעכע — דאָס איז אויך שאפונג. און מעג-לעך, אז די שענסטע ליב האָבן א מענטשן, קינדער, קונסט, די גאטור, מיט איין וואָרט — דאָס לעבן, דאָס איז שאפונג. איך ווייס נישט, וואַזוי עס אויסצודריקן קלאָר. דאָס וואָלט גע-קענט א שרייבער, א טיטעכאָו. איך בין מער נישט ווי א שווישפילער, דער מענטש פונעם גע-רעדטן וואָרט. בלויז מיטן גערעדטן וואָרט קאָן מען נישט אויסקומען. עפשער דערפאר איז גע-בוירן געוואָרן די קונסט? ליטעראטור, מאָלערני, מוזיק, ליב האָבן, נישט זיך, — פאראן אוועלעכע פארשוויגען, — ליב האָבן בעעמעס הייסט: טראָגן א גרויס אכרניעס-געפיל, אכרניעס פארן לעבן! און נישט נאָר פארן אייגענעם. ליבע הייסט: נישט נאָר פרייד און גענוס, נאָר א סאך און נאָך מער ליידיג. ווייל, פריינט מינער, נישט נאָר פרייד פילט אָן דאָס לעבן און נישט אים זי, אויך ליידיג פילן אָן מיט אינהאלט דאָס לעבן. ליבע עכטע הייסט: דערגיין ביז זיך מאַקערען זיין. אז דו האָסט ליב, בעעמעס ליב, וואכט דאָס געוויסן, שוויסט מענטשן, באציסט זיך מיט אכטונג צו זייער לעבן, באווגערט צו די, וואָס ליידן. איך האָב פּינט דעם טויט. מיר זינגען נישט אָנגעגעם פיעסן, אין וועלכע א פער-סאָנאזש דארף שטארבן אף דער בינע. טויט איז אן אלטעגלעכע דערשינונג. אפילע א בא-

נאלע, אָבער א שרעקלעכע, דערמיט טאָר מען נישט שפילן, נישט שפאסן.

דאָס פאָנעם באַס אלטן איז געוואָרן פאר-טונקלט, אָנגעשטרענגט. צוגעגאנגען צו א ווינקל-טיש, גענומען אין די הענט אריין א ציטונג, אוועקגעלייגט. ווידער גערעדט, נאָר די אינטאָנאציע אן אנדערע:

— ...וואָגט מיר, געווען בא אינך אזא פאל: נאָר א סאך יאָרן יאוועט זיך צו אינך א מענטש, אן אמאָליקער באקאנטער. איר זינט מיט אים קיינמאָל נישט געווען נאָענט. גלאט א גוטער בא-קאנטער. איר האָט זיך מיט אים נישט איבערגע-שריבן, נישט געטראכט וועגן אים, פארגעסן. און אַט איז ער דאָ. האָט אף אינך נישט א הויך געטאָן מיט דעם פארגאנגענעם, מיט דעם, וואָס קענט זיך נישט אום, מיטן אראַמאט פון פארלוירענער יוגנט? איז פאר אינך נישט ארויסגעשוואמען דאָס געשטאלט פון א ליב סימפאטיש מיידל?.. דאָס מיידל איז שוין גימאָ צווישן די לעבעדיקע, און ווען זי לעבט, וואָלט זי איצט געווען א באַרעווע אלטייטשקע — איר טראכט נישט דערפון. פאר איבערע אויגן שטייט זי אזוי, זוי איר האָט זי אמאָל געקענט. און — דאָס הארץ האָט א צי-טער געטאָן? עפשער איז אויך אין זיך אן ארויסגעשוואמען איינע א פארנעפליטע לעוואָנע-נאכט, א קאָרן-פעלד, ווהין איבער ביידנס יוגנט האָט אינך פארנארט? איר שמויכלט... ראַמאנ-טיק... גאט מינער, וואָס וואָלט איך נישט אָפּגע-געבן דערפאר, נאָכאמאָל איבערצולעבן די ראָ-מאנטיק!.. ער, מיין פריינט, ווי ווייניק מיר שעצן פאָעזיע אין לעבן. און זי איז דאָך פאראן. פאראן אף יעדן שריט און טריט, נאָר נישט יעדערער באמערקט עס.

טיפע קנייטשן האָבן זיך געלייגט אפן אר-טיסטס שטערן. זיין פריינט באטראכט אים, בא-מערקט יעדע מינע און פרעגט זיך: וואָס פאר א שטיין פונעם הארצן וויל ער אראַפּקניקלעך, אַט דער איינזאמער אלטער קינסטלער? און עפשער איז עס שפיל, טעאטער? גיין! ער איז איצט אליין, אליין מיט זיך. ער הערט אים ריידן:

— פריינט מינער, איך וואָלט געוואָלט, איר זאָלט מיך ריכטיק פארשטיין. איך בין אלט. איר געהער צו א דאָר, וועגן וועלכן די יונגע קאָנען זאָגן: דער מאַווער האָט זינס געטאָן, דער מא-ווער קאָן גיין. איך בין אלט, אָבער נישט קאָ-סערוואטיוו. מיט אלע אָדערן פיל איך דעם אַטעם פון דער צינט. עס שרעפט, איר פאָר ער-געץ און קוק ארויס פון וואָגן-פענצטער. פעל-דער גרינען, לאנען מיט שווער... איך ווייס, אז פעלדער האָבן פריער אויך געגרינגט און לאנען שווער זינען פריער אויך געווען און זינען אויך דאָ אין אנדערע לענדער. אָבער בא מיר שאפט זיך דאָס געפיל, אז עס איז נאָר אנדערש. עפעס איז צוגעקומען. וואָס איז פריער נישט געווען? וואָס איז צוגעקומען? א גייער זין, וועלכער איז פריער נישט געווען. די פעלדער גרינען נישט שטאם, די שווערע זינען נישט שטאם ברויט. דאָס גרינט און ציטיקט א גייער סיידער-אוילעם, א גייע וועלט-אַרדענונג, א גייע, א העכערע, א גערעכ-

סערע. איד קום אין אונזער הויפטשטאט, קיין מאַסקווע, איד שפּאַציר אין קאָונט איבער די גאַסן. דאָס אלטע הארץ פרייט זיך. אזויפיל ליכט רופט זיך איבער, מענגעס אויטאָמאָבילן שטראָמען, ווי א ריזיקער טיף. איד ווייס, אז ליכטער ווינקען זיך איבער און אויטאָס שטראַ- מען אויך אין אנדערע גרויסע שטעט: אין פא- ריזש, אין לאַנדאָן, אין בוענאָס-אירעס און אין ריז-דע-זשאַניראָ, און נאך מער אין ניו-יאָרק. אָבער אין מאַסקווע איז פאראן עפעס אנדערש, און דאָס אנדערע איז דאָס סאַמע וויכטיקסטע: א גרויסער זין... א זין פון גרויסן שאפן, וואָס דערהייבט דעם מענטשן... איך האָב ליב, ווי אמאָל דער אלטער קאנט, צו קוקן לאנג אפן אויסגעשטערנטן הימל. איך דערמאָן זיך, ווי איינמאָל אין א שמועס וועגן פּאָעזיע האָט איר ציטירט א פערז פון א מיטלאַלטערלעכן יודישן פּאָעט, דוכט זיך, יעהודע האליוווי... —

— יעלוימע בען גאביראַל... — ריכטיק. איך בין געווען אנציקט. נאָך א געוואלדע פּאָעט איז אימיטאנד אין דריי ווער- טער אזוי קאָנקרעטיזירן אזא עמפירונג. און אזוי פּאָשעט! „דער הימל איז א גאָרטן, די שטערן — בלומען. און זיי ריידן זיך איבער ווי טויבע מיט שטומע“...

אינהייבטירן די אומגעהויערע קאָסמישע רוי- מען מיט איין קורצער פראזע: „זיי ריידן זיך איבער ווי טויבע מיט שטומע“... און די לעצ- טע צייט, אז איך קוק אין אויכגעשטערנטן הימל, דוכט זיך מיר, אז די שטערן זינען גע- וואָרן צווישן זיך געענטער, און אז זיי ריידן זיך שוין איבער גיט ווי טויבע מיט שטומע, נאָך מיט פרייד, ווי נאָענמע... און דאָס אלץ אראפּ דעם געוואגטן מענטשנס געדאַנק. לאָבאטשעוו- סקי און איינשטיין און פיל אנדערע, וועמעס נעמען מיר איז גיט באוואוסט, און דאָך... דאָך באפאלט אמאָל א צווייפל און אפילע א שרעק. איך האָב מוירע, אז — ריידנדיק אין שפיטאָלעם שפּראך, — די אויסשפּרייטונג זאָל גיט איינ- שלנגען דאָס דענקען. און אונזער דענקען מיינט איך: די ליבע, די פּאָעזיע. איך ציטער באם געדאַנק, אז די זאכן זאָלן גיט באצווינגען דעם מענטשנס 'נעשאַמע. מיר האָבן מערערע מאָל גערעדט וועגן טעאטער. איר ווייסט, אז איך האָב גיט ליב די איבערגעטריבענע ארטיג- מיישונג פון סעכניק אין טעאטער... זאכלעכע אקסעסוארן זינען מיר גיט צום הארצן. אפי- לע אונדזער אלטער טעלעפאָן אף דער כינע איז מיר ווידערוויליק... האָב איך מוירע, מע זאָל גיט אָנהייבן ברענגען אף דער כינע א דעכ- מאשיין...

דער אלטער האָט א שמיכל געטאָן. מעג- לער, וויל ער האָט באמערקט א שמיכל אף זיין פריינטס פּאָנעם.

— ...איך פארשטיי. איר טראכט: שפילט דעם כאָסן וויינענדיקס, ער האָט זינס אין זין. איך קער זיך אלץ אום צוריק. גיט אין דעם גייט עס. קעדיי איר זאָלט מיר קלאָר פארשטיין, וועל איך אייך אָט וואָס זאָגן. איך האָב פרוער דער-

מאָנט, וואָס איך פיל, קוקנדיק אף אונדזערע גרינענדיקע פעלדער. אז איך זע א צעאקערט און אויסגעכאָדאָנעוועט פעלד, וואָס ליגט ווי א ריכער צארטער פלייש, פיל איך דערהייבונג, אכטונג און דאנקבארקייט צו מענטשלעכער מי. אָבער... עס טרעפט, איך קום אף א פריש צע- אקערט פעלד, איר, וואָס האָב נאָך פארשאפט דעם פויער בא זיין בידנער סאָכע אָדער אפילע באם פינפנומערדיקן פלוג, און זע, ווי אונדזער סאָוועטישער טראקטאָר הייבט אף צענדליקער העכטארן, פרעג איך מיר: דער טראקטאָריסט — פילט ער ליבשאפט צו דער ערד, צו אונדזער מא- מע-ערד? פרעגן גיט אף די צאָלן די נעשאַמע- דיקע ליבשאפט?.. איך וואָלט געוואָלט, ער זאָל ליב האָבן, פארמאָגן פיעמעט צו דער ערד... פאראן א שטעלע אין „דאָן-קיכאָט“ —

איר וועט ווידער שמיכלען, איר ווייסט מיין שוואכקייט צו אָט דעם ווערק און צו דעם גע- שטאַלט, דעם גרעכטן, וואָס א קינסטלער האָט ווען ס'איז געפורעמט. איך האָב גיט מיט וואָס אים צו פארגלייכן. גיט בא מיין באליבטן מאָל- יערן, גיט בא שעקספירן, פאר וועלכן איך קני, איז גיט פאראן קיין געשמאלט, וואָס זאָל זיך קאָנען פארמעסטן מיטן ריטער פון טרויערן געשטאַלט. — פאראן דאָרטן אז אָרט — דאָן- קיכאָט איז „צונאכט“ בא ציגן-פאסטעכער און ער, דער אינגעבוירענער פאנטאסטישער רע- זאָניאָר, רעדט וועגן דער גאָלדענער טקופע, ווען דער מענטש האָט נאָך גיט געלעכטערט די ערד, זי גיט פארגוואלטיקט, גיט אופגעאקערט... מיר לייענען און שמיכלען. מיר זינען צופרידן, ווען סאנטשאָ דערמאָנט אים, אז די ציגן-פאסטע- כער האָבן א גאנצן טאָג געהאָרעוועט און דארפן שטאָפן. ער ברענגט אים צוריק צו דער ווירק- לעכקייט פון מענטשלעכער מי. וואָס איז דאָס אומגליק, דער זעלישער דעפעקט דאָן-קיכאָטס? גיט בלוז אין דעם, וואָס ער איז אָפגעריסן פון דער ווירקלעכקייט, נאָך אין דעם, וואָס ער האָט גיט ליב... ער האָט גאָרנישט גיט ליב. זיין ליבע צו דולצינעאָן איז אימיטאציע, ער אימיטירט העלדן פון פאנטאסטישע ביכער. ער האָט גיט ליב, און ליבע איז דער סאַמע איקער. גיט נאָך ליבע צו א פרוי. איר פארשטייט מיר, איך בין גאָר א וויטער קאָרעו דאָן-קיכאָס. איך האָב ליב אונדזער ערד, פון איר קומט אלצדינג, אלע אונדזערע דערגרייכונגען, אונדזער לעבן- מע דארף ליב האָבן דאָס לעבן.

א לענגערע פאזע. מ'האָט געזען אף זיין פאָנעם, אז ער דענקט אינטענסיוו. אז די כעוו- לע-ליידע פונעם געדאַנק קומען אים אָן גיט גרינג. ער זוכט די פאָרם.

— ...דאָס לעבן... לעבן און פּאָעזיע. לעבן אין קונסט. דאָס קענען און וועלן ארטיגרינגען אין סאַמע טאָך פונעם מענטשן און פון דער נאטור. אָט די אלע באגריפן באהעפּטן זיך אין מיין באוואוסטזין און ווערן איינס און לעבן אפן ערשטן פלאן. דאָס איז דער זין פון אלעם, פון סאָן און שאפן, דער זין פון אלוועלט. אָן לעבן איז גיט פאראן קיין געדאַנק, אָן געדאַנק איז

ניט פאראן קיין זין. אזוי פארשטיי איך שפי-
נאָזעס אמריכט — דענקען. דורך דעם דענקען
גרייכט צום אמאָר דעם אינטעלעקטואלן, פאר-
שטייענדיק אונזער דעם — די גאטור, די
מוטער פון לעבן. פרעג איך צומאָלס: דער
מענטש פון מאָרגן, דער מענטש פון דעם נניעם
סיידער-אוינלעם, וואָס ווערט שוין ציטיק פאר
אונדזערע אויגן, דער מענטש-טיפ וועט האָבן
נעשטאָמע-באציאָנען צו גאטור? וועט ער האָבן
אינטימע פארשטענדעניש פאר קלאנג און
פארב, וואָס זייער שוירעש איז אין דער גאטור?
וועט זיין גאטור, דעם מענטשנס, נאָך פילן די
ענגע פארבונדענע מיט דער גאטור ביכלאל?
איך קוק אף ביימער, אף א וואלד אָסיען-ציט
און זע די גאנצע גאמט פון וונדערלעכע פארבן,
פון טיה-גריין ביז סרייפדיק-רויט, און די
פארבן געבוירן אין מיר קלאנגען, אקאָרדן. די
נעשטאָמע ענטפערט ביז אין די טיפסטע מיטן, —
וועט דער ניער מענטש עס דערפילן, באנעמען
און באזינען? ווי מיינט איר?

— אָן צווייפל. און אף א העכערער שטופע.
ענגאָזס, דיין הומאניסטיש.

— אַר, מין פריינט, ווען איך זאָל זיין
זיכער אין דעם, וואָלט מיר גרינג געווען דער
אָפשייד פון אונדזער וועלט. אז איך הער ריידן
וועגן אבסטראקציוניסטישער קונסט, פאלט אף
מיר די שרעק. איך האָב ליב די גאטור. איך בין
אנציקט פונעם מענטשנס סייכלדיקער מי, איך
באוונדער די גרויסע דערגרייכונגען אין טעכ-
ניק, די גראדועזע רעאליזאציעס, וואָס פארשאפן
קאָועד דער מענטשלעכער מי. און דאָ, אז איך
זע, ווי אן ערשט-געבוירן קעלבעלע דוצקעט דער
מיטערס אנטפער, רירט עס מיך טיף... פריינט
מינער, איר מענטש איך שמיכלען סקעפטיש
וויפל איר ווילט, אָבער א לעזאָגע-גאט און א
קאָרן-פערל, כאַטש זיי זינען ניט אין דער
מאָדע, צו זיי וועט דער פאָעט, דער קינשטלער
זיך אומקערן. איך בין אלץ, איך גיי שוין צום
סאָף פון אלע יעכידים, איך שפאציר אָפּט
אליין, טעל זיך אָפּ און קוק לאנג אף ביימער,
אף לאַנקעס גראָן. און ווי בא יעדער געזע-
נעזען זיך מיט זיין... און ווי בא יעדער געזע-
נעזען ציט דאָס הארץ אלץ טיפער. צומאָל
דוכט זיך מיר, אז די ביימער, די שטומע צארי-
קים טרייסטן מיך: האָב ניט קיין מוירע, ווער
ס'האָט בעזעמס ליב, איז ניט קיין פאכדן...
הינט די שטילע באשיידענע גראָן, די סאמע
צוועסדיקע באשעפענישן, וויפל זיי לערנען
אונדז!

— איך קען איין גרויסן פאָעט, ער האָט קיין
גראמען ניט געמאכט, מעגלעך, אז אפילע קינד-
מאָל קיין ליד ניט געלייענט. דער בראסלאווער:
איר געדענקט? יעדעס גרעזל האָט זיין גיגן און
דער פאסטער שפילט אויס די גיגנים פון אלע
גראָן. דאָס דארף טאָן דער פאָעט. אויסזינגען
די גיגנים פון אלע מענטשן, גראָן. מעגלעך,
אז די גראָן וואקסן העלער צוליב דעם פאס-
טעכס שפילן?.. נאָר ניט דאָס בין איך אויסן.
כ'האָב אונדז געפרעגט, צי האָט געטראָפן מיט

אונדז אזא פאל, עס זאָל זיך יאווען צו אונדז א
מענטש, וואָס איר האָט אים צענדליקער יאָרן
ניט געזען, פארגעסן צי ער עקזיסטירט, ניט
געווען מיט אים נאָענט, און דאָך האָט זיין דער-
שניטען אונדז אופגעוירערט?

זיך אופגעהויבן מיט א שארפער באוועגונג,
גענומען פון ווינקל-טיש די זעלבע ציטונג, זי
צוגעטראָגן און, טיטלענדיק מיטן פינגער אין
אין אָרט:

— דאָס האָט ער זיך אזוי באוויזן בא מיר
צוריק מיט א יאָר דריי... איר וונדערט זיך? איך
פארשטיי. איר זעט א געוויינלעכע טרויער-
מוידאָע. קרויזים און פריינט מעלדן וועגן איי-
נעם א מענטשן, וואָס איז געשטאָרבן. אונדז איז
באוועסט, אז איך האָב ניט קינעם, קיין קרוי-
וויס, קיין נאָענטע. ער איז אויך ניט געווען קיין
קאָדעו. ביז נעכטן. און הינט איז ער עס
געוואָרן. מאָדע? האָט ער אים. עפעס-וואָס
איז אונדז באוועסט וועגן מיין פארגאנגענהייט,
און דאָס אויך פון א דריטער האנט. איר בין
הינט געשטימט צו דערציילן וועגן זיך. דאָס
האָט ער אזוי געווייזט... איר בין אלץ גע-
ווען דריי און צוואנציק יאָר. לויטן פאפפאָרט
א ייד... א מענטש מיט א רוימן בילעט,
„אפאליטישעניען פערזאָנאָל ראדיראדא“, שוין
עטלעכע יאָר געהאט געאכטעט אין טעאטער, אין
רוסישן, פארשטייט זיך. אין פראווינציעלע
טעאטערס... פראווינציעלע... ווינציק וועמען איז
באוועסט, אז אין די פראווינציעלע טעאטערס
זינען געווען אויסגעצייכנטע ארטיסטן, עמעסע
קינשטלער. געווען אויך אייניקע אנטרע-
פרעניאָרן, וואָס האָבן מיט דער גאנצער נעשטאָ-
כע ליב געהאט טעאטער. מיר האָט אָפגעגליקט
— איך בין אָנגעקומען צו איינעם אזא אנטרע-
פרעניאָר. סטאניסלאווסקי האָט אים געקענט
און געשעצט. אָן פאלשער באשיידנקייט. די
עלכערע אקטיאָרן און די סאמע באגאבטע האָבן
זיך באציגן צו מיר גיטווייליק, געזען אין מיר
א קינפטיקן ארטיסט. דאָס זעלבע מיצאד דעם
אנטרעפרעניאָר. אָבער אין מיר איז געזעסן נאָך
א דיכעק, — א הונגער נאָך בילדונג, נאָך וויסן.
איבעריקנס, דאָס איז אן אלגעמיינער כאַראַק-
טער-שטריך פון יעדער עפאָכע, דעם אַנטיק
פונעם יאָרהונדערט. א שאָר, מ'האָב ווינציק
געשריבן וועגן דעם. און דערצו איז אין מיין
טשעמאָדאן געלעגן אן אטעכטאט זרעלאָסט,
אויסגעהאלפן עקספערן. אן אטעכטאט זרע-
לאָסט בא א יודן אין יעדער ציט!.. איך האָב
געטרוימט. איר לאכט?.. זיך אוואדע דערמאָנט
אין טשעכאָווס פראָפּעסאָר, וועלכער האלט זיך
פאר א גרויסן שווישפילער?.. ווי איר ווילט.
איך האָב געטרוימט צו ווערן א באוועסטער
געלערנטער, א מאטעמאטיקער. איך האָב ליב
געהאט און האָב ליב מאטעמאטיק. מאטעמאטיק
און פאָעזיע. וואווי דאָס פאָרט זיך און נאָר
מיט מיין סצענישן בארוף? איך ווייס ניט. איך
דערצייל פאקטן פון מיין לעבן. האָב איר אין
איינעם א טאָג זיך אָפגעזענעט מיטן טעאטער,
צום כידעש פון אלע קאָלעגן, און פונעם אנטרע-

פרעניאָר — מע האָט מיר שוין געהאט אָנגע-
טרויט פאראנטוואָרטלעכע דאָלן און איר האָב
געהאט דערפאַלג. איך האָב זיך באזעצט ציט-
ווייליק, אזוי האָב איר גערעכנט, אין א גובער-
ניע-שטאָט אָפּ אוקראַינע. א פּראָווינציעלע, פאר-
שטייט זיך, אָבער די הינטיקע האָבן אַ קנאפּע
פאַרשטעלונג וועגן די פּראָווינציעלע שטעט פון
דעם גרויסן ערעוו. איבעריקנס, איר האָט אליין
געקענט די שטעט. ווי מ'האָט דעמלט ליב
געהאט טעאטער! באזונדערס די יוגנט. מ'זאָגט
פלאן איז געווען: צונויפּשלאָגן א ביסל געלט
און פאַרן קיין אויסלאַנד שטודירן. כ'האָב
געגעבן פּרוּוואַכע לעקציעס, אָנגעפירט מיט א
דראַמקרייז, פון ציט צו ציט פאַרביטן אַקטיאָרן
אין אַרטיקן טעאטער. אין יענער שטאָט האָב
איר געקראָגן ליב און אין יענער שטאָט
געבראכט צו קוואַדע דעם סאַמע נאָענטסטן, דעם
ליבסטן וועזן.

ער האָט פאַרייכערט. א לאנגע ווילע גע-
שוויגן. דער גאכט האָט ניט געשטערט.

— ...זי איז געווען מיטן איינציקער נאָענ-
טער מענטש. פאַרשטייט מ'ך. נאטירלעך, זינען
בא מיר אויך געווען, ווי זאָגט מען אין רוסיש,
אוואַלעטשעניעס. צייטנווייז האָט זיך מיר גע-
דאַכט, אז איך בין פאַרליבט. נאָר עס האָט נישט
פאַרכאפט די נעשאַמע אין דער טוף. זי איז
געווען מיטן ערשטע און לעצטע ליבע. זי איז
פאַר מיר געווען סיי מיטן מוטער, וואָס איך האָב
פאַרלוירן בא דרייצן יאָר, אויך מיטן איינציקע
שוועסטער, וואָס איך האָב ליב געהאט מער פון
מיטן לעבן און איז יונג פאַרשניטן געוואָרן.
זי איז געווען פאַר מיר אַלציינ, וואָס א
מענטש מיט א נעשאַמע קאָן ליב האָבן. און
דאָס זעלבע איך פאַר איר.

פון צווישן דער איבעריקער יוגנט איז ער
מיר געווען דער סימפאטישסטער. מיר האָבן
זיך ניט באפריינדעט. פאַשיסט, ער איז מיר גע-
ווען מער אָנגענעם איידער אנדערע.

א פיר יאָר האָב איך אוועקגעפאַטערט אין
דער שטאָט. דעמלט אָנגענומען צוויי באשלוסן:
כאסענע האָבן און צוריקגיין צום טעאטער. צום
לעצטן באשלוס האָט מיטגעוויקט איר מוטער,
מיטן שוויגער. איך האָב ניט ליב די פלאכע
אנעקדאָטן וועגן דער שוויגער, אָבער מינע איז
געווען בעצמס א שלעכטער, פאַרביטערטער
מענטש. א פרוי פון מיטעלע יאָרן, יונג געבליבן
אן אַלמאָנע, ניט כאסענע געהאט, א פאַרמעג-
לעכע און א קאַרגע, זי האָט מיך פינט באקומען
פון דער ערשטער רעגע אָן, וואָס איך בין גע-
וואָרן איר איידעם. פאַרוואָס? עפּשער דערפאַר,
וואָס איך שטאַם פון אַרעמע עלטערן. און עפּ-
שער בין איך א ביסל שולדיק געווען. איר
געדענקט, אין א פיעסע בא מאַלירן לערנט די
פראקטישע געליבטע איר געליבטן, אז א פאַר-
ליבטער דאָרף קענען געפּעלן אפילו דעם הונט
פון דער שטוב. איך קען עס ניט. זי האָט מיך
פינט געהאט, געזוכט צו מאכן א בייזלעכען
צווישן מיר מיט מיטן פרוי. באזונדערס פלעגן
מיר אופרייצן אירע דאסוואַדעניעס. דעם גאנצן

סאט פלעגט זי ארבעטלייגן אין די רעזומעס.
מאכט זיך, איך קריג א בריוו פונעם אנטער-
פרעניאָר, ער פרעגט מ'ך: דאָן-קיכאַט, איר
האָט זיך שוין באפרייט פון אינער כימערע? און
מעלדעט מיר, אז ער שטעלט צונויף א געקלי-
בענעם אנסאמבל, מע וועט שפילן אין איינעם
פון די בעסטע גובערניע-שטעט, און אויב איר
בין מאסקים... כ'האָב באלד געענטפערט מיטן
האסקאמע און געקראָגן א סעלעגראמע:
„פּרויעזשיטיע“. אונד אויסמאַלן אונדווער
פרייר, וואווי זי האָט זיך דעמלט צעבלייט.
שווער צו רידן... איך בין געפאַרן. ער, דער
אנטערפרעניאָר, האָט דעמלט אָפּגערוט אין
קרים. אופגענומען מיך נאָר פריינטלעך, ווי א
גוטער רוסישער מענטש קען, מיר געמוסערט:
ווי ווארפט א מענטש אוועק א זיכערע קארירערע
צוליב א כאַלעם? אינער אָרט איז אין טעאטער!
געשלאָסן גאָר א גיכטיקן אָפּמאַך און געוואָלט
פאַרן אהיים זיך נעמען שטודירן די דאָלן, זיך
גרויסן. ער לאָזט מיך נישט. ער וויל מיר ווייזן
קאווקאז. מע האָט ערנעץ דערשטאן א קרוי-
פרייז, ס'איז א פאַליטישער קרויז, עס
שמעקט מיט מילכאַמע. מיר לייגן דערויף
ניט קיין אכט. ביידע אָפּטימיסכן — עס
וועט קיין מילכאַמע נישט זיין. און קומענדיק
אהיים, טרעה איר די דערקלערונג פון אלגע-
מיינער מאַביליזאַציע, מיטן קאנטינגענט אָפּאַל-
משענצעס אויך צווישן זיי. מיטן יוגע פרוי
באגיסט זיך מיט טרערן, בא מיטן שוויגער איז
א סימכע, זי פאַטערט מ'ך... און... מילכאַמע
איז מילכאַמע. איך בין אוועק אהין, ווהיין אלע
מאַביליזירטע. אוועקגעפאַרן מיט זייער א שווער
פאַרגעפיל. נישט פאַר מיר, נאָר פאַר איר. זי האָט
פאַרמאָגט א צארטע קינדישע נעשאַמע, נאָר
אז איידעלע, און אויך זייער ליב געהאט. אז
איך בין צוריקגעקומען, האָב איר זי געטראָפּן
א שטאַרבנדיקע, די לעצטע סטאדיע טובערקו-
ליאָז.

ער האָט לאנג געשוויגן. דער שרייבער האָט
אויך גאַרנישט געזאָגט. וואָס קאָן מען זאָגן אין
אזא פאל? ער האָט פאַרייכערט און געווארט.
— ...מערקווידיק, וואָס פאַר א קויעך עס
האָבן איבער אונדו די, וואָס מע האָט ליב
געהאט און פאַרלוירן. עס גייט מיר נאָך איר
געשטאַלט, איר בלאַנדער קאַפּ, די ווייכע זינד-
וויסע האָר און באזונדערס די אויגן — בלויע,
קינדישע, וואָס בעטן זיך: האָב מיך ליב... א
באקאנטע אקטריסע האָט מיך אמאָל געפרעגט:
אינער פרוי איז געווען א שיינע? איר האָב זי
אָנגעקוקט און ניט פאַרשמאַנען די פראגע. איך
האָב זי ליב געהאט! איר האָב זי ליב!.. און
איר פיל מיך אלץ שולדיק. מיר דוכט זיך,
כ'האָב זי צו ווינציק ליב געהאט. יעדנפאלס
איז געזאָגט וועגן דעם ווינציקער, ווי כ'האָב
באדארפט. דרנאָן צוואנציק יאָר איז זי אלט
געווען, ווען כ'האָב זי פאַרלוירן. זי איז גע-
וואקסן אָן צערטלעכקייט. דעם פאַטער, א
טובערקוליאָז-קראנק, א נערוועזן און א
קניס, האָט זי פאַרלוירן, ווען זי איז געווען נאָך

קימאט א קינד. און די מוטער -- א הארצע, א פארביטערטע... און זי, דאָס קינד, א צארטע געשטאָמע, וואָס האָב געלעכצט נאָך א ביסל ליבשאפט. איין מאָמענט פארפאַלגט מיר באַזונדער. אין א מינוט פון אינטימקייט האָב זי מיר דערציילט, וואוּזוי דער פאָטער האָב זי אמאָל געשיקט צו א שאַכן אַפּטראָגן א פינף-און-צוואַנציקער. זי האָט זיך פארשפילט און פארלוירן דאָס געלט. „אוי, האָט ער מיר גע-שלאַגן, שיר גיט דערהארגעט!“ עס האָט זיך באַ איר ארויסגעריסן ווי א קינדישער בליפּ... „אוי האָט ער מיר געשלאַגן, ער האָט מיר שיר גיט דערהארגעט!“

די לעצטע פראַזע האָט פונעם אלטן ארויס-געבליפּעט. ער האָט זיך אָפּגעהויבן און אַפּגע-גאָן אין א ווינקל. דער שרטיכער האָט דערפילט, אז זיין ליטעראַדישער פאנצער גיט נאָך, אָט וועט ער פלאַצן. אָבער זיך אָנגעשטרענגט. פארקלעמט די ציין און אין געדאנק צו זיך א זאָג געכאַן: האַלט זיך, דערזשים. א שרטיכער דארף זיך עפענען די אָדערן בעיעכידעס... ער האָט ווידער פארייכערט. דער אלטער איז צוריקגעקומען צום טיש. די אויגן טרוקן, נאָר דאָס פאַנגעס, דאָס פאַנגעס שרעקלעך.

— איר הערט, ווען עס קומט דעמלט עמע-צער, וואָס קען באַווייזן ווונדער, און זאָגט צו מיר: לאָז זיך אַפהאַקן א האנט, וועט זי בלויבן לעבן, וואָלט איך קיין איין סעקונדע גיט געווען געבראכט און אונטערגעשטעלט ביידע — האק, וועלכע דו ווילסט. אָבער קיין ניסים געשען גיט. אינדערציילן מיין פארצווייפונג, די געכט, וואָס איך האָב געוואכט לעבן איר? באַזונדער, די לעצטע נאכט... גיט מעגלעך. דאָס איז איבער די מענטשלעכע קויכע. אין יענער שרעקלעכער ציט איז ער געווען מיין איינציקער מאַראַלישער אָנשפאַר. ער איז מיר פריער איר געווען סימפאטיש, נאָר איצט האָט ער זיך פאר מיר אנפאלעקט בוילעטער, אין א גינער ליכט. ווי פנין און איידל ער האָט זיך געפירט! מיט וויפל טאקט! ליידער, בין איך געווען צו צעשמעטערט, איך זאָל מיר אָפּגעבן ענוג כעזשן אין דעם. זי איז גע-שטאָרבן. כ'האָב זי געבראכט צו קוואַדע און... כ'וואָלט מיכטאם געווען באַגאנגען זעלבסט-מאָרד. גערעטעט האָט מיר די רעוואָלוציע. זי האָט מיר צוריקגערופן צום לעבן. דאָס איז דער קויער פון ענטוואָזם.

איך בין אוועקגעפאַרן פון יענער שטאָט. דאָס וואָרט, וואָס איך האָב איר געגעבן אין איר לעצטער לעבנס-נאכט, ווען זי האָט ארום-געלייגט אפּ מיר איר אויסגעמאָגערטע האנט און געפרעגט: וועסט מיר געדענקען? און איך האָב געענטפערט: ביז מיין לעצטן אָטעם, — דאָס וואָרט האָב איך געהאלטן, גיט געקוקט אפּ אלע ניסיונים, איך בין נאָר געווען יונג, און האַלט עס ביז היינט. איך בין אוועקגעפאַרן אין מער אין דער שטאָט גיט געווען ביזן סאָפּ פון דער צווייטער וועלט-מיליטאַרע. דעמלט בין איך אריינגעפאַרן, קיינעם גיט געזען, גלויבן אפּן

בעסאלמען. געוויסט האָב איך, אז די נאציס מיט זייערע שוסיס האָבן געשענדעט די יודישע בעסאלמענס. כ'האָב געוויסט, אַז וועגן מיליאָנען קרוישים ווייסט מען אפילו גיט, ווי זייער געביין איז אהינגעקומען. און דאָר האָב מיר געפלאַגט דער געדאנק, אז אפּ איר קיווער איז קיין מאַציווע גיט. שווער עס צו דער-קלערן. איך האָב געבראָפּן איר מאַציווע גיט געריט. וואָס ס'האָט מיר פארכידעשט — פרישע בלומען אפּ איר קיווער. איך האָב גע-טראכט, מיכטאמע א יוגנט-באווערעטע האָט זיך דערמאָנט, וויל די מוטער האָט זי גיט פיל איבערגעלעבט. דאָס האָב איך געוויסט. וועגן אים האָב איך לאכלוסן גיט געטראכט. פאר-געסן. און אָט צוריק מיט א יאָר דריי, ער איז דאָ.

ווידער גענומען די ציטונג אין די הענט. געמאכט א פאָר קרייזן איבערן צימער, שווער אָפּגעשטעמט און ווייטער גערעדט:

— ...ליבע... מע רעדט א באַך און מע שרטיכט א סאך, אָבער וואָס ווייסן זיי, דו, וואָס האָבן גיט געליטן? איך הער אמאָל איינעם זאָגן, אז ער האָט ליב געהאט. געהאט... איך האָב ליב ביז היינט! זי איז מיט מיר, אין מיר, אין מינע טיפסטע קעמערלעך. אזויפיל יאָרן זינען אוועק, און קיין טאָג גיט פארגאנגען, איך זאָל גיט ריידן צו איר, זי גיט רופן באַם באַמען... איך האָב אַכטלייגענומען אין דער ערשטער וועלט-מיליטאַרע, אויך גיט געווען קיין שפילכל. איך האָב פיל געזען. אָבער דעם גאנצן פארברעכענישן אומזין פון מיליטאַרע דערפילט ערשט לעבן איר גסיס-בעט. ווען גיט די מיל-כאַמע, וואָלט זי געווען געלעבט. און זי האָט געדארפט לעבן.

ער האָט געמאכט עטלעכע טריט, זיך אוועקגעזעצט און, קוקנדיק צו דער ציטונג:

— ...ער איז געקומען צו מיר, ווי ער האָט זיך אויכענדיקט, באַגלייט די אלטע באקאנט-שאפט. כ'האָב אים קוים דערקענט. א זאָקן! דערציילט וועגן זיך. געבליבן אן אלמען. ער איז אריבערגעפאַרן צו אונדז אין שטאָט צו זינע קינדער. קראנק, גיט ארבעטספייז. געווען קלאָר, אז ס'איז אים גיט גרינג. כ'האָב אים אָפּגענומען זייער פריינטלעך, געבעטן קומען צו מיר. ער פלעגט קומען. און עס וואָלט אלצדינג געווען אין אָרדענונג, ווען דאָס וואָלט גיט געוויקט אפּ מינע גערוון: ס'האָט דערמאָנט אין דער שוויגער, געוועקט ווונדן. איך האָב באשלאָסן פאָטער צו ווערן פון אים. אָנגעהויבן זיך פארהאלטן אין טעאטער, אפילו ווען איך בין געווען פריי... פלעגט ער קומען מיר זוכן דאָרטן. האָב איך אָנגעהויבן אוועקגיין צו באקאנטע און, קומענדיק צוריק שפעט אין אָונט, אים געטראָפּן באַ מיין טיר.

איך האָב אָנגעהויבן ויצן אין דער היים אָן ליכט און דורכן פענצטער געזען זיין פילעט. אפּן אנשקענדיקערדיקן טראַטואר פלעגט ער אומדרייען זיך און קוקן צו מיין פענצטער. ער האָט סאָפּאָלסאָפּ פארשטאנען און אָפּגעהערט

קומען. דעמילט האָט אין מיר א רעד געכאָן דאָס געוויסן... פארוואָס אָפגעשמויסן אן אלטן אומ- גליקלעכען מענטש? פארוואָס ביסטו אזוי שטרענג צו יענעם שוואכקניטן און שוויכט דוגע אייגענע? ער איז געקומען צו דיר, ווען אים איז געווען שווער, און דו האָסט געכטערעוועט. איך בין געבט גיט געשלאָפן און יעדעס מאָל זיך געזאָגט, אז מאָרגן גיי איך אים אפּווכן, און עס נים געטאָן. מיט איין וואָרט — ער איז גע- שטאָרבן.

א ביטערער שמייכל האָט אויסגעקרימט דעם אלטנס פאָנעם. זיך אפּגעהויבן, צוגעגאן צום פענצטער, לאנג ארויסגעקוקט. דער שרטיכער האָט זיך געפרעגט, צי איז נים גלויבטער איצט אוועקגעצויגן? ער קאן אים מיט גאָרנישט נים טרייסטן. און וואָס זוכט ער, דער אלטער, דורכן פענצטער? איז עס נים דער שאָטן פון דעם, וואָס איז שוין נישט? אָך, די שאָטנס פון די, וואָס זינען נישט און וועלכע וועלן שוין קיי- מאָל גיט זיין. זיי באַגלייבן אונדז אפּ שרייט און טריט, פרעגן און מאַנען: פארוואָס? דער פארוואָס שטעכט און ברייט. און קיין ענטפער איז נישט. א שווער אָפּגעטעמען פונעם אלטן, אן אָפּגעטעמען, וואָס דערמאָנט א דערוואַרענעם זיפּ, האָט איבערגעדיסן דעם שרטיכערם טראכטן. דער אלטער איז צוריקגעקומען צום טיש און זיך אָנגערופן מיט באַזונדערער ייִטערענקייט:

— וואָנט מיר, פארוואָס זינען מיר אזוי בלינד צו יענעם געשאַמע. פאראן א רוסיש ווערטל: „טשוזשיאי דושי פאָטיאָכקי“. אפּ ייִדיש, דוכט זיך, וואָנט מען, יענעם געשאַמע איז א פארכאכטעטע טיר. פארוואָס? וועל מיר זינען בלינד. וועל מיר זינען צופיל פארנומען מיט זיך, מיט קליינלעכע אמביציעס. און איז יעדן ליגט א ביסל, א ביסל אָדער א סאך די- שעם. פארגאנגען א גאנץ מענטשליכע לעבן און איך האָב נישט כוּישער געווען דאָס, וואָס איז מיר געוואָרן קלאָר, אכסאָליוט קלאָר, היינט: ער האָט זי דאָך אויך ליב געהאט. א באַשיי- דענער, א דעליקאטער, האָט ער זיך געהאלטן אין שאָטן, אים אכטונג צו אונדזערע — מניע און אירע — געפילן. דאָס האָב איך פאר- שטאנען קוים היינט. היינט זינען ארויס- געשוומען אין זיקארן אייניקע מאַמענטן פון דער ווייטער פארגאנגענהייט, — דעמילט האָב איך קיין אכט נים געלייגט. באַזונדערס דער מאַמענט גאָר דער קווערע. איך בין געבליבן אליין לעבן פרישן קייזער — אזוי האָט זיך מיר געדאכט, און מיטאמאָל אים דערוען שטייענדיק אן א זיט. ער איז צוגעגאנגען, גען, מיך אָנגערירט פאר אן ארבל, זיך אוועקגעדרייט און צעוויינט. צופיל דערשלאָגן בין איך געווען, איך זאָל א טראכט מאַן דערי- בער. און... די בלומען. אכט און צוואנציק יאָר גאָר איר טויט. דאָס האָט ער דאָך אוועקגע- לייגט די בלומען. דאָס איז מיר קלאָר געוואָרן היינט. וואָס פאר אן איידעלע געטרנישאפט! נעמלעך דאָס האָט אים געבראכט צו מיר, א

זאָקן, א טאטן פון אויסגעגעבענע קינדער, א זיידע פון היפישע אייניקלעך. ער האָט קיין איי- ציק מאָל נישט גערעדט וועגן איר, אָבער זיכער געדאכט, שטענדיק געטראכט. היינט האָב איך זיך אָנגעשטויסן, פארשטאנען. שפעט...

דער ארטיסט האָט אָנגעצויגן די פּינקע, גע- צויגן לאנגע צי שווינגנדיק. דער שרטיכער האָט געמאכט א זשעסט, וואָס דער אלטער האָט, ווייזט אויס, געמיינטשט ווי א קאוואַנע אוועקצו- גיין. ארופגעלייגט די האנט אפּ זיין פריינטע האנט:

— גיין, גיט נישט. איך האָב איצט מער קיינעם נישט, גאָר אונדז.

א לאנגע פאוזע. אין דער צייט האָט זיך זיין פאָנעם אויסגעלעבטערט, באַרוקט, און שוין גאָר אין א רוין סאָן:

— ...איך פארשטיי, וואָס עס קאן אונדז איצט באַשעפטיקן. איך טראכט מיטמאָל פון אים... איך פרעגט אין געדאנק: ווער איז געווען דער דאָזי- קער נישטער? וואָס איז ער געווען?.. עס פעלט אונדז אויס צום... צום ליטעראַרישן רומל. האָט נישט קיין פאריבל פאר דעם אויסדרוק. איך ווייסט מנין באַצויגן צו ליטעראַטור, צו גוטער ליטעראַטור. און אויך צו אונדז. דאָס וואָרט האָט זיך ארויסגעכאפט איך ווייס אליין נישט וואָזוי. ער איז געווען א פאָשעכער מענטש, נישט קיין העלד. א באַנק-באָמסטער. א בוכהאל- טער, דערנאָך א קאסיר, געציילט אין אָנהייב פאָכריש געלט, שפעטער סאָוועטיש מעלכע- געלט. איינגעקאסירט געלט, אויסגעצאָלט בא- אממע זייער געהאלט, געטראָגן זעקלעך געלט אין באַנק ארעין. געהאט א פרוי און זיכער גע- ווען א געטרעטער מאן און גוטער פאָטער, וועל ער איז ביכלאל געווען א גוטער מענטש מיט אן איידעלן כאַראַקטער... אָבער דאָס אלץ איז גע- ווען גאָר די שאַלעכקייט, דאָס אלץ איז געווען דאָס אכסאָלעכע, פונקציאָנעלע... און ערגעץ טיף איבערלעך האָט דער מענטש געבער א גאנץ לעבן אָפּגעהיט א זעלטענע גיט וויאנענדיקע בלוט, א גרויסע ליבע... אָפּגעהיט פון יעדן זי- טיקן אויג, ווי א הייליקטום. טראכט איך היינט א גאנצן מאַן וועגן דעם און שטראַף מיר, פארוואָס האָב איך דעמלט, אין די יונגע יאָרן, דאָס נישט דערוען? מעגלעך, ווען איך דערוע, וואָלט מנין געוויסן געווען באַפוילן: צי אָפּ, אנטלויף צוריק צום טעאטער. זי דארף זיין זיין פרוי... ער איז דער מענטש, וואָס זי באַדארף. צעברעך נישט קיין פרעמך גליק... און עפשער. עפשער וואָלט זי געווען געלעבט... עפשער און נאָכאמאָל עפשער... און די עפשערס! וואָס פאר א פלאַג דאָס איז!

געשוויגן א וועלע, זיך אפּגעהויבן, געמאכט א פאָר קרייזן איבערן צימער און, צוגייענדיק גאָר גאָענט צו זיין גאסט, ארופגעלייגט די האנט אפּ זיין אקסל:

— נו, איצט גייט געזונטערהייט... א שרטי- בער מעג זיך פארגינען צו לעבן הונדערט יאָר... א גוטע-נאכט, מנין פריינט.

נייע שטימען

פיניע פלאטקין

(באברויסק)

דער קאמאניסט

דאָס איז געווען אין פערציק צווייטן. א גאנצן טאָג
האַט דער פּיינט זיך געריסן אין אונדזער זיט,
האַט איינער פון אונדז דעם זאמפאָליט געזאָגט:
כ׳ויל ווערן א קאָמוניסט אין דער שווערער צייט.

מע האָט אים א פערטל פאפיר דערלאנגט,
א שטיקל בלייער האָט ער אליין געהאט,
די קורצע מעלדונג איז פארטיק, און באלד
זיינען מיר אלע אוועק אין שלאכט.

ארום איז געווען פייער און פלאם,
נאָר ווייט האָט געהילכט דעם כאווערס שטים,
ער איז געגאנגען דער ערשטער, און דאן
האַט קיינער ניט געוואלט אָפּשטיין פון אים.

ער איז געפאלן אָף דער זודיקער ערד,
ניט ווייט פון א האלב־פארברענטן דאָרף,
און די, וועמען לעבן געווען איז באשערט,
האַבן פאַרויס זיך געגעבן א וואָרף.

דער פּיינט איז אוועק פונעם דאָזיקן אָרט,
סאָלדאטן געלאָזט און פיל געווער,
דאָס איז געשען אין פערציק צווייטן יאָר,
ווען אונדז איז געווען נאָך זייער שווער.

פֿיין היינ אלזעק-סלאָנע

די לופט איז פול מיט סאמעטענעם צווייט,
עס יאָגן רוישיק אף די גאסן די טראמוויען,
פון ווייטע בערג א ווינטל ציט,
עס ווערט מיין טראַט סיי היימלעכער, סיי פרייער.

איך האָב ניט לאנג פארלאָזן די מאשין,
און ס'גייט, ווי א געליבטע, מיר אנטקעגן
די שטאַט, פארפוצט מיט סעדער-גריין,
וואָס ווארטן אומגעדולדיק אף א רעגן.

איך טרעף דאָ מינע פריינט: א רוס און אן אוזבעק,
עס רעדט איין הארץ אין דעם פילשפראכיקן גוטמאַרגן,
מיר גייען זאלבעדריט, אונדז פירט איין וועג,
אינדרייען שטארקער זיינען מיר פון אלע זאַרגן.

און אויסער שטאַט, ווייט רונד-ארום
די הארטע קוסטעס פון קענאַף, די בוימוואַל-ווייסע לאנען,
עס גיסט זיך אן אין ווינטרויבן דער רום
פון דיר, מיין היים אוזבעקיסטאנער.

מישע מאָגילעוויטש

(קיעוו)

3-לייבן 6-לייבן

עס בלייט א קראנץ אינמיטן גאס פון לעבעדיקע בלומען,
עס שפילט די זון-שיין אפן קינדערשן געזיכט.
עס זיפט א גאָלדן רעגנדל, א רעגנדל פון זוימען,
און דער אספאלט — ער גלאנצט, ווי אנטראציט.
דאָס האַדעוועט א מיידעלע אין גאס די טויבן,
פון קערנדלעך א גאָלדענע געוואָרן איז איר האנט,
איך שעפּ אין הארץ די פרייד פון אירע אויגן,
פון וועלכע ס'קוקט אף מיר דער שאַלעם פון מיין לאנד.

מיר איז טייער...

סאיז פארוואַרצלט דאָ מיין ייִכעס
העט פון גאַרער־גאַרער ווייט.
כּהאַב, מיין הייס, דורך פּיער־וויכער,
פון די סאַנים דין באַפּרייט.

ווי די לופט ביסטו מיר נייטיק,
כּהאַב אזויפיל טעג און נעכט
אַף די שלאַכטפּעלדער ביז ווייטעק
דיך געקושט, פאַדאַליער ערד.

איז מיר טייער, זייער טייער,
יעדער ווינקל פון מיין קאַנט.
אוי, פאַדאַליע, מיין געטרייע,
וויגעלע פון מיין געזאַנג.

מיר איז טייער, זייער טייער
יעדער ווינקל פון מיין קאַנט,
אוי, פאַדאַליע, מיין געטרייע,
וויגעלע פון מיין געזאַנג.

אלע וועגן, אלע שטעגן,
אויסגעטראָטן, אויסגעגאַן.
אַף פארוואַרפענע בעסאַלמענס
זינען שפורן נאָך פאַראַן —

פון די עלטערזיידעס, זיידעס,
באַלמעלאַכעס, אַמכאַ־יידן.
אונטער שטיינערנע מאַצייוועס
רוען באַנדערס, סטאַליערס, שמידן.

שיע זינגער

(וויניצע)

גייט אלענזער וואָלט האַלטיכטן

פאַר פּריינט עס שמייכלט ברידערש,
פאַר סאַנים — גלייך אַ שווערד.

אין ריי מיט אלע פעלקער,
מיט יעדער שפּראַך באַנאַנד,
גייט אונדזער וואָרט באַלייכטן
דעם פּריינג אין מיין לאַנד.

מיט וואָס איז שיין דאָס ייִדיש,
צי זינגט מען אונדזער ליד?
צי פעלן ניט קיין שטערן —
באַלייכטן זינע טרייט?

עס זינגט, עס קלינגט דאָס ייִדיש,
באַשטראַלט, ווי זומער־ערד.

איך האב אקאל געליבט א קינד...

מיט דעם טאטן, מיט דער מאמען
ליגט זי אין די גריבער...

כ'האב אין שלאכט פאר זיי גענומען
ניט איין מאל נעקאמע,
איצטער וויל איך, ס'זאל ניט קומען
ווידער קיין מילכאמע.

אוי, געליבט האב איך א מיידל
מערער, ווי דאס לעבן,
פאר איר כאכמע, פאר איר שמייכל
אלץ כ'וואלט אפגעגעבן.

איך האב אמאל געליבט א מיידל,
ווי דאס אייגן לעבן,
פאר איר שיינקייט, פאר איר שמייכל
אלץ כ'וואלט אפגעגעבן.

נאר געקומען זינען דייטשן
אין מיין קלייניק שטעטל
און מיט שטעקנס, און מיט בייטשן
זי פאריאגט אין געטא.

און מיט אלעמען צוזאמען —
מיט די שוועסטער, ברידער,

אוראם גאנץ

(האמעל)

א פיינאליז

ס'האט היינט דער ווינט א גאנצע נאכט געוויינט
און האט אין סטעפ געהויפנט שניי אף שניי.
און מיר האט זיך געדאכט, איך האב געמיינט,
אז ס'וויינט דאס קליינע קינד בא זיי,
בא שכינים מינע.

איך האב זיך אופגעכאפט אין פראסטיקן פארטאג,
ארויס אין סטעפ. דער ווינט האט נאך געדרייט,

געליארעמט און געקלאַגט,
געזאמלט בערג מיט שניי און ווייטער זיי צעשפרייט
אף ראכוועסן אף זינע...

איך האָב אַ טראַט געטאַן און בין אוועק אהין,
וואו ווינט און שניי. און ס'האַט דער וויכער שוין
געוואָרפן זיך אַף מיר, ווי ס'וואָרפן זיך די הינט
אף אומבאקאנטן איינזאמען פארשוין,
וואָס זוכט אַ הויז.

און דאָ, ווען שטיל געוואָרן איז ארום,
און זון האָט ווידער שוין געגלעט דעם שניי,
בין איך געשטאַנען, ווארטנדיק און שטום,
און כ'האַב געזען:
די וועלט איז שיין און גרויס.

גאַלדע מיכעלסאָן

(ענינגראד)

אלן יאָנע בין איך

און יונג בין איך, נאָך גאַר אַ קינד,
צעעפנט ברייט זינען די אויגן:
ווי אלץ איז העל! ווי פריש דער ווינט!
ווי שיין עס איז דער רעגנבויגן!

און יעדע זאך איך וויל פארשטיין,
מיט סייכל אייגענעם באנעמען.
ווי ווייניק כ'ווייס... נאָר כ'בין דאָך קליין,
און ס'איז ניטאָ, פאר וואָס זיך שעמען!

און כ'זע: עס ליגט פאר מיר צעשפרייט
אַ לאנד אַ גרויס מיט טויזנט וועגן,
נאָר וועלכער וועג ווהין עס גייט —
איך ווייס ניט, וועמען זאָל איך פרעגן...

און ס'ווילט זיך מיר, עס זאָל אַ האנט
אַ ווארעמע, ווי באַ מיין מאמען,
מיד אָנעמען און זאָגן: שפאן!
ס'וועט קיינער ניט דין וועג פארצאמען!

האלקסן, קאליטעלעק געקלייבן...

בלומען, קווייטעלעך געקליבן אין דער דופטיקער לעוואדקע,
און די פיס האט זי געוואשן אף דער בייגעוודיקער קלאדקע.
פאלט די זון מיט זשענדע ליפן צו צו אירע ברוינע אקסל,
און דאס ווינטל, נאָר סע קלעפט זיך, טרעט ניט אָפּ פון איר — דער אקשן.

אונטער רויטינקער קאלינע שטייט דער באַכער א פארשעמטער
און ער רופט צו זיך דאָס ווינטל, און פון אייפער א צעברענטער,
פרעגט ער: „ווינטל, ס'איז דיר ווייניק?
ס'איז דאָס קאַרנפעלד דיר קליין דען?“

און דעם שטראל, וואָס איז געשטאנען אף א ווינפערל דערנעבן,
זאָגט ער: „ברודער, ס'איז שוין צייט די זון באלייטן
אפן האלבקיילעך דעם צווייטן,
לאַז אונדז, שטער אונדז ניט, מיין לעבן..“

ווי ס'דערהערט אזוינס דער ווינט —
לויפט אין קאַרנפעלד געשווינד.

גייט דער שטראל די זון באלייטן
אפן האלבקיילעך דעם צווייטן.

שפרינגט פון קוסט דער יאט ארויס,
איבערגליקלעך זינגט ער אויס:

„איצטער בין איך איינער שוין —
איך און דו, און קיינער שוין.“

הייס און טונקל אין לעוואדקע —
הערצער פלאצן אף א קלאדקע...

געבוירן אין 1908 אין סאָסניצע (אוקראַן-נע). פארענדיקט דעם ליכערארישן פאקולטעט פון מאַסקווער פּעדאָגאָגישן אינסטיטוט. אָנגע-הויבן זיך דרוקן אין 1928. וווינט אין ביראָ-בירזשאַן.

פון א ניער הייק

קורסן, — און, אופהייבנדיק זיך אף די שפיץ נעזלעך פון די שטיוול, געוואָרנט, — אה גאנצע דריי כאראַקטירן!

זיגעלן האָט די דאָזיקע גלייב נישט איבעראויס. ער האָט נאָך ווינטער געהערט, אז מע קלייבט זיך שיקן מענטשן אף קורסן פון בריגאדירן.

אין קאָנטאַקט האָט מען אים באוויזן א צעטל, ווו זיין פאמיליע איז געשטאנען פון די ערשטע. אין אַט דער מינוט איז עס פאר אים אליין געווען נישט אינגאנצן קלאָר, צי ער איז מאַסקיס.

אין די געדאַנקען האָט ער זיך אַ לאָז געטאָן צוריק אהין, ווו זיין קאָמפּליקאַט-ברויגאדע האָט געארבעט, — אף דער בוינג פון דער עלעק-טראַנסטאַנציע. נעם, לאָז עס אליי איבער אף גאנצע דריי כאראַקטירן!.. עמעס, אַנשטאַט אים בלייבט זיין געהילף יעדנאָמין — דער לאנגער באַכער, וועלכער רעדט שטענדיק מער אפן וואָס, דערפאר איז אָבער נישטאָ קיין גרעסערער בעריע דאָרט, ווו מע דארף אַן אַרודעווע טאָן מיט דער האק און מיטן וויבראַטאָר. אף אים קאָן מען זיך פארלאָזן. נאָר וואָס דען? ער, זיגעל, האָט א כּשאר, אז נאָר די קורסן קלייבט מען זיך אים געבן א גלייב אָבעקאָם, מיט נייע מענטשן. אָנהייבן אלץ פונדאָסניי — דאָס גלויבט זיך אים נישט. ער איז זיכער, אז קיין בעסערע זעקס און דרייסיק כעווערעלעט, איידער די, מיט וועלכע ער ארבעט שוין דאָס צווייטע יאָר, איז נישטאָ אף קיין איין בוינג אין דער שטאָט.

קיין כאבאַראָוסק איז זיגעל אָנגעקומען אין א לויטערן מני-פרימאָרגן. פאר די דריי שאַ אין וואָנאָן האָט ער באוויזן גוט א דעמל טאָן און

ער אופטו איז געווען זייער אן איינפאַכער, און ס'איז אַ כּי-דעש, וואָס ביי אים האָט זיך דאָ קיינער דערצו נישט דערטראכט: צו וואָס ארופשלאָפן שווערע כרעטער אף די אייבערשטע

גאָרנס, מעסטן זיי דאָרט, און מאכן אַפּאַלובקעס פאר בעמאָן-זיגלן... ער, זיגעל, האָט פאָרגעלייגט צונויפקלאָפן אף דער ערד פארטיקע שילדן און רינגענווייזן זיי דערלאנגען מיטן קראַן אף ארוף. צוליב דעם טאקע האָט ער עס איצט געקלע-טערט איבער די גלייטשיקע רישטעוואניעס פון-נעם דרויבל-צעך, ווו ער האָט זיך היינט געקלייבן שטעלן די טעםליער. פלוצלינג האָט ער דער-הערט פון אונטן דעם פּראַראב לעלשטשוקס שטייט: — זיגעל, ווו זינט איר דאָרט?

זיגעל האָט זיך נישט איבעריקס געזיגלט: ער האָט געוואוסט, אז אַט דאָס דאָזיקע קלייגוואוסן-קע מענטש מיט די געציילטע הערעלעך אפן קאָפּ קאָן אַמאָל אופהייבן א ליארעם איבער גאנץ געוויינלעכע זאכן. לעלשטשוקס פארשמיד-טע שטיוועלעך האָבן אויף אונטערגעטאנצט:

— וואָס זאָגט איר אף די לייט פון דער פארוואלטונג? גייט, מע רופט אייך אהין. — ער האָט מיט דער האנט א ווייז געמאָן גלאט אין דער וועלט ארניין. זיין קורצער האלדז איז געווען ציגל-רויט פון אופערגונג:

— נישט געפונען קיין אנדער צייט צו רופן... אפן וועג צו דעם קאָנטאַקט האָט ער זיגעלן אריינגעשרויען גלויב אין פאָנעם ארניין, אז מע וויל אים, זיגעל, שיקן קיין כאבאַראָוסק אף

איצט געפילט אין זיך א קרעפטיקע פרישקייט. ווי עפעס וויכטיג, מעטושטעשדיקס האבן זיך דורכגעטראגן פאר די אויגן די פענעמער פון די יאטן, וואָס זינען באגאכט געקומען אים בא-גלייטן. ער האָט ביזן סאמע זעצן זיך אין וואנאָן אלץ דערקלערט יעריאָמינען, וואָס יענער וועט האָבן צו טאָן שוין גלעד מאַרגן אינדערפרי. זיגעל האָט א שמיכל געבאָן, דערמאָנענדיק זיך יעריאָמינס קלוימערשט אופטערקואם-ערנסטע אויגן, די גראָבע ליפן, וועלכע זינען זיך בעשאַסמיינס פארעטערשט צעפאַרן אין א ברייטלעכן גענעץ. יעריאָמין האָט זיך געקאָנט באגיין אָן זינע איינעם...

אין דער נאָענטער קאנטישער שטאָט קומט זיגעלן אים צו זיין גאנץ אַכט. דאָ וווינט זינע אן אויסגעגעבענע שוועסטער, און ער כאפט זיך אמאָל אראָפּ אהער אָף א וונטיק. נאָר הינטטיקס מאָל האָט אים די שטאָט אויסגעזען עפעס יאָמ-טעוודיק שטענער און צוצווענדיקער, ווי שטענדיק. לעבן אווטאָבוס האָט ער זיך אָנגעשטויבן אָף א באקאנטן פון ביראָבידזשאן, וועלכער האָט איב דערציילט, אז אנומלטן האָט ער דאָ אין כאבאדאָוסק באגעגנט — וועמען מיינט ער? אירינע וואָלף. זי האָט מען אויך געשיקט אָף קורסן. אפאָגעס, אָף די זעלבע טאקע...

— עס זאָל דיר זיין פריילעכער, — האָט ער אים א שטורע געטאָן. די דאָזיקע ניס איז פאר זיגעלן געווען אומ-דערווארט. ער האָט געשפאנט איבער דער רוי-שיקער קארל מארקס-גאס און געפרוּווט זיך פאַרשטעלן, וואַזוי ער וועט זיך באגעגענען מיט אירינען. עפישער זיך אופירן ווי בא זיך אין דער היים? עפישער אזוי ווי עס האָט זיך שוין אינגעשטעלט די לעצטע צייט — א שאַקל מיטן קאָפּ, א זאָג טאָן א פאַר שטעכעווערטלעך, וואָס זינען פארשטענדלעך נאָר זיי ביידן... ניין, לעבערלעך און נאריש: א מענטשן איז שוין פיגה און צוואנציק יאָר, און ער נייט נאָך אלץ ארום א באליידיקטער און בלאָזט זיך, ווי א זעכציגיאָריק יונגל. פארקערט, ער וועט זי בא-געגענען העכסט פריינטלעך, גלעד ווי גאָרנישט וואָלט ניט געשען...

„און וואָס איז דען אינדערעמען געשען?“ — האָט ער מיט פארדראָס א טראכט געטאָן.

* * *

שוין העכער א יאָר, ווי צווישן אים מיט אַט דעם מיידל האָבן זיך געשאפן עפעס מאָדנע בא-צוונגען.

ער איז דעמלט געקומען פון דער ארמיי צו-ריק צו זיך אין בוי-טרעסט. גוט באהאוונט אין אלע בוי-פאכן, איז ער גאָר אינגיכן געוואָרן בריגאדיר פון א נייגעשאפענער יוגנטלעכער קאמפלעקס-בריגאדע. אָף זיין באצירק האָט מען אינגעשטעלט בעטאָן-סטויקעס, און דעריבער איז אים אויסגעקומען האָבן צו טאָן מיט די אר-מאטורשטשיקעס. בא זיי איז געווען בריגאדיר אירינע וואָלף. אין איר שוואַרץ פארשטויבט בע-רעטל, אין די סופליעס אָף די גידעריקע קנאפל

האָט זי געכאפט דעם אָנבליק סני פון אן איבער-געוואקסענער שילערן פון א האנטווערקער-שול, סני פון א יונגער וואנאָן-באגלייכערן אין א שנעלצוג.

זיגעלס באקאנטשאפט מיט איר האָט זיך אָן-געהויבן פון דעם, וואָס ער האָט פאַרגעלייגט די ארמאטורשטשיקעס אריבערגיין אין זיין בריגא-דע. דערוף האָט אירינע געענטפערט מיט זייער א קורצן, נאָר אויסדריקלעכן בליק דורך די צו-נויפגעצויגענע לאנגע וויעס.

— עטוואָס קליגערס האָט איר שוין ניט גע-קאָנט צוקלערן?...

אין א קורצער צייט ארום האָבן זיי זיך גע-נומען באגעגענען נאָר דער ארבעט. און אָנגע-הויבן האָט זיך עס אַט פון וואָס:

אין איינעם א ווארעם-איבערניס האָט זיגעל זיך פארקליבן צווישן צוויי סטאָסן בעטאָן-פלי-טעס, ארויסגענומען פון טאש א ניינקע לאָגא-ריטמישע ווירע און אָנגעהויבן זיך לערנען, ווי-אזוי צו באנוצן זיך מיט איר. אויבן, אָף די בעטאָן-פליטעס, איז געלעגן אירינע און זיך גע-ווארעמט אָף דער זון. זי האָט מיט עטלעכע יאָר צוריק געענדיקט א צעניאָריקע שול און שוין דאָסע יאָ געוואוסט, וואַזוי זיך באגיין מיט דער ווירע. זי האָט נייגערק אראָפּגעקוקט, ווי דער בריגאדיר מיט דעם שוואַרצן צעפאלטן קאָפּ און מיטן האלדז-און-נאָק, וואָס זאָגט וועגן זיין אַקטישער אקשאָנעס, מאטערס זיך, קוקט אריין אין דער אינסטרוקציע און — גאָרניט בא-קומט זיך בא אים...

לעס איר, אָף די אָנגעווארעמטע פליטעס, איז געלעגן א ציגל-שפליטער, און אירינען האָט זיך זייער געוואָלט אראָפּווארפן אים אָף זיגעלס העפּטל, אָף זיין אינסטרוקציע. זי האָט עס אָבער ניט געטאָן — ער קאָן עס נאָך אויס-טייטשן אָף אן אנדער אויפן... נאָר עפישער פאָרט דערקלערן אים כיבער, כיבער, קייפ-לען — כאַטשבי דאָס, וואָס א בריגאדיר דארף קענען כאס אונטערעכענען נאריאָן... זי האָט אָבער מוירע געהאט אַנטרעפן אָף איבערגעטרי-בענער איינגליבע. מע זעט דאָר, אז ער איז פון די, וואָס זינען גרייט אויסטראכטן נאָכאמאָל פולווער, אבי — אליין...

אזוי איז זי אומבאוועגלעך אָפגעלעגן ביזן הוראָק. נאָר ווען זי האָט זיך גענומען אופהייבן, האָט זיגעל זי דערזען. זיין אָפגעברענט פאָגעס איז געוואָרן בלאס. ער האָט זיך אָבער באלד באהערשט.

— וואַזוי האָב איך עס אנד ביז איצט ניט באמערקט?

— און איך האָב אייך באמערקט, — האָט זי רויק געענטפערט, — גאָר כ'האָב ניט גע-וואָלט שטערן אייך און אזא ערנסטער זאך. אין דעם טאָן פון אירע לעצטע ווערמער האָט ער דערפילט, אז זי מאכט פון אים כויוזעק. ער האָט ביזלעך געענטפערט:

— שטערן וואָלט איר ניט געשמערט, נאָר העלפן אויך ניט...

אירינע האָט א פיר געטאָן מיט א ברעם:

— מעגלעך. נו, כ'וויגמש דערפאלג.

און איז פלינק אוועקגעלאפן איבער די פלי-טעס.

אין עטלעכע טעג ארום האבן זיי זיך ווידער באגעגנט. אירינע איז געשטאנען אנטקעגן זי-געלן, די שפיץ פינגער ארענגעטאן אין די טע-שעלעך פונעם שווארצן קליידל. די ליפן אירע האבן געשמייכלט:

— ווי גייט עס מיט די לאגאריטמען?

זיגלעל האט א מאך געטאן מיט דער האנט. — איז אנט קומט אהער. זעט, — האט דאס מיידל פארגעזעצט. אין אירע הענט האט זיך פון ערגעץ-ווי באוויזן א שווארץ שמאל שאכ-טעלעך מיט דער לאגאריטמען-ווידע. — אט, זעט!..

אזוי האט מען זיך אנגעהויבן טרעפן. וואס ווינטער, איז אירינע אים אלץ מער געפעלן. ער האט באמערקט, ווי זאכלעך זי האלט זיך מיטן פראגראם, ווי פרעגנטלעך — מיט די ארמאטור-שטיקעס, וועלכע האבן זי פארשטאנען קימאט אפן ווונק.

ער האט עטלעכע מאל געפרווט געבן אנצו-הערן, אז ער וואלט ארענגעגאנגען צו איר אהיים, נאך יעדעס מאל האט זי אף אן איידעלן אויפן אפגעזוכט פארשיידענע טערוצים אף גיט פארבעסן אים. דערפאר אבער איז זי, ווי אים האט זיך אויסגעוויזן, גערן אפגעזעסן מיט אים ביז שפעט אין אונט אין די כונקעלע, קילבלע-כע פארק-אלייען.

עמעצער פון זיין בריגאדע האט אים דעמלט אין א שפאס א זאג געטאן, אז עס איז פאראן דא איינער אן ענערגעטיקער, וואס וועט אט-אט צוריקומען פון א קאמאנדירונג פון דאָרעם-סא-כאלין... נאך זיגלעל האט זיך געמאכט גיט וויסנדיק. גיט געוואלט וועגן דעם טראכטן. אינ-גיכן אבער האט ער אים געבראָפן, דעם ענער-געכיקער, אין קאנטאָר פון דער פארוואלטונג. דאָס איז געווען א מענטש אין די דרעטיקער. געטראָגן האט ער א פאנאמע פון יאם-גראָז, עטוואָס אראפגערוקט אפן שטערן. די מיה-בלויע גרויסע אויגן, וואָס האבן געקוקט זייער שארף, האבן דעמלט געגעבן צו וויסן, אז ער קאן בא-שטיין אף זינס...

און טאקע אינעם זעלבן אונט האט זיגלעל געבראָפן אירינען מיט דעם דאָזיקן אינזשעניער אף דער שאלעם-אלייכעם-גאס. זיי האבן גע-ווארט אף אן אווטאָבוס, וואָס גייט צו דער סאָפּקע. זיגלעל איז צוגעגאנגען צו זיי. אירינע האט אף אים דעמלט א קוק געטאן מיט איר רוקן קוים באמערקבארן שמייכל, זיך דערקונ-דיקט, צי גייט ער דאָס גיט אין דער אָונטשול. דער ענערגעטיקער, וואָס איז געשטאנען לעס איר, האט זיך געמאכט טאמעוואטע און מיט א פארעווער שטים איבערגעפרעגט:

— אזוי? איר לערנט אין דער אָונטשול?

זיי האבן אָנגעקוקט איינער דעם אנדערן מיט אן אָפּשאצערישן בליק. דער שמועס האט זיך גיט געקלעפט. אינגיכן איז אונטערגעקומען דער

אומטאָבוס, און אירינע מיט איר באקאנטן זי-נען פארשווונדן געוואָרן.

אף דער ארבעט איז אירינע געווען מיט זי-געלן היימיש-פרעגנטלעך, ווי פרוער, אָבער אין די אָונטן איז אים אלץ זעלטענער געלונגען צו טרעפן זיך מיט איר. ארומבאלאנקענדיק איבער די שטילע זימליקע גאסן אף יענער זינט בריק, פלעגט ער זי זען מיטן ענערגעטיקער — ביידע אויסגעפוצטע, פריילעכע.

און דאָ האט מען אים אינגאנצן אומגעריכט אריבערגעפירט מיט דער בריגאדע אף א גייעם אָביעקט — אף דער בוינג פון דער גרויסער עלעקטראָסטאנציע אין א ווינטלעכן עק פון דער שפּאָט.

פון דעמלט אָן האט ער בלויז איין מאל בא-געגנט אירינען אף דער פאָטישט. זי האט בא אים זיך נאָכגעפרעגט, פארוואָס זעט מען אים גיט, צי האט ער אף איר גיט קיין פאריבל פאר עפעס. קוקנדיק אין א זינט, האט ער אָפּגעענט-פערט מיט א האלב מויל. דאָס איז געווען זייער לעצטע באגעגעניש.

* * *

אירינע איז געשטאנען אין פאָטי פון דער גע-בנדע, ווו עס זינען געווען די קירען, באם בי-כער-קיאָסק, לעבן די הויכע מירטלנע טרעפן. זי איז געווען אין א העל-גרויער קלייד. די לענג-לעכע, גוט געציכנסע ליפן אירע, קוים-קוים בארירט מיט רויטס, האבן געשמייכלט צו עמעצן מיט אומדערווארטער גוטמוטיקייט. אים האט זיך געדוכט, אז פאר דער צייט, וואָס ער האט זיך מיט איר גיט באגעגנט, האט זי זיך שטארק געענדערט.

אירינע האט אויסגעשטרעקט צו אים ביידע הענט:

— זיגלעל, איר?

מיט דער געוואגטקייט פון א מענטשן, וואָס האט שוין גיט וואָס אָנצווארן, האט ער זי גענומען אונטערן אָרעם. נו, גוט, דאָרטן איז דער ענערגעטיקער. אָבער דאָ זינען זיי דאָך לאַנדסלויט. גוטע באקאנטע, דאָ, אין דער פרעמדער שטאָט, מוז ער זיין אפּמערקזאם צו איר.

— גייען מיר, אירינע, — האט ער א זאג געכאָן. זיי זינען צוזאמען אוועק אין דער אאודיטאָריע.

די ערשטע צייט האבן די קורסן א ביסל אנטוישט זיגלעל. דער טאָג איז געווען איבער-געלאָרן מיט טעאָרעטישע לימודים. פאר דער מערהייט צוהערער, וואָס זינען אהער געקומען גלייך פון דער בוינג מיט א היפּשן ארבעטס-סטאדש, איז אלץ געווען באוואוסט פון דער פראקטיק. שפעטער האט אָנגעהויבן ווערן אינטערעסאנטער. אז אינזשעניער פונעם ראט פאר פאָלקסווירטשאפט האט גענומען לייענען א קורס טעכנישע נאָרמירונג. דאָס האט זיגלעל געעפנט די אויגן.

— בלייב געווען, דער טיטוול זאָל עס נעמען! — האט ער, קלאפנדיק זיך אין קאָפּ

סאָף יול האָבן די קורסן זיך געשלאָסן, און אירינע מיט זיגעלן זינגען אוועקגעפאָרן צו זיך אין שטאָט. דער צוג איז אהין אָנגעקומען שפעט באנאכט. דער פערדן — אן אפגיך באלויכטענע שפאָק פינצטערניש — האָט האַסטיק זיך אַ כראָג געגעבן אנטקעגן און דאָס מאָל אויסגעזען א סאך גרעסער, ווי אינדערעמעסן. אָף דער ביוואָקואל-גאס האָט זיך געלאָזט הערן דאָס טופען פון פארשפעיטיקטע זומערדיקע לייכטע פרויען-אַפצאָפן. קיין אווטאָבוס זינגען שוין ניט געזאנגען. זיגעל איז דערפון געווען אפילע צופרידן: ער וועט באגלייבן אירינע גאנצע פינף קילאָמעטער — צום זאוואָדישן יושעוו, וווּ זי וווינט. ער האָט געוואָלט נעמען באַ איר דעם שטעמאָדאן, גאָר אירינע האָט זיך אָפּ-געוואָגט. זי האָט פאָרגעלייגט אוועקשטעלן די זאכן אינעם דיכטעטשער-בינדל, ביז דעם ערשטן אווטאָבוס, און אליין אַ שפאציר טאָן איבער דער שטאָט, וווּ זיי זינגען שוין דרין כאדאָשים נישט געווען.

פון דער נאכט-כאשכעס האָבן פאר זיי אָנגעהויבן ארויסשווימען איינער נאָכן אנדערן ווענט פון ניי-אויסגעבויטע הויזער, קראנען מיט ריזיק-פארהייבענע הענט, אָפגעצוימטע ברייטע בוי-פלעצער, וואָס מיט דרין כאדאָשים צוריק איז נאָך פון זיי קיין סימלען נישט געווען.

— פיר, פינף, זעקס... — האָבן זיי געציילט די ניי-בויגונגען, גייענדיק איבער דער גרויסער ניער גאס לענגויס דעם טיג.

זיגעל האָט זיך נישט געקאָנט איינהאלטן. ער האָט געריבן די הענט — מאָלאָדזשי, זעט, ווי מע האָט זיך דאָ אַ געם געמאָן!..

דער טויער פון איינעם אן אָפגעצוימטן בוי-פלאַץ איז געווען אָפּ, און זיי זינגען אהין אריין. דער אלטער נאכט-וועכטער, איינגעהילט אינעם טולופ, האָט דערקענט זיגעלן און איז געבליבן אָף זיין אָרט אין בינדל. ער האָט אָבער גענומען אומצופרידן בורטשען:

— קיין שלאָף נעמט זיי נישט... זיגעל האָט אָנגענומען אירינע פאר דער האנט. זיי האָבן זיך אופגעהויבן אפן צווייטן שפאָק פון דער ניער געבינדע. פונדאנען, פונעם נאָך נישט פארטיקן באלקאן, האָט מען געקאָנט זען, ווי די שטאָט איז זיך צעוואקסן.

זיי זינגען געשטאנען שוויגנדיק. ערגעץ האָט אימערדווארט אַ קריי געטאָן אַ פרוזשער אומגעדולדיקער האָן, און ווי אן עכטער אים, האָט אין די באגינענדיקע גאסן הייזעריקלעך אַ פאָרשקע געטאָן אן ערשטער אווטאָבוס.

— קומט, — האָט אירינע געזאָגט.

— קומט, — האָט זיגעל איבערגעכאזערט.

מיטן פויסט, געוואָגט צו אירינען אין איינעם פון די איבערניסן, — און מיט אויפיל פינצ-טערניש אין מויער גיי האָב צו טאָן מיט אנדערע לייט, די גאָרמיראָושתשיקעס! בלוז דער ניוך מונער פלעגט מיר ארויסהעלפן. איצט, כאוויירימלעך, וועלן מיר שוין אַ קוק טאָן עטוואָס טיפער...

— איר זאָגט, בלינד געווען? — אירינע האָט אים באקוקט פון אויבן אראָפּ מיט אַ זיטיקן בליק. — דאָס איז פאר מיר נישט קיין נישט...

זיגעל האָט מיט אַ שטאָך אָפגעזענטפערט: — נישטקאָשע, דאָס, וואָס איך האָב גע-דארפט, האָב איך דערזען...

דאָך האָבן אים נאָכדעם אַ היפשע צייט נישט געלאָזט צורו אירינעס ווערטער: וואָס זאָל דאָס הייסן? אַ פארשטעלטע אָנצוהערעניש?..

עס זינגען אוועק טעג, פארפולטע מיט אָנגעטיטערענישער ארבעט אָף די קורסן, מיט עקבאָרביעס אָף די בויגונגען פון דער גרויסער קאנט-שטאָט. מירע, גאָר צופרידענע, פלעגן די קורסאָבן זיך אומקערן אין צוזאמענוויינג.

— איר האָב ליב דעם ריטס פון אַ גרויסער שטאָט, — האָט אירינע אנומלמן אַ זאָג געטאָן. אירע אויגן זינגען געווען פארטראכט און ערנשט, — איר ווייסט, זיגעל, מע לייגט מיר דאָ פאָר בלייבן ארבעטן אָף איינער אן אינטערעסאנטער בויגונג.

— יאָ? — זיגעל האָט עס קימאט אויס-געשרען. — און איר?

שוויגנדיק, ווי זי וואָלט באטראכט, וואָס צו ענטפערן, האָט אירינע געשפאנט ווייטער מיט אן עטוואָס אראָפגעלאָזפן קאָפּ. ער האָט דער-שפירט אין זיך אן אומרוקע בענקשאפט. די גוטע שטימונג איז גלייך צערוגען געוואָרן. ער האָט זיך דערמאָנט, אז אירינע האָט אין בא-באָוואוסט פריינט. אָט וועט זי פארבלייבן דאָ, און ער וועט ווידער נעמען ארומבאלקען איבער די שטיילע הינטערגאסן מיט אַ פוסטער בענ-קעניש נאָך איר...

זיגעל האָט אָפגעזיפצט:

— יאָ. אנדער שטאָט איז נאָך נישט אוי גרויס און האָט נאָך נישט אַט דעם ריטס, וועגן וועלכן איר רעדט.

אירינע האָט זיך אָפגעשמעלט.

— מיר מיט אייך, — האָט זי לאכנדיק געזאָגט, — מיר מיט אייך דארפן אים שאפן, אָט דעם ריטס! אויסבויען ניעט גאסן, מיט אָט אוועלכע פילגאָרנדיקע מויערן. ווער קאָן עס טאָן? נאָר מיר מיט אייך!..

די צוזאמענוויינג פון די קורסן, ווהין זיי זינגען געזאנגען, איז שוין דאָס מאָל געבליבן ערגעץ אין אַ זייט. אירינען און זיגעלן האָט ארומגעכאפט די פייכטקייט פונעם נאָענטן אמור, וועלכער האָט פארנאכטיק ארויסגעקוקט מיט שטאַלענע בליצלעך דורך די פארק-בוימער.

טויטבווע פון לעבן

דאָויד דראַגונסקי

געבוירן אין 1911 אין שטעטל סוויאטסק
(ווינסקאנד). גענעראל-לייטענאנט, צוויי מאל
העלד פון סאָוועטנפארבאנד.

דער ריזענער קיין פארשן

זיך צונויף אהין, ווו עס שמעקט מיט דויב.
ס'האט זיך געדוכט, אז די וועלט האט פארגעסן
אין דעם שוידער, וואס האט געוואלדעוועט
ערשט מיט א צען יאר צוריק. נאך אפן קיווער
פון אן אומבאוואוסטן יודן, א פארשניקטן דורך
די פאשיסטן, האט מען אויסגעבויט א מאָנ-
מענט און אפן פראָנטאָן אויסגעקריצט די ווער-
כער „פארגעסט נישט!“

די אָפּיציעלע צערעמאָניע פון אנטהילן דעם
דענקמאָל איז דורכגעפירט געוואָרן פניערלעך.
לענגוויס דער נאם, וואָס פירט צום מעמאָריאל,
האט זיך אויסגעשטעלט די פראנצויזישע גוואר-
דיע מיט די דרינעקיקע הויטן פון נאפאלעאָנע
ציטן. אפן פלאץ פארן דענקמאָל האָבן זיך
פארזאמלט סענאטאָרן, מיניסטאָרן, גענעראלן,
דעפוטאטן.

דער פאָרויצער פון פאריזשער מוניציפאלי-
טעט פיער ריווע האט אין זיין רעדע גערופן צום
קאמף קעגן ראסיזם, גאציזם, מילכאָמע. אין
שטילשוויגן, מיט פארנייגטע קעפ, האָבן פאָר-
שטייער פון פיר און צוואנציק לענדער באערט
דעם אָנדענק פון די אומגעקומענע.

איך בין אויך געשטאנען מיט א פארנייגטן
קאָפ. אין זיכאָרן איז אפגעקומען מיין געבורט-
שטעטלע הינסער האַמליע, ווו די פאשיסטן

ין הארבסט 1956 בין איך מיטן
שריבער אלעקסאנדער טשא-
קאָוסקי אינגעלאדן געוואָרן
קיין פאריז אף דער עפענונג
פונעם אזויגערופענעם „מע-
מאָריאל פון יודישן מאַרטי-
רער“. דער דאָזיקער ביגנען איז אויסגעבויט גע-
וואָרן אפן געלט, וואָס עס האָבן צונויפגעזאמלט
פארשיידענע געזעלשאפטלעכע אָרגאניזאציעס
און פריוואטע פערזאָנען. ער איז פארטראכט
געוואָרן אלס דענקמאָל די זעקס מיליאָן יודן,
וועלכע זינגען אומגעקומען ביים דער צווייטער
וועלט-מילכאָמע — א דענקמאָל די קאַרבאָנעס
פון פאשיזם.

אין יענעם הארבסט איז אף דער וועלט
געווען זייער אומרוק. אין סאמע הארץ פון
איראָפּע, אין סאָציאליסטישן אונגארן, האָבן
די נישט דערשלאָגענע פאשיסטן אפגעהויבן א
בונט קעגן דער פאָלקס-מעלוכע. אין פראנקרעך
האָבן די רעגירנדיקע קריזן פון דער פערטער
רעפובליק פונקט דאן זיך געקליבן צוזאמען מיט
ענגלאַנד און יוסראַעל אָנהייבן די אוואנטירערע
קעגן עגיפּטן. פאריז איז אין יענע טעג געווען
פול מיט אָנגעפאָרענע פון יענער זייט אָקעאן.
זיי האָבן דערמאָנט סטייעס ראָבן, וואָס פלוצן

האָבן אומגעבראכט מיין טאטן, דעם סוויאט-סקער שניידער אווראָם דראגונסקי, די מאמע, די שוועסטער, אלע מיניע קרויווים, — די גרויסע שניידערישע דינאסטיע דראגונסקים, וואָס איז דויר-דוירעם איינגעטונקט געווען אין שער-אין-אויזן-יוכעס. פיר און זיבעציק דראגונסקים האָבן די מערדער פארשפּיגלט. איך האָב געקוקט אָפּ די גרויסע יידישע אויסזעס, פאר-נעסט ניכט! ווי קאָן מען פארגעסן? ווי קאָנען מיר אלע פארגעסן?

וואווי זיט איז עס געשען, אז דאָ, אין פאריזש, גראַד אינעם טאָג פון 30 אָקטאבער 1956, ווען מע איז געווען אַט דעם דענקמאַל, באַמערקט אין די זעלבע שטאָט, ווען מע פארשילט דאָ די היטלעריסטישע הענקער, ווען מע רופט קעגן דער מילכאָמע-געפאָר, האָט זיך דערהערט א סיגנאַל צו א נייעם קריג? ס'האָט זיך אָנגעהויבן די גאָלדאָנישע אַגרעסיע קעגן עגיפּטן! מיר בירדע, א סאָוועטישער שרייבער אין א סאָוועטישער גענעראַל, האָבן דאָס נישט געקאָנט פארשווייגן. מיר האָבן געזאָגט אונדזער וואָרט: די דאָזיקע נידערטערעכטיקע אוואַנטירע וועט אימבאָדינגט דורכפאלן.

אן אופגערודערטער, האָב איך דעמלט אנליך פארלאָזט פאריזש. א סאך דערפון, וואָס ציט צו צו אַט דער וועלט-שכאָט מענטשן פון גאָר דער ערד, האָב איך יענץ מאָל נישט באוויזן זען.

* * *

אין דרבי יאָר ארום בין איך ווידער געקומען קיין פראנקרײך. דאָס מאָל האָב איך געהאט א געלעגנהייט געווער זיך באקאנען מיט פא-ריזש. דאָס איז געווען אין יאָר 1959, אויך נישט קיין גרינג יאָר פאר פראנקרײך. די מילכאָמע אין אלזשיר האָט מיט איר גאנצער לאסט זיך געלייגט אָפּ די פלייצעס פונעם פראנצויזישן פראַסטן מענטשן. נאָר אינעם אָטעם פון דער פראנצויזישער הויפטשטאָט האָט זיך געפילט עפּעס אזוינס, וואָס זאָגט אָן אָפּ גוטס, וועקט האָפּענונגען. פראנקרײך האָט זיך געגרייט אפצונעמען ניקיטע סערגיעוויטשן. עס איז שוין געווען געמאָלדן, ווען דער סאָוועטישער פרעמיער וועט קומען, און פאריזש האָט מיט אומגעדולד ארויסגעקוקט אָפּ דעם וויזש.

מיר האָבן דאן אין פאריזש אומעטום באגעגנט פרענץלעכע אופמערקזאמקייט. מיט פארגעניגן האָבן מיר זיך באקענט מיט די קונסט-אויצערס פון לאָויר, באזוכט מוזייען און טעאטערן, שפאצירט איבער די גאסן, פלעצער און בולוואַרן, וואָס זינען אונדז אזוי גוט בא-קאנט פון דער וועלט-ליטעראטור. ס'איז שווער געווען אָפּצורײַסן דעם בליק פונעם נאָטור-דאם. אַט שטייט ער, פונקט ווי וויקטאָר הוגאָ וואָלט אים הענט געמאָלט אין זײַן באדימטן ראָמאַן. עטלעכע דוירעס פראנצויזן האָבן געבויט אָט די קאמפּלישע קירך, וואָס איז פארבליבן אין דער בוי-קונסט ווי א שטענדיגער פון דער גאָטישער ארכיטעקטור. איך שמי בא דער שטילער סענע און דערזע זיך פלוצעם מאמעש אין 1888 צי

אין 1888 יאָרהונדערט. א רעגע דוכט זיך: אַט וועט זיך דאָ באלד באוויזן דער גוטתאראציקער הויקער קוואַזימאָדאָ און אפן פלאץ וועט ארויס די ציגלנערן מיטן ציגעלע. נאָר פון אונטער דער ריזיקער געשניצטער ארקע שארט זיך ארויס א מאָנאכ, אָנגעטאָן אין שווארצן, בלויז דאָס קעלנערל איז בלענדיק ווייט. מיט א פליי-קער פרויזשער באוועגונג פארהייבט זי די לאנגע סטאנע, זעצט זיך אוועק אָפּ א מאָטאָ-ציקל און טראָגט זיך האסטמיק דורך פארביי דעם ברעג.

— אויב איך האָט אינטערעס צו דער געשיכטע פון פראנקרײך, — האָט מיר געזאָגט מיין פריינט שארל לערערמאַן, א געוועזענער אַנטיילנעמער פון דער ווידערשטאנד-באוועגונג, — מוזט איך אומבאדינגט באקוקן דעם יוסטיץ-פאלאץ. — איך נעם אָן זײַן פאַרשלאָג.

שארל איז א מיטגליד פון דער פראנצויז-שער קאמוניסטישער פארטיי, ער איז באוואוסט אין פאריזש אלס איינער פון די בעסטע אדוואָ-קאטן. טאקע מיט אים און מיט זײַן פרוי יעלענע — אויך אן אדוואָקאט — טרעפן מיר אריבער די שוועל פונעם גראנדיוזן פאלאץ, ווי אין פארלוירן פון יאָרהונדערטער פלעגט נישט זעלען געלייזט ווערן דער גוירל פון לאנד.

אין די לאנגע פונקעלע קארידאָרן שפארן אונטער די הויכע סופיטן ריזיקע זינלן. טירן, אָן אן עק טירן, שווערע, דעמבענע, פירן אין די זאלן פון ציווילן און קרימינעלן העכסטן געריכט, אין דער יורדישער ביבלאָטעק, אין פארשיידענע עקספערט-לאבאָראַטאָריעס. הונ-דערבער מענטשן אין לאנגע שווארצע מאנטייעס, ענלעכע אָפּ גיטלעכע, שפאנען מיט נעמאָס-טענע טריט איבער די זאלן און קארידאָרן. — אדוואָקאטן האָט איר נישט ווייניק, — זאָג איך צו שארלען.

ער גיט א ביטערן שמיכל.

— אין נאָכמילכאָמעדיקן פאריזש קלעקט פאר זיי אלעמען ארבעט. ס'איז זייער גרויס געוואָרן די צאָל פארברעכנס.

מיר גייען ארײַן אין די זאלן פונעם פראנ-צויזישן העכסטן געריכט. איבער די טירן און איבער די ערטער פון די ריכטער הענגט א סקולפטור-בילד — די וואָגשאַל פון גערעכטי-קייט. נאָר נאָך אַפט טרעפט, אז אונטער אַט דעם בילד ווערן פרעגלעכע פארברעכער און באשפראַפט אומשולדיקע.

אַט איז דער זאָל, וווּ די יאקאָבינער האָבן פארזיטליט מאריע אנטאנעמע פאר שפּאָ-נאזש. ער איז געבליבן פונקט אזא, ווי אין סאָף 1888 יאָרהונדערט. פון א נידעריקער זיטיקער טיר האָט זיך באוויזן פארן געריכט די מאיעסטעטישע שפּאָנקע — די טאָכטער פונעם עסטרייכישן אימפּעראַטאָר, די פרוי פונעם קיניג ליוואָוויק דער זעכצנטער. זי איז געווען א הויכעוואקסע, די קיניגין, און באַם איבער-ברעטן די שוועל האָט זי זיך געמוזט אָנבײַגן, דער פאריק זאָל נישט אראָפּפאלן.

פון כוידעש מנ, ציט זיך אהער א טויזנטקעפיקע טרויער-פראצעסיע.

מיר לייגן אוועק לעס וואנט בלומען, מיר באערן אויך דעם אַנדענק פון די זין און איי-ניקלעך פון די פארווישער קאמונארן — אנרי בארביס, מארסעל קאשען, פאָל ווייאן-קוטיו-ריע, גאברעל פּערי, לוי טאַרעו...

...געזעגענדיק זיך מיט פארוויש, האָב איך אלץ געטראכט וועגן פראנקרעך, וועגן זיין דוי-רעסדקער געשיכטע און רומפולע רעוואָליוציא-נערע טראדיציעס.

* * *

עס זינען דורך צוויי יאָר. אָט איז נאָכאמאָל הארבסט. נאָיאכער 1961. צוליב צוויי געשע-נישן פאַר איך ווידער קיין פארוויש.

אינעם „מעמאָריאַל פון יידישן מאַרטירער“ עפנט זיך אן אויסשטעלונג וועגן די ליידין און דעם קאמף אין די געטאָס. פון א סאך מיזערע-איידיאָפּעזישע לענדער זינען קיין פארוויש אָנגע-קומען דאָקומענטן וועגן די פארברעכנס פון די הויפּלערדיכטן. דער סאָוועטישער קאָמיטעט פון מילכקאָמ-וועטעראנען האָט זיך היים אָפּגערופן אַף דער אינלאַדונג אַנטיילצונעמען אין דער אויסשטעלונג. עס זינען אָפּגעשיקט געוואָרן צען גרויסע סטענדן מיט מאטעריאַלן וועגן די אכזאָריעס פון די פאשיסטן אין די ציטוונליק אָקופירטע געביטן פון סאָוועטנפארבאנד. אַף דער עפענונג פון דער אויסשטעלונג האָב איך באדארפט ביזנזן אלס פאָרשטייער פינעם קא-מיטעט.

עטוואָס שפּעטער האָט זיך געדארפט אָנהייבן דער 31-טער קאָנגרעס פון דער פראנצויזישער אסאָציאציע פון פראַנטאָוויקעס, אַף וועלכן מע האָט אויך פארבעטן א דוי געכט פונעם סאָ-וועטנפארבאנד, דערוואַסער מיך.

...ס'איז שוין געווען שפּעטער אַזונט, ווען אונטער די פליגלען פון אונדזער לופט-לענדער האָט זיך באוויזן פארוויש. די גיגאַנטיש גניע גע-בידע פונעם אַרעאָפּאָרט האָט געלויכטן מיט הונדערטער געאָ-פינערן.

מינע אלטע פריינט האָבן מיך שוין אָפּגע-ווארט. און אין עטלעכע מינוט ארום האָט אונ-דזער אווטאָ זיך געטראָגן איבער די פינצטערע פארווישער פאָרשטעט, נאָכדעם ארויס אַף די העל-באלויכמענע יעליסייער פעלדער, דורכגע-שניטן דעם פלאץ לא-קאָנקאַרדאָ און ווידער אריין אין האלכ-באלויכמענע גאסן פון דער בא-נאכטיקער שטאָט.

אַף דער עפענונג פון דער אויסשטעלונג האָב איך פארשפּעטיקט. נאָר אין דער פאָרשטאָט פּיסאָ האָבן נאָר געדויערט די זיצונגען פון די פראַנטאָוויקעס. אין זאל — מענטשן פון פאר-שיידענעם עלטער, פון פארשיידענע אָנשווינגען, גאַנצאָנאַליטעטן, רעליגיעס: קאָמוניסטן און ראדיקאַלן, פראַנטעסמאַנטן און קאטויליקער, פראנצויזן און יידן. באַ זיי אלע זינען נאָך פריש אין זיקאַרן די געשעענישן פון דער צוויי-טער וועלט-מילכקאָמע.

זי האָט פארהיט דעם פאריק, נאָר ניס דעם קאַפּ.

דאָס געריכט פון דער פראנצויזישער רעוואָ-לוציע האָט געטאָן זיין גערעכטן מישפעט.

אין אַזא יאָרהונדערט האָט די פראנצויזישע רעאַקציע אין דעם ועלכן זאל פארמישפּעט פאר שפּאָנאַזש דעם קאפיטאַן פון גענעראל-שטאַב דרייפּוס. ער איז געווען אבסאָליוט אומשולדיק. עמיל זאָליא, דער גרויסער פראנצויזישער שרייבער און הומאַניסט, וואָס האָט זיך אַינגעשטעלט פאר דרייפּוס, האָט צוליב דעם געמוזט אַף א ציטע עמיגרירן קיין ענגלאַנד. יאָרן זינען אוועק, ביז עס איז סאָפּאָלסאַף דערווייזן געוואָרן, אַז דרייפּוס איז אומזיסט פארוורטיילט געוואָרן.

אינעם זאל דערנעבן האָט מען אין יאָר 1914 געמישפּעט דעם געדונגענעם מערדער, וואָס האָט דערשאָסן זשאָרעסן. זשאָרעס איז געווען איינער פון די גרינדער פון דער סאָציאַליסטי-שער פארטיי, דער ערשטער רעאַקטאָר פון דער ציטונג „הומאַניטע“. ער איז שארף ארויס-געטראָטן קעגן דער אימפּעריאַליסטישער מיל-כאָמע. כאַקע דערפאר האָבן די פראנצויז-זישע אימפּעריאַליסטן מערדעריש זיך צערעכנט מיטן פלאַמיקן פאָלקס-טריבון. דער מערדער איז געוואָרן פארוורטיילט. נאָך דער צווייטער וועלט-מילכקאָמע איז דאָ געשטאַנען פארן געריכט דער מאדראַל און געוועזענער פרעזידענט פון פראנקרעך פעטען. ער האָט פאראטן זיין לאנד און זיין פאָלק. לויט זיין כאַפּעל האָט מען פון דעם דאָזיקן זאל איבערגעגעבן אין די הענט פון די דויטשישע פאשיסטן ניס איין העלד פון ווידערשטאַנד, צווישן זיי גאברעל פּערי — דעם רעאַקטאָר פון „הומאַניטע“, דעפוטאַט פון פראנצויזישן פארלאַמענט. נאָר דאָס געריכט האָט דעם פארעטער געלאָזט לעבן.

מיר גייען פון זאל צו זאל. א בלעטל נאָר א בלעטל אנטפלעקט זיך פאר אונדז די גרויסע און ווידערשפּערעלעכע געשיכטע פון פראנק-רעך.

ווידער דערזע איך איבער איינער פון די טירן די סימבאָלישע וואָגשאַל און איך זאָ צו מינע פריינט:

— ניס נאָר פינקטלעך איז אָט די וואָגשאַל איבערע...

יעלענע לעדערמאַן, וואָס זעט אויס אין דער לאַנגער אדוואָקאַטישער מאַנסיע, ווי אַ מאַנאַכן, ענטפערט שטרענג:

— די וואָגשאַל ציט אריבער אין דער אָדער אין יענער זייט, אָפּהענגיק פון דעם, אין וועמעם הענט זי געפינט זיך.

וואָס עמעס איז עמעס.

פאראן אין פארוויש נאָך אן אָרט, ווו עס גיט א ווייע מיט געשיכטע. דאָס איז פער-לאשען, ווו עס געפינט זיך די קאמונארן-וואנט. אהער, צו דער הויכער וואנט, וואָס איז אויסגעלייגט פון רויסן ציגל, קומען ארבעטער-דעלענאציעס פון אלע לענדער. אלע יאָר, דעם לעצטן זונטיק

דריט טעג — פונעם 17-טן ביז 19-טן נאָיא-
בער — האָבן געקלונגען אינעם פּאַלקס-קלוב,
וואו דער קאָנגרעס איז פאַרגעקומען, פּלאַטיקע
רעדערס קעגן די מיליטאַר-אונטערזינדער, פאר
שאַלעם, פאר פּרודלעך לייזן די אלזשיד-
פּראָבלעם.

וויילי בעטשי, דער גאסס פון מנורעו-דנטש-
לאנד, איז צוועלף יאָר געפּעניקט געוואָרן אין
די היטלערישע קאָנצלוגערן. ער האָט אין זיין
ארויסטרעטונג אפן קאָנגרעס געזאָגט: „מע טאָר
אין די הענט פון די געוועזענע היטלערישע גע-
נעראלן, פון די שפּידערלעך, פערטשס און הויז-
גערס ניט געבן קיין אַמאָס-געווער.“

אויך איך האָב באקומען א וואָרט. איך האָב
געזען פאר זיך מענטשן, וואָס ווייסן, וואָס הייסט
מיליטאַר, געוועזענע קאצעמניקעס פון אַשווענ-
טשים און טרעבלינקע. זיי האָבן געדענקט: פאַ-
שעמע סאָוועטישע סאָלדאטן, וואָס האָבן דורכ-
געמאכט דעם וועג פון מאַסקווע ביז בערלין, פון
דער וואָלגע ביז דער עלבע, האָבן געבראכט זיי
פּרנהייט, צוריקגעקערט צום לעבן. דער זאל
האָט געוויסט, אז איך בין א סאָוועטישער גע-
נעראל — א גענעראל פון שאַלעם.

איך האָב גערעדט קורץ.
— איך בין געקומען פון מאַסקווע, — האָב
איך געזאָגט, — איך בין געווען א דעלעגאט
אפן וואָא צוזאמענפאָר פון דער קאָמוניסטישער
פארטיי פונעם סאָוועטנפארבאנד, אף וועלכן עס
איז אָנגענומען געוואָרן די פּראָגראם פון אויס-
בויען דעם קאָמוניזם בא אונדז אין לאַנד — די
פּראָגראם פון שאַלעם פאר אונדז און פאר אלע
מענטשן אף דער וועלט.

און כ'האָב דערציילט וועגן דעם צוזאמענפאָר.
אין די מינוטן, ווען דער איבערזעצער האָט
איבערגעגעבן מינע רייד אף פראנצויזיש, בין
איך אין די געדאנקען ווידערה געווען אין קרעמל.
פינף טויזנט דעלעגאטן האָבן זיך פארזאמלט
אינעם ערשט אפגעבויען פרעכטיקן פאלאץ
פאר צוזאמענפאָרן. זיי האָבן פאַרגעשטעלט די
צעמיליאָניקע ארמיי קאָמוניסטן פונעם סאָ-
וועטנפארבאנד. אין דעם זאל האָב איך געזען
יונגע קאָלורטניצעס און גרינע געלערנטע, בא-
רימטע מאדשאלן און פאַשעטע סאָלדאטן, מי-
ניסטאָרן און שמאַלגיסער, די אלטע באַלשעווי-
קעס פּעטראָווא סטאסאָווא און איינעם פון די
סאמע יונגסטע קאָמוניסטן גערמאן טימאָוו.
ס'זינען געווען צווישן די דעלעגאטן רוסן און
גרוזינער, אוקראַינער און אובעקן, ווייסרוסן
און ארמענער, ליטווינער, טאַטערן, יידן, פאַר-
שטייער קימאט פון אלע פעלקערשאפטן, וואָס
באוויינען אונדזער ראכוועסדיק היימלאנד. צו-
זאמען מיט אונדז זינען אינעם זאל געווען
געסט פון אויסלאַנד — קאָמוניסטן פון 80 לענ-
דער. אין די טעג פונעם צוזאמענפאָר האָב איך
ניט איין מאָל געזען מערקווירדיקע גרופעס. אַז
שפּאַצירט אין די איבעריגן די אמעריקאנערן
עליואבעט פליין מיט די פאַרשטייער פון דער
רעוואָלוציאָנערער קובא, מאקס ריימאן פון
מנורעו-דיטשלאַנד מיט וואלטער אולברייכטן,

שמועל מיקונים פירט א געשפרעך מיט די קא-
מוניסטן פון די אראבישע לענדער. און אַז איז
מאָריס טאָרעו באגאנגן מיט די געסט פון אל-
זשיד.

אַז וועגן דעם האָב איך דערציילט.

איך האָב פארענדיקט מיין ארויסטרעטונג
מיט די ווערטער „שאַלעם, מי, פּרנהייט, גלייכ-
הייט, ברודערשאפט, גלייך“, וועלכע האָבן ארויס-
גערופן א דונער פון אפּלאַדיסמענטן.

דאָ, אין דער פאַרשטאַט פון פאריזש, זעענ-
דיק פאר זיך אויגן פולע מיט האַפּענונג, האָב
איך נאָכאמאָל דערפילט, ווי היסטאָריש גרויס
עס זינען די באשלוסן פונעם וואָא צוזאמענפאָר.

שפעט באנאכט האָב איך זיך אומגעקערט
אין שטאָט. נאָך צוריק מיט עפּלעכע יאָר האָט
דאָס ראשיקע לעבן פון פאריזש זיך ניט אָפּגע-
שמעלט אויך באנאכט. פאריזש האָט שטענדיק
זיך געלויבטן מיט סוויטער פּיטערן. אין די
גאסן, טעאפערן, רעסטאראנען האָט געווימלט
מיט מענטשן. איצט אָבער זינען מיר געפאָרן
איבער קימאט ליידיקע גאסן. די לעצטע געשע-
נישן אין פראנקרייך האָבן אוועקגעלייגט זייער
שטעמפל אפן לעבן פון דער שטאָט. וואו איז
אהינגעקומען דער פאריזשער פריילעכער גאסן-
האמוין? מענטשן האָבן דאָ אין די אָונטן אָ-
געהויבן זיצן אין די הויזער. ניט זעלטן צעריכט
די נאכט-שטילקניט א קוויטשיקע סידענע פון א
פאַליציי-אונטאַמאָביל. א סאך אזעלכע אווטאָ-
מאָבילן האָבן זיך באוויזן אף די פלעצער און
גאסן. זיי שטייען גרייט, ניט אזוי צוליב אָפּ-
היטן די אָרדענונג קעגן ארויסטרעטונגען פון
די „אולטרא“ און „אָאס“, ווי קעדריי ניט דער-
לאָזן קיין פּראָטעסט-מאניפעסטאציעס קעגן אַז
די פאשיסטישע כעווערעלעט.

בא די שטייגערנע ברעגן פון דער סענע זי-
נען מיר ארויס פון דער מאשין און זיך געלאָזט
צופוס צום האָטעל „אמבאסאדאָר“. די עקספּאנ-
סיווע פאריזשאנער, איבערשלאָנגנדיק איינער
דעם אנדערן די רייד, האָבן מיר דערציילט וועגן
דעם, וואָס עס לעבט איצט איבער זייער לאַנד.

מיין אלטער באקאנטער, דער בארימטער אד-
וואָקאט שארל לעדערמאן, וואָס שאנעוועט ניט
קיין קויכעס, קעדריי ראטעווען פון אומרעכט און
וויילקיר ארכעמער און אלזשידער, האָט אויסגע-
רופּן:

— ווען די קאַרבאַנעס פון אַראדור, באבי-
יא, ווארשעווער געטאָ, לידיצע, בוכענוואלד
וואָלטן, אפגעשטאנען פון די קוואַריס און דער-
זע, וואָס פאר א מאכט עס האָבן אפּסגלי-
קומען די גלאַבקעס און הויזינגערס, וואָלמן זיי
אונדז פארשאַלטן.

אז מיר האָבן שוין געהאַלטן באס געזעגענען
זיך, האָט מיט מעשוגענער שנעלקניט פארבן
אונדז זיך דורכגעטראָגן א שווארצער אווטאָ-
בוס, פול מיט פאַליציי. לעבן מיר איז געשטאנען
א פראנצויז — אן אינוואליד פון דער מיליטאַר-
מע. ער האָט אפּגעהויבן זיין קוליע, א טרייסל
געטאָן מיט איר אין דער לופט און נאָכגעשריגן

די פאליציי-לויט: סווי וועלן די „אולטרא“ ניט דורכגיין!

אין דעם לעצטן אונט פון מיין געפינען זיך אין פאריזש האב איך באזוכט די אויסשטעלונג אינעם „מעמאראל“. אהער זינען אויך געקומען פארשטייער פון פארשיידענע ארגאניזאציעס, קארעספאנדענטן פון א סאך פראנצויזישע און אויסלענדישע ציטונגען.

איך בין א מיליטערמאן, איך האב געזען אַש-ווענטשים, מנדאנק און טרעבלינקע, נאָר א גרויס האָט מיך ארומגעכאפט, ווען איך האָב דערזען די שוידערלעכע דאָקומענטן. און ווידער שמויען פאר די אויגן די אויסגעקריצטע צוויי ווערטער: „פארנעםט ניט!“

ניין, איך וועל קיינמאל ניט קאָנען פארגעסן, ווי די פאשיסטן האָבן אומגעבראכט מיין אל-טינקע גרויע מאמע — דאָכל דראגונסקי. דאָס איז געווען אין 1942. א פראַקטיקער ווינטער איז דעמלט געשטאנען. דער שניי האָט דער-גרייכט א מעטער די טיף. די מאמע מינע האָבן זיי דערשאָסן צום סאמע סאָף פון דער עקזע-קוציע. זי איז געווען אַן א קאפּטיבל. אירע גראַווע האָר האָבן זיך צעשוּבערט אפן ווינט. און די היטלעריסטן האָבן בא איר געפאָדערט: „אלטע, פארשילט דינע פיר זין, וואָס שלאָגן זיך קעגן אונדז“. די מאמע האָט אינגעזעטעמט די פראַקטיקע לופט און מיטן גאנצן קויער, וואָס זי האָט נאָך פארמאָגט, אויסגעשרווען:

— איך בענטש מינע זין און די זין פון גאנץ רוסלאַנד, וואָס שלאָגן אונדז, פארשאַלטע-נע שלענג. מינע זין וועלן געקאָמע געמען פאר מיר!

אזוי האָבן מיר דערציילט סוויאטסקער טויש-וויס, וואָס האָבן דאָס צוגעזען מיט זייערע איי-גענע אויגן.

און מיר האָבן געקאָמע גענומען. מיר זינען געקומען קיין בערלין. דעמלט, דעם 9טן 1945, האָבן מיר געמיינט — עס האָט גענומען א סאָף צום פאשיזם.

נאָר עס זינען דורך סאכאקל געציילטע יאָרן, און ווידער באוויזט זיך די כנישע מאָרדע פון די רעוואַנשיסטן. א קורצן זיקאַרן האָבן אייניקע מאכטהאָבער אין די קאפיטאליסטישע לענדער. אף דעם אָפּיציעלן אופגעם, וואָס די אויס-שטעלונג האָט אינגעאַרדנט לעקאוועד דעם סאָ-וועטישן פאַרשטייער, זינען ארויסגעבראַכן בא-וויסטע געזעלשאפטלעכע טוער — דער אדמי-ראל קאן, דער סענאטאָר מוטע, דער געוועזענער מיניסטער פיער בלאָק, דער פרעזידענט פון דער אויסשטעלונג יוצאקא שנייערסאָן. זיי האָבן גע-רעדט וועגן די נידערטרעכטיקע פארברעכנס פון היטלעריזם, גערופן צו שאַלעם. מיר איז געווען ליכטער פון אלעמען ארויסצוטערעטן אף אַט דער פאראמלונג. הינטער מינע פלייצעם האָב איך געפילט דאָס 212-מיליאָניקע סאָוועטישע פאָלק, וואָס קעמפט אקטיוו פארן שאַלעם, וואָס וועט

מיט דער גאנצער קראפט, וועלכע איז געשאפן געוואָרן פאר די יאָרן פון סאָוועטנמאכט, ניט דערלאָזן צו קיין ניער מילכאָמע.

נאָך דעם אופנעם האָבן מיט א ריי פראגן זיך געווענדט צו מיר די קארעספאנדענטן. ווי קעסידער ביים באגעגענישן מיט בור-זשואַע זשורנאליסטן, איז ניט געווען קיין מאנגל אין קלאַז-קאשעס:

— פארוואָס האָט איר געענדערט אייער יו-דישע פאמיליע און זיך אָנגערופן דראגונסקי? וואָס זאָל איך אים זאָגן דערוף, אַט דעם פי-פיקן מינטלער? אז מיין עלטערזיידע האָט נאָך געהייסן דראגונסקי?

פארשטייט זיך, אז בא אייניקע האָבן מינע ענטפערט ניט נויסע-כיינ געווען. „גלייבט ניט דעם גענעראל דראגונסקי“ האָבן אופגעוויבן א גוואלד עטלעכע דעאקאָנאָערע ציטונגען. אומ-זיסט די געשרייען. דער עמעס וועגן סאָוועטישן לאנד שפאנט איבער גרענעצן און לענדער.

ביים אַט דער ריזע האָב איך געבראַנגן גינע פרינץ. באווייזט און באקאנטע האָבן מיר בא-גלייט צום אערפאָרט. אונדזערע מאשינעס האָבן זיך געגלייט איבערן גאסן אכפאלט פון די יעליסייער פעלדער. לעס דער טרוםפאלער אר-קע, אף די דערבינעק גאסן און אפן פלאץ דע-טואל האָב איך געזען, ווי מע הענגט אויס די מעלכע-פלאגן פון מירעו-דעטיטלאַנד. אדע-נאוער האָט זיך געקליבן קומען קיין פאריזש.

— אן אַפּטער גאכט איז בא אונדז געוואָרן אַט דער קאָמיזאָיאַזשאַר פון דער קאלטער מיל-כאָמע, — האָט שארפזיניק באמערקט איינער פון מינע באגלייטער.

אפן אַדאַפּאַרט האָב איך זיך געבראַפן מיט נינא פאַפּאַווא — דער פאַרזיצערן פון די סאָ-וועטישע געזעלשאפטן פאר פרינטישאפט מיט אויסלאַנד. זי האָט זיך אומגעקערט אחיים פון איטאליע. עזשעני קאָטאָן — די לאנדעסטן פון דער צווישנפעלקערלעכער לענין-פרעמיע, האָט זיך דערוויסט, אז עטלעכע שאָ וועט פאַפּאַווא זיך מוזן פארוואמען אפן אַדאַפּאַרט, איז זי גע-קומען זיך זען מיט איר. נאָר די פאליציי האָט גיט ארינגעלאָזט עזשעני קאָטאָן אין דעם לאָ-קאל, ווו עס האָבן זיך געפונען די טראנזיט-פא-סאזשירן. איך האָב געזען, ווי די צוויי אקטיווע קעמפערנס פאר שאַלעם ריידן צווישן זיך דורך א באריער.

איך ווייס, אז ניט נאָר נינא פאַפּאַווא, ניט נאָר איך, ניט נאָר אלע סאָוועטישע מענטשן, — אויך די גרעכטע מערהייט פונעם פראנצויזישן פאָלק פארשטייט און באנעמט, אז די פרינטי-שאפט צווישן אונדזערע פעלקער, וואָס איז דע-ראַבערט געוואָרן אין בלוטיקן קאמף קעגן פא-שיזם, קאָן מען מיט קיין שום באריערן גיט פארשטעלן.

מיר זינען געפלוין פון פאריזש צוריק קיין מאָסקווע.

געבוירן אין 1900 אין קזשענעוו. געלערנט אין מאַסקווער אוניווערסיטעט. אָנגעהויבן זיך דרוקן אין 1927. וווינט אין כאַרקאָוו.

נרבעט אַ טאלאנט

דער זעלבער באַכער זאָל זיך פלוצעם ארענט-שטעלן אין צעד און א קוק טאָן, איר זאָלט מיר טויזנט מאָל מויכל זיין, אה אַינערע ארבעטס-ערטער, וואוּווי זיי זינען... „צוגעפוצט“, וואָלט ער אנבלאָפן אה א מיל.

פאַלישטשוק האָט ווי אפגעזעפנט א פרישן קוואל. מע האָט זיך געריסן צום וואָרט. מיט יוגנטלעכן אימפעט האָט מען גערעדט וועגן זעלבסט-דיסציפלין, וועגן פאראנטוואָרטלעכ-קייט און באשיידנקייט, וועגן פערזענלעכן און געזעלשאפטלעכן. און קימאט יעדערער האָט איבערגעכאזערט: „אָיטער אבראמאָוויטש איז גערעכט“.

שפעט אין אָוונט זינען מיר געגאנגען פונעם זאוואָד ארומגערינגלט מיט יוגנט. אָשער אברא-מאָוויטש האָט דעם גאנצן וועג געזענטפערט אה פראגן, וואָס האָבן זיך געהאלטן אין איין שיטן. געזענטפערט האָט ער מיט א מאַש, מיט א ווערטל, וואָס טרעפט גלייך אין פינגל... גע-דוכט האָט זיך, אז ער איז, אייגנטלעך, א קאָמ-האַמאָלישער „וואָזשאק“, כאַטש ער איז שוין לאנג ארויס פון אַט דעם געבענטשן עלמער.

ווען מיר זינען געבליבן זאלבעצווייט, האָב איך אים א פרעג געטאָן:

— איר זינט שוין א סאך יאָרן אפן טראק-טאָדנע?

— פון זינט ער איז געבוירן... אריבער דרייסיק יאָר...

— איר זינט א געבוירענער אין כאַרקאָוו?

— פון קאָראָסטישעו בין איך. איר האָב מינאסטאס געהערט פון אזא שטעמפלע. בא יידן האָט דאָס געהייסן אמאָל קאַרשעו. א פניער שטעטל, איינס פון די שענסטע אה או-קראַנע. און פאר מיר — דאָס איין-און-איינ-ציקסטע, מיט יוגנט-היים. דערנאָך קרעמענטשעו. פון דאָרטן מאַקע האָט מיך דער קאָמאָסמאָל

ינעם פרעכ-צעך פינעם כאַך-קאָווער טראַקטאָד-זאוואָד איז פאַרגעקומען א דיספּוס וועגן קאָמוניסטישער מי און קאָמו-ניסטישער מאָראל. איר בין בנגעווען אה דעם דאָזיקן דים-פּוס און אפילע ארויסגעטראָטן מיט א וואָרט.

איך האָב דערציילט וועגן אייניקע ביכער, וואָס, ווערליק איך קלער, ברענט אין זיי דאָס פניערל פון עכטער קאָמוניסטישער ראָמאנטיק. ס'איז געווען א פארגעניגן צו קוקן, ווי יוגלעך און מיידלעך האָבן אַנלנדיק פארשריבן די גע-מען פון די ביכער, וואָס זיי האָבן, אפאָנעם, נאָך גיט געלייענט. די ביכער-אָפּטעקערן פון זאוואָד האָט מיר א שעפטשע געטאָן אפן אויער:

— איר מענט מיר מעקאנע זיין... מאַרגן וועלן אלע פאָדערן די ביכער!

ווען דאָס וואָרט האָט גענומען דער פארטרע-טער פונעם צעד-שעה אָשער אבראמאָוויטש פאַ-לישטשוק, איז מיטאמאָל שטארק שטיל געוואָרן. אויסגעגלייכט זיך, פארשפילעט דעם בלויען כאלאט, האָט ער אָנגעהויבן דרוק און געמאָסטן:

— אָן ליבע צו ארבעט קאָן דער מענטש בוי כלאל גיט זיין קיין פולקומער מענטש. מע דארף זיין פארליבט, פארליבט אין דער ארבעט. דאָס איז דאָס גרעסטע גליק. ארבעט איז א טאלאנט. אַט שמועסט איר דאָ וועגן שיינקייט... מיט א וואָד צוריק בין איך געווען כא אונד אין צווא-מענווינג, — האָט ער אָנגעוויזן אה א פאָר מיידלעך, וואָס זינען געוועסן אין דער פאָדער-שטער ריי, — דאָס צימער בא אונד... וואָס זאָל איך אונד זאָגן? א מעכניק. אפגעראמט, צוגע-פוצט, עס שעמערירט אין יעדן ווינקעלע, עס פילט זיך א געטרעטע מיידלשע האנט. א באַכער זאָל ארענגיין אין צימער, וואָלט אים א צי גע-טאָן ארענגקומען אהער וואָס אָפטער... נאָר... ווען

אינסטיטוט. ארבעטן און לערנען. יעדע מינוט איז טייער... ער! ווען ער, אָשער, איז יונגער כאַטש מיט א יאָר פופצן, וואָלט ער גאָר אליין אויך געוואָרן א סטודענט...

און אַז איז דער זאָוואָד. זיבן אזויגער מיט צוואנציק מינוט. וואוּזוי איז אדורך די דריטע וואכטע? צי איז אלץ אין אָרדענונג? ניין, מע זאָגט אים גלײַך אַן גיט קיין פריילעכע יעדע. באנאכט האָט זיך אָפגעשטעלט די „סבאַרקע“, ס'האָבן אויסגעפעלט צוויי דעטאלן. מע האָט געמוזט עקסטערע איבערשטעלן די שטאמפן אָף די פרעסן, קעדיי פארגרייטן די דעפיציטע דעטאלן. דאָס האָט א ביסל אָנגערירט דעם גראפיק פון טאָג. וואָל זיין, אז אָנגערירט בלויז אין א קליין גער מאַס, אָבער פארבלייבן מיט א קאלטער לונג-און-לעבער טאָג מען עס גיט...

ווער איז אין דעם שולריק? עס ווײַזט זיך ארויס, אז דער פרעס-צעך. ס'א טאָעס פון דער פלאנידאָוויטשיצע. אויך דער אָנפירער פונעם באצירק, וווּ די דעטאלן ווערן געוויינלעך גע-שטאמפּעוועט, האָט זיך גיט געטאָרט פארלאָזן אפן יונגן מיידל און געדארפט אליין אלץ דורכ-קאנטראָלירן. דאָס מיידל איז אזוי פארלוירן, אז זי האָט אָנגעוויירן דאָס לאַשן. גאָר אָישער אברא-מאָוויטש זידלט זי גיט. ער האָט פאָרן עטלעכע געציילטע ווערטער:

— האָבט אונדז גאנץ פֿיין צוגעדרינט. אויס-געפלאנירט... עס קומט דיר א פרעמיע!
און מער קיין וואָרט גיט. גאָר עס איז ערגער, ווי אין טאטן ארבעט געטאָלטן.

אָשער אבראמאָוויטש הייבט זיך אָף אפן צווייטן שטאַק צום אינזשעניער טשערנאָוו, דעם שעף פון צעך. ער דערציילט וואסילי אייוואנא-וויטשן, וואָס עס איז פאָרגעקומען. ביידע בא-שטימען טייקעף צונויפֿרופן דעם אָנפירנדיקן פערסאָנאַל. מע האלט גיט קיין רעדעס. קורץ ווערט באטראכט דער איניען. אז מע צעגייט זיך שוין, פארהאלט וואסילי אייוואנאָוויטש אָף א ווײַלע זיין פארטרעטער.

— איך מײַן, אָשער אבראמאָוויטש, אז מע דארף עטלעכע טעג קעסידער א באזונדער אויג ווארפן אָף דער דריטער וואכטע.
און אלץ. דער ארבעטטאָג האָט זיך אָנגע-הויבן.

* * *

אָשער אבראמאָוויטשעס קאבינעטל געפינט זיך אין סאמע מיט פונעם פרעס-צעך. די ווענט-לעך האלטן אין איין ציטערן. און ס'איז גאָר קיין בידעש גיט. די קלענסטע פרעסן טוען אלע ווײַלע א „קוועטש“ מיט דער קראפט פון 15 טאָן. א מיטעלער פרעס פארמאָגט דעם קויער פון א פאָר הונדערט טאָן. די פרעסן, וואָס שטאמפּעווען גאָר גרויסע דעטאלן, פארגינען זיך א „קוועטש“ טאָן מיט דער קראפט פון אריבער טויזנט טאָן. סע האלט אין איין הילכן אין אָשער אבראמאָוויטשעס קאבינעטל, ריכטי-קער — אָף זיין קאמאנדיר-פונקט.

מאָביליזירט אָף דער בוינג פונעם כאַרקאָווער טראקטאָרנע... מיר האָבן די ערשטע קאָסלאָווא-נעם געגראָבן פאר די צעכן... יעדער ווינקל אין כּטז איז אינגעבאקן אין הארצן, פונקט ווי די געסעלעך פון קאָרשעוו.

מיר זינען שוין אָפגענאנגען א היפשע שטרעקע פונעם זאָוואָד. אָשער אבראמאָוויטש טוט זיך מיטאמאָל א קערעווע אויס אין טיטלענדיק מיטן פינגער, זאָגט ער:

— איר זינט א מיוון, ס'ארא קראסאוועץ ס'איז אויסגעוואקסן? אז מיר זינען געקומען פון עוואקאציע, — איר בין געווען מיטן זאָוואָד אין אלטער קאנט, — האָבן מיר געטראָפן הוילע בורעס און גרויסע ברודער-קוואַרים. גאָר אז נאש בראט וויל, לעבט ער, דער זאָוואָד. ער איז איצט שענער און גרעסער, ווי פאר דער מילכאָמע... און איך בין ווידער אין מיטן אייגע-נעם פרעס-צעך.

— איז עפּשער, אָשער אבראמאָוויטש, וואָלט מיר זיך צוגעזעצט, אָז איז צווישן די ביימער א פרעס באנק, און א שמועס געטאָן וועגן אנער צער?

— איר וועט דאָר קומען צו אונדז נאָכ-אמאָל...
— פארשטייט זיך.

— איז לעמט זאָלט איר קויפן א קאז אין א זאק? קומט אין צעך, זעט, הערט, פרעגט! בא דער ארבעט קאָן מען בעסער, ווי זאָגט מען דאָס, אָנטאפן דעם דויפּעק...

* * *

נישט גענילט, מיט געמאָסטענע פריש, האָט הנינט, אינעם לויטערן זומערדיקן פרימאָרגן, געשפּאנט אָשער אבראמאָוויטש מיט די בריי-טע אספאלטענע גאסן-אלייעס אין דעם כּטז-שטעטל.

די צעצווינגטע אלטע ביימער מיט שווערע גרינע קרוינען, וואָס ווארפן אפן אספאלט-מע-כניעדיקע קילע שאַטנע, די יונגע ביימעלעך, וואָס האָבן זיך שוין אויך שטאלטנע אויסגע-צויגן, אינגעטונקענע אינעם צארפן בלעטער-ווארג, און די פילפארביקע בלומען-קלומבעס — זיי רינגלען ארום קימאט יעדן מויער.

אָשער אבראמאָוויטש קאָן צופאָרן די פאָר סטאנציעס מיטן אווטאָבוס, גאָר ער וויל בעסער זיך דורכגיין צופוס, ארענעטעמען די פרישע לופט, און אזוי, שפאנענדיק, א טראכט טאָן וועגן דעם טאָג, וואָס שטייט אים פאָר. אין אזעלכע מינוטן טראכט זיך גרינגער. און ווײַל ס'איז גוט אפן הארצן, דערבאָגט ער זיך אין זיין זון, אין וואלעריקן: ער איז הנינט אָף דער דריטער וואכטע, עפּשער וועט ער אים באלד אָנקומען אנטקעגן... גאָר גיין, וואלעריק וועט גיט גיין צופוס, ער וועט געוויס פאָרן מיטן אווטאָבוס. אין דער היים וועט ער כאפן א דרימל נאָך דער נאכט ארבעט און זיך וועגן צו דער צייכענונג-ברעט. עס איז גיט קיין קלייניקייט: זיין א סטודענט פונעם פערטן קורס אין פאָליטעכנישן

אלץ איז דאָ פּראָסט, אָן שום פּוצערניען, ווי עס פּאסט פאר א קאמאנדר-פונקט. א פאַר טיש-לעך, עטלעכע בענקלעך און א סאך טעלעפאן-גע, וואָס מע דארף זיין א מומכע צו ריידן דורך זיי אין דעם דאָזיקן גערויט. אפן טיש — גרא-פיקעס, אָן א שיר אויסגעוירעטע בויגנס. דאָס איז דער פלאן פונעם צעד אה אלע זעקס טעג פון דער וואָך. ווען, וועמען און וויפל דעטאלן דארף צושטעלן דער פרעס-צעד.

פרוויט אַקאָרשט טרעפן, וויפל דעטאלן פאר-מאָגט א טראַקטאָר? אנערעך זעקס טויזנט! פון דער קלענסטער — א פעקלע שוועבעלעך די גרייס אָדער נאָך קלענער — ביז דער גרעסטער, וואָס איין מענטש וועט גיט דירן פונעם אָרט. זעקס טויזנט טיילן, זעקס טויזנט אייווריס און יעדער טייל דארף זיין אכסאָליוט פינקטלעך בא-ארבעט. אויב גיט, וועט דער טראַקטאָר פאל-שעווען אָדער גאָר אינגאנצן פון אָרט זיך גיט דירן.

מע דארף גיט זיין קיין טעכניקער אה צו בא-נעמען: עס לוינט גיכער א דעטאל צו שטאמ-פעווען אה פרעסן מיט איינער אָדער צוויי אָפּע-דאזיעס איידער מעכאניש זי באארבעטן, דרע-ליעווען, הובליעווען, שלעפן, שמידן... כטארען זיך טאקע די טעכנאָלאָגן וואָס מער טיילן אי-בערצוגעבן דעם פרעס-צעד. קימאט דרני טויזנט פארשיידענע דעטאלן גרייט צו פארן טראַקטאָר דער פרעס-צעד — א העלפט פונעם טראַקטאָרס אייווריס.

איר שטעלט זיך פאַר, וואָס דאָס באטייט? דרני טויזנט דעטאלן — דאָס זינען דרני טויזנט שטאמפן. מע דארף מיט זיי באוואָרע-נען די פרעסן, מע דארף דעם פרעס קענען צו דער צייט אריבערפירן פון איין שטאמפ אה א צווייטן און זען, עס זאָלן די מיגדסטע אָפּווי-כונגען פון די מאָסן גיט זיין, ווייל אויב גיט, וועט איר באקומען בראק, גיט קיין דעטאלן. שטאמפן גוצן זיך אויך אָפּ. זיי ווערן שטומפיק. מע דארף זיי פארלענגערן דאָס לעבן. א שטאמפ קאסט גיט ווייניק: פון עטלעכע הונדערט ביז עטלעכע מיוזנס רובל...

* * *

א טאָג, ווי אלע טעג. 36 צעכן ריטן די הויט: דערלאנגט דעטאלן! דער טעלעפאן דום קיין מי-נוט גיט, ער האלט אין איין מאָנען: דעטאלן! דעטאלן! דעטאלן! און אָשער אבראמאָוויטש איז דאפקע רויק. ער זיצט אין דער בלויער ספּע-צאָוקע, פון וועלכער עס קוקט ארויס דאָס אויסגעפרעסטע העמר. זיי שטענדיק איז ער ריין-גענאָלט. די גרויסע הענט זינען הענט פון א באלמעלאַכע, קלייבן איבער די גראפיקעס. און דער טעלעפאן קלינגט אָן אן אָפּשטעל. יעדער ענטפער אָשער אבראמאָוויטשעס איז קורץ און צו דער זאך.

— איר ארבעט לויט די באשטעלונגען, וואָס די צעכן גיבן איינר דורכן טעלעפאן? — האָב איך אים א פרעג געמאָן.

— ווען מיר זאָלן וועלן ארבעטן לויטן מע-לעפאן, וואָלטן מיר ווייט פארפאָרן. מיר אר-בעטן לויטן גראפיק, לויטן פלאן. עס זינען פאראן אזעלכע, וואָס דאָס וואָרט „פלאן“ האָט זיך זיי צוגעגעסן. עס איז פאר זיי צו וואָכע-דיק, מיר אָבער זעען אינעם פלאן אָן א שיר מענטשלעכע לויגשאפטן. איר פרעגט וועגן טע-לעפאן. ער איז בא אונדז, ווי א מיין רוף צו קאָנטראָל. אָבער ווען עס קומט פאַר א קאָנ-פליקט צווישן איינעם פון די 36 צעכן מיט דעם פרעס-צעד, איז דער פלאן, דער גראפיק — דער ריכטער, וואָס טראַגט ארויס דעם פסאק, ער באווייזט דעם עמעס. אמאָל מאכט זיך, אז מיר זינען שולדיק, נאָר די 36 זינען אויך גיט קיין הייליקע. איר וועט דאָס אליין זען אה דער פראקטיק.

אין צימערל האָט זיך, ווי א וויכער, אריינג-געריסן א פאָרשטייער פון א צעך און גלייך מיט א גוואלד:

— איך קלינג און קלינג און קאָן קיין טאָלע גיט דערגיין.

— איך האָב דאָך איינך געענטפערט.

— איך דארף די דעטאל 14-50-105... אָבער די מינוט. איר קוילעט אונדז אוועק. מיר בלייבן שטיין!

— מיר האָבן נאָך נעכטן איינך באוואָרנט אָפּ דרני טעג, — באווייזט אָשער אבראמאָוויטש אין דעם גראפיק, — און מער דארפט איר דער-ווייזל גיט.

— עס קאָן גיט זיין! — שרעט יענער אויס, נאָר ער איז שוין פון יענער זייט טיר.

אין א מינוט צען ארום — א קלאנג:

— אָשער אבראמאָוויטש! אנטשולדיקט... פאראן די דעטאל. מע האָט זי פארלייגט מיט אנדערע.

— איך האָב פארשטאנען, אז מע האָט זי גיט אפגעגעסן, — ענטפערט פאָלישטשוק און ווענדט זיך צו מיר:

— איר זעט? דעם גראפיק קאָן מען גיט איבערשפארן. דער גראפיק — דאָס איז דער פלאן אין באוועגונג... דעם עמעס געזאָגט, — זעצט ער פאַר נאָך א פאווע, — האָב איך ליב דעם פרעס-צעד אויך דערפאר, וואָס ער האָט אונדז צוגעווייגט צו זאָרגן פאר אלעמען, פארן גאנצן זאוואָד.

— א צעד — א דערציער?

— וואָס זשע מיינט איר?..

ווידער א קלאנג. פון אן אנדער טעלעפאן, וואָס ביז אצינד האָט ער געשוויגן. אָשער אָב-ראמאָוויטש איז מיטאמאָל שמאק ערנסט גע-וואָרן. זיין פאָנעם איז פארזאָרגט. דער דאָזיקער טעלעפאן קלינגט קיינמאָל גיט אומזיסט. עס רערט דער הויפט-דיספּעטשער פונעם זאוואָד. אין איינעם פון די צעכן פעלט די דעטאל 75-78-128. דער גראפיק באשטעטיקט, אז דער דיספּעטשער איז טאקע גערעכט. אָשער אברא-מאָוויטש פארלאָזט מייקעף זיין קאבינקע. ער איז שוין אין צעך. עס ווערט ארויסגערופן א

וויילט זען, וואָס ארבעט הייסט, זעצט זיך צו לעבן אַם דעם פרעם, דאָס איז איינער פון די, וועלכע מיר האָבן איבערגעשטעלט אף צוויי שטאמפן...

נאָך צוריק מיט א פאָר יאָר האָט פאָלי-שטשוק פאָרגעלייגט איינשפאנען אין איין גרויכן פרעם צו צוויי שטאמפן און דורכפירן צוויי אָפּעראציעס אין א גאנג. עס האָבן ניט געפֿעלט קיין צווייפֿלערס: מע האָט מירע געהאט פאר בראק, פאר קאליע מאכן די שטאמפן. אַיטער אבראמאָוויטש איז אָבער געווען איינגעשפּאַרט. זיין אופטו גיט איצט א גרויסע עקאָנאָמיע און העכערט די פראָדוקטיווקייט.

איז אַט שטייט פאר מיר א פרעם מיט פאר-טאָפֿלטער קראפט. ער איז הויך, ווי א צוויי-שטאַקיקע געבעדע. דאָס „מױל“ זינגט אין ברייט, ווי א טויער. אין אָפּענעם „מױל“ זע איך יטווינדליקע הענט אין גרויסע לייזונגען הענטשקעס — די הענט פֿין צוויי מידלעך. אז איך בייג זיך אַוועק, פארבאפט דאָס אויג א שטיקל צער — די וואַנגענעקעס זייט די ביי-טעלעך, די פיגורן פון די מידלעך. באַם פרעם ארבעטן איצט לינע שפּאַקאָוויטש און קא-טיע בעזאָרנאָיא. ווי פֿלינק און געמאָסן, ווי דיטמיש זיי טוען זייער זאך! דער ריטם — מא-מיט א מוזיקאלישער. די באוועגונגען פון ביי-דע מידלעך — ווי די באוועגונגען פון צוויי פאָר הענט אף איין קלאוויר. איינע דערגאנצט די צווייטע — פֿלינק, אָבער מיט דער רוקט מיט פון א מניסטער. דערביי כאַפּט מען א לאַך, מע ווארפט זיך דורך מיט א ווערטל. נאָך די הענט רוען ניט, די אויגן זינגען צוגעשמידט צו די קנאַפּקעס, וואָס רעגולירן דעם פרעם. אַט האָט זיך באַ איינער פארהאלטן א „ביטעלע“ אַפּן שטאמפ, די צווייטע קומט גלייך צו הילף, מע נעמט אייניגעס אראָפּ די דעטאל, ס'זאָל קיין איבעריקע סעקונדע ניט גיין פארלאָרן.

דאָ, באַ דער גרויסער און פינקטלעכער מא-שין, אין אָנגעשטרענגטער מי, ווערט געבוירן עמעסע פֿרינטשאפט, אזוי ווי אפּן שלאכטפֿעלד צווישן סאָלאט.

אפּן טישעלע פון אָפּטייל פון טעכנישן קאָג-טראָל (אַטק) אין א גלעזערנער וואזע שטייען בלומען. מאדיע, א וואַסיק מידל אין א בלויען כאלאם, שטעלט אף די דעטאלן דעם באל פון קוואליטעט.

— ס'איז אייערע בלומען? — ווענד איך זיך צו איר.

— מנינע? — פרעגט זי איבער. — ניין! דאָס איז זייערע... — און זי ווייזט אף די מידל-לעך באַם פרעם. זי נעמט אָן פונעם גראפֿין א פול מויל מיט וואסער און באשפּריצט די קווייטן, פון וועלכע עס טוט א ווילע מיט א גע-שמאקער פֿרישקייט. — אלע סאָג ברענגען זיי א פֿרישן בוקעט, און איך זע שוין, ער זאָל ניט פארוויאנען.

ווידער זיצן מיר אין פאָלישטשוקס קאבי-נעטל. עס איז שוין לאנג אדורך די ערשטע

שלאָסער — אלעקסיי אנענקאָוו. עס ווערט אָפּגעשטעלט א פרעם, וואָס פארטיקט אויס דע-מאלן אף איבערמאָרגן. אין געצילטע מינוטן ווערט איינעם פרעם ארענגעפאסט אן אנדער שטאמפ. איינציטיק גרייט מען צו נאָך צוויי פרעסן. אין פופצן מינוט ארום האָט אַשער אבראמאָוויטש שוין טעלעפאָנירט דעם הויפט-דיספּעטשער: די דעטאל 75-78-128 איז אפּן וועג צום צער.

ער ווישט אָפּ דעם שווייס פונעם שמערן און זאָגט מיט א טאָן פון א מענשן, וואָס האָט אראָפּגעוואָרפּן א שווערן יאָר פון די פֿלייצעס:

— איך האָב ניט ליב דעם קלונג פונעם הויפט-דיספּעטשער. נאָך וואָס זאָל מען טאָן? דריי טויזנט דעטאלן, דריי בויזנט פאָזיציעס... איצט מוז פאָלישטשוק מאכן א מין רעיד איבערן צער. באַ א סאך פרעסן שטעלט ער זיך אָפּ, פרעגט עפעס, באפוילט, גיט איינעם. עס פֿלען היין און צוריק וועגעלעך, אָנגעלאָדענע מיט דעטאלן, איבערן קאָפּ שווימט דורך א גרוי-סער קראַן מיט אראָפּהענגענדיקע טראָסן, צו וועלכע עס זינגען פעסט צוגעקלעבטע אַנ-קערס. פון דער קאבינע קוקט ארויס די קרא-נאָוושטיצע. זי פירט דעם קראַן ליכט, מע קאָן זאָגן — גראציע. זי האָט, ווייזט אויס, גרויס פארגעניגן, וואָס מע האָט איר פארטרויט אזא מוירעדיקע קראפט. עפֿטער דערפאר טאקע טוב זי איר שווערע ארבעט אזוי שפּילעוודיק-גרינג. מיטאמאָל שטעלט זי אָפּ דעם קראַן גלייך אי-בער אונדזערע קעפּ.

— אגו, יאטן! — דערטראָגט זיך א קא-מאנדע פון אויבן. מיר כרעטן אָפּ אין א זינט, און פיר כעוורע מיט פענעמער, ווי פון בראָנזע אויסגעהאקט, אין צעכראסטעטע קאָמבינעזאָ-נען, געמען שטויסן דאָס שווערע, פול מיט אן אויג אָנגעלאָדענע וועגעלע: לינקס, רעכטס, אהער און צוריק, ביז זיי פאקן די אנקערס און פאר-שטעפּען זיי.

— פארטיק? — פרעגט דאָס מידל בא-פּוילערשי-לעבעדיק.

— דאווי! — ענטפערן אָפּ פיר שטימען. דער קראַן הייבט אָפּ די מאסע גרינג און פאָר-זיכטיק, ווי מע הייבט אָפּ א קינד, און נעמט אָפּשווימען. דאָס מידל פאָכעט מיט דער האנט, גלייך ווי זי וואָלט אוועקפאָרן אין א ווייטער געסענע. די יאטן קוקן איר נאָך...

אַשער אבראמאָוויטש קוקט אויך נאָך דער בלאָנדער קראנאָוויטשטיצע:

— שיינע ארבעט געבוירט שיינע גע-פילן, — באמערקט ער. — דער מענטש, וואָס איז געוואָרן באלעבאָס פון צענדליקער טאָן, וויל ער ווארפט זיי איבער, ווי א פעדער, הייבט אליין אָן גלייבן אין זיין קראפט און ווערט אף אן עמעסן א גיבער.

א מידל איז צוגעלאָפּן צו אַשער אבראמאָ-וויטשן און אים עפעס שטיל געוואָנט.

— איך דארף זיך ארענטכאפּן אין פארטיי-קאָמיטעם, — מאכט ער צו מיר, — אויב איר

וואכטע. אָשער אבראמאָוויטש וועט זיך היינט
שפּעט פארהאלטן, אריינכאפן א טייל פון דער
דריטער וואכטע. ער געדענקט גאנץ גוט וועגן
דעם אינדערפריניקן געשפּרעך מיט וואסילי אי-
וואנאָוויטש. מע מוז די דריטע וואכטע נעמען
ווי געהערק אין די הענט.

* * *

א פרייער יאָמטענדיקער טאָג. איך בין בא
אָשער אבראמאָוויטש אין דער היים, אין דער
דירע, וואָס ער האָט ערשט נישט לאנג באקומען.
עס איז דאָ ליכטיק, ראכנענדיק. דאָס מעבל איז
ניי און באקוועם. איך פרעג אין א שפּאט:

— איר האָט זיך נישט געיאָגט נאָך די מאָ-
דערנע סערוואנטן און שיפּאָניערן?

— מע בויט איצט זייער באקוועם, — ענט-
פערט פאָלישטשוק פרוי, — נישט קערני פאר-
נעמען די צימערן מיט שאפעס און בופעטן.

זי עפנט אויף איר דער וואנט צוויי ברייטע
טירלעך, און איך דערזע אן אינווייניקסטע שא-
פּע, — אזוי איז גלויבט, אין צימער איז לופ-
טיקער, געראמער.

— נאָך אין איין שטיק מעבל האָבן מיר
אריינגעלייגט א סאך געלט, — ווייזט דער
באלעבאס אף א צייכענונג-מיש, וועלכער שטייט
באם פענצטער, ס'זאָל פאלן אף אים די שניי, —
דאָס איז וואלעריקס „מעבל“...

וואלעריקס, דער פעסטער ברייטביינערדיקער
באכער. מיט דעם אָפּגעברענגטן פּאָנעם און גרויסן
טינקעלן קאָפּ האָר, פארויטלט זיך עכוואָס. אף
דער טאכטא לעבן אים זיצט א מיידל. ס'איז
א פלימעניצע, געקומען פון קיעוו צוגאסא אף
עטלעכע טעג. עפעס רעדט זי אונדז דעם באַכער,
דערנאָך הייבן זיי זיך ביידע אויף און גייען
אונזע זיך דורכשפּאצירן. ער וועט איר ווייזן
דעם טראקטאָר-ראיאָן, מעגלעך, אז זיי וועלן זיך
אריינכאפן אין קינאָ...

בא מיר איז אזא געפיל, ווי איר וואָלט דורכ-
געמאכט א ריזע צוריק אין דער ווינטער קינד-
הייט. אָשער אבראמאָוויטש דערמאָנט מיר מנן
טאטן, דעם זייערמאכער, דעם ערשטקלאסיקן
מייסטער, וואָס האָט אזוי ליב געהאט דעם אינ-
יען מאשינעריי. לאנגע שאַען האָט ער זיך גע-
קאָנט פאַרען בא אן אויסטערלישן זייער-מע-
כאניזם — נישט צוליב פארדינסט, נאָר צוליב
אינטערעס. אָבער דעם טאלאנט זינעם האָט
אומגעבראכט די גויס, דאָס שמענדיקע יאָגן
זיך נאָכן שטיקל ברויט. מנן טאמט האָט גע-
ברוימט ארויסרייסן זיך פונעם ווארשטאט אין
א גרויסן זאוואָד און איז געבליבן בא די טרוי-
מען...

אזעלכע געדאנקען פארפלייצן מיך, ווען
אָשער אבראמאָוויטש רעדט מיט זיין רווקער
און זיכערער שמים.

— א שטורמישע צייט גייט, א שטורמישע
און א פריידיקע. דער XXII פארמי-צוואנעפּאָר
האָט צעוויקלט אזא פאנאָראמע, אז עס וועט
קלעקן וואָס צו מאָן פאר אונדז און פאר אונ-
דערע קינדער.

— איינך וועט א סאך טעג אויסקומען צו
פארהאלטן זיך? — פרעג איר אים.

— ביז די דריטע וואכטע וועט זיך אונטער-
ציען. איך וואָלט בעמילע אין דער היים נישט
געווען רוהיק.

דער טאָג לעשט זיך שוין באלד אויס. אינעם
קליינעם קאבינעטל, אפן קאמאנדיר-פאָסטן פו-
נעם פרעס-צעדל, קליינגען די טעלעפאָנען, עס
רויט און הודעט דאָ אן אופהער.

* * *

אלעקסיי פאולאָוויטש אנענקאָוו איז שוין
אריבער צוואנציק יאָר אפן כטז. ער איז פון די
שלאָסערס, וואָס אָן זיי קאָן זיך נישט באגיין אפ-
לע דער גרעסטער טעכניקער-גאָוואבאָר. נישט אזוי
גרינג איז אים אופצוהוואַלן. שטענדיק איז ער
פארנומען. אָט האָבן איר, דוכט זיך, שוין צו-
נויפגערעדט זיך מיט אים, אז באלד געפינען מיר
א ווינקל, מע זאָל אונדז נישט שמערן זיך דורכ-
שמועסן... נאָר מיר באווייזן נישט אויסריידן א
וואָרט, ווי מע רופט אים שוין ווידער צו א
פרעס.

איר יעפיר נאָך אנענקאָוו ביים ער ריכטע-
וועט אונדז די שטאמפן. קונציק און גרינג באוועגן
זיך זינע פונדער, אָן גוואלד, נאָר מיט סייכל
און געדולד. ער פרוווט אויס, ניין, ריכטיקער
וועט זיין צו זאָגן, ער הערט אויס דעם פרעס,
ווי א דאָקטער הערט אויס א כוילע. עטוואָס
אינגעבויגן דעם קאָפּ, שטאמפעוועט ער די דע-
טאל פרייער אליין. ער מוט עס פאמעלעך-פא-
מעלעך. אָט דאָ קוועטשט נאָך, אָט דאָ איז ענ-
לער... דער שטאמפ דארף זיך אריינשניידן אין
דעם שפּאָל, ווי א מעסער אין פוטער. די מינדס-
טע אָפּוויכונג קאָן אלץ אוועקפאטערן.

נאָר אָט איז שוין דער שטאמפ אויסגערע-
גולירט, ווי דער אינסטרומענט בא א גומ פיר-
לער. אנענקאָוו טוט פריילעך א וונק צו די
מידלעך: „אנו, גענומען!“ דאָס וועגעלע מיט די
שטאָלענע „זאגאָטווקעס“ ווארט. דער פרעס
איז אין גאנג. ער שליינגט די דעטאלן און
ווארפט זיי ארויס פארטיקע. אלעקסיי פאולאָ-
וויטש אָטעמט פריי אָפּ. ער ווישט די הענט מיט
פאקליע, וואשט זיי דערנאָך אין ווארעמע ווא-
סער. זיי ווערן ריי, און דאָך בלייבן זיי ברוי-
לעך, זיי אָפּגעברענט פון דער זון.

— קומט, — זאָגט ער, — לאָמיר אן אָטעם
מאָן מיט פרישער לופט.

מיר זיצן אין דערבייניקן סעל, אין שאָטן פון
אן אלטער ליבע. אנענקאָוו דערציילט, אז ער
האָט ערשט נישט לאנג אינווינעם מיט פאָלי-
שטשוקן ראציאָנאליזירט דעם פראָצעס פון צו-
גרייטן די דעטאל 123-47-14. פריער האָבן זיך

פילאסאפאל און דיונסט

(צום 125-טן יאָרטאָג פון זיין מויט)

אין קעשענעו, וווּ פּוּשקין האָט זיך נאָכדעם געפונען אין פארשיקונג, האָט ער אופמערקזאם זיך צוגעקוקט צו דער אַרטיקלער באפעלקערונג. דאָ, אין דער כווינווע פון רומענער, טערקן, מאָל-

ס איז דורכגעגאנגען הונדערט פינף און צוואנציק יאָר זינט יענעם קאלטן פעווראל-אָוונט, ווען עס האָט זיך איבערגעריסן אלעקסאנדער פּוּשקין לעבן. א פלאמיקער קעמפער קעגן זעלבסטהערשונג, האָט ער באזונגען „די צייטן שפעטערע, ווען פעלקער, וואָס פארגעסן האָבן אין די קריגערייע, וועלן אין איין גרויסן שטאם פארייניקט זיין“.

איצט געהערט דער גענאלער רוסישער דיכ-טער פּוּשקין דער גאנצער מענטשהייט.

אין דער באזונדער ליד „דענקמאָל“, וואָס ווערט באטראכט, ווי א דיכטערישע צאוואַע, האָט זיך פּוּשקין געווענדט נים בלויז צו רוסישע לייענער, נאָר אויך צו טונגוסן און קאלמיקן. ער האָט ארויסגעוויזן אינטערעס צו אלע פעל-קער, צו זייער קולטור און צו זייערע שפראכן. ער האָט שטודירט און אין דער אָדער יענער מאָס באהערשט פראנצויזיש, איטאליעניש, ענגליש, סערביש, פויליש, העברעיש, שפאניש אא.

אין מיי 1820 איז דער דיכטער ארויסגע-שיקט געוואָרן פון דער הויפטשטאָט פאר זיינע סאטירישע און רעוואָלוציאָנערע לידער, וועלכע זיינען געוואָרן באוואוסט דער צארישער רעגירונג. פּוּשקין איז געפאָרן איבער שטעט און שטעטלעך פון וויסרוסלאַנד און אוקראַינע, וווּ ס'האָט גע-ווינט אין „מכּוּס“ די יידישע באפעלקערונג, וואָס איז דעמלט אויסגעשטאנען פיל באליויד-קונג און אונטערדריקונג. פּוּשקין האָט נייגעריק זיך צוגעקוקט צום לעבן פון די יידישע מאסן, צו זייער אָרעמקייט און גוים; ער האָט אָבער באמערקט נים בלויז דערשלאָגענע, נאָר אויך דרייסמע, מוטיקע לייט, וואָס ווילן זיך נים אונ-טערגעבן דעם הערשנדן אומרעכט און ביז. אין דער פאָעמע „Братья разбойники“, וווּ עס ווערן געשילדערט אָט די פארשטעט יונגען, לייענען מיר:

Здесь цель одна для всех сердец —
Живут без власти, без закона.
Меж ними зрится и беглец
С берегов воинственного Дона,
И в черных локонах еврей,
И дикне сыны степей...

קול מבשר

№ 35.

דיא טעליגע פֿין דעם לעבען.
(פֿין פֿאָשקין).

עס איז דיא משה טאקע שווערליך.
נאָר דיא טעליגע נעהט זיך נרינג;
דיא אלטע צייט טרייבט אָן נאנץ עהרליך;
א טשאקיריקער קאטשערינג!

מיר פֿליהען ארויף אויף איהר פֿריהמאָרנען;
האָטש כאלר צוועטשן דעם קאָפּ אויף דרייא;
מען איז נישט פֿויל, נישט דאָ קיין זאָרען,
מיר שרייען נאָר: „קאטייא!“

צו מיטטאג פֿעהלט קאָראַוש, עס איז כיטער;
נים ווערט דיא ביינער קיין פֿיעטאק;
כייא נריכער, בערג, נעהט דורך א ציטער,
מיר שרייען שוין: „האַלט אָן, דוראַק!“

ער הערט אונז אָבער וויא רעם קאָטער,
פֿאר נאכט ווערט נרינגער: שוין נים ווייט;
מיר פֿאָהרען דריסעלריק צום פֿאָטער;
דיא פֿערדליך טרייבט אין טרייבט-דיא צייט!
קעוה. מ. מ. מ.

די ערשטע יידישע איבערזעצונג פון
פּוּשקין א ליד

דאוואנער, נדיכן, יידן, ארמענער, סלאוון, ציגני-נער, האָט ער געשאפן זיינע באוואוסטע פאָעמעס אין לידער וועגן דעם אויסערגעוויינלעכן „גע-מיש פון קליידער און געזיכטער, שוואַטים און שפראכן“...

צום 150-טן געבורטסטאג פונעם גרויסן-דיכטער האָט די אלפֿארבאנדישע ביכער-פאלא-מע פארעפנטלעכט מאטעריאלן וועגן די אוי-גאבעס פון פושקינס ווערק אף די שפראכן פון די פעלקער פון סאָוועטנפארבאנד. דאָ טרעפן מיר איבעראשנדיקע ציפערן: אינעם פערציק פון 1918 ביז 1948 זינען פושקינס ווערק ארויסגעגעבן געוואָרן אין אוקראיניש — 40 מאָל, אין ארמעניש — 30 מאָל, אין אוזבע-קיש — 27 מאָל, אין גרויזניש — 21 מאָל. אין יידיש זינען פושקינס ווערק ארויסגעגעבן געוואָרן פאר די זעלבע יארן 29 מאָל מיט א מיטאוש פון 86 800 עקזעמפלאַרן.

פושקינס ווירקונג אף דער יידישער ליטערא-טור אין אומגעהייער גרויס. דאָוויד האַפֿשטיין,

שפעטער, ווען פוטיקין איז שוין געווען אין פארשיקונג אין דאָרף מיכילאָווסקאָיע (1826), האָט ער זיך אומגעקערט צו זײַנע אַנדרוק פון דאָרעם-פארשיקונג און האָט פארשריבן די פאַלגנדע שורעם:

דער פראגמענט אין, צום באדויערן, געבליבן
ניט פארענדיקט.

אין די דרטיקער יאָרן פון XIX יאָרהונ-
דערט — אינעם וויכטיקסטן עטאפ פון פוּשקין
לעבן און שאפן — הייבט דער דיכטער אָן שט-
דיון די העברעישע שפראך. אין זײַן בלאָקנאָט
פון 1832 יאָר זײַנען פארשריבן די אויסעס פו-
נעם יידישן אלעפֿבײַם. צו יעדן אַס האָט פוּשקין
באמײט זיך צו געפֿינען אנטשפּרעכיקע בוך-
שטאבן פון לאַטיינישן, רוסישן און גריכישן
אלעפֿבײַם. דאָס איז צו זען אף דער פּאָטאָגרא-
פיע פון זײַן בלאָקנאָט, וואָס ווערט דאָ פובלי-
קירט.

אין זעלבן 1832 יאָר האָט פּושקין פּרונט
פ. וו. קירעיווסקי מיטנעמייטל אין א בריוו:
פּושקין שטודירט העברעיש, האַבנדיק אין זינען
איבערזעצן דאָס בוך „אזעוו“. צווישן די ביכער
פון פּושקיןס ביבליאטעק זיינען פאַראן אויך

16 May

A x N def opa x x x
2 part B.
1 Dj Djimel L K 1
T T Talet Delta D T T
T T H Ka T
1 W oao y
Y Z in z j z D s o
B Hut Saonok.
v f th e hit Y ain
i iwd D fa
J kafe S som
J leund L L } P quot
J mem } p r r ke's
J rounu W ke muns
T tau

א, ער — אונדזער דיכטער — האט שמעל-
דיק מן וועזן מיט צויער געצויגן.
זיין בענקשאפט זיין גרויסע צו פרעהניט —
זי שטייט מיר אצינד פאר די אויגן.

בושקים לידער זינגען איצט פארשפרייט
איבער דעם גאנצן רוסלאנד דעם גרויסן. דער
מארגנשטערן פון גליק, וועגן וועלכן דער דיכ-
טער האט געטרוימט, גייט אוף אין אונדזער
קאמוניקאציען.

דאויד איסאקאוו.

געבוירן אין 1893 אין באדארקאו (אוקראי-
נע). פארענדיקט דעם קינעזער אוניווערסיטעט.
געארבעט אלס וויסנשאפטלעכער טוער פון דער
וויסנשאפט-אקאדעמיע פון דער אוקראינישער
כאוועטן-רעפובליק. אין די יארן פון בירגער-
קריג געווען אין די רייען פון דער רויטער
ארמיי. אָנגעהויבן זיך דרוקן אין 1917. וווינט
אין מאסקווע.

באם סאמע נאיהייב

1

שטעלט פאר דעם יונגן כאוועטישן דיכטער-
דאך. אבער אפילע דאך, ווען דער יונגער דיכ-
טער איז נאך ניט געווען אימיטאטאד צו געבן
אליי, וואס די געשיכטע האט געמאכט, איז ער
דאך געבליבן טרענדיג גרויס-געכאטן פון דער
רעוואלוציאנערער ליכטראטור.

די דאזיקע טרעהנט האט זיך ארויסגעווען
קוידעמקאל אין דעם, ווי די יונגע כאוועטישע
דיכטער האבן אָנגעהויבן פארשטיין זייער דיכ-
טערישן בארוף, זייער אָרט אין דער רעוואלוציא-
נאָנערער ווירקלעכקייט, זייער שטיכעס צו די
פאָרקומענדיקע געשעענישן. „מיר גייען אין דעם-
נע פאָרנטיקע רייען, שפאנענדיקע מענטש-
הינט“, — האָט געמאָלדן דאָויד האָפּשטיין. זיין
אין די „פאָרנטיקע רייען“ האָט געהייסן ניט
בלויז מיטגיין, נאָר אויך מיטקעמפן, פארוואנד-
לען דאָס דיכטערישע וואָרט אין אַ שלאכט-
געווער, וואָס זאָל פון טאָג צו טאָג דינען דעם
קאמף פאר דער אַקטיאבער-רעוואלוציע.
דעמלט איז עס געבוירן געוואָרן די ציטונגס-
ליד, די ערשטע, די אורשפרינגלעכע, קאָן מען
זאָגן, פאָרס פון דער יידישער סאָוועטישער דיכ-
טונג. עס האָט אַ סאך צו זאָגן דער פאקט, וואָס
ד. האָפּשטיין לידער האָבן אין די יארן פון
בירגערקריג ניט זעלטן געדרוקט זיך אין די
פערזאָנלישע אויסגאבן פון דער רויטער ארמיי.
אזוי איז עס געווען אויך מיט אייניקע לידער
פון אָשער שווארצמאן, לייב קוויטקא, פערעץ
מאדקיש. די ציטונגס-ליד האָט ניט בלויז גע-
טראָגן דעם רוף צו קאמף, — זי איז אליין שוין
געווען אַ טייל פון אַפּ דעם קאמף, זי האָט איינ-
געוואפּט אין זיך דעם מעכטיקן ווילן פון די
אַקאָרשט-באפרייטע מאסן, וועלכע האָבן דער-

י אנטשטיינג פון דער יידישער
סאָוועטישער דיכטונג איז ניט
פאָרגעקומען, ווי אייניקע מאָלן
זיך עס אויס, בלייבנעל און
בלייבנטיק. דאָס איז געווען
אַ רויטערנדיקער פראָצעס פון

קאמף, אזא קאמף, אין וועלכן דעם דיכטער פלעגט
אויסקומען ארויסטרעטן ניט בלויז קעגן דעם צאד-
שעקענענער, קעגן די פאָרשטייער פון פיננ-
לעכן לאגער, נאָר טיילמאָל אויך קעגן זיך אליין,
קעגן דער שווערער יערושע פון פארצייטנס,
קעגן די פארבלענדענישן און פאָרטרילן, וואָס
האָבן געדריקט אַפּ דעם דיכטערס באוואוסטזיין.
אויסמיטן אַפּ דעם אינערלעכן געראנגל האָט
זיך אָנגעגעבן ווייניק-וועמען פון די ערשטע
יידישע סאָוועטישע דיכטער. צו גרויס איז גע-
ווען די היסטאָרישע אומוואנדלונג, די דורכוי-
סיקע לעבנס-פארענדערונג, וועלכע עס האָט גע-
בראכט מיט זיך די גרויסע סאָציאליסטישע
אַקטיאבער-רעוואלוציע; צו הארב זינען גע-
ווען די פאָדערונגען, וואָס די געשיכטע האָט גע-

ניט לאנג צוריק האָט נ. אויסלענדער פאר-
ענדיקט די ארבעט איבער זיין בוך „די אנט-
שטיינג פון דער יידישער סאָוועטישער דיכ-
טונג“. אין דעם קאפיטל, וואָס מיר דרוקן דאָ,
ווערן באהאנדלט אייניקע פראָבלעמען, וועלכע
זינען אין אונזער דיכטונג אופגעקומען אין
פערזאָל 1917—1921 און האָבן ביז היינט
ניט פארלאָרן זייער אקטועלעכקייט. ר. ע. ד.

פילט, אז זיי מוזן און קענען א קערעווע טאן דעם גאנג פון דער געשיכטע.
בלעטערנדיק די ציטונגען פון די בירגער-קריג-יאָרן, זעען מיר, וויפיל אָרט מע פֿלעגט דאָ אָפגעבן דער יונג-אופשטונדיקער סאָוועטישער דיכטונג, ווי גרויס ס'איז געווען דער גלויבן, אז די יונגע סאָוועטישע דיכטער וועלן מיט ווירדע טראָגן וויכער די פאָן פון דער רעוואָלוציאָנע-רער פּאָעזיע. און מע קאָן מיט פולער זיכער-קייט זאָגן, אז די דיכטער האָבן אַט דעם גלויבן באַרעכטיקט. זיי האָבן ריכטיק אָפגעשאצט, ווי-היין עס פירט דער וועג, וואָס זיי האָבן בא-טראָטן. זיי האָבן פארשטאנען, אז דערביי איז אומפארמינדלעך צו קומען אין א הארבן צווא-מעשטויס מיט א סאך אלטע ליטערארישע גע-ווינהייטן, עס וועט אויסקומען אנדערסן מיט א סאך פארעלטערטע באגריפן, וואָס האָבן גע-הערשט אין דער יידישער ליטעראטור אין מע-שער פון לאנגע יאָרן. נאָך די יונגע סאָוועטישע דיכטער האָט עס נישט אָפגעשראָקן. מיט גרויס אנטשלאָסנקייט האָבן זיי אָפגעוואָרפן אלץ, וואָס האָט געשימערט ארויסצוגיין אפן נעמע וועג, זיי האָבן באקעמפט אלץ, וואָס איז געווען פונט-לעך דעם גויסט פון דער אַקאָרשט אנטשטייענ-דיקער סאָוועטישער ליטעראטור.
אף אייניקע מאָמענטן פון אַט דעם קאמף וועלן מיר זיך דאָ אָפשיטעלן עטוואָס גענויער.

2

פאראן אזעלכע צופאלן, וואָס באקומען בא דער שיין פון דער ליטעראטור-געשיכטע א בא-זונדערס סימפּטאָמאטישן כאַראַקטער. אַט אזא צופאל האָט עס פאסירט אין יאָר 1913, ביים אַשער שוואַרצמאן האָט פארענטלעכט זיין ערשטע ליד אין דעם זשורנאַל „יידישע וועלט“ („און ס'וואָלט באַנאכט...“). אין דעם זעלבן נו-מער, ווו ס'איז געווען געדרוקט אַשער שוואַרצ-מאנ'ס ליד, איז מיט אייניקע זיטלעך ווויכער פארענטלעכט זי. שנייערס א ליד. דאָס איז גע-ווען א טיפישע אינדיווידואליכטיש-פארשפי-טע און דעקאדענטיש-פארפונגע „ליד מיט א פרעטענציעזן נאָמען: „האָב פונט!..“ וועמען האָט זי. שנייער פונט אין דער ליד? אלעמען. וועמען האָט זי. שנייער ליב אין דער ליד? זיין אייגענעם „איד“, נאָך זיך.
זי. שנייערס ליד איז אין דעם פראט געווען א פּוֹליטישענדיקער הייפּעך צו דעם, וואָס ס'האָט געקלונגען אין אַשער שוואַרצמאנ'ס ליד. וואָרעם געווען איז שוואַרצמאנ'ס ליד פול מיט מענטשן-ליבע און לעבנס-ליבע, און מיט דעם זעלבן רעכט, ווי שנייערס ליד האָט געהייסן „האָב פונט“, האָט אַשער שוואַרצמאנ'ס געמענט הייסן: „האָב ליב“. ס'איז געווען איינע פון די לידער, ווו ס'האָט שוין אין יאָר 1913 געקלאָ-גען דער אָנזאָג אף דעם לידנשאפטלעכן הומא-ניזם, וועלכער איז נאָכדעם געוואָרן אזוי אייגנ-טימלעך פאר אַשער שוואַרצמאנ'ס דיכטונג. און אַט אזוי האָבן זיך צוזאמענגעשטויסן אף דעם שמאַלן שטעטל פון איין זשורנאַל-בומער די צוויי

גרויס-שטראָמען אין דער דעמאָליטיקער יידישער דיכטונג: דאָס אינדיווידואליכטישע וואָרט, וואָס איז דורכגעדרונגען מיטן אומגלויבן אינעם מענטשן — בא זי. שנייער, דאָס וואָרט, וואָס איז פול מיט גלויבן אינעם מענטשן — בא אַשער שוואַרצמאנען.

דאָס, וואָס ס'האָט אין יאָר 1913 געקאָנט אופגענומען ווערן ווי א צופאל, האָט שפעטער, אין די יאָרן פון דער אַקטיאָנע-רעוואָלוציע, באקומען דעם כאַראַקטער פון א ברייט-אנט-וויקלעכן קאמף. נאָך נאָך איז דער אָנהייב-צייט פון דער סאָוועטישער דיכטונג האָט זיך גע-קאָנט זיין, אז דאָ קומט פאָר א לידנשאפטלע-כער קאמף פאר אַפּטימיזם, פאר גלויבן אין דעם מענטשן און אין זיין צוקונפט אף דער וועלט. א קלאַרע פאַרשטעלונג וועגן דעם דאָ-זיין קאמף קאָן מען קרייזן, ווען מע באקענט זיך מיט די לידער פון א. קושנירדאָו, וואָס האָט אָנגעהויבן זיין דיכטערישן וועג אין איין צייט מיט אַשער שוואַרצמאנען*.

אין קושנירדאָו'ס זאמלונג „ווענט“ האָט מער פאר אלץ געציגן אף זיך די אופמערקזאמקייט איינע א ליד מיטן נאָמען „ראַסווא“. אין דער יידישער סאָוועטישער דיכטונג איז עס געווען דער ערשטער פרוי צו געבן א ברייט-פארמאכטן בילד פון דער יונגער סאָוועטן-רעפּובליק.

...ווער וועט אונז דערציילן,

ווער וועט אונז באווייזן

פון נעשענעם און פון געווענעם...

דאָס האָט דורכגעקלונגען, ווי א רוף, וואָס איז געווענדט צו אלע יידישע סאָוועטישע דיכטער. דערציילן „פון געשענעם און פון געווענע-נעם“ — דאָס איז געווען אן אפגאבע, וואָס האָט געפאָדערט, אז דער דיכטער זאָל זיך אויס-לערנען מאכן גרויסע היסטאָרישע סאכאקלען. אין קושנירדאָו'ס ליד וועלן אזעלכע סאכאקלען געמאכט. אָבער די ליד איז דאָך געווענדט נישט בלויז צו דער פאראנגעהייט, נאָך אויך — און אפילו דעריקער — צו דער קעגנווארט.

געטריבן אין דער פאָרם, וואָס דערנענטערט זיך צו דער רוסישער „בילינע“, האָט קושני-רדאָו'ס ליד געקלונגען ווי אן אויסדרוק פון די טיפּיכע פאָלקס-מאכשאַוועס. ס'איז דער סא-כאקל, וועלכן יאָס פאָלק מאכט פון זיין היסכאָ-רישער דערפארונג. דעריבער הערט זיך אין דער ליד דעם פאָלקס גלויבן אין זיך, אין זינע איי-

* ביז איצט איז געווען אָנגענומען, אז א. קושנירדאָו'ס ערשטער אופטריט אין דער ליד-טעראטור איז געווען די לידער-זאמלונג „ווענט“, דערשינען אין 1921. פון קושנירדאָו'ס ארכיוו איז פעסטגעשטעלט, אז ער האָט שוין אין 1909 אָנגע-הויבן שרייבן און דרוקן לידער אין דערצייל-לונגען. אין איינעם פון די נאָענפסטע גומערן „סאָוועטיש היימלאנד“ וועלן פארעפנטלעכט ווערן לידער פון זיין יוגנטלעכן העפט, וואָס איז נישט לאנג צוריק געפונען געוואָרן.

גענע קויכעס, וואס וועלן דערפירן דעם קאמף ביזן סוף און וועלן קאנען באשיצן דאס רעוואלוציאנערע לאנד.

פאראן בא קושנירזאון אויך אנדערע לידער, ווו עס ווערט געגעבן דאס בילד פון רעוואלוציאנערן לאנד, און אומעטום זעען מיר פאר זיך

א בלויע, אופגעפלאמטע געגנט מיט שארף פון טרוים אף וועלט פארשטרעקט.

דערמיט דערקלערט זיך, וואס אין קושנירזאון לידער איז „יעדעס ווארט מיט לויב צו-בלים“, ווי דער דיכטער דריקט זיך אויס, זינע לידער ווערן אפסטאמל פול מיט „ברויז פון הימעל“. אבער אין דער זעלבער צייט הערט דא נישט אף צו קלינגען דאס ווארט פון „פאליטישער סאטירע“, דאס ווארט, וואס דעמאסקירט די פיינט פון דער סאָוועטן-רעפובליק, אנטבאלויט דעם עמעס פארצעה פון דער „אנשטענדיקער אייראפע“. די ארגאנישע באהעפטונג פון אים-א-די צוויי עלעמענטן — דער רעוואלוציאנער-דער פאטעטיק און דער פאליטישער סאטיר-דע — האט דעמאלט געהאט זייער א סאך צו זאגן פאר דער אנטוויקלונג פון דער יידישער סאָוועטישער דיכטונג.

קושנירזאון פרויע לידער זינען געווען דורכ-געדונגען מיט אן אויסגעשפראכענעם פארלאנג צו זיין קאמף-לידער. דאס האט אבער קלאר נישט באטונט, אז זיי הערן אף צו זיין לירישע לי-דער. אין דעם פראט איז באזונדערס אינטערע-סאנט קושנירזאון לידער-ציקל מיטן נאמען: „איד“.

באגעגענען אין א לידער-זאמלונג פון יענער צייט א ציקל מיטן נאמען „איד“ איז געווען אומ-דערווארט. אבער שוין נאך די ערשטע ליר פו-נעם ציקל „איד“ האט דערווייז, אז קיין שום גרויס איבעראשט צו ווערן איז נישט פאראן.

ווער בין איד, וואס בין איד און וועמעס, אויב נישט וועלטס און נישט מענטשהייטס א קינד...

צי בין איד נישט די פאסנדסטע טעמע פאר דער ליר, וואס איד שאף אצינד...

אזוי הייבט זיך אן די ערשטע ליר, און שוין פון די שורעס ווערט קלאר, מיט וואס עס צייכנט זיך אויס קושנירזאון צונאנג צו דער טעמע „איד“. דער גוירל פונעם דיכטערס „איד“ ווערט דא אפן ענגסטן אויפן פארקניפט מיטן גוירל פון וועלט און מענטשהייט, מיטן היסטא-רישן וועג פון די ברייטסטע מאסן.

3

ס'איז א טאָעס צו מיינען, אז די יידישע סאָ-וועטישע דיכטונג האט אין אלע פאלן, וועלכן דיכטער מיר זאלן נישט באמראכטן, זיך אָנגע-הויבן אף איין אויפן — פונעם שילדערן די געשעענישן פון דער אימפעריאליסטישער מיל-כאָמע. אזוי מיינען הייסט — פארפלאכן דעם באגריף פון סאָוועטישער דיכטונג, צוריקפירן

איר גאנצן מעהום בלויז צו דעם פראָסעס קעגן דער גרויסער בלוט-כאָר, וועלכע עס האָבן אָרגאניזירט די הערשער פון דער קאפיטאליס-טישער וועלט. די גרויס-מאָטיוון פון דער סאָ-וועטישער דיכטונג לאָזן זיך הערן אויך אין די ווערק פון פאָעטן, וואס האָבן נישט געפרוּווט די-רעקט צוגיין צו דער שילדערונג פון דער אימ-פעריאליסטישער מילכאָמע. איינער פון אַט די פאָעטן איז געווען פערעץ מאַרקיש.

זינענדיק אלײן אן אַנטיילנעמער פון דער ערשטער וועלט-מילכאָמע (ער איז געווען א סאָל-דאט פון דער צארישער ארמיי), האָט פערעץ מאַרקיש דאָר וועגן דער טראגישער דערפארונג פון יענע מילכאָמע-יאָרן נישט געשריבן אין זי-נע פרויע לידער.

קום מיט מיר ארויס אינדרויסן, ברודער, און פארבליבע זיך מיט שניין...

אזוי ווענדט זיך פערעץ מאַרקיש צו דעם לירישן העלד פון זינע לידער. ווער איז ער — דער העלד פון מאַרקישעס דיכטונג? ס'איז דער מענטש, וואס פֿיגורט זיין באַפֿרענג אף דער אָקאַרשט באַפֿרעטער ערד. „איד בין הינט מע-שונע-פֿרילעך, איד בין ערשט ארויס פון טפּו-סע“ — שרייבט מאַרקיש אין א ליר פון 1917. און ווירקלעך: מאַרקיש טרעט דעמאלט אף ווי דער דיכטער פון אָקאַרשט-באַפֿרעטע פֿרילע-געפילן. דאָס איז באזונדערס אונטערגעשטראָכן אין מאַר-קישעס צאָלרעכע און אינהאלטסרייכע פֿרילינג-לידער, אין זייערע שטורמישע ריטמען, פול מיט וויכערדיקער באוועגונג און אומבאצוימטן דראַנג פאָרויס.

פון לינקס איז בלויז, פון רעכטס — דער ווינט, פאָרויס — די פֿרייהייט...

וואָס פאר אן אינהאלט לייגט מאַרקיש דעמאלט אריין אין דעם באגריף „פֿרייהייט“, איז נישט גרינג צו זאָגן. קאָן זיין, דאָס איז ביכלאל נישט קיין פעסטער באגריף בא מאַרקישן, ס'איז גי-כער אן אומקלאַר פאָרגעפיל. אבער דאָס דאָ-זיקע פאָרגעפיל פארלאָזט נישט מאַרקישן אף קיין דעגע, עס דיכטירט דעם דיכטער א גאנצע ריי נעע מאָטיוון, וואָס שאפן מאַרקישעס אייגנ-ארט.

אין דער גרעסערער ליר „לויפנדיק“ (1918) זעען מיר פערעץ מאַרקישן, ווי ער קומט א בא-דוישמער, א באַגריפֿטערטער פון די ערשטע שטימען, וואָס דערטראַגן זיך פון דעם גרויסן דעוואָלוציע-שטורעם. עמעס, מאַרקיש אָריענ-טירט זיך נאָך ווייניק אין דעם שטורעם פון גע-שעענישן, ער זעט פאר זיך „פארמישטע ווילדע רייען“, נאָר אין די רייען — דאָס קאָן ער נישט פארגעסן — געפינען זיך די, וואָס זינען דעם דיכטער לייבליכע-גאָענט און טייער.

כ'האָב א שוועסטער, כ'האָב א ברודער, כ'ווייס אלײן נישט, ווו זיי זינען, ערגעץ יאָגן,

קאָס אַ ליד, וואָס איז געשריבן ווי א ווענדונג
צו דער געליכטער, דערהערן מיר ווידער:

שטיינער איינציקע, מיין קינד,
ציגל סטאָסנווייז צעוואָרפן
פאר דער שוועל פון אונדזער מאָרגן,
פארן קרייז פון אונדזער גליק...

מערקווירדיק: בא מאַרקישן און קוויטקאָן
קומט און גלייכצייטיק איין און דער זעלבער
מאָטיוו. ביידע האָבן זיי דאָס פאָרגעפיל פון
דער צייט, ווען מע וועט אָנהייבן אויסנוצן די
ציגל, ביידע האָבן זיי דאָס זיכערע געפיל, אז
דאָס וועט זיין די צייט פון דעם מענטשנס אפ-
בלי.

און דעם זעלבן מאָטיוו טרעפן מיר אין יענע
יאָרן אויך בא ד. האָפּשטיינען. פונקט ווי מאַר-
קיש און קוויטקאָן, איז אויך האָפּשטיין שוין
נאָך אין די ערשטע לידער געקומען א באַגניס-
טערטער פאר מענטשלעכע הענט, וואָס ווילן און
קאָנען בויען, און אויסגעדריקט האָבן ער זיין
באגניסטערונג אין א הימנישער ליד וועגן
הענט אָן צאָל.

די הענט אָן צאָל, אָן צאָל,
וואָס הייבן זיך מיט שטאַלץ-געבעט,
מיט רוה מיט מוסיקן
צו נייע פרע ערדן,
מיט נייעם האַמער-שטאַל,
מיט נייעם אקער-אויזן —
וואָס קאָנען הענט אויפן ניט באווייזן...

אַט אזוי גייט דעמלט דער מאָטיוו „העלע
הענט“ (ד. האָפּשטיין) פון דיכטער צו דיכטער.
דערמאָנט מען זיך דערבני נאָך אין אַשער
שוואַרצמאָנס ליד, געבענטשט וואָל זיין די
האַנט — און עס ווערט קלאָר, אז מיר האָבן
דאָ צו טאָן מיט א פלעיאדע דיכטער, וואָס פאר-
פּעסטיקן דעם יעסאָד פון דער סאָוועטישער דיכ-
טונג — די נייע, סאָציאַליסטישע באַצונג צו
מענטשלעכער מי. כאַ איינעם קלינגט עס ווי א
לויבעזאנג דער „שטילער מי“, בא א צווייטן —
ווי דאָס פאָרגעפיל פון שטורמישער מי, וואָס
וועט „אפשטעלן א טורעם אזא הויכן, אזא
הויכן, אז די זון וואָל ער דערגרייכן“, אָבער בא
די דאָזיקע אלע דיכטער ווערט די שעפּערישע מי
אופגעפאסט ווי די העכסטע דערהייבונג פון
דעם מענטשן.

מערקווירדיק איז, וואָס דאָס געזאנג וועגן מי
קומט און בא די דאָזיקע דיכטער אין די יאָרן
פון בירגערקריג, אין דער צייט, ווען עס האָט
דוכט זיך, ווייניקער פאר אלץ געקאָנט זיין א
רייד וועגן פּרידלעכער בויגנ. אָבער דאָס געזאנג
וועגן מי ליגט אין דער נאטור פון סאָוועטישער
דיכטונג, און די דאָזיקע נאטור האָט זיך אַנט-
פלעקט שוין אין יענע יאָרן, ווען דאָס סאָוועטי-
שע פאָלק איז נאָך געשטאנען אינמיטן שלאכט.
ס'איז קערני צו פארצייכענען, אז שוין
דעמלט, אין יאָר 1919, לאָזט פערעץ מאַרקיש
ארויס א ביכל לידער אונטערן נאָמען: „אי-
מיטן וועג“. דער נאָמען האָט געהאט זייער א

ערגעניץ לויפן,
וועלט צעטראַגן,
וועלט צעשרויפן.
לויב צו לויב איינינעם קלעפן
און א פייגער שוין זיי שלעפן
אויס די גרויסע גאָרע וועלט...

די אופאסונג פון דעם רעוואָלוציע-שטורעם
טראַגט בא מאַרקישן, ווי מיר זען דאָ, נאָך א
גאנץ מעטאָשטענדיקן כאַראַקטער. אין מאַרק-
שעס אינטערפּרעטאציע פלעגן דעמלט היסטאָ-
ריש באַדונגמע און היסטאָריש געזעצמעסיקע
פּראָצעסן ניט זעלסטן קריגן דעם אָנבליק פון
וואַלקאנישע אויסברוכן. מאַרקיש פלעגט
מערסטנטייל אויסמאָלן געשעענישן ווי דורכום
סטיכיווישע, אָבער אויך דורך אזא אופאסונג
פלעגט זיך דאָך דורכרייסן מאַרקישעם ווידער-
ווילן צו דער „אלטער וועלט — דעם פייגער“
און זיין באַגניסטערונג פאר דער „וועלט א גני-
ער“, וואָס דארף „ווערן פארטיק אינעם פניער“.
פון צייט צו צייט פלעגט מאַרקיש אין זינע
פרע לידער מאכן געוויסע פרווון צו קאָנקרע-
טיזירן זיין באַגריף וועגן א „וועלט א גניער“. אין
אזעלכע פאלן קאָן מען באַמערקן, אז מער פאר
אליץ צייט צו פערעץ מאַרקישן אין א „וועלט א
גניער“ די פערספּעקטיוו פון פרייער און פרוכט-
בארער מי, אזא מי, אין וועלכער דער מענטש
קאָן זיך באווייזן ניט בלויז מיט זיין פיזישער,
נאָך אויך מאַראַלישער קראַפט. אין דער זעל-
בער ליד „לויפנדיק“ איז פאראן אן אָרט, ווו
פערעץ מאַרקיש רופט אויס:

...הענט בא מיר איז,

זעסטו, ברייטע,

אויסגעהאדטעוועט-צעשפּרייטע,

און די ערד פון ווייכער ליים איז,

און פון וואָר זינען כאלומעס,

און פון אָט די רויטע ציגל,

פון מיין האַרץ, פון דענע פליגל

ווי אַיך אַפּשטעלן א טורעם,

אזא הויכן,

אזא הויכן,

אז די זון וואָל ער דערגרייכן...

אַט די ליד איז ניט קיין צופעליקע בא מאַר-
קישן. א דיכטער פון די אַקאַרשט-באפּרייטע
פאָלקס-קויכעס, טרוימט מאַרקיש וועגן היסטאָ-
רישער אָנווענדונג פון די דאָזיקע קויכעס, ער
בענקט נאָך דער פרוכטבארער מי, נאָך דער גע-
זונגער אופבוי-ארבעט.

ס'איז קערני צו פארצייכענען, אז די זעלבע
דערשיינט „באמערקן מיר דעמלט אויך בא
ל. קוויטקאָן. אויך אין קוויטקאָס ערשטן בוך
„טריט“ (1919) פילן מיר אָט די בענקשאפט
נאָך דער פרוכטבארער מי, און אויך דאָ טרעפן
מיר דעם זעלבן טרוים וועגן בויען.

קוויטקאָ האָט אין די ערשטע יאָרן פון דער
אַקסיאָבער-רעוואָלוציע ניט איין מאָל פאר-
טראכט זיך וועגן בויען, ער האָט געטראָגן אין
זיך דאָס פאָרגעפיל פון דער צייט, ווען דאָס
באפּרייטע פאָלק וועט אָנהייבן בויען. אין קוויט-

העלד, וואס איז געפאלן אין דער דעוואָליוציאָ-
נערער שלאכט.
דער זעלבער באגער לאָזט זיך פילן אויך אין
דעם אָנהייב פון אן עפיש ווערק, וואָס איז שוין
דאָ אינעם בוך „אינמיטן וועג“. ביים מיר לייט-
נען איצט מאַרקישעס „ברידער“, זעען מיר, אז
אַט די לידער זינען, ווי זיי שטייען און גייען,
אריין אין טעקסט פון דער פאָעמע. זיי בילדן
דאָרט דעם קאפיטל א, ווי עס ווערט געשי-
דערט דאָס ווילדעווען פון די דעניקינעס. מיר
טרעפן דאָ די „ווילדע ריטערער“, וואָס זינען
שפּעטער געוואָרן באַ מאַרקישן אזא באַראַקסע-
ריכטישע דעטאל פון דער וויסנשאַפֿטלעכער-שיל-
דערונג, מיר טרעפן דאָ „די וואַסערן פון קאספּי“,
פּונדוואַנען עס קומען די דעניקינישע באַנרעס.
מיר טרעפן דאָ אויך די דעטאלן, ווי די „גאָסט-
ניצע פאלמירע“, ווי די גאָסט-פאַרקויפערן, וואָס
וויל ניט נעמען קיין קערענקעס, די בריוו, וואָס
דער דעניקינעס שרייבט צו זינע ערטערן אין
דאָרף אריין — אין דעם אלעמען פילט זיך
מאַרקישעס פאַרלאַנג צו שילדערן די היסטאָרי-
שע געשעענישן נאָך אין פּראָצעס פון זייער גע-
שען. פערעץ מאַרקיש, וואָס האָט נאָך גאָר אין
זינע ערשטע לידער געמאַלדן, אז ער איז דער
דיכטער פון „אצינד“, האָט אינעם בוך „אינמיטן
וועג“ צום ערשטן מאל געפרוּווט דעאליזירן זיין
דראַנג צו דער הײַנטיגקייט, פאַרקערצט
אײַם אין היסטאָריש-מאַמאָשעבדיקע און היב-
טאַריש-טרייע לעבנס-בילדער.

שלעפן, שלעפן זיך טאטשאַנקעס,
ווערסט נאָך ווערסט און מיט נאָך מיט...

אַט די שורעס, מיט וועלכע פערעץ מאַרקיש
האַט אין יאָר 1919 געפרוּווט באַצייכענען דעם
קאָלאָריט פון דער בירגערקריג-צײַט, האָבן איי-
דעם געזאָגט, אז די ייִדישע סאָוועטישע דיכ-
טונג האָט שוין גלייך פון אירע ערשטע טריט
געזוכט און געפונען די מיטלען, וואָס זאָלן
העלפן איר ווערן די דיכטונג פון „אצינד“, די
דיכטונג, וואָס פאַרלירט קיינמאל ניט דעם לעב-
לעכן צובונד צו דער הײַנטיגקייט.

4

דאָס איז געווען אין סאַמץ אָנהייב פון דער
אַקטיאָנע-דעוואָליוציע. קיין פּעסטער באַגריף
וועגן דעם וועג, מיט וועלכן עס וועט גיין די
סאָוועטישע ייִדישע ליטעראַטור, איז נאָך ניט
געווען. איינס איז געווען קלאָר: אַט דער וועג
פירט צו אן אינערליכע מיט אַסאך, גאָר אַ סאך
טראַדיציעס פון דער ביז-דעמאָליטיקער ייִדישער
דיכטונג.

מיר, צעקריגטע שוין מיט טאטעס,
מיר פאַרברענען אלטע שמאַכעס
און פאַרניכטן ווילדע גראַז!

אַט די שורעס פון 5. קוויטקאס „אין רויטן
שטורעם“ האָבן אין יאָר 1919 געהאַט, בײַז אלע-
מען, אויך אַ ספּעציעלן ריין-ליטעראַרישן
טײַטש. עס האָט געזאָלט הייסן, אז די, וואָס

סאך צו זאָגן. „אינמיטן וועג“ האָט געהייסן אינ-
מיטן שלאכט. אָבער שוין אין דער צײַט, ווען
די שלאכט איז נאָך וועט ניט פאַרענדיקט,
האַלט פערעץ מאַרקיש פאַר נייטיק ווידעמענען
איר זינעם אַ בוך.

ס'איז פאַרשפּרייט די מיינונג, אז צו בירגער-
קריג-שילדערונג איז פערעץ מאַרקיש צוגעגאנג-
נען ערשט אין דער פאָעמע „ברידער“ (1926).
דאָס איז אַ פאַלשע מיינונג. „אינמיטן וועג“ —
דאָס איז שוין דער דירעקטער אָנהייב פון דער
בירגערקריג-שילדערונג. ס'איז באַראַקטער-
טיש, וואָס מאַרקיש גייט דאָ מיט צוויי וועגן:
די בירגערקריג-שילדערונג שאַפט דעם אינהאַלט
פון אַ גאַנצער ריי לירישע לידער, און גלייכצײַ-
טיק ווערט זי געלייגט אין גרונט פון אן עפיש
ווערק, וועלכעס מאַרקיש הייבט דעמאָלט אָן צו
שרייבן.

אײַך וועל דאָ, פאַרשטייט זיך, ניט קאָנען גע-
נוי באַראַקטערירן אַט די צוויי שטראָמען,
וואָס נעמען דעמאָלט פליסן אין מאַרקישעס שא-
פונג. אײַך וויל בלויז אונטערשטריכן, אז אויך
אין די לירישע לידער פון אַט דעם ביכל מאכט
דער דיכטער אן אנטשיידענעם שריט צו דער
שילדערונג פון דער דעוואָליוציאָנערער ווירק-
לעכקייט. דאָס איז באַזונדערס קאָנטיק אין איי-
נעם אַ ציקל לידער, וועלכן מיר וועלן באַדינגלעך
אַנדרוין „לידער וועגן געפאַלענעם ברודער“. מיר
טוען עס דערפאַר, ווייל אלע לידער פון דעם
ציקל האָבן צו טאן מיטן מאָטיוו פון דעם גע-
פאַלענעם ברודער. אַט איז די ערשטע ליד פון
דעם ציקל:

און אופגעכאַפט האָט זיך אַ שנין
אף שפיין פון ביקס אין מענטשנס הארץ
דערוואַרעמטן,
אף סטויב מיט סטויב געאַרעמטן,
אף ביימער אויכגעגלייטשעטע,
און אף ברודערס פיס צעריטשעטע,
מיט דראַט צעביסענעם פאַרדרייט...
און אויכגעקערט האָט זיך אַ סאך
אף אש, אף וויסט, אף שטום
און אף מיין ברודער, באַרוועם
אויסגעטאַנענעם

און צוגעטאַרפן צו אַ פלויט.
און אויסגעהעלט האָט זיך אַ רויכיקער
ארום
אף מיין פאַרקילטן ברודערס אויגן אָפּענע,
אף זינע אויסגעצויגן-לאַנגע פינגער
אײַנגעשלאָפּענע,
און אף מיין מאמעס גיין דערקאָנען אים...

מיר זעען דאָ פערעץ מאַרקישן אין דעם מאָ-
מענט, ווען ער שפּעלט זיך אוועק אַסאך צו אַסאך
לעבן אַישער שוואַרצמאַנען. פונקט ווי אַישער
שוואַרצמאַן, הייבט אָן מאַרקיש ריכטיק אופנע-
מען די שניי, וואָס איז אופגעגאַנגען „אף שפיין
פון ביקס אין מענטשנס הארץ דערוואַרעמטן“.
ער ווערט אף אַישער שוואַרצמאַנס אויפן דורכ-
געדרונגען מיט דעם באַגער, וואָס געענטער צו-
גיין צום קאָנקרעטן געשטאַלט פון דעם ברודער-

פורעמען דאָס סאָוועטישע דיכטערישע וואָרט, זינגען צעקריגט אויך מיט זייערע ליטערארישע „טאטעס“, און אויך דאָס פארברענען אלטע שמאמעס, וואָס האָט דאָ צוגעקלונגען צום גראם, האָט געהאט דעם זעלבן טיטש.

דאָס זינגען ניט געווען קיין הויכע דעקלא-ראציעס. קוויטקאָס „אין רויטן שטורעם“ איז א ווערק, וואָס שפילט מיט א סאָה פארבן: דאָ פילט זיך, אז דער דיכטער איז צעקריגט ניט בלויז מיטן געדאנקענגאנג פון די „טאטעס“, ניט בלויז מיט זייער לעבנס-באגריף און לעבנס-האסאָגע, נאָר אויך מיט דעם אויסדרוק, וועלכן דאָס אלעס האָט געפונען אין דער פאָעטישער פאָרם. קוויטקאָס „אין רויטן שטורעם“ איז גע-ווען א שאַרפֿע ווענדונג אין דער יידישער דיכ-טונג, און פריער פאר אלץ איז עס געווען אן אַפ-ווענדונג פון דעם אלעמען, וואָס ס'האָט גע-גאָלטן אלס טראַדיציע. אן אנדערע לויט דער פאָרם איז געווען שוואַרצמאָס אפשטאנד-ליד. אָבער ערגעץ אין דער טיף האָבן די וואָרצלען פון די צוויי ריכטער זיך באַגעגנט און באַהעפט. און אזוי איז עס געווען אויך מיט די ערשטע בירגערקריג-שילדערונגען פון איציק פעפערן, פערעץ מאַרקיש, דאָוויד האַפשיכען, שמועל ראָבינען. ווי פארשיידן די ווערק זינגען ניט געווען, האָט מען דאָך געקאָנט באַשימפער-לעך זען, אז די בירגערקריג-טעמע פאָדערט פון די דיכטער, זיי זאָלן אינדרויסן מיט די פארצי-טיקע ליטערארישע קאנאָנען, אָפּזאָגן זיך פון די געווינהייט, וואָס עס זינגען איבערגעגאנגען בעיערישע פון די ליטערארישע „טאטעס“.

ביז א געוויסער צייט האָבן די פאָרשטייער פון דער יידישער סאָוועטישער דיכטונג קיין אייגענעם קאנאָן נאָך ניט געהאט.

ס'איז אָבער אינגיכן געקומען די צייט, ווען אין דער דיכטער-סווייווע האָט זיך אָנגעהויבן פילן דער פארלאנג צו פארסאכאקלען די ניע דערפארונג, קלאָר און דייטלעך צו פאָרמולירן די ניע געבאָט, וואָס האָבן זיך אויסגעפורעמט אין גאנג פון דער ארבעט אף דער סאָוועטישער ליד. און דאָס ערשטע פון די דאָזיקע געבאָטן איז געווען — קאמף קעגן אינדיווידואליזם.

ס'איז פארשפרייט אזא ווערסיע, אז דער בורזשואזער אינדיווידואליזם האָט אין דער ביז-אָקטיאבערישער יידישער דיכטונג קיין בא-דיטנדיקע פארטרעטער קלוימערשט ניט גע-האט, אזוי אז דער סאָוועטישער יידישער דיכ-טער האָט דאָ ניט געהאט אויך קיין ערנסטע קעגנער, מיט וועמען צו פירן דעם קאמף.

צו אזא אויספיר קאנען קומען בלויז די, וואָס אינגאָרירן די קאָנקרעטע היסטאָרישע פאקטן. דער בורזשואזער אינדיווידואליזם איז אין דער יידישער דיכטונג באַזונדערס אקטיוו אין די רע-אקציע-יאָרן נאָך 1905.

דעם בויילעסטן אויסדרוק האָט עס געפונען אין יאנקעוו שטיינבערגס ראָמאן אין פערון „רוסלאַנד“, וווּ דער אווטאָר האָט, שילדערנדיק די עפאָכע פון 1905, געשריבן:

אין דער צייט, ווען אלע פלעגן דעם קאפּרין פרעגלעך-גאָס שענקען זייער הארץ-פארמען, פלעג איך מיט א ליכטן שפאָט אין גערויט זיך איינזאם פרייען; כ'האָב שוין דאן געוואוסט פארהאפן דעם געפילדער פון די מאסן...

קיינמאָל פרוער איז עס ניט געוואָנט געוואָרן אזוי דייטלעך און קיינמאָל פרוער איז ניט גע-ווען אזוי באַשימפערלעך קלאָר: דער בורזשוא-זער אינדיווידואליזם מאָנט פאר זיך די רעכט פון א פירנדיקער קראפּט אין דער יידישער דיכטונג. ער וויל הערשן און געוועלטיקן. דער זעלבער פראָצעס איז — אין א מער אנטוויקל-טער פאָרם — פאָרגעקומען דעמאלט אין דער רו-סישער ליטעראטור, און דאָך האָט מאַקסיס גאָרקי נאָך דעמאלט אָנגעוויזן, אז דאָ האָבן מיר צו טאן מיט דער אַגאָניע פונעם בורזשואזן אינ-דיווידואליזם. אין זיין אָפּהאנדלונג „די צע-שטערונג פון דער פערזענלעכקייט“ האָט מאַק-סיס גאָרקי אין 1909 געשריבן:

„באנאנד מיט אַט דעם פראָצעס פון דער אַגאָניע פון אינדיווידואליזם שאפן די אַני-זערנע הענט פונעם קאפיטאַל, קעגן זייער אייגענעם ווילן, אפּסנץ א קאָלעקטיוו, צו-נויפפערסנדיק דעם פראָלעטאריאט אין א פארגאנגענער פּסיכישער קראפּט...“

די אנטשטייוונג פון דער דאָזיקער ענערגיע זעט אויס אין די אויגן פון די אינדיווידוא-ליכטן אלס א פינצטערע כמאדע אפן האָר-זאָנט, זי שרעקט זיי עפּשער פונקט אזוי שטאַרק, ווי דער פיזישער טויט, וויל אין דער דאָזיקער אנטשטייוונג איז פאר זיי פארבארגן די נויטווענדיקייט פון זייער סאָ-ציאַלן טויט*.

די דאָזיקע שורעם קאן מען דורכויס אָנווענדן צו די פארהעלטענישן אין דער יידישער ליטערא-טור פון דעם זעלבן פערזאָן. אויך אף די פאָר-שטייער פון דעם בורזשואזן אינדיווידואליזם אין דער יידישער ליטעראטור האָט דער אפ-שטייג פונעם ארבעטער-קלאַס, די אנטפאלענע פון זיין גרויסער וועלט-באפריישישער מיסיע אָנגעיאָגט א שרעק; אויך פאר זיי האָט עס דורכגעקלונגען ווי א דערמאָנונג וועגן זייער אומפארמירלעכן סאָציאַלן טויט. די שרעק, וועלכע ס'האָט אף א קונציקן אויפן געפרוּווט פארשלייערן, לאָמיר זאָגן, יאנקעוו שטיינבערג, האָט מער אָפּן זיך ארויסבאוויזן בא זי. שנייערן. דאָס, וואָס ס'איז ניט געווען אָנגערופן מיטן פולן נאָמען בא זי. שנייערן, האָט באקומען דעם דאָזיקן נאָמען בא לייב גינדזסן. איז עס דאָך קיין צופאַל ניט, וואָס זי. שנייער שרייבט אין 1909 אין זינער א ליד:

* מ. גאָרקי. געזאמלטע ווערק, ב. 24, ז. 37.

ס'איז גרין און שטיל, איר וויל מער
קיינעם זען,
אליין, אליין — אן אָפּגעריסן ברעקל
לעבן.

און פונקט אפן זעלבן אויפן שרעכט נידעם:
זיין אליין, אליין. מעג הינטער די
פענצער ברויזן,
מעג דאָרטן ליארעמען און שרינען דער
מאָדערנער סדוים.

אנדערע דיכטער-דעקאדענטן האָבן דאָס
זעלבע געזאָגט אין א ווייניקער אנטבליוז-
טער שפראך, אָבער אלציינס האָט זייער דיכ-
טונג געהאט א ביז גאָר שערלעכע ווירקונג.
פאראלליזירן די דאָזיקע ווירקונג, ניט דערלאָזן,
אז די דעקאדענטישע דיכטונג זאָל ווערן א
פירנדיקע (אין טאָך — פארפירנדיקע!) קראפט
אין דער ליטעראטור — דאָס איז געווען א
שווערע און קאָמפליצירטע אופגאבע. אין שני
פון דער אופגאבע באקומט א באזונדערן אינ-
טערעס דער וועג, וואָס עס מאכט דורך אין יע-
נער צייט דער סאָוועטישער דיכטער לייב
קוויטקאָ.

קוויטקאָס ערשט בוך לידער „טריט“ (1919)
באווייזט, אז שוין דעמאלט האָט דער דיכטער
געבראָגן אין זיך א געוויסן ווידערשטאנד קעגן
יענעם „אלטבאקאנטן יועש-זינגער“, וועמען
ל. נידעם האָט באזונגען. ניט צופעליק דאָך
טרעפן מיר אין קוויטקאָס ערשטן בוך אזעלכע
שורעם:

קומט מיט אן עסנדיק פאָנעם
און לעסטערסט דעם מענטש און די
וועלט,

טאפסט זיי ארום מיט די גיפטיקע
פינגער,

שלעפסט אף זיי וואָלקן און דיר ווערט
דאן גרינגער.

מיט וואָלוועלע פריידלעך דין הארץ
ווערט באקערלעט.

גיי דיר, אָ, גיי דיר, איר וויל דיר ניט
הערן,

איר ליב נאָך א טויב.
איר האָב נאָך פאר מירער-רויט

פריידפולע טרערן,
פאר טמימעסע ליפן — אן אויער צו

הערן,
פאר רעגן — א לויב!..

אָס אזוי האָט א סאָוועטישער דיכטער בא-
נומען דעם דעקאדאנס: ווי דאָס „לעסטערן דעם
מענטש און די וועלט“.

געוויס האָט לייב קוויטקאָ אין דער צייט פון
„טריט“ נאָך ניט פארמאָגט קיין קלאָרן צו-
קונפט-באגריף. לייב קוויטקאָ האָט זיך דעמאלט
נאָך ניט דערהייבן צו דער צילבאוועסטקייט פון
א דיכטער מיט א פארנאנצטער וועלט-אַנשווינג.
די בלוין אין לייב קוויטקאָס וועלט-אַנשווינג
האָבן זיך געלאָזט דעמאלט פילן גאנץ אָפּ, עס
איז אָבער א פאקט, אז לויטן עצעם מעהום פון

זיין שאפונג איז קוויטקאָ שוין דעמאלט געווען
אן אנטידעקאדענטישער דיכטער. אין דער הינ-
זיכט איז געווען באזונדערס כאראקטעריסטיש
די ליד „איר בין צוגעבונדן צו מנין גרויסן
הינט“.

די ליד האָט צו יענער צייט — אָנהייב
1917 — געהאט אין זיך א באשטימטע פא-
לעטישע פארשפיצטקייט. דאָס האָט געזאָלט
זיין אן ענטפער אף דעם דעקאדענטישן קוויטן
זיך מיט דאפינירטקייט, וועלכע איז אלעמאל
געגאנגען באנאנד מיט ווילנלאָזיקייט און מאכט-
לאָזיקייט. דערפאר האָט קוויטקאָ אזוי שטארק
אקצענטירט די „באָלאָגישע“ גוורע פון זיין
העלד. אָבער געגאנגען איז עס, פארשטייט זיך,
אין נאָך עפעס וויכטיקערס. ס'איז געגאנגען
אינעם אלגעמיינעם אָנבליק פונעם לירישן
העלד, וואָס איז אופגעטראָטן אלס טרעגער פון
די מעכטיקע קויכעס, וועלכע לעבן אין פאָלק
און דארפן אויסגענוצט ווערן אף אויסצובויען
דעם „גרויסן הינט“.

נאָך מער אנטבליוזט איז געווען דער פאָלע-
מישער טאָן פון א צווייטער ליד — „יונגע
פרייד“, ווו קוויטקאָ שרעכט:

כ'דארה אליין, אליין ניט בלייבן,
קיין כעזשבויעס כ'האָב מיט זיך,
כ'דארה קיין פריידן ניט פארשרייבן,
כ'דארה קיין רוכעס ניט פארשרייבן,
אין מנין טיפעניש לעב גאָר איך...

אויך די שורעם זינגען, פארשטייט זיך, גע-
ווען אָנגעצילט אף די דעקאדענטישע דיכטער,
וואָס האָבן זיך פארנומען מיט נעשאַמע-גרייב-
לערני און האָבן זיך געפליכט צו אנטדעקן אין
דער מענטשלעכער נעשאַמע קאָלעראליי רוכעס
און שיידיס.

אין דער דיכטונג פון די דעקאדענטן איז גע-
ווען איין שטריך, וואָס האָט ארויסגערופן א
באזונדערס שארפן ווידערשטאנד בא דעם יונגן
קוויטקאָ. די דיכטער-דעקאדענטן האָבן בראווירט
מיט זייער גרינגשעצונג, צומאָל אפילו פאר-
אכטונג צו די ברייטע מאסן. דער יונגער קוויט-
קאָ, פארקערט, איז געווען א דיכטער, וואָס פאר
זינגע אויגן האָט שטענדיק געשוועבט דאָס גע-
שטאלט פון דער מאסע. באזונדערס כאראקטע-
ריסטיש איז אין דער הינזיכט די ליד „מנין
אומרו“ (1916). מעגלעך, אז פארטראכט האָט
זי קוויטקאָ ווי אן אינטיים-לירישע ליד, ווו ער
האָט זיך געקליבן צו רייזן וועגן זיך אליין. נאָך
דאָ האָט צום ערשטן מאל זיך ארויסבאוויזן די
וויכטיקסטע אייגנשאפט פון קוויטקאָס ליריק:
דעם דיכטערס געמיס ווערט ערגעץ אין דער
טיף איבערגעפלאַכטן מיטן לעבן פון דעם
מאסן-געמיס. ניט אומזיסט דאָך האָט ער אין
איינער פון די פרוע לידער געמאָלדן: „דער
האמיון — מנין געזונטער פאָטער“. אין דער
ליד „מנין אומרו“ האָט קוויטקאָ צום ערשטן
מאל געפרווט קאָנקרעטיזירן זיין פאָרשפּעלונג
וועגן דעם מאסן-מענטש, דעם מענטש פון
„האמיון“.

שפאנט א מענטש, געפעלצט
 אין פעלץ פון שטריק און סטריכעס,
 אין בליק — א שמרענג געדולד,
 אין הארץ — א הארט שעליכעס.
 אקטן-קראפט אין שפרניז זינעם,
 ער שלעפט מיט זיך צו מיר
 א שווערע, גרויסע טינגע.

און אלץ הייסט גיין,
 יעדער סאָג זיך וואלנערן,
 צעשפרייטן זיך אף שוועל
 אף אייגענער
 און שפאנען איבער זיך אליין,
 אליין זיך הייבן פאר די האָר,
 און ווארפן זיך און שלנדערן
 אין ווינט פון יאָר.

דאָס איז געווען קוויטקאָס ערשטער פרוו צו
 שילדערן דעם מענטש פון „האמוין“. און ס'איז
 מערקווירדיק: קוויטקאָס ווענדט דאָ די אופמערק-
 זאמקייט נישט אויף אַה דעם לינדנדיקן, ווי אַה
 דעם מאָגענדיקן מענטשן. און אזוי הייסט טאקע
 דאָס געשטאלט, וואָס שטייט אין צענטער פון
 דער ליד: „דער ווינטער מענטש מיט גרויסער
 טינגע“. אוואדע האָט קוויטקאָס אין דער ליד נאָך
 נישט אופגעדרעקט דעם גאנצן סאָציאלן אינהאלט
 פון דער „גרויסער טינגע“, וואָס איז דעמלט פון
 סאָג צו טאָג געוואקסן אין דער טיף פון דער
 פאָלקס-מאסע. ס'איז אָבער געווען ביז גאָר
 סימפּטאָמאטיש, וואָס דער יונגער קוויטקאָס האָט
 געהאלטן פאר נייטיק זיך סאָלידאריזירן מיט
 אַט דער „טינגע“ פונעם האמוין.

קומען אין די יאָרן פון דער אימפעריאליס-
 טישער מיליטאָרע מיט אזא ליד, ווי „מיין אומ-
 ר“, האָט געהייסן אַה א ניעם אויפן באנעמען
 דעם דיכטערס בארוד, דעם דיכטערס נאָענטסטע
 שניכעס צו דעם גרויסן אפּוואכונגס-בראַצעס,
 וואָס קומט פאַר אין די מאסן. און אַט פונדאנען
 שטאמט עס די קרעפטיקייט פון קוויטקאָס פרוע
 לירער, ווו עס גייט אזא אָנגעשטרענגטער קאמף
 קעגן דעקאדאנס.

5

אן אקטיוון אַנטייל אין דעם דאָזיקן קאמף
 האָט דעמלט גענומען אויך דאָוויד האָפּשטיין.
 זיין רעאליזם, דער פאטאָס פון אלץ זען און אלץ
 וועלן זען, דער שטענדיקער פארלאנג וואָס בריי-
 טער פאנאנדרוקן די ראמען פון דעם געזע-
 נעם — דאָס איז געווען א דורכויסיקער קעגנזאץ
 צו דעם אלעמען, צו וואָס עס האָט געשטרעבט
 די דעקאדענטישע דיכטונג.

א באזונדערס וויכטיקע פונקציע האָט גע-
 האט האָפּשטיין ריכע לאַנדשאפט-מאָלערני;
 זי איז געווען דאָס שארפסטע געווער אין קאמף
 קעגן די „ניט-ערדישע כאליומעס“, וועלכע עס
 האָבן קולטיווירט לייב נידום און זיין גלייכונג.
 האָפּשטיין לידער וועגן קאווקאז, סיביר האָבן
 א ווענד געטאָן די אופמערקזאמקייט צו דער דע-
 אליסטישער לאַנד-שילדערונג, וואָס איז נאָכ-
 דעם געוואָרן איינע פון די גרונט-אייגנשאפטן
 פון דער סאָוועטישער יידישער ליריק.

עמעס, דערביי האָבן אין האָפּשטיין שיל-
 דערונג זיך ארויסגעוויזן אויך אייניקע אזעלכע
 שטריכן, פון וועלכע ער האָט געדארפט וואָס גי-
 כער זיך באפרייען.

ניט אומויסם דאָך האָט ער דעמלט געשריבן:

דאָס בעסטע, וואָס איז פאראן אין האָפּ-
 שטיין דיכטונג, איז באשאפן געוואָרן אין פראַ-
 צעס פון דער אנטשיידענער און אנטשלאָסענער
 פארבינדונג מיט דער דעוואָליוציאָנערער ווירק-
 לעכקייט. דערביי איז האָפּשטיין ציטונג
 אויכגעקומען „צו שפאנען איבער זיך אליין“,
 אָבער דאָס האָט דאָך נישט אָפּגעשוואכט בא אים
 דעם ווילן „א שפאן טאָן מיט ניעם, מיט ברייטן,
 מיט קיינמאָל געאננענעם גאנג“. און אַט אין
 דעם גאנג האָט עס האָפּשטיין געשאפן זינע
 לידער, וועלכע האָבן קלאַפּ נאָך קלאַפּ געשלאָגן
 די דעקאדענטישע דיכטונג.

איינער פון דאָוויד האָפּשטיין פארדינסטן
 איז באשטאנען דעריין, וואָס ער האָט נאָך גאָר
 פרי באוויזן, אז די סאָוועטישע יידישע דיכ-
 טונג ווירט נישט פון אינטיים-לידישע מאָטיוון.
 האָפּשטיין האָט מאמעש צעעפנט טיר און טוי-
 ער פאר אַט די אינטיים-לידישע מאָטיוון. אָבער
 דאָ האָט זיך ארויסגעוויזן, ווי גרויס ס'איז די
 פארענדערונג, וואָס עס מאכן דורך אזעלכע מאָ-
 טיוון אין דער סאָוועטישער דיכטונג.
 אין איינער פון זינע לידער האָט האָפּשטיין
 געשריבן:

...וועט זיין מיין שוועל
 אין מיט פון ערד, פון וועלט,
 וועט זיין מיין הויז
 א וועלט די ברייט,
 א וועלט די גרויס...

און אזוי איז עס ווירקלעך געווען. עס האָט
 נישט זעלטן געטראָפן, אז האָפּשטיין ליד האָט
 ארטיגעפירט אונז אין דעם שטוביקן אומגאנג,
 טיילמאָל אפילע גאנץ היפש דעטאליזירט די
 שילדערונג פון אַט דעם היימישן רוים, אָבער
 געפילט האָט זיך שטענדיק, אז ס'איז נישט קיין
 פאָעזיע פון געמיטלעכער שטוביקייט, אז קיין
 שום מעכיצע צווישן דער שטוב און דער ארומי-
 קער וועלט איז נישט, ס'איז די פאָעזיע פון דעם
 הויז, וואָס איז „א וועלט די ברייט, א וועלט די
 גרויס“.

א וויכטיקער אופטו האָפּשטיין איז געווען
 דאָס, וואָס ער האָט אופגעבויט די הימנישע ליד.
 געווען אמאָל אזא ציט, ווען די דעקאדענטי-
 שע דיכטונג האָט געפרוּווט שאפן איר „קראפט-
 געריכט“, איר מאזשאַרן מאָן. דאָס האָט מען גע-
 קאָנט זען בא לייב נידום, בא ז. שנייערן.
 אָבער דער דאָזיקער מאזשאַר האָט זייער גיך
 באַקראַמירט, וואָרעם ווינטער פון איבערגעטרי-
 בענער זשעסטיקוליאציע האָט ער נישט געקאָנט
 גיין. דערפון האָבן אייניקע אָנהענגער פונעם רע-

קאדאנס געפרוויט מאכן אן אויספיר, אז דער מאזשאָר איז ביכלאל אָפּגעפרעגט, אז צו עכס דיכטערישע רעוולטאטן קאָן קלוימערשט ברענגען בלויז דער מיגאָר.

דאָס איז, אייגנטלעך, געווען די איינציקע אוועק פון די אמעריקאנער „איגזיכטן“. אין זייערע לידער האָבן זיי זיך געפֿלעכט צו באַ-ווייזן, אז וואָס טיפּער „אין זיך“, אלץ מער גע-דעמפט ווערט דער פּאָעטישער קלאַנג, אלץ מער געשטילט דאָס פּאָעטישע שטימונג, און גראָד דאָס האָבן זיי געהאלטן פארן אירעאל פון דיכטונג. אַט-א-די אפּאָקאַליפּס פון דעם מיגאָרן טאָן, וואָס איז געווען דער אויסדרוק פון דער „אנאָניע פון אינדיזידענאלזם“, האָט דעמלט געהערשט אין דער יודישער ליטעראַטור אין די קאפיטאליס-טישע לענדער.

אין דאָוויד האָפּשטיינס „רויטע בלייבן“ האָט פעסט און זיכער א קלונג געכאָן דער מאזשאָר. דאָ האָט מען דערהערט, ווי עס קומט אה א ניער טיפּ פון א הימנישער ליד. נון איז געווען אַט די ליד דערמיט, וואָס דער דיכטער הערט זיך צו די אופגעוואכטע מאכן, ער ווערט מיטגעריסן פון זייערע „טויזנט-אַנטימדיקע פרויד-געשרייען“ (ד. האָפּשטיין).

דער וועג צום מאזשאָר איז באַ ד. האָפּשטיין-גען געווען דער וועג צו די מאסן, וואָס מער ער האָט זיך דערנענטערט צו די רעוואָלוציאָנע-רע מאסן, אלץ מער האָט ער באהערשט די פאָרם פון דער הימנישער ליד.

פונקט ווי אלעס, מיט וואָס עס האָט זיך אין יענע יאָרן אויסגעצייכנט די נייע קוואליטעט פון דער יאָוועטישער דיכטונג, איז אויך דער מאזשאָר דאָ געווען געווענדט קעגן דער דיכטונג פונעם דעקאדאנס: קעגן איר אַנטיאַצואַלקטיב, קעגן איר אַנטידעמאָקראַטישקייט, קעגן אירע אַנטיהומאַניסטישע בענדענצן.

פונדאָרען שטאמט נאָך איינע אן אייגנשאפט פון ד. האָפּשטיינס הימנישער ליד. זי איז גיט קיין אַנציקונג-ליד, זי איז א ליד, וווּ דאָס בילד פון שיינקייט רופט צום קאמף פאר שיינקייט. און אַט דערפאר קומט עס פאָר, וואָס ד. האָפּ-שטיינס הימנישע ליד ווערט אומבאמערקטער-הייט פארוואנדלט אין א רוה-ליד. אזוי איז עס פאָרגעקומען אויך אין דער ליד „פרוי“:

אַט דאָרט,
ווי ס'קלינגען שווערדן
פאר מענטשן-רעכט,
פאר עכטער מענטשן-ווערדע,
פאר נעם זיין —
דאָס ערשטע אָרט
איז דינסט!..

אַט דער הויפט-מאָטיוו פארוואנדלט האָפּ-שטיינס ליד אין א רוה-ליד. און פונקט אזא

פארוואנדלונג מאכט דאָ דורך אויך די פאָרם פון דער ליד. די געלאסן-אָפּגעקילטע פירשורעס-דיקע סטראָפּע, וואָס מיר טרעפן אזוי אָפט אין האָפּשטיינס „בא וועגן“, פארשווינדט, די גאנצע ליד ווערט ארויסגעבראכט מיט איין אַטעם, אָן באזונדערע סטראָפּע, אָן איבערניסן, אָן אינטער-וואלן. דער כאַראַקטער פון דער רוה-ליד דער-לויבט גיט, אז זי זאָל איבערגעלאָרן ווערן מיט עפּיטעטן, — און ד. האָפּשטיין, וואָס קאָן אין אנדערע לידער גיט שטילן זיין דאָרשט נאָך עפּיטעטן, גיט איינע בלויז דעם מינימום פון עפּיטעט-באצייכענונגען. אַט אזוי איז גע-שריבן די גאנצע ליד. קיין סימען פון יענעם אַנטאָנאָניזם צווישן אינהאלט און פאָרם, וואָס איז געווען די קלאָלע פון דער דעקאדענטישער דיכטונג, קיין סימען פון פאָרמאליזם.

דאָס איז אין דעם בוך „רויטע בלייבן“ גע-ווען גיט די איינציקע ליד, וווּ האָפּשטיין האָט באווייזן, אז דער וועג צו דער באַכטונג פון דער פּאָעטישער פאָרם פירט דורך דער באַכטונג פון דעם אידייזשן אינהאלט. דערפאר בלייבט טאקע דאָס בוך „רויטע בלייבן“ איינס פון די וויכטיק-סטע ווערק פון דער צייט, ווען עס האָט זיך געפֿורעמט די סאָוועטישע יודישע דיכטונג. דאָס דאָזיקע ווערק באַשטעטיקט ווידער אין ווידער, אז נאָך באַפֿרענדליך זיך פון פאָרמאליזם, וועל-כער איז אזוי שטארק זיך צעוואקסן אפן זומ-פיקן באָרן פונעם דעקאדאנס, האָט די סאָווע-טישע יודישע דיכטונג געקענט קומען צו אירע שפּעטערדיקע ניצבויעס.

מיט קארגע 30 יאָר שפּעטער, איז יאָר 1947, האָט א. קישנירזאָן, אומקוקנדיק זיך אף דער פארגאנגענהייט פון דער יודישער סאָווע-טישער דיכטונג, געשריבן:

ווער וואָלט געגלייבט, אז מיר — די יונגלעך יענע,

די יונגע צווינגעלעך פון פראָכטן שטאם,
אז מירן גיט נאָר וואָג, נאָר אויך קענען
א וואָרט א גיט זיך אויסקאָווען אין פלאם.

זוכן אזא „וואָרט א גיט“ האָבן די יודישע סאָוועטישע דיכטער אָנגעהויבן נאָך גאָר אין די ערשטע יאָרן פון דער אַקטיאבער-רעוואָלוציע. די רוה-ליד איז געווען די ערשטע דערגרייכונג, מיט וועלכער עס האָט געקאָנט שטאַלצירן די יודישע סאָוועטישע דיכטונג. די רוה-ליד האָט איידעם געזאָגט, אז עס פארשטארקט זיך פון טאָג צו טאָג דער לעבעדיקער קאָנטאַקט צווישן דעם דיכטער און די באַפֿרייטע פּאָלקס-מאסן, עס פארפעסטיקט זיך זיין צובונד צו דעם „גרויסן הענט“ (ל. קוויטקאָ), עס ווערט רעפּער זיין פארשטענדעניש פאר די גרויסע היסטאָרי-שע אופגאבעס, וועלכע די אַקטיאבער-רעוואָלוציו-ניע האָט געשטעלט פאר דער סאָוועטישער לי-טעראַטור.

רעליגיעס אלע

ס זינען פאראן קינסטלער, וואָס גיבן אַ בליינ גלעך פון אָנהייב, גיבן אַ שפּיל פאר די אויגן מיט אלע שעמערירנדיקע קאָלירן און יעצן דערמיט אויס אלע זיי-ערע מעגלעכקייטן, פונקט ווי זיי וואָלטן זיך אונטערגעריסן פון אַ צו שווערער אר-בעט. זיי איבעראשן דעם לייענער, און ער דער-ווארט נאָך גרעסערע אופטוען. נאָך אימזיסט. ווייטער גייען מער-ווייניקער געלונגענע וואריא-ציעס און איבערכאזערונגען, וואָס רופן שוין ארויס גיט קיין אנציקונג, נאָך אנטווישונג און פארדראָס...

י. ראבין געהערט צו אן אנדער מיין קינסטלער. זיין וועג איז אַ דויערנדיקער ארופגאנג אפן הויכן בארג פון מינסטערשאפט, אן ארופגאנג אן שארפע זיגזאגן און שטורמישע קערפונקטן. ער האָט אָנגעהויבן באשיידן, געהאט דערפאַלגן און האלט ערשט איצט, נאָך זעכציק יאָר לעבן און פינף און דרייסיג יאָר שאפן, אין סאמע דעכטן מיטן...

עס איז גיטאָ קיין אונטערס צווישן ראבינען דעם קינסטלער און דעם מענטשן. אין זינע ווערק אנטפלעקט זיך זיין אינדיווידואליזם, און, פארקערט, זיין לעבן באווייזט דעם מאָד פון זיין שאפן. אז מע לייענט זינס אַ ווערק — אַ דערציילונג, צי אַ ראָמאַן, צי אַ נאָוועלע, אַן איראָנישן מאָנאָלאָג, צי אַ שמיכלענדיקן דאָ-לאָג, — דוכט זיך, אז מע פירט אַ שמועס מיט אים פערזענלעך, אז דאָס רעדט ער אליין. און דאָס אייגענע צוריק: אז מע רעדט מיט ראבי-נען, דוכט זיך, אז מע דערקענט דעם נוסעך פון זינע ווערק.

די לויכטנדיקע שניי, וואָס גייט פון ראבינס פראָזע, איז ניט בלענדנדיק, נאָך מאטאָוע. זיין באגאבונג האָט זיך אנטפלעקט ניט מיטאמאָל, נאָך ביסלעככווייז. וועגן דעם דערציילט אליין ראבין אין אלע זינע ווערק. און אין דעם בא-שטייט זיין קונסט.

די קונסט איז שטענדיק ניי. גיט קיין ניע קונסט עקזיסטירט גיט אין דער נאטור. ראבין איז געקומען מיט ניע שפירונגען, מיט אַ ניער לעבנס-דערפארונג און מיט זינע מיטלען פון אנטפלעקן די ניע לעבנס-דערשנינונגען. ער, דער יונגער ארבעטער, דער קאָמוניסט, דער רעוואָ-לוציאָנערער קעמפער, האָט געהאט וואָס צו זאָגן, וואָס צו דערציילן.

יויסעף ראבין איז איינער פון אונדזערע ערשטע יידישע סאָוועטישע פראָזאיקער, וואָס איז געקומען אינגאנצן אַ פריער פון אלטע פאָרורטיילן. ער אליין איז געווען אַ מענטש פון דער רעוואָלוציע. און ער מאַקע איז געוואָרן

דער העלד פון זינע אייגענע ווערק. אין דעם איז באשטאנען ראבינס קראפט. אַז ראבין דערציילט וועגן בירגערקריג, וועגן רעוואָלוציע, דער-ציילט ער אליין פון אינזויניק, ווי אַ מענטש, וואָס יטטיש גיט פון דער זינט און דערציילט וועגן יענעם, נאָך וואָס שטייט אין דער מיט און רעדט וועגן זיך. גיט אימזיסט זינען דאָך רא-בינס פרויע דערציילונגען אין דער גרעסטער מערהייט געשריבן אין דער ערשטער פערזאָן („שוועסטערקינדער“, „די געשיכטע פון אַן אויג“, „א ווייב און אַ כאווער צוואמען“, „מיט וואָס מיר לעבן“, „דאָס איז געווען אַ כאָלעם“, „אַ ריזע אַף אַן אָרט“, „מיטן קאָמאנדיר פאָרויס“ אא.).

אין דעם אָבער איז אויך באשטאנען ראבינס שוואכקייט. עס איז גיט גענוג צו דערציילן וועגן זיך, אויב עס זאָל אפילו דערציילט ווערן וועגן ניעם מענטשן. דער קינסטלער מוז דערציילן וועגן קלאָל, ווען ער דערציילט וועגן איינעם. און ווייל ראבין האָט נאָך גיט געקענט אין דער געשיכטע פון איינעם ווייזן די סאָציאַלע געשיכטע, פלעגט ער אָפט אָנקומען צו „שפא-נענדיקע“ שוויטען אָדער סכעמאטישע פלא-קאטן, וואָס האָבן געוואָלט פארבייטן די גייס-קע שטייגער-מאָלערן און די פארטיפטע פסי-כאָלאָגישע שילדערונג („די געשיכטע פון אַן אויג“, „די ברידער סעמיאָנאָו“ אא.).

אָט אזא איז ער געווען, דער יונגער ראבין, אין די צוואנציקער יאָרן — גיט און פריש און מעמפערדאמענטפול לויטן אינהאלט פון זיין שאפן, לויטן ניעם לעבנס-מאכעריאל, און אומ-דערפארן, עטוואָס נאָוועלע, אומבאהאַלפן-פרימיטיוו און נאטוראליסטיש כאס קינסטלע-רישן פארקערפערן אָט דעם רעוואָלוציאָנערן מאטערזאל. אין גייסט פון יענער צייט פלעגט ער אין זינע נאָוועלן גיט זעלמן ארזינפאלן אין שפראך-מאגירלעכקייט, וואָס האָט זיך אויסגע-דריקט אין געהאקטע פראזעס און אין גיט ריכ-טיק געבויטע זאצן.

אין ראבינען האָט אָבער געלעבט דאָס שמרעבן פון אַן עמעסן קינסטלער צו העכערער שצפערישער הארמאָנישקייט. ער איז שטענדיק אי אַ קינסטלער, אי אַן אקטיווער פוער און בויער פון אַ ניער ליטעראטור.

סאָף צוואנציקער און אָנהייב דרייסיקער יאָרן הויבט ראבין אָן זוכן ניע טעמעס און ניע קינסטלערישע מיטלען. ער פארטראכט זיך סיי-פער אַף די דערשנינונגען פונעם לעבן און ווענדט זיין בליק צו דער עפאָכע, וואָס האָט דירעקט צוגעגרייט דעם טרוימף פונעם סאָציאַליזם. אלס קינסטלער האָט ראבין פארשטאנען, אז די הוי-

לע עמפירישע דערפארונג איז ניט גענוג, קעדיי צו פארשטיין די קאמפליצירטע פראבלעמען פון דער הינטערצייטיקייט. און ער קומט צו דער היסטארישער טעמע, צו א געזעס פאר אים זשאנער — דעם פסיכאלאגישן און היסטארישן ראמאן.

דער איבערגאנג פון דער גאנצער צום ראמאן איז געווען א געוואלטער שריט פון א קינסטלער, וואס שטעלט זיך נישט אפ אין זיין אנמוויקלונג, א גאראנטירט פון דערפאלגרייכע וועקס פונעם שרייבער.

דער פארמעסט צו געבן ברייטע שילדערונגען פון דער פארגאנגענהייט און הינטערצייטיקייט איז צום אנהייב געווען פארבונדן מיט היפשע שוועריקייטן. אין צוויי ווערק פון אַט דעם גני-עם פערנאד אין ראבינס שאפן — אין די רא-מאנען „שוועסטערקינדער“ און „בוזי דובין“ — אנטפלעקן זיך אמבולעמסטן די קראפט און די שוואכקייט פונעם שרייבער. ער ברענגט א געזעס טיפאזש, בויילעטע פיגורן, נאך ער קאן זיך נאך אלץ ניט באפרייען פון סכעמאטישער שילדער-רונג, באזונדערס ווען עס האנדלט זיך וועגן יענע פארשווינען, וואס זינען אים סאציאל פערמער. דער ראמאן „בוזי דובין“ איז אין דער קריטיק פון יענער צייט אפגעשאצט געווארן אלס דורכפאל פונעם שרייבער. דאך זינען די דאזיקע צוויי ווערק געווען פאר ראבינען געווי-סע שטאפלען צו שפערדישער ריפטיקייט. דער ראמאן זינער „דער וועג איז אפן“ איז שוין אזא וויכטיקע דערשיינונג פון דער יודישער סאָוועטישער פראָזע, וואָס האָט צוגעצויגן צו זיך די אופמערקזאמקייט פון די לייענער.

אין אַט דעם ווערק האָט מען שוין געקאָנט באַמערקן די בעסערע אייגנשאפטן פון ראבינס קינסטלערישן סטיל: רעוואָלוציאָנערע לענד-שאפט, ברייטע סאציאל-היסטארישע שילדערונג-גען, פאנאנדערגעוויקלטע שטייגער-בילדער, פלאסטיש און פסיכאלאגיש אויסגעפורעמטע געשטאלטן, פארשפארקטע אופמערקזאמקייט צו קינסטלערישער דעטאל, און צו דעם אלע-מען — פינער הומאָר, פאָעטישע לירישקייט. עס פילט זיך אינעם ראמאן די זיכערקייט פון-נעם דערציילער, וואָס קוקט אָף דער פאר-גאנגענהייט מיט הינטזיכע אויגן און זעט, אז דער וועג איז אפן אין דער צוקונפט.

אין ראבינס נאכמילכאמעדיקע ווערק פילט זיך דער טרויער און צאר איבער די קאלאסאלע בלומיקע פארלוסטן און קארבאָנעס. אָבער ניט נאָר דאָס. פונקט ווי דאָס גאנצע פאָלק איז אין די הערצאָישע מילכאָמע-יאָרן אויסגעוואקסן און געוואָרן אָף א קאָפּ העכער, טיפזיניקער, אזוי איז אויך געוואקסן דעם שרייבערס קינסטלערישע געניטקייט, זיין ריז ווערנדיקע מינסטערשאפט. אין ראבינס צוויי ביכער — „מינע אייגענע“ (1947) און „מיר לעבן“ (1948) — זינען די מע-מעס און די קינסטלערישע פראבלעמען ענג פאר-בונדן מיטן לעבן פונעם סאָוועטישן מענטשן, מיטן קאמף קעגן היטלעריזם און מיטן אוב-

שטעלן דאָס גניע אָף די רונגען פון דער מיל-כאָמע. און ווידער זעען מיר פאר זיך ראבינען דעם גאנצליכסט, וואָס גיט דאָס גרויסע דורך א טיפישן עפיואָד, די געשיכטע פון פאָלק — דורכן גוירל פון א מענטשן.

און באנאנד דערמיט קומט אין די פופציקער יאָרן ראבינס ראמאן „באם געמאן“ און די גרעסערע דערציילונג „כאוועלע געפען“. עס שטעלט זיך אַין באם שרייבער א מיין פאראלעל-לע עקזיסטענץ פון זשאנערן און א צעטיילונג פון זייער פונקציע. אין דעם ראמאן און אין דער גרעסערער דערציילונג שילדערט ראבינ די ניט ווייטע היסטארישע פארגאנגענהייט. אין דער גאנצער מאָלט ער דאָס איצטיקע לעבן. נאָר אין טאָד גיסן זיך צונויף ביידע דערציילע-רישע זשאנערן. דער ראמאן און די גאנצעלע דערגאנצן איינער דעם צווייטן, שאפנדיק א דורכזיכטיק בילד פונעם סאָוועטישן לעבן פאר די העכער פיר צענדליק יאָר.

אין דעם ראמאן „באם געמאן“ און אין „כאוועלע געפען“ פילט זיך דאָס שטרעבן צו די מאַסשטאבן פון א היסטארישער שילדערונג פון-נעם קאמף פאר דער סאָוועטנמאכט אין ליטע. ווען מע לייענט אַט די ווערק ראבינס, קומט אָף אפן געדאנק דאנעלס „יוליס“. עס האנדלט זיך ניט נאָר וועגן איינער און דער זעלבער טעמע; כוץ דעם, זינען נאָר פאראנען ענלעכקייטן אין דער טראגישער קאָליווע און אין פראגישן גוירל פון די הויפט-העלדן יוליס און כאוועלע. און דאָ איז באזונדערס אינטערעסאנט, וואָס נאָר אזא באדרייטנדיקן מינסטער, ווי דאנעלס, קומט ראבינ מיט אן אייגנארטיקער קינסטלערישער לייזונג פון דער פראַבלעם, וואָס איז שוין איין מאָל געשטעלט און געלייזט געוואָרן. דאָ גייט ניט קיין רייד וועגן דעם, וואָסער ווערק איז בעסער? ביידע זינען בעסער, ווייל ביידע זינען אייגנ-ארטיק. דאנעלס „יוליס“, קומט א קלאסיש ווערק פון אונזער סאָוועטישער פראָזע, איז א ראמאנטיזירונג פון דער העלדישער רעוואָליו-ציאָנערער פערזענלעכקייט, אין דער צייט, ווען ראבינס „כאוועלע געפען“ איז א רעאליסטישע שילדערונג פון אַט דער פערזענלעכקייט.

פאר ראבינס סטיל איז ביכלאל כאראקטע-ריסטיש דעמאָקראטישקייט און פאָלקסטימלעכ-קייט. ס'איז זינען ראמאנען, ס'איז זינען נאָ-וועלן מאָלט ער גיט קיין „העלדן“, נאָר דעם „האמוין“. דער צענטראלער העלד פון ראבינס ווערק איז דאָס פאָלק. דער שרייבער צעטיילט גלויבמעסיק דעם סאציאלן, פסיכאלאגישן און שטייגערדישן מאטעריאל ארום דעם לעבן פון אלע פארשוויגען. דערפאר צייכנט זיך אויס די קאמפאָזיציע פון זינען ווערק גיט מיט קיין אַנ-וואָס פון סוועטישע קאנפליקטן און דראמא-טישע קאָליוועס ביז צו א קולמינאציע-פונקט. נאָר מיט גלויבמעסיקער פאנאנדערטיילונג פון-נעם מאטעריאל איבערן גאנצן שטעט פונעם ווערק איז צייט און אין דוים. אפילע אין „כא-וועלע געפען“, וואָס טראָגט דעם גאנצן פונעם הויפט-העלד און איז געווינדעט דעם לעבן און

רעם גוירל פון איין מענטשן, איז דער צענטראל-לער העלד אויך גיט מער ווי איינער פון פיל אנדערע. דאָס הייסט גיט, אז ראבין אנטפלעקט גיט קיין אינדרווייזע פסיכאלאגיע. פארקערט. זינע ווערן צייכענען זיך גראד אויס דערמיט, וואָס יעדער פערסאנאזש באזונדער האָט זיך זיין ארט דענקען, זיין רייז-מאניר, זי-נע גענג און געווינהייטן. אינעם אלגעמיינעם געווימל, איז די סאָציאלע און שטייגער-קאָנ-פליקטן און צוזאמענשטויסן, טיילט זיך אויס יעדער פארשוי, אפילו א צווייטראנגיקער, מיט זיין פאָנעם און מיט זיין כאראקטער.

ראבין איז א מיסטער פון פסיכאלאגישער און שטייגערדישער דעמאל. דעמאל-מאָלערייז איז בא אים דאָס הויפטמיטל צו שאפן א ברייט לעבנסבילד. פון דעמאלן שטעלט זיך צוגויה די געשעעניש, די האנדלונג פון איינצלע מענטשן, וואָס וואקסט אויס אין א ברייט בילד. די אָנ-געזאמלטע שטריכן שאפן דאָס געשטאלט, דעם קאָליריט, די סאָציאלע אטמאָספער פון דער צייט.

די נייגונג צו פסיכאלאגישער און שטייגער-שער דעמאל קאָן אמאָל שאפן דעם אינדרוק פון אַביעקטיוויטישער שילדערונג, ווען דער קינסטלער שטעלט זיך אין א זינט פון די גע-זעלשאפטלעכע קאמפן און סאָציאלע צוזאמענ-שטויסן. נאָר אין ראבינס ווערן, וואָס זינען אָנגעזעטיקט מיט שארפע פאָליטישע קאָנ-פליקטן און מיט בויילעטע בילדער פון קלאסן-קאמף, פילט זיך דער הייסער אָטעם פון דעם דערציילער. די אידייזש-קינסטלערישע סענרענץ און די פארטיישיקט פונעם ווערן זינען פאר אונדז קלאָר, זיי זינען גיט קיין קינסטלעכע, גיט קיין דיראקטישע, זיי דרינגען אָרגאניש ארויס פון דער קינסטלערישער קאָניק פון בילד און געשטאלט.

ראבינס דעאליזם איז שפּאַרעוודיקע שילדע-רונג. היסטאָרישע געשעענישן און פראָצעסן ווערן אריינגעשפארט אין א מינימאלער צאָל בילדער, עפיואָדן. אלס קלאָל האלט זיך ראבין אָפּ צו געבן פאנאָרערגעוויקלטע עקספּאָזיציעס, ברייטע היסטאָרישע שילדערונגען. דער סאָציא-לער פאָן ווערט געגעבן פונקטיראטיק, בלויז אין קאָנטורן. אָבער אויך די שטייגער-בילדער ווערן געמאָלט זייער געפרעסט. עס מאכט דעם אינדרוק ווי דער דערציילער וואָלט זיך שטארק גענילט, קיין צייט גיט געהאט איבערכאפן דעם אָטעם. און מאכעט דעם האסטיקן שטרעבן פאָרויס באקומען זיך אמאָל בלויז, גיט דער-זאָמטע ווערטער, גיט דערמאָלטע בילדער. טשע-כאָו האָט אמאָל געזאָגט, אז קורצקייט איז די שוועסטער פון טאלאנט. נאָר יעדער עמעס קאָן פארוואנדלען ווערן אין גיט-עמעס, ווען מע היט גיט אונדז די מאָס. לאקאָנישקייט איז בעסער פון פילכאריידעוודיקייט. נאָר ווען דער שרייבער מאָלט סאָציאלע פראָצעסן און אלוועלטלעך-היס-טאָרישע געשעענישן, טאָר ער גיט פארגעסן, אז ער דארף דערציילן גענוי און אלזיטיק. ווי יעדער עמעסער קינסטלער, האָט ראבין

געשאפן זיין סטיל, זיין שפראך. דאָס איז די שפראך פון א פאָלקס-מענטש, אן ארבעטער, וואָס האָט זיך דערהייבן בא אונדזער סאָוועטישן לעבן צו הויכע שטאפלען פון סאָציאלן און קול-טורעלן באוואוסטזין.

די שפראך פונעם אויטאָר צייכנט זיך אויס מיט איר לאקאָנישקייט און שפּאַרעוודיקייט. עס איז א גאנצע סיסטעם פון פראָסטע קורצע זאצן. אין דער לעצטער דערציילונג — „אין א שטאָט אף אוראל“ (סאָוועטיש היימלאנד“ גומ. 2, 1961) שמעלן זיי זיך אויס, אָט די זאצן, אין גאנצע רייען:

„שוין העכער א יאָר, ווי זיי געפעלן זיך איי-נער דעם אנדערן. אין אָונט באגלייט ער זי אהיים. דעם גאנצן וועג רירן זיי זיך אפילו מיט די עלנבוינגס גיט אָן.“

„הינט איז פריילינג. פראָנס באגלייט זי אהיים. זיי שווינגן, כאָטש זיי האָבן איינער דעם אנדערן א סאך צו זאָגן, נאָר דער פריילינג, וואָס האָט ליב געפילן, האָט פונט איבעריקע רייז.“ „אניע וויל אויך לעבן. יעדער גליד אירער פאָדערט עס, מאָנט. פראָנס געפעלט איר. און אז זי קומט אינעם פריילינגדיקן אָונט צו זיך אין צימער, דרייט זי זיך ארום אינעם מאנטל און געפינט זיך קיין אָרט גיט. פראָנס איז אוועק א באַליידיקטער און איז, פארשטייט זיך, גע-רעכט. זי איז גרייט גיין אָניאָגן אים, אפילו איבערבועסן.“

די קורצקייט פון זאצן צעברעקלט גיט דאָס בילד. פארקערט, זי פארשפרייט עפעס אזא מין וואָניקייט, פילכאריידעוודיקייט און לירישקייט. דער קורצער זאצ לאָזט מיינען עפעס גיט קיין דערוואָנט, וואָס באטייט נאָך עפּשער מער, ווי דאָס, וואָס איז געזאָגט.

און באנאנד דערמיט שלאָגט אין ראבינס ווערן א שטארקער שטראָם פון סטיכייזשער פאָלקס-שפראך, פון מאסן-רעפליקעס, גראַבלעך-פלעבייזשע, וואָס ווערן טיילמאָל געגעבן אין א רוייער פאָרם. עס פילט זיך אָבער די אָרגאני-זינדליקע האנט פונעם שרייבער, וואָס צוימט אָט די דאָזיקע ריכע האמונישע שפראך-סטיכיי.

ראבין איז א שרייבער מיט אן אייגענעם סטיל, נאָר דאָך קאָן מען באמערקן אינעם אויפן פון שילדערן די ארבעטער-סווייזע, די סאָציאלע קאָנפליקטן געוויסע פערעס, וואָס ציען זיך צו ראבינען פון וויסנבערג. די לירישע פאָלקס-טימלעכקייט און די נייגונג צו הומאָר באַ-רא-בינען דערמאָנען עפעס ענלעכס צו שאָלעם-אלייכעמס טראדיציע. אָבער דאָס זינען פראגן, וואָס פאָדערן א באזונדערע כאהאנדלונג.

ראבין געפינט זיך איצט אין סאמע אופבלי פון זיין שאפונג. זיין קינסטלערישע דערגריי-כונג איז נאָך ווייט גיט איינסגעשעפט, עס שפרייט זיך פאר אים אויס אן אָפּענער וועג צו נאָך גרעסערע דערפאָלגן. מיר ציען גיט אונ-טער קיין סאכאקל. פארקערט, מיר דערווארטן פון אים גיטע גוטע ראָמאנען און דערציילונגען.

ה. רעמעניק.

קעדיי אינפארמירן די ליינער פון „סאָוועטיש היימלאנד“ וועגן א די וויכטיקע דערשיינונגען אין דער ליטעראטור און קונסט, האָט אונדזער קאָרעספּאָנדענט ס. ראבינאוויטש דורכגעפירט שמועסן מיט אייניקע באוויידים. ווינטער דרוקן מיר זייערע ענטפערס.

כאונס; דעם ניכטערס „מישפּאָכע מאשבער“; א באנד אויסגעוויילטע ווערק פון לייב קוויטקא; ב. אַליעווסקיס ביכל דערציילונגען; עזרא פיי-ניכטערס א באנד לידער.

דמיטרי קאסאריק דערציילט וועגן אָשער שווארצמאנען

אונדזער קאָרעספּאָנדענט האָט אָנגעקלונגען קיין קזעוו דעם אוקראינישן שרעבער דמיטרי קאסאריק, קאנדידאט פון פילאָלאָגישע וויסנשאפטן, אויטאָר פון ליטערארישע און ליטערא-טור-פאָרשער־ישע ווערק.

— ווי האָלט עס מיט איינער בוך וועגן אָשער שווארצמאנען?

— דאָס געשטאַלט פון אָשער שווארצמאנען, — האָט געענטפערט דמיטרי מיכעלאָ-וויטש, — רענט מיר שוין פיל יאָרן. אין 1948 האָב איך אָפּגעזוכט דעם דיכטערס קיווער, וואָס געפינט זיך לעבן דער אינזאבאן-סטאנציע פא-ליצע (דאָוונער געגנט). די מאָנאָגראַפיע וועגן אָט דעם אייגנארטיקן און טאלאנטפולן פאָעט איז שוין בא מיר פארטיק. אזויארום איז פאר-ווירקלעכט געוואָרן מיין טרוים — עס איז פול-קום גרייט צום דרוק א בוך וועגן אָשער שווארצ-מאנען. עס ווילט זיך מיר מיטוילן די ליינער פון „סאָוועטיש היימלאנד“, אז א גרויסן אינ-פלוס אף מיין ארבעט איבער שווארצמאנע גע-שטאַלט האָבן געהאט צוויי מענטשן: דאָויד האָפּשטיין, מיט וועלכן איך בין יאָרנלאנג גע-ווען באַפֿרענדעט, און פאולאָ טיטשינא, וועל-כער איז געווען דער ערשטער איבערזעצער פון שווארצמאנע לידער און האָט צוליב דעם ספּע-ציעל דערלערנט די יידישע שפראך.

— וואָס שטעלט מיט זיך פאָר איינער בוך וועגן שווארצמאנען?

— דאָס איז א דאָקומענטאַל ווערק וועגן דעם דיכטערס לעבן און שאפן. כ'הייב אָן פון דער פרוער יוגנט אָשערס. איך האָב געהאלטן פאר נייטיק אויך צו באווייזן דעם גוירל פון שווארצ-מאנע לידער נאָך זיין העלדישן טויט.

— ווען וועט דאָס דאָזיקע ווערק פארעפנט-לעכט ווערן?

— גענוי קאָן איך איצט נישט זאָגן. מיר ווילט זיך פרוער אָפּדרוקן עס אין אן אוקראינישן זשורנאַל, דערנאָך איז א בוך-פאָרם.

אף אלע שפראכן פון די פעלקער פון סאָוועטנפארבאנד

דער פארוואלטער פון דער רעדאַקציע פון די ליטעראטור פון די פעלקער פון פסער כאס מע-לובע-פאלאג פון קינסטלערישער ליטעראטור („גאָסליטאָדאָט“) סערגיי דאָראַניאן האָט אין זיין ענטפער געזאָגט:

— אונדזער פאלאג גיט ארויס נישט בלויז די ווערק פון דער רוסישער קלאסישער און הינטערזיטיקער ליטעראטור, נאָר אויך דאָס בעסטע, וואָס ווערט געשאפן אין אלע רעפובליקן פונעם לאנד.

אין מעשער פון פאָריקן יאָר האָבן מיר ארויס-געגעבן מער ווי א האלבן מיליאָן עקזעמפלאַרן יידישע ביכער (סג אין יידיש, סג אין דער רו-סישער איבערזעצונג). די ליינער האָבן באקו-מען אין רוסיש אלע זעקס בענדער פון דער שאַלעם-אלייכעם-אויסגאבע; בערגעלסאָנס צוויי-בענדיקן ראָמאַן „באמ דניעפער“; צוויי בענדער לידער און פאָעמעס פון פערעץ מאַרקיש; נויף לוריעס בוך „וואלד-שפילקניט“; דאָויד האָפ-שטיינס לידער-זאַמלונג. צום 125-טן געבורטס-טאָג פון מענדעלע מויכער-ספאָרים האָבן מיר ארויסגעגעבן א זאַמלונג, אין וועלכער עס גייען ארין מאַסאָעס בינאַמין האשלישי, פישקע דער קרומער און „דאָס קליינע מענטשעלע“. אלע דריי ווערק זינען איבערגעזעצט אפסגלי פון י. גורעוויטש און מ. שאַמבאדאַל. דאָס איז א פראכטפולע יוביליי-אויסגאבע, איליוסטירט פון מ. נאָרשמאַן.

— האַיָר דרוקן מיר לויט דער באקאַנטע פון אונדזערע ליינער די רוסישע איבערזעצונג פון שאַלעם-אלייכעם „בלאָנדזשנדע שטערן“ (טי-ראזש — 100 טויזנט עקזעמפלאַרן). אין א מאסן-טיראזש וועט דערשינען אויך א באנד אויסגעוויילטע ווערק פון י. פערעץ מיט ג. בראָוומאַנס א נאָוואָרט. אין דער סעריע „ביבלאָטעק פון דער סאָוועטישער פאָעזיע“ איז פארפלאגירט א זאַמלונג פון שמועל האַלקינס לידער. אין מעשער פון יאָר וועט דערשינען אין רוסיש עליע גאָרדאָנס בוך דערציילונגען „דרני ברידער“. עס ווערן געגרייט צום דרוק: א גייער ריך איליוסטירטער שאַלעם-אלייכעם-באנד, אין וועלכן עס וועלן ארין „טעויע דער מילכי-קער“, „מענאכעם-מענדל“ און „מאָטל פייסי דעם

„א גוטע ליד זוך איך מיט ליכט“

די זינגערן נעכאמע ליפשיץ האָט אונדז דער-צוילט:

— כאָטש איך האָב, צום באדויערן, ניט גע-קאָנט בניזון אף דער באראטונג אין „סאָוועטיש היימלאנד“ וועגן דעם רעפערטואר פון די יידישע זינגער, דאָך האָב איך א געפיל, אז אויך מיין קאָל האָט דאָרט דורכגעקלונגען. איך בין איבער-צינגט, אז דער זשורנאל וועט שטארק מיטווינקן דער שעפערשישער אקטיווקייט פון די עסטראדע-קינסטלער, ער וועט זיך זאָרגן וועגן דעם, אז עס זאָל געשטיילט ווערן אונדזער הונגער אף הינטנצוטיקער טעמאטיק.

— א גוטע ליד זוך איך מיט ליכט. אז איך זאָג „גוטע ליד“, האָב איך אין זינען ביידע זאכן — אי דעם טעקסט, אי די מוזיק. קיינער בעט יא מיר ניט קיין „ווארניכשקעס“ אָדער „בא מיר ביסטו שייך“. איך פערזענלעך האלט ניט פון אזעלכע לידער. מינע צוהערער גארן צו הערן עכטע קלאסיק, עכטע פאָלקסלידער, ווערק, וואָס זאָלן אויסדריקן אונדזער פראכט-פולן הינט און נאָך שענערן מאָרגן. איך וועל איך זאָגן דעם עפעס: פאר דער צייט, זינט כ'האָב אָנגעהויבן זינגען יידישע לידער (1956), האָב איך זעקס מאָל געביטן מינע קאָנצערט-פראָגראַמעס. עס ווילט זיך וואָס פו-לער באפרידיקן די הויכע פאָדערונגען פון אונ-דזער סאָוועטישן צושיער.

די זינגערן האָט דערציילט וועגן דעם רע-פערטואר, מיט וועלכן זי טרעפט איצט ארויס. — מיין נייע פראָגראַם שליסט אַפּן אין זיך סיי ראָמאַנס, סיי לידער. די ראָמאַנסן פון רימ-סקי-קאָרסאקאָוו, איפאָליטאָוו-איוואַנאָוו, שאָ-פענען און מאָניושקאָ פיל איך אויס אין אַריגי-נאל. דערנאָך זינג איך אין יידיש די ווערק פון מיכאָל גנעסין (אף די ווערטער פון אָשער שוואַרצמאַנס „דער סוינע בא די טויערן“) און מיכאָל מילנער (אף די טעקסטן פון י.ל. פּע-רעץ). אין דער זעלבער אָפּטיילונג גייט אַרײַן א ציקל ראָמאַנסן פון הענריק ברוק (ווערטער פון פּערעץ מאַרקיש און לייב קוויטקאָ), ווי אויך לידער פון די יידישע פאָלקס-זינגער בערל בראָ-דער, מאָרדעכ געבירטיק, מאַרק וואַרשאַווסקי און זעליק בערדיטשעווער.

די צווייטע אָפּטיילונג באשטייט פון סאָווע-טישע לידער. איך זינג, צום ביישפּיל, א ליד וועגן דער בעריאָזקע, וואָס לענין האָט פאר-פלאַנצט (ווערטער י. קערלער, מוזיק ד. פּאָ-קראַב), די ליד פונעם ספּעקטאַקל „אין גאָמען פון דער רעוואָלוציע“ און אנדערע. אין דער דאָ-זיקער אָפּטיילונג גייען אויך אַרײַן פאָלקסלידער וועגן אלטן שטייגער, קינדער-לידער... טיכאָן כרעניקאָוו שרעכט פאר מיר מוזיק צו פּערעץ מאַרקישעס „לעכאָס“. די דאָזיקע ליד וועל איך אייגניכן אָנהייבן זינגען.

אף דער פראַגע, וועלכע שטעט קלעבט זי זיך באזוכן אין 1962 יאָר, האָט נעכאמע ליפ-שיץ געענטפערט:

— אין יאנואר-פּעוואַל בין איך ארויסגע-טרעטן אין איושעווסק, פּענזע, קוויבשיעוו, סא-ראטאָוו, וואָלאָגאָדאָר, אסטראַכאָן, אופא, אָרענ-בורג, יאַשקאָר-אַלא, סאַראַנסק, טאַלין. פונעם 10 מאַרט הייבט זיך אַן מיין טורנע איבער און-קראַניע. דאָ וועל איך און דער פאָרלעזער לייב לעווין געבן 30 קאָנצערטן. נאָכדעם — ווינסרום-לאַנד. אין די זומער-כאָראַשים וועלן מיר גאס-טראָלירן אין די קוראַרט-ראַיאָנען פון די באלטי-שע סאָוועטישע רעפּובליקן, האַרבסט-ציט — אין מאָלאָוויע.

א ראָמאַן וועגן קארל מאַרקסן

דער אווטאָר פון די באוואוסטע ראָמאַנען וועגן קארל מאַרקסן גאלינא סערעבריאַקאָווא. אין אַרײַנסגעשטעלט צו דער לענין-פּרעמיע פאר דעם 1962 יאָר. ווען אונדזער קאָדעספאָנדענט האָט זיך געווענדט צו דער שרעכערן, האָט זי געענטפערט:

— שוין עטלעכע טעג, אז איך פיל זיך גיט-געזונט, נאָר א פאַרשטייער פון אונדזער יוגן. זשורנאל „פּאָוועכיש היימלאנד“ וועל איך אפ-געמען מיט פארגעניגן...

גאלינא סערעבריאַקאָוואס גאנץ לעבן קאָן בא-צייכנט ווערן מיט איין וואָרט: קאַמפּה. צו פערצן יאָר איז זי שוין געווען א מיטגליד פון דער קאָמוניסטישער פארטיי. צו פופצן יאָר — א סאָלדאַט פון דער רויטער ארמיי. איך לעבן אין דורכגעגאנגען אין שווערע געראנגלען און אויס-פרוּוון. דאָך איז זי פול מיט קויעס. איר פאָ-נעם איז ענערגיש, אירע אויגן שטראלן מיט קלוגשאפט, גוטמוטיקייט, פארליבטקייט אין לי-טעראַטור און אין לעבן.

— שוין לאנג ארבעט איר איבער מאַרקס' געשטאַלט? — פון אַט דער פראַגע האָט זיך אָנגעהויבן אונדזער שמועס.

— מאַרקס' נאָמען — האָט געענטפערט ג. סערעבריאַקאָווא — האָב איך געהערט נאָך קינדווייז, אין שטוב פון מינע עלטערן, וועלכע זינגען געווען אלטע רעוואָלוציאָנערן. „קאַפי טאַל“ האָב איך שטודירט אין ארבעט און אין אוניווערסיטעט. די אידיי אָנצושרייבן א ראָמאַן וועגן די גרעסטע געווינים פון דער מענטש-הייט, — וועגן מאַרקסן און ענגעלסן, — איז בא מיר רינה געוואָרן נאָך מיט א דרנץ צענד-ליק יאָר צוריק. אָבער באלד פון אָנהייב האָב איך דערפילט, ווי שווער און קאָמפליצירט עס איז אזא טעמע. מע האָט כאַדאַרפּט גיין אף א נאָך גיט באַטראַכטענעם וועג. שטאַרק געהאַלפן מיר צו פארוויקלעכן אַט דעם דרייטן פאָר-טראכט האָבן די באַגעגענישן מיטן געלערנטן און נאָרדאָוואַליעץ ניקאָלז מאָראָוואָ, וועל-כער האָט ניט איין מאל באזוכט מאַרקסן אין לאַנדאָן. געמוטיקט מיר אין דער ארבעט האָט דער אומפאַרגעסלעכער מאַקסיס גאָרק. ווען איך האָב אים דערציילט וועגן מינע ספייקעס און פלענער, האָט ער געזאָגט: „עס וועט זיין זייער ווייל, אויב עס וועט זיך בא אייך באַקומען.“

די אָנוועזנדיקע שרטיכער האָבן זיך וואָרעם אָפּ-
גערופן וועגן מיין ניער ארבעט. „הימל און ערד“
הייבט זיך אָן מיט געשעענישן, וועלכע קומען
פאַר אין אכט יאָר ארום נאָך דעם, ווי ס'האָט
זיך פארענדיקט די האנדלונג אין „דער סטעפּ
רופט“, דעם 21 יוני 1941, און פארענדיקט
זיך אין די הינטיקע טעג. ס'איז א פילפלאניק
ליוונט וועגן דעם גוירל פון מינע באליבטע
געשטאלטן אין די מילכאָמע-יאָרן און אויך
שפּעטער. מיר איז זייער אָנגענעם, וואָס דער
ראַמאן וועט זיך דרוקן אינעם זשורנאל „סאָווע-
טיש היימלאנד“.

מאַסקווע, קיראַוו-גאס, 6

מיט א קורצער צייט צוריק איז דאָ געעפנט
געוואָרן א ניער ביכער-מאגאזין נומ. 119. דער
דירעקטאָר פונעם מאגאזין מיכאל בלעכמאן
האָט מיטגעטיילט אונדזער קאָרעספּאָנדענט:
— מיר האנדלען מיט ביכער, וואָס דערשיי-
נען אין 46 שפראכן פון די פעלקער פון פּסער.
הינט צו טאָג ציילט דער אָפּעראַטיווער פּאָנר
פון אונדזער מאגאזין מער ווי דריי מיט א האלבן
טויזנט ביכער-טיטלען פון אלע זשאנערן —
פראָזע, דיכטונג, קריטיק, פאָפּולער-זיסנשאפט-
לעכע ליטעראַטור אאוו. פאראן בא אונדז אויך
א באזונדערע אָפּטיילונג פון ביכער אין רוסיש,
וואָס ווערן ארויסגעגעבן אין די אַרטיקע נא-
צינאָאלע פארלאַגן.

— וועלכע ביכער קויפט מען אמערסטן? —
האָבן מיר געפרעגט בא מ. בלעכמאנען.
— ביכלאל גערעדט, גוטע ביכער פארלע-
גערן זיך גיט. מע קויפט גערן ווערק, וואָס זי-
נען געדרוקט בוכשטעבלעך אין אלע שפראכן
פון אונדזער לאַנד. דער אוילעס ווייסט שוין,
אז בא אונדז קאָן מען קויגן אויך א יידיש בוך.
אין מעשעך פון געציילטע טעג האָבן מיר פאר-
קויפט בא 500 עקזעמפלאַרן פון ד. בערגעל-
סאָנס „אויסגעוויילטע ווערק“. פאראן בא אונדז
די ביכער פון מענדעלע, פערעק, שוואַרצמאן.

נייע און אלטע מוזיק

דער פאָלקס-ארטיסט פון רספּסר קאָמפּאָזי-
טאָר לייב פולווער האָט אונדז דערציילט:
— לויט דער באקאנטע פונעם פאָלקס-אר-
טיסט פון סאָוועטפארבאנד איגאָר מאַסייעוו
האָב איך אָנגעשריבן מוזיק צו דריי יידישע
מענצן, וועלכע ווערן געשטעלט אינעם מעלכע-
אנסאמבל פון פאָלקס-טענץ פון פּסער.
נאָך דער באראטונג פון דיכטער, זינגער און
קאָמפּאָזיטאָרן אין רעדאקציע, סאָוועטיש היי-
לאַנד“ האָב איך אָנגעשריבן מוזיק צו דאָוויט
ברעכערגס זייער א כינעוודיקער „וויגלד“.

— איבער וואָס ארבעט איר איצט?
— איבעראַיאָר ווער איר אלט 80 יאָר. א
היפּשן טייל פון מיין לעבן האָב איך אָפּגעגעבן
דעם יידישן טעאטער. האָב איר פארטראכט צו-
גרייטן און ארויסגעבן אן אלבאָם, וואָס זאָל

רירן אזא בארג פון אַרט איז זייער גיט לויכט.
דאָס איז אַבער וויכטיק און נייטיק. איינס גע-
דענקסט: וועגן מאַרקסן און לענינען דארף מען
שריטן אויף, אז הינטער די מירמלעך זענקמע-
לער זאָלן זיך באווייזן אין זייער גאנצער פראכט
די לעבעדיקע מענטשן.

ווען ג. סערעבריאַקאָווא האָט אָנגעהויבן
שריטן דאָס ערשטע בוך — „מאַרקס“ יונגע
יאָרן — איז זי אויסגעווען א וועלט: ענגלאַנד,
דויטשלאַנד, האָלאַנד, בעלגיע, פראַנקרײַך, אי-
טאליע און שווייץ. זי האָט זיך באגעגנט מיט
מענטשן, וועלכע זינגען פערזענלעך געווען גאָעכט
מיט מאַרקס, מיט זיין מישפּאָכע און מיט ענ-
געלס, באזוכט די ערטער, וועלכע זינגען פאר-
בונדן מיטן לעבן און שאפן פון די צוויי ריזן,
שטודירט אַפּאָרטנעט דאָקומענטן און ארכיוון.

דער ראַמאן „מאַרקס“ יונגע יאָרן“ איז דער-
שיינען אין 1932. ער הייבט זיך אָן פון לאַנגער
אופשטאנד און כאפט ארום 26 יאָר פון מאַרקס'
לעבן. אין 1961 דערשיינט אין צוויי בענדער
דער צווייטער ראַמאן אונטערן נאָמען „דאָס צו-
געגאנוועטע פּיער“, ווו עס ווערט באוויזן
מאַרקס' און ענגעלסעס אָנטייל אין דער רעוואָ-
לוציע פון 1848 אין פראַנקרײַך און אין דייטש-
לאַנד. די האנדלונג פארענדיקט זיך מיט סענ-
טיאבער 1864. עס גייט דורך א גאנצע פלעיא-
דע היסטאָרישע פערזענלעכקייטן פון פארשיידע-
נע פאָליטישע ריכטונגען. נאָר אין צענטער פון
אָס דעם ברייטן קינסטלערישן ליוונט שטייען
די גיגאַנטישע פיגורן פון מאַרקס און ענגעלס.
רייזנדיק וועגן איר ארבעט אף די געשטאלטן
פון מאַרקס און ענגעלס, האָט די שרטיכערן בא-
מערקט, אז דער בעסטער שעצער פון א ליטע-
ראַריש ווערק איז דער ליינער. „מיר רירן טיף
די הארציקע אָפּרופן מיצאד פילצאָליקע סאָווע-
טישע מענטשן“. נאלינא סערעבריאַקאָווא האָט
אונדז געוויזן דעם קסאוויד פון איר דריטן
בוך וועגן מאַרקסן — „אף די העכסטע שפיץ
פון לעבן“. אלע דריי ביכער — „מאַרקס“ יונגע
יאָרן, „דאָס צוגעגאנוועטע פּיער“ און „אף די
העכסטע שפיץ פון לעבן“ — וועלן בילדן די
מירלאַניע, וואָס וועט הייסן „פראַמעטי“.

„הימל און ערד“

אזוי הייסט דער ניער ראַמאן פונעם יידישן
סאָוועטישן שרטיכער גאָמע לוריע. דאָס איז א
זעלבשטענדיק ווערק פון א היפּשן פארנעם,
באָטש פאקטיש איז עס א פאָרזעצונג פון די
שוין פרזער פארעפנטלעכטע טיילן (אין יידיש
און אויך אין דער איבערזעצונג אף רוסיש און
אוקראַיניש). פונעם ברייט באקאנטן בוך „דער
סטעפּ רופט“. אינעם שמועס מיט אונדזער קאָ-
רעספּאָנדענט האָט דער אוואָסאָר פון „הימל און
ערד“ דערציילט:

— קאפיטלעך פון דעם נייעם ראַמאן האָב
איך גיט לאנג צוריק געלייענט אף א פארבריי-
טערטער זיצונג פון דער רעדאקציע, סאָוועטיש
היימלאנד“. איך בין געווען טיף גערירט, ווען

אריינעמען די מוזיק, וועלכע איך האב אָנגע-
שריבן פאר א סאך „גאָסעט“ ספעקטאַקלען. די
דאָזיקע ארבעט וועט פאָדערן ניט ווייניק צייט
און מי, אָבער איך וויל האָפן, אז ס'וועט זיך
מיר איינגעבן זי צו פארווירקלעכן.

וואָס הערט זיך אין ווארשע?

...מיר קלינגען קיין ווארשע, אף נאָוֹאָגראַד-
סקי 5. עס דערטרעגט זיך צו אונדז די באקאנ-
טע שטים פון הערש סמאָליאר, שעה-דעראקטאָר
פון דער „פאָלקס-שטימע“.
— וואָס הערט זיך אין ווארשע? — פרעגן
מיר.

— אונדזער הויפּטשטאָט, ווי דאָס גאנצע
לאנד, — האָט געענטפערט ה. סמאָליאר, —
לעבט איצט איבער פריידיקע מענ. די פוילישע
ארבעטער-פארטיי (פּפּר) איז אלט געוואָרן 20
יאָר. צווישן דער באפעלקערונג ווערט ברייט
פאָפּוליאַריזירט די געשיכטע פון דער פארטיי,
איר קאמף קעגן דעם דייטשישן אָקופאַנט, איר
הערקאָמישע ארבעט אין די ערשטע יאָרן נאָך דער
באפרייונג, ווען עס האָט זיך געעפנט א גייער
עטאפּ אין דער געשיכטע פון אונדזער פאָלק —
דער עטאפּ פון בויען די סאָציאַליסטישע געזעל-
שאפט.

א גרויסן אָפּקלאנג האָט די יוביליי-דא-
טע צווישן די פוילישע יידן. עס איז ברייט בא-
ווסט, אז די ערשטע טעג פון איר אנטשטייונג
האָט די פּפּר גערופן צו אָרגאַניזירן א ווידער-
שטאַנד-באוועגונג אין די געטאָס, זי האָט אל-
זייטיק און מאמאָשעסדיק געהאַלפן דער דאָזי-
קער באוועגונג, צוגעגעבן מוט אינעם געראנגל
קעגן דעם בלוטיקן סוינע. אין שפיץ פון די
אנטיפאשיסטישע קעמפער אין ווארשעווער גע-
טאָ זיינען געשטאנען די לעגענדאַרע קאָמוניסטן
יויסעף לעווארטאָווסקי און אנדזשעי שמירט
(קארטין).

— מיט וואָס איז איצט באשעפטיקט דער
קולטור-געזעלשאפטלעכער פארבאנד פון די יידן
אין פוילן?

— אלע אונדזערע אָרטיקע אָפּטיילונגען
האָבן פאנאנדערגעוויקלט א לעבהאפטיקע אר-
בעט אף צו פארווירקלעכן די באשלוסן פונעם
ניט לאנג צוריק פאָרגעקומענעם פערטן לאנד-
צוזאַמענפאָר פונעם פארבאנד. א באזונדערע
אופמערקזאַמקייט ווערט געשענקט דער דערציע-
רישער ארבעט צווישן דער יידישער באפעלקע-
רונג, באזונדערס צווישן דער יוגנט. ווי לעב-
האפטיק עס פירט זיך אָט די ארבעט איז צו
זען דערפון, וואָס דער פרעזידיום פון וואָרשא-
ווער נאַציאָנאַל-ראַט האָט באשלאָסן צו באַלוי-
נען מיטן אָנדענק-מעדאַל „סוויזנט יאָר וואָרשא-
לאוו“ די אָרטיקע אָפּטיילונג פונעם קולטור-גע-
זעלשאפטלעכן פארבאנד.

— וואָסערע גייע ספעקטאַקלען זיינען
לעצטנס געשטעלט געוואָרן אין יידישן מעלכע-
טעאטער?

— לעצטנס האָט דער טעאטער אופגעפירט
שמועל האלקינס פיעסע „באר-קאָכבא“. קעדיי
אלזייטיק צו דערלערנען די צייט, ווען עס זיי-
נען פאָרגעקומען די אופשטאנדן אין יעהודע,
האָבן די שווישפילער אויסגעהערט א ציקל פאָ-
פולערע לעקציעס וועגן יענער עפאָכע. די פּרע-
מיערע פון „באר-קאָכבא“, וואָס איז נאָרוואָס
פאָרגעקומען, איז ווארעם אופגענומען געוואָרן
מיצאד די צושויער.

— וועלכע גייע ביכער זיינען איצט בא איינ-
ארויס?

— צווישן די ערשטע ווערק, וואָס די יידישע
לייענער האָבן באקומען אין 1962, איז דאָס
„טאָגבוך פון אנה פראנק“. אָט דאָס ווערק איז
לויט דער באשטעלונג פונעם פארלאַג „יידיש
בוך“ געדרוקט אין בוקארעשטער פארלאַג. עס
איז דערשינען אויך א ריי אנדערע ביכער.

ווערטער פון י. לעדנער

ווערטער פון י. לעדנער

Animato

mp poco rit.

Moderato

1. Her schojnuf zu wej-nen, schojn ge-nug zu klo-gn!..

mp

Najn un najn-zik chejnen ho-bn di far-to-gn...

Najn un najn-zik wur-der, saj-nen di far-nach-tn.

Gra-be nisch di wur-dr, dischojnhalb far-mach-te.

Animato (Refren)

Her schojnuf! Her schojnuf! Her schojnuf zu wej-nen!

f

Schojn ge-nug, 3 schojn ge-nug, 3 schojn ge-nug zu klo - gn!

Schojn ge - nug! Oj schojn - ge-nug!

nug!

II. קוואַדריס אה די וועג, היימען אין רוזנען?
 דרויסן זון און רעגן, און די טאלן גרינען,
 אין די שטערן רויען, און די הימלען וואכן,
 וועסט די שטערע קרויזשן לעבעדיק נישט מאכן...
 (רעפרען)

III. לייג דען קאפ אנדער אה מען פעסטן אקסל,
 הער, עס זינגען לידער קינדערלעך און וואקסן.
 מען און בענציק ווענדער, מען און בענציק כיינען...
 גראבל נישט די וועגן! הער שוין אה צו וויינען!
 (רעפרען)

СОВЕТИШ ГЕЙМЛАНД (СОВЕТСКАЯ РОДИНА)

Орган Союза писателей СССР

(на еврейском языке)

ИЗДАТЕЛЬСТВО «СОВЕТСКИЙ ПИСАТЕЛЬ»

Главный редактор А. Вергелис

Редколлегия: А. Гонтарь, Г. Добин, Б. Миллер, Н. Ойслендер,

Р. Рубина, М. Тейф, И. Фаликман, С. Фрай

Ответственный секретарь М. Лев

Адрес редакции журнала: Москва, Центр, ул. Кирова, 17.

Телефоны: главный редактор — Б 8-27-91; ответственный секретарь — К 4-46-69;

отдел прозы — Б 3-96-07; отделы поэзии и критики — Б 8-49-42

Художественный и технический редактор И. Шустер

Подписано к печати 3/II 1962 г. Тираж 25 000 экз. Формат 70×108¹/₁₆. Печ. л. 8(10.96)

Бум. л. 4+вкладка ¹/₈ л. Цена 50 коп. Зак. 1

Московская типография № 3 «Искра революции» Мосгорсовнархоза

דא, אף דער ערד, האָסבן געטראָגן,
 דאָס פּאַלע געליבט, געבענקט נאָך פּרינץ,
 און פון דעם ליד דער הייסער אָטעם
 עס וואַרעמט אונדזער האַרץ נאָך היינט.
 דעם וואָרט שניט אומרוק און ליכטיק,
 און שניידנדיק דעם שאַרפּזין בליצט,
 דו ביסט דעם היימלאַנדס אויסדערווילטער דיכטער,
 און ס'קלינגט דעם קאָל נאָך לעבעדיקער איצט —
 וויל טיה אין אונדזער דראַנג דענע באַגערן,
 און אונדזער טרוים דעם מאַנומענט באַשניט:
 זאָל אומרעכט אף דער ערד פאַרשווונדן ווערן,
 און זאָל א מענטש א מענטשן זיין א פּרינץ.

מ. לייפשיץ

זי פארארמט אילוממאציעס צו פושקיס קלינע פראנצויזע
 "דער פרייזגעגאנגער" און "מאמאדס און סאלידרי"

Светиц

ГЕЙМЛАНД

• СОВЕТСКАЯ РОДИНА •

В НОМЕРЕ

И. Шехтман. Накануне (Роман).

Рассказы З. Вендрова, Ш. Горшман, Нояха Лурье, К. Симонова, М. Альтмана, Г. Рабинкова. П. Маркиш. Наследство (Отрывки из поэмы).

Х. Вайнерман. Песнь о степи.

Стихи Р. Баумволь, М. Грубиана, Х. Левиной, Д. Бромберга, О. Лацмана, И. Бухбиндера.

Трибуна жизни

Д. Драгунский. Три поездки в Париж.

О. Голдес. Труд — это талант.

Литературно-критические статьи Н. Ойслендера, Г. Ременика.

This material was made publicly available by the

Heritage Projects Foundation

info@yiddish-culture.com

<https://yiddish-culture.com>

© The Heritage Projects Foundation